I 7140
1596/11

MUHTELİF SINIFLARIN BİRLİKTE

Sevk ve Muharebe

Talimnamesi

II. KISIM

Talimname Sıra No: XII.
Cilt No: 11

MAHREMDİR.

MUHTELİF SINIFLARIN BİRLİKTE

Sevk ve Muharebe

Talimnamesi

II.KISIM

(Fasıl XIV : XXIII)

[Sevk Ta.]

ANKARA
GENELKURMAY MATBAASI
1937

17/110
I 8140

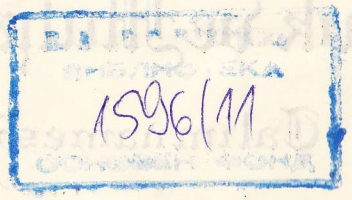

T. C.
Genelkurmay Başkanlığı
VII. Şube
Sayı : 30589

Ankara
20/Eylûl/937

Başemir

1— Sevk ve Muharebe Talimnamesi II. kısmı ve lâhikaları çıkarılmıştır. Ordudan tamamen tatbikini isterim. Talimnamede kendiliğinden değişiklik yapmak yasaktır. İcabeden değişiklikler Gnkur. Bşk. lığınca emredilir.

2— Bu talimnamenin neşrinden sonra 1932 basımlı 2. Ks. ve 1934 basımlı 3. Ks. Sevk ve İdare Talimnameleri kaldırılacak ve yok edilecektir.

3— Bu talimname hakkında da talimnamelerimizin millîleştirilmesi hakkında verilen emirlere göre gönderilecek mütalealar Ordu ve Sınıf Mf. likleri vasıtasile Gnkur. Bşk. lığına bildirilecektir.

Gnkur. Bşk.
Mareşal
Fevzi Çakmak

İçindekiler

	Sayfa
XIV. Zırhlı muharebe arabaları	1
Zırhlı otomobil	1
Tanklar	2
Zırhlı muharebe arabalarının def ve tardı	10
XV. Hava muharebe kuvvetleri	13
Keşif tayyareleri	15
Av tayyareleri	16
Bomba tayyareleri	22
Haberlerin ulaştırılması ve yerdeki tesisler	24
XVI. Havaya karşı koruma birlikleri	32
XVII. Muhabere	44
XVIII. Kimya muharebe vasıtaları	57
XIX. Sun'î sis	67
XX. Manilemeler	75
XXI. Zırhlı tren	81
XXII. Kıt'a nakliyatı	86
Demiryolları ve deniz nakil vasıtalarına ait müşterek umumî esaslar	87
a) Demiryolları	87
b) Deniz nakil vasıtaları	89

	Sayfa
Hazarda yapılan bazı nakliyat terimlerinin izahı	92
Askerî trenlerle nakliyat	99
Vagonların cins ve kabiliyetlerine göre bindirme ve yükletmede adedî malûmat	101
Deniz nakil vasıtalarının cinslerine göre bindirme ve yükletme kabiliyetleri	102
Hazar ve seferde yapılacak nakliyata hazırlık	104
Bindirme ve yükletme	106
Yolculuk	144
Bindirme, yolculuk, tevakkuf ve indirmede emniyet	151
İndirme ve boşaltma	153
Nakliyat talimleri	158
Tayyarelerle nakliyat	159
Otomobil	160
XXIII. Harekât sahasında birliklerin ihtiyaçlarının ikmali	172
Cephane ikmali	184
İaşe hizmeti	186
Elbise ve teçhizatın ikmali	192
Sıhhiye hizmeti	193
Baytariye hizmeti	197
Otomobil ikmali	203
Silâh ve malzemenin tamiri ve ikmali	206

	Sayfa
Hizmet taburları, hizmet bölükleri, cephane idare heyetleri ve iaşe heyetleri	207
Ağırlıkların ve geri hizmet teşkillerinin harekâtı	209
İntizam ve disiplin hizmeti	214

I. ve II. Kısımlar için lâhika

1- Kuruluşlar	243
2- Birliklerin yuvarlak hesap kuvvetleri ve yürüyüş derinlikleri	287
3- Zırhlı muharebe arabaları	298
4- Kıt'a nakliyatı	322
5- Cephane ikmali	330
6- Sahra postaları	338
7- Kara harbinin kanunları ve teamülleri	340
8- Yazı işleri, muharebe raporları, harp cerideleri	356
9- Arazi taslağı, kroki ve menazır krokilerinin yapılması	368
10- Hava fotoğrafları	374

Yanlış - Doğru Cetveli

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
9	15	Sürati hareket	Sürati, hareket
24	13	sunî tesislerle	sunî tesislere
26	16	tarafından tanzim	tarafından evvelden tanzim
71	13	hakkında baş ön-	hakkında ön-
84	5	anlaşılır	anlaşırlar
97	8	tertiblerine askerî	tertiblerine; askerî
97	9	komisere	komiseri
115	şekil - 1	erzak, ağırlık	erzak, eşya
148	27	kalacağından	kalkacağından
214	2	birlikleri temin	birlikleri ile temin
246	keşif kıta sında		
246	Sv. Top. A. ında		
258	12	muharebe	Muhabere
260	5	cenah	kanat
263	7	cenah	kanat
266		tank defi taburu	tank defi taburu 267. sahifedeki (E modeli)
271	tank defi Tb. hane-sinde		
272	8	"N„ modeli	"H„ modeli
278	I. Avcı A. hanesinde	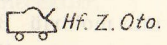	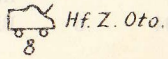

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
280	Top. K. 2. A.		
280		Tank alayı (N modeli)	Zırhlı (Tank) Alayı (A modeli)
280		Büyük keşif kıtası (N modeli)	Büyük keşif kıtası (B modeli)
281	Tank defi Alayı hanesinde	motörleştirilmiş tank defi taburu (N modeli)	I. Tabur motörleştirilmiş tank defi taburu (E modeli)
281	Tank defi Alayı hanesinde	Makinalaştırılmış zırhlı tank defi taburu	II. tabur makinalaştırılmış zırhlı tank defi taburu
281		Kor. İstihkâm taburu (N) modeli P. Tümeninde	Kor. İstihkâm taburu (C) modeli P. Tüm. de
281	Motörlü bindirilmiş P. A. hanesinde	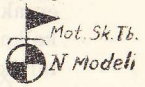	
281		Tyy. Df. Top. Tb. (N modeli)	Tyy. Df. Top. Tb. (K modeli)
281	haşiye satır 2	300 derece	360 derece
283	Zırhlı tuğayı hanesinde	(N modeli)	(D modeli)
283	Mania A. ve Mania Tuğayı	(N modeli)	(G, H modelleri)
286		Oto. cepane ve malzeme parkı	Ordu cepane ve malzeme parkı
294	6	Bir P. Bl. nün motörlü	Bir P. Tümeninin motörlü

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
294	4 No. bisiklet sütununun 4. satırındaki — işaret 1 olacak		
303	sütun sıra 4	Açma	asma
309	sütun 2 sıra 3	Ağ. „ „	Ağır sahra obüs
313	sütun 2 sıra 20	tesirlerinin	tesislerinin
321	9. sütun serlevhası	4 tonluk köprü 0,80 M. genişliğinde	4 tonluk köprü 2,80 M genişliğinde
321	ihtar sütunu 4. madde	bir Nk. yapmak için	bir Nk. Tk. yapmak için
324	8	c) ikmal, erzak, mühimmat ve yaralı işlerinde	c) ikmal (erzak, mühimmat) ve yaralı nakli işlerinde
331		sahra mutfağı iaşe arabaları	sahra mutfağı ve iaşe arabaları
343	12	Madde 23 ve 28 F	Madde 28 ve 23 F
348	3	meselâ ..... teşmili gibi	(meselâ ..... teşmili gibi)
352	20	12. madde	13. madde
366	1:2	Müsveddeleri	suretleri
366	17	maksad	maksadı
366	18	v mühim tecrübeler	ve mühim tecrübeler,
366	19	karşısında	karşımızda
373	22	tedbir	tabir
375	9	aynından	ayniyetten

Talimname metnindeki remiz talimatına uymayan remizler talimata göre düzeltilecektiir.

XIV. ZIRHLI MUHAREBE ARABALARI

725— **Zırhlı muharebe arabaları** zırhlı otomobiller ve tanklardır. Bunlar zırh ile korunmuş bir otomobilde ateşli silâhı, mürettebatı ve cephaneyi birleştirirler. Zırhlı muharebe arabalarından hareket halinde de her istikamete doğru ateş etmek kabildir. Fakat bu halde gözetleme güçtür ve arabanın sarsılması sebebinden vuruş ihtimalleri azalır. Muharebe yapılırken araba içerisindeki hizmet için mürettebat çok kuvvet sarf etmek mecburiyetinde kalırlar. Bilhassa gaz maskesi takıldığı takdirde muharebe arabaları zehirlenmiş bir arazi mıntakasından, mürettebat ciddî bir tehlikeye maruz kalmaksızın, geçebilirler.

(Zırhlı muharebe arabaları hakkındaki tafsilât ve teferruat için lâhikaya bakılsın).

Zırhlı otomobil

726— **Zırhlı otomobillerin** caddeler üzerinde sür'ati ve hareket siası büyük, fakat arazi üzerinde hareket kabiliyetleri, caddelere nisbetle, mahduttur. Bunun için bunların kullanılmaları birinci derecede yollara bağlıdır. Zırhları umumî

surette tüfek mermilerile topçu ve P. havan mermi parçalarına karşı korurlar.

727— Esas itibarile zırhlı otomobiller keşif hizmetinde kullanılırlar. Bundan başka hareket halindeki birliklerin ve geri irtibatlarının korunması için ve müstakil olarak, yahut diğer seri sınıflarla birlikte, düşman yan ve gerilerine ve geri irtibatlarına karşı uzak mesafelerden taarruzlar yapmak için kullanılabilirler. Bazı hallerde mühim emirlerin ve raporların gönderilmesine hizmet ederler. - 98 -

Zırhlı otomobillerin birbirile irtibatı ve emir ve raporların diğer makamlara ulaştırılması kaide olarak işaretler ve yahut motörlü muhabere otomobil ve motosikletleri ile ve uzak mesafelerde ekseriya telsiz ile (mors yahut telefon) yapılır. Diğer hususlar için XVII. ye bakıla.

Tanklar

728— **Tanklar** çok hallerde zırhlı otomobillerden daha kuvvetli zırhlandırılmış ve silâhlandırılmış oldukları gibi arazi üzerinde de hareket edebilirler. Bunların sür'atleri ve hareket sistemleri zırhlı otomobillerden daha azdır. Tanklar muharebede ve birinci derecede taarruz için kullanılırlar.

729— Teslihatı bakımından tanklar makineli tüfek ve top tankı cinslerine ayrılırlar. Top tankları daha büyük, zırhları daha kuvvetli ve daha ağırdırlar [*].

Telsiz ile muhabere irtibatı, nehirlerden aşmak, ikmal işleri gibi hususî maksatlar için tank birliklerinin emrinde ayrıca zırhlı hususî arabalar vardır.

730— **Makineli tüfek tankları** taarruzda tercihan açıktaki ve korunmamış hedeflere karşı kullanılırlar. Bundan başka bu tanklar arazi ve düşman keşfi, emniyet ve irtibat işlerinde de kullanılırlar.

Top tanklarının vazifesi tank defi silâhlarına ve düşman tanklarına karşı muharebe ederek makineli tüfek tankları için düşman içerilerine doğru yol açmaktır.

731— Tankların **kullanılmasına** arazi ve görüş imkânı şartları, tesir gösterir. Açık dalgalı arazi elverişlidir. Geniş ve derin çaylar, göller, bataklar, sık ormanlar dik ve derin hendekler, sarp arazi ile köy ve kasabalar tankların kullanılmasını tahdit ederler, yahut büsbütün imkânsız bir hale getirirler. Karanlık ve sis tankların hareketini mühim derecede yavaşlatır.

---

[*] Tanklar sür'ate, hareket kabiliyetine, zırh kalınlığına, hareket si'asına, ağırlığına ve sevk ve idare vasıtasına göre de tasnif edilebilirler.

surette tüfek mermilerile topçu ve P. havan mermi parçalarına karşı korurlar.

727— Esas itibarile zırhlı otomobiller keşif hizmetinde kullanılırlar. Bundan başka hareket halindeki birliklerin ve geri irtibatlarının korunması için ve müstakil olarak, yahut diğer seri sınıflarla birlikte, düşman yan ve gerilerine ve geri irtibatlarına karşı uzak mesafelerden taarruzlar yapmak için kullanılabilirler. Bazı hallerde mühim emirlerin ve raporların gönderilmesine hizmet ederler. - 98 -

Zırhlı otomobillerin birbirile irtibatı ve emir ve raporların diğer makamlara ulaştırılması kaide olarak işaretler ve yahut motörlü muhabere otomobil ve motosikletleri ile ve uzak mesafelerde ekseriya telsiz ile (mors yahut telefon) yapılır. Diğer hususlar için XVII. ye bakıla.

Tanklar

728— **Tanklar** çok hallerde zırhlı otomobillerden daha kuvvetli zırhlandırılmış ve silâhlandırılmış oldukları gibi arazi üzerinde de hareket edebilirler. Bunların sür'atleri ve hareket sistemleri zırhlı otomobillerden daha azdır. Tanklar muharebede ve birinci derecede taarruz için kullanılırlar.

729— Teslihatı bakımından tanklar makineli tüfek ve top tankı cinslerine ayrılırlar. Top tankları daha büyük, zırhları daha kuvvetli ve daha ağırdırlar [*].

Telsiz ile muhabere irtibatı, nehirlerden aşmak, ikmal işleri gibi hususî maksatlar için tank birliklerinin emrinde ayrıca zırhlı hususî arabalar vardır.

730— **Makineli tüfek tankları** taarruzda tercihan açıktaki ve korunmamış hedeflere karşı kullanılırlar. Bundan başka bu tanklar arazi ve düşman keşfi, emniyet ve irtibat işlerinde de kullanılırlar.

Top tanklarının vazifesi tank defi silâhlarına ve düşman tanklarına karşı muharebe ederek makineli tüfek tankları için düşman içerilerine doğru yol açmaktır.

731— Tankların **kullanılmasına** arazi ve görüş imkânı şartları, tesir gösterir. Açık dalgalı arazi elverişlidir. Geniş ve derin çaylar, göller, bataklar, sık ormanlar dik ve derin hendekler, sarp arazi ile köy ve kasabalar tankların kullanılmasını tahdit ederler, yahut büsbütün imkânsız bir hale getirirler. Karanlık ve sis tankların hareketini mühim derecede yavaşlatır.

[*] Tanklar sür'ate, hareket kabiliyetine, zırh kalınlığına, hareket si'asına, ağırlığına ve sevk ve idare vasıtasına göre de tasnif edilebilirler.

732— Tankların muvaffak olması için şart; ansızın baskın tarzında meydana çıkmalarıdır. Bunun için tanklar kullanılıncıya kadar bütün alınacak tedbirlerin gizli tutulması lâzımdır. Tank izleri, caddeler üzerinde hareket etmek, arazi üzerinde kısa mesafelerde hareket halinde meselâ tırmık ile silmek suretlerile düşman hava gözetlemelerinden saklanabilirler. Hareket halinde tankların çıkardıkları gürültü motörlerin yavaş çalıştırılması, yumuşak topraklardan geçilmesi, elverişli rüzgârlardan istifade edilmesi suretile azaltılır ve yahut bazı hallerde başka vasıtalarla daha fazla gürültü yapılarak maskelenir.

733— Tank birlikleri dahilinde irtibat telsiz (telgraf yahut telefon), muhabere otomobil ve motosikletleri, yaya haberciler ve işaretlerle yapılır. Muharebede komutların telsiz ile açık olarak verilmesi caizdir. Diğer hususlar için XVII. ye bakıla. Diğer sınıflar ile birlikte tesir de irtibat için 340. maddenin sonuncu fıkrasına bakıla.

734— Maksat, vaziyet ve bilhassa düşman müdafaa tertibatının kuvveti ve her şeyden evvel arazinin hali tankların ne tarzda muharebeye sokulacağını ve kullanılacağını tayin ederler.

735— Bu sebepten tanklar, birinci derecede düşmanın tank defi tertibatının ve tankların hareket ve muharebe edecekleri arazinin keşfine çalışırlar. Diğer sınıfların ve bilhassa piyadenin,

topçu ve istihkâmcıların ve tayyarelerin tesbit ettikleri mühim haberler tank birliği komutanına verilmelidir. Tank birliği komutanı çok hallerde ve bilhassa vakit kayip edilmemesi lâzım gelen hallerde, haritanın ve tayyare fotoğraflarının tetkiki ve bizzat kendi yapacağı gözetleme ile iktifaya mecbur kalır.

736— Tank silâhı evsafı bakımından kaide olarak meydan muharebesinin devrim anında ve kat'î netice yerinde **muharebeye sokulmaya** elverişlidir. Bütün kuvvetler burada toplanmalıdır. İkinci derecede bir kısım kuvvetler icabında taarruz için muharebeye girişte, bilhassa tesadüf muharebelerinde; bir mevziin ileri arazisinde bulunan düşmana karşı; oyalama muharebesi yapan ve yahut hareket tarzı itibarile taarruz hazırlıklarımızı kısaltmak imkânları veren bir düşmana karşı ve yahut müdafaada mukabil taarruzlar için kullanılabilirler.

737— Çok hallerde tanklara, taarruz için, hazırlık vaziyeti aldırılmalıdır. **Hazırlık mevzii** mümkün olduğu kadar kara ve hava gözetlemesinden saklı olmalı, taarruz istikametine uygun ve düşman topçu ateşinin müsaadesi derecesinde ileride bulunmalıdır.

Hazırlık mevziine ilerleyiş emin ve gizli olarak öyle yapılmalıdır ki baskın imkânı muhafaza edilmiş olsun. Çok defalar tank birlikleri ayrı yol-

lardan yahut mıntaka mıntaka ve yahut karanlık ve sisten istifade ederek hazırlık mevziine girerler.

738— Kıtaat komutanının tank birliği komutanına taarruz için vereceği emir; vazife ile beraber şunları ihtiva edebilir:

Taarruzun istikameti, hedefi ve başlangıcı; icabı halinde yan hudutları; diğer sınıfların birlikte tesiri; sun'î sis kullanılması; raporların ulaştırılması; taarruzdan sonra hareket tarzı.

739— Tankların taarruzları derinliğine bölüm ile yapılır. Tank birlikleri araziden istifade ederek ve araziye uygun nizamlar alarak mümkün olduğu kadar sür'atle kendi taarruz hedeflerine doğru hareket ederler. En ilerideki kısımları icabına göre takviye etmek, ansızın meydana çıkan mukavemetleri çabucak kırmak yahut elde edilen muvaffakiyetleri genişletmek için ihtiyatlar hemen geriden takip ederler. Tank komutanının ihtiyatı, umumî surette sütreden sütreye ileri alınır.

Taarruz cephesinin genişliği vaziyete, araziye ve kendi kuvvetimize göre tayin edilir. Bir tank taburu için bu genişlik 800 : 1500 M. olabilir.

740— Taarruz etmekte olan tanklar için birinci derecedeki hedefler düşman piyadesi ve bilhassa ağır silâhları düşman bataryaları ve bunların gözetleme yerleri; muharebe idare yerleri,

ihtiyatlar, düşman tankları, geri hizmet ve tesisleridir. Her tank birliğine bir hedef verilmelidir. Piyade ile birlikte taarruz etmekte olan tanklara umumî olarak piyadeye verilen ayni hedefler verilmelidir (339). Tankların bir kaç vazifeyi birden yapmaya mecbur oldukları hallerde her vazife için ayrı bir birlik kullanılmalı yahut bu vazifeler sıra ile birbirinden sonra yapılmalıdır. Muharebeye girmiş olan bir tank birliğine yeni vazifeler vermeye umumî surette imkân bulunmadığı göz önünde tutulmak lâzımdır.

741— Taarruz bittikten sonra tanklar toplanırlar ve mürettebat, malzeme cephane ve işletme maddelerini bütünleyerek yeni bir vazife için hazır bulunurlar. Toplanma yeri kaide olarak ancak mahdut hedefli bir taarruzda evvelden tayin edilebilir.

742— Takipte tanklar cür'etli vazifeler ve uzak hedefler verilmek suretile kullanılmalıdırlar. Mağlûp edilen düşmanın önlenmesine çalışmak lâzımdır. Bununla beraber tanklar, geri çekilmekte olan düşmanı cepheden takip ederek yarmak ve topçusu, ihtiyatları, muharebe idare yerleri, geri irtibatları üzerine taarruz etmekle de büyük muvaffakiyetler elde edebilirler.

743— Def ve tard da tankların kullanılmasına dair 467. ve 501. e bakıla.

744— **Geri çekilmede** tankların taarruzu

düşmandan çözülmeyi kolaylaştırır. Güç vaziyetlerde çok hallerde düşmandan çözülmek ancak tankların taarruzu ile mümkün olur. Cepheden takip eden yahut önleyen düşmana karşı tekrar tekrar tanklar ile taarruz ve darbeler yapılması düşmanı durdurarak daha ihtiyatlı harekete icbar edebilir ve kendi birliklerimizin muhaerbeyi kesmesini kolaylaştırır. Takip yapan düşman zırhlı arabalarına karşı tanklarla taarruz edilmelidir.

745— Tankların **durarak** mevzide bulunan bir top yahut makineli tüfek gibi **kullanılmaları** müstesna hallere inhisar eder.

746— Bir ve yahut bir kaç tank alayı, diğer motörlü birlikler ve lüzumu kadar geri hizmet teşkilâtı ile beraber **zırhlı birlik** halinde bir araya toplanabilirler. Zırhlı bir birlik içerisinde toplanan kıt'alar yol ve caddelerin dışında da birlikte hareket ve muharebeye muktedir olmalıdırlar.

747— Zırhlı birliğin, kudretli ve zırhlı kısımlar içerisinde korunmuş bir ateş kuvveti vardır, bunu hareket halinde yahut dururken kullanabilir. Sür'ati ve büyük hareket siası sayesinde harp meydanının uzak yerlerinde de birdenbire baskın tarzında kendini gösterir. Zırhlı birliğin muvaffakiyetle muharebeye sokulması için ilk şart arazinin hareket ve muharebeye elverişli olmasdır.

748— Meydan muharebesinde zırhlı birlikler düşman yan ve gerilerine karşı yahut yarma için muharebeye sokulmalıdır.

749— Motörlü piyade birlikleri (kabil ise arazi otomobillerine bindirilmiş piyade ile motosikletli avcı birlikleri) diğer motörlü birlikler ile (tank defi birlikleri, topçu, istihkâmcı, muhabere ve tayyare defi birlikleri) ve lâzım olan geri teşkilleri ile beraber **hafif birlik** halinde bir araya toplanabilirler. Böyle birlikler zırhlı birliklerin muvaffakiyetlerini temin için, yahut genişletmek için zırhlı birliklerin emrine verilebilirler. Hafif bir birlik müstakil olarak kullanıldığı takdirde zırhlı arabalarla takviyesi muvafık olur.

Arabaların sür'ati hareket siası, arazi üzerinde de mahdut hareket kabiliyetine malik olması ve kıt'ayı taze ve az yüklü olarak muharebeye sokmak imkânı, hafif birliklerin bir çok vazifeler ifasına imkân verirler; bunlar uzak yerlerde çabuk ve beklenmiyen bir zamanda muharebeye sokulabilirler ve kısa bir zamanda kuvvetlerini geniş bir cephede muharebe için yayabilir yahut toplayabilirler.

750— Zırhlı birlik ve hafif birlik çok hallerde kendi geri irtibatlarını nazarı dikkate almadan hareket etmek mecburiyetindedirler. Bu gibi hallerde bilhassa bol miktarda cephane ve işletme maddelerinin ve yiyeceklerinin beraber veril-

mesi ve diğer ihtiyaçlar için harp sahasında bulunacak yardımcı vasıtalardan istifade ettirilmesi icap eder. İcap eden hallerde geriden emniyetle cephane ve işletme maddeleri ve diğer ihtiyaçların sevki için daha evvelden tedbir alınmalıdır.

Zırhlı muharebe arabalarının defi ve tardı

751— Düşman zırhlı muharebe arabalarının meydana çıkacağı her zaman hesaba katılmalıdır. Karargâhlar, birlikler ve geri hizmetler bunlara karşı koymaya hazırlanmalı ve kabiliyetleri, kullanış imkânları ve alâmeti farikaları hakkında malûmat almış olmalıdırlar.

Düşman zırhlı muharebe arabalarını tesbit eder etmez derhal en kestirme yoldan komutanlığa ve tehdit altında bulunan birliğe haber vermek araziyi ve düşmanı keşfe memur bütün kademelerin vazifesidir.

752— Zırhlı muharebe arabalarına **karşı defi ve tard** esas itibarile araziye bağlıdır. Arazinin keşfi ve harita ile zırhlı muharebe arabalarının gelmesi nerelerde muhtemel, mümkün yahut imkânsız olduğu hakkında bir fikir edinilir. Zırhlı muharebe arabalarına karşı defi ve tarda elverişli olan araziden istifade edilmelidir.

753— Vaziyet elverişli olan yerlerde maniler yapılmalıdır. Çok hallerde zırhlı otomobillere karşı cadde ve yolların tıkanması emniyet tesis eder. Tanklara karşı mani tesisi için kaide olarak çok zamana, işçi kuvvetine ve inşa malzemesine ihtiyaç vardır. (Diğer hususlar için XX. ye ve Lâhikaya bakılsın).

754— Zırhlı muharebe arabalarına karşı muharebe etmek vazifesi birinci derecede zırh delici silâhlara malik olan zırhlı muharebe arabalarımız ile tank defi silâhları ve topçu tarafından yapılır.

755— **Yürüyüşte** ve **konmalarda** zırhlı muharebe arabalarının defi ve tardı IV. ve XII. de beyan edilen esaslara göre yapılır.

756— Muharebe meydanında düşman çok hallerde tanklarını baskın tarzında ve çok miktarda muharebeye sokar. Bunun için tehdit altında bulunan yerlerde çabuk ve mümkün olduğu kadar kuvvetli defi ve tard tedbirleri alınmalıdır.

757— Düşmana karşı ilerleyişte, hazırlık vaziyetinde ve hazırlık vaziyetinden çıkarak ilerleyişte tanklar topçu tarafından ve mümkün olduğu kadar bir çok bataryanın ateşleri bir araya toplanmak suretile ateş altına alınırlar. Tankların istifade etmesi ihtimali olan arazi üzerine topçu ateşleri tevcihi hazırlanmalıdır.

Tankları, piyadenin tank defi silâhlarının

sahası dahilinde piyadenin içine girmeden evvel ezmek, bu defi silâhlarının vazifesidir. Tank defi silâhları birbirlerini destekelyebilecek surette gizli ateş mevzilerine sokulurlar. Bunların, taarruz edecek tankların çiğneyip geçmesine karşı, arazi manialarî ile yahut sun'î manilerle korunmuş olmaları şayanı arzudur. Bazı hallerde tank defi silâhlarına başlangıçta tehdit altında bulunan yerler gerisinde hazırlık mevzii aldırılması muvafık olur.

Topçudan bazı kısımlar ve piyade ağır silâhları; bilhassa düşman tank taarruzunu destekleyen silâhları, bunların gözetleme yerlerini ve tankların arkasından gelen düşman piyadesini ateş altına alırlar.

Hafif piyade silâhları tankları takip eden piyadeyi ateş altına almak vazifelerinin müsaade ettiği derecede tankların ateşinden gizlenerek kurtulmaya çalışmalıdırlar.

758— Girmiş olan tanklar birinci derecede kıtaat komutanı emrinde muharebe meydanı derinliğinde mevzie sokulmuş olan yahut hazır tutulan tank defi silâhları ile ihtiyatta tutulan tank defi silâhları tarafından ateş altına alınırlar. Bu gibi taarruzların defi ve tardı tümen komutanının talimatına göre **tümen tank defi birliği** komutanı tarafından hazırlanır. Tümen komutanı tümenin tank defi birliğini başlangıçta geride ihtiyatta alı-

koyduğu halde bu birliğin komutanı ile emin bir irtibata malik olmalıdır. Tehlikeli hallerde tümen tank defi birliği komutanı çok defalar müstakil olarak kendi kararile hareket etmek mecburiyetinde kalır. Tümenin bütün tank defi birliklerinin düşmanın asıl taarruzunun beklendiği yerde muharebeye sokulmasına çalışılmalıdır. Bu maksatla tank defi birliğini tehdit altında bulunan mıntaka komutanı emrine vermek maksada uygun olabilir.

Topçudan münferit toplar ve takımlar giren tankların defi ve tardına, görerek ateş etmek suretile, iştirak ederler. Çabuk yapılan maniler (lâğım, tel ve saire) ile müstesna hallerde tayyare defi topçusunun ateşi de tankların daha ziyade ilerlemesine karşı koyacak vasıtalardır.

XV. HAVA MUHAREBE KUVVETLERİ

759— Karada büyücek mikyasta harp hareketlerinin muvaffakiyetle intacı için kat'î netice yerinde düşmana karşı havada üstünlük elde etmeye çalışılmalıdır. Bu maksatla kat'î netice yerinde hava kuvvetlerinin büyük kısmını tam zamanında toplamak ve bazı hallerde talî cephelerden hava kuvvetlerini tamamile çekmek lâzım

gelir. Daima bütün hava muharebe kuvvetlerinin karada muharebe etmekte olan birlikler ile ve bilhassa tayyare defi birlikleri ile sıkı bir surette birlikte çalışmaları muvaffakiyet için esaslı bir şarttır. Bu birlikte çalışma işi müşterek komutan tarafından temin edilmelidir.

760— Tayyare cinsleri hakkında bilgi, bunların kabiliyetleri hududunun ve mürettebatlarının yapabilme kudretlerinin doğru olarak takdiri muhakemesi, ellerinde hava muharebe kuvvetleri bulunan makamların bu kuvvetlerden karadaki harbin sevk ve idaresi menfaatine azamî surette istifade etmelerine imkân verir. Tayyareler hakkında malûmat için lâhikaya bakıla.

761— Emirlerinde hava muharebe kuvvetlerinden bir kaç birlik bulunan makamlarda müşavir olarak bir **tayyare komutanı** vardır. Tayyare komutanları kendi mıntakasında bulunan yahut emirlerine verilmiş olan bütün hava muharebe kuvvetleri üzerinde hususî salâhiyetlere maliktirler.

762— Hava muharebe kuvvetlerinin kullanılması ve faaliyetleri havanın haline bağlıdır. Hava rasat (meteoroloji) hizmeti tarafından havanın hali hakkında bilgi verilmesi mutlak surette lâzımdır.

Sis, kuvvetli yağmur, dolu, kar, sık ve alçak bulutlar bilhassa dağlık arazide tayyare faaliyetine çok sekte verebilirler. Rüzgâr sür'at üzerinde tesir gösterir. Rüzgârın kuvveti bilhassa uzak uçuşlarda nazarı dikkate alınmalıdır. Havada güneşin huzmeleri çok göz kamaştırır ve güneş istikametinde görüşe mani olur. Yerden kalkan buhar, duman ve havada fazla miktarda rütubet bulunması hallerinde kendisinin nerede olduğunu bulmak, hedefleri tanımak ve fotoğraf ve arazi keşfi yapmak güçleşir.

Gece uçuşlarında havanın tesiri gündüz uçuşlarına nisbetle daha fazladır. Ay ışığı gece uçuşlarını kolaylaştırır.

Havadan muharebe keşfi ve muharebe meydanında alçaktan taarruz gibi kısa uçuşlar umumî surette her havada yapılabilirler. Fakat uçuş sahası genişlediği nisbette havanın tesirleri de artar.

Keşif tayyareleri

763— **Keşif tayyareleri** kaide olarak dokuzar tayyareli **keşif bölükleri** halinde birleştirilirler.

Operatif keşiflere mahsus keşif bölüklerinde yüksek kudretli tayyareler bulunur.

Keşif bölükleri umumî olarak kolordu komutanlığına kadar olan makamlar emrinde bulunurlar. Piyade ve süvari tümenleri ile zırhlı ve

hafif birlikler emrine muvakkat olarak verilebilirler.

764— Keşif tayyareleri, hava keşfinden (III.) başka kendi birliklerimiz ile irtibatı tesis yahut muhafaza ve bunların gizlenmesini kontrol etmek vazifelerinde de istihdam edilebilirler. Bundan başka keşif tayyareleri, sis malzemesi ile teçhiz edildikleri takdirde, küçük mikyasta sisleme yapabilirler. Mahdut miktarda bombalarla da teçhiz edilmiş olmaları dolayısile keşif faaliyetleri sırasında, elverişli fırsatlarda, bomba atmalarına imkân vardır. Bir keşif bölüğünden hedef keşfi, hava gözetlemesi ile ateş açtırılması ve ateşin umumî vaziyetini kontrol için kullanılan tayyarelere **topçu tayyaresi** ismi verilir. (Keşif tayyarelerine günde verilecek vazife hakkında hava keşif ve gözetleme talimnamesinin 93. maddesine bakıla).

Av tayyareleri

765— **Av tayyareleri** her biri dokuzar tayyareli; 2 : 3 bölükten mürekkep **av taburları;** ve 2 : 3 taburdan mürekkep **av alayları** halinde birleştirilmişlerdir. Üç tayyare bir kol teşkil eder.

Alelâde hallerde tayyare av birlikleri ordu komutanlığına kadar olan komuta makamları emrine verilirler.

766— **Av tayyare birliği komutanı** kendi birliğinin emrine girmiş olduğu komuta makamı ile irtibatı tesis ve idame eder. Vazifelerinin halli için kendisine hareket serbesliği bırakılmalıdır.

767— Av tayyarelerinden istenecek vazifeler için **av tayyarelerinin ve mürettebatının** kabiliyetleri esas olur. Düşmana karşı yapılacak bir uçuş için en fazla devam müddeti olarak, gidiş ve geliş dahil olmak üzere, takriba iki saatlik (tayyarenin vasfına göre) bir zaman kabul edilir. Gündüz muharebeleri için av tayyareleri en çok günde üç defaya kadar (arada geçen zaman zarfında tamamile istirahat ederlerse) havaya çıkabilirler. Gece muharebesi için elverişli olan tayyareler kaide olarak gecede bir defa kullanılırlar. Alçaktan taarruzlar için günde iki uçuş en fazla bir had telâkki edilmelidir.

768— Av tayyareleri kaide olarak kendi meydanlarından vazife alarak hareket ederler. Vaziyet, bilhassa tayyare meydanlarının çok uzak olması halinde, çabuk muharebeye girmeyi icap ettiriyorsa, av tayyarelerinin ancak müstesna hallerde muharebe iniş meydanlarında hazırlık vaziyeti almaları caiz olur.

769— Av tayyareleri **gündüz av** için tabur, bölük yahut kol halinde; **gece av** için çok hallerde münferiden uçarlar.

1596/11

Hava muharebesi yakın mesafelerden yapılır.

Gece muharebesi sahaları, yakında bulunan kara birliklerine bildirilmelidir.

770— Karada muharebe etmekte olan birliklere yardım için **av tayyarelerinin havadaki düşmana taarruzlar yapmaları** en önce düşünülecek meseledir. Kendi tarafımızın hava keşfini cebrî olarak yapmak, düşman hava keşfine mani olmak ve kendi birliklerimizle mühim geri tesislerini düşman hava hücumlarından korumak için havadaki düşmana taarruzlar yapılması lâzım gelebilir.

Av tayyarelerinin hususiyetleri bunların muayyen bir hava kısmını kapamak için kullanılmalarına elverişli değildir. Verilecek vazifede bir av tayyare birliğinin ava çıkması icap eden saha ve zamanın tahdidi lâzım gelir. Bir av taburuna av için 20 şer Km. derinliğinde ve genişliğinde bir saha verilebilir. Av sahaları daha büyük ise asıl nereye ehemmiyet verilmesi lâzım geldiğinin tasrihi maksada uygun olur. Dun bir derecedeki düşmana karşı bile av tayyareleri düşman hava faaliyetini büsbütün ortadan kaldıramazlar. Fakat zaman ve mekânca mahdut bir hava üstünlüğü elde edebilirler.

771— Elde kâfi miktarda av tayyare birlikleri bulunduğu takdirde **karadaki düşman üzerine taarruz** da av tayyarelerinin diğer bir vazifesidir. Bu taarruzlar karadan tertip edilecek bir muharebe hareketi ile müşterek yapıldığı takdirde bilhassa tesirli olur.

Av tayyarelerinin **taarruz hedefleri** çok hallerde kendi taraf topçumuzun gözetlemeli ateş menzilinden dışarıdadır ve bu taarruzlar tercihan kıt'a toplantılarına, uzun yürüyüş kollarına, nehirlerden yahut boğazlardan geçmekte olan birlikler üzerine tevcih edilir. Böyle bir taarruz müdafaaya hazırlanmış olan bir düşmana çattığı takdirde av tayyarelerinin ağır zayiata uğrayacakları hesaba katılmak lâzım gelir. Bu sebepten av tayyareleri karadaki düşman üzerine taarruz için muharebeye sokulmazdan evvel alınacak neticenin muhtemel zayiata değeri olup olmadığı iyice düşünülmelidir.

772— Av tayyareleri tarafından karadaki düşman üzerine taarruz yalnız gündüzleri ve umumî surette taburdan aşağı olmıyan birlikler halinde yapılır. Hareket ne kadar baskın tarzında yapılırsa ve ayni zamanda taarruz eden tayyarelerin adedi ne kadar fazla olursa tesir de o nisbette büyük olur ve düşmanın müdafaası o derece güçleşir.

Av tayyare birlikleri taarruz için kaide olarak çok aşağılara inerler, küçük parçalara ayrılan bombalar atarlar ve makineli tüfeklerle ateş

ederler. Düşmana doğru uçarken hava muharebesi yapmaktan sakınırlar. Böyle bir hava muharebesine mecbur edilecek olan av tayyare birliği kaide olarak karaya taarruzdan vaz geçmiye mecburdur.

773— Bundan başka düşmanın topçu tayyareleri ile sabit balonları da av tayyarelerinin mühim taarruz hedefleridir. Umumî olarak sabit balonlara daha evvelden tesbit edilmiş muayyen bir zamanda ve evvelden tayin edilmiş muayyen bir sahada taarruz edilemez, taarruzun zamanı ve hedefini esas itibarile daha ziyade havanın hali ve hava vaziyeti ve bir de düşmanın dikkat derecesi tayin eder. En elverişli taarruz zamanları sabah erken ve akşam üzeridir. Taarruz teşebbüsleri karşısında sık sık yere indirilmiye mecbur olan bir sabit balondan gözetleme esasen çok tahdit edilmiş olur.

774— Düşman tayyarelerini havada imha etmek maksadını güden defi işi av tayyareleri ile, havaya karşı koruma birliklerinin müşterek vazifesidir. Bunlar düşmanla muharebeyi, eğer en sıkı bir müşterek tesirle yapabilirlerse ancak o zaman en büyük neticeyi elde ederler. Buna tam bir surette ancak gündüz muvaffak olunabilir. Av tayyareleri ile havaya karşı koruma birlikleri noksan ise her sınıfa hususî hedefler verilmesine mecburiyet hasıl olabilir. Av tayyareleri ile havaya

karşı koruma birliklerinin müşterek tesirleri için av tayyareleri kendi taraflarına mensup havaya karşı koruma birliklerinin bulundukları yerleri ve menzillerini bilmelidirler. Havaya karşı koruma birlikleri av tayyarelerinin nerede, ne zaman ve ne kuvvette muharebeye sokulacaklarını bilmelidirler. Her iki tarafa birden komuta eden komutan birlikte tesir işini temin eder. Bu komutan ile av tayyareleri ve havaya karşı koruma birlikleri arasında iyi muhabere irtibatları bulunması mutlaka lâzımdır.

Tam zamanında lüzumu kadar av tayyarelerini düşman karşısına çıkarmak imkânı mevcut olduğu zamanlarda bunlarla derhal taarruza geçmek en iyi bir defi ve tard usulüdür. Bu maksatla hava haber hizmetinin, düşman tayyarelerinin adedini, uçuş istikametini, yüksekliğini ve cinslerini zamanında haber verecek ve av tayyarelerini telsiz ile yahut istikamet okları ile düşman üzerine tevcih edebilecek bir vaziyette olması icap eder. Tayyare defi bataryalarının istikamet bildiren atımları vasıtasile de av tayyarelerinin düşman üzerine dikkatleri celp edilebilir.

Kendi taraf mıntakamız üzerinde düşman tayyare birliklerinin tayyare defi topçumuz tarafından dağıtılması av tayyarelerimizin taarruzu için elverişli vaziyetler meydana getirir. Hava muharebesi devam ederken tayyare defi topçusu-

nun vazifesi düşman takviyelerinin muharebeye müdahalelerine mani olmaktır.

Karanlıkta düşmanın nerede bulunduğunu bulmak çok güçtür. Bunun için gece kendi mıntakamız üzerinde yapılan avlarda düşman tayyarelerini ışıldak ile aramak ve aydınlatarak kendi av tayyarelerimize tanıtmak havaya karşı koruma birliklerinin mühim bir vazifesidir.

Bomba tayyareleri

775— **Bomba tayyareleri bomba taburları** halinde birleştirilmiştir. Bomba taburlarında dokuzar tayyareli iki ilâ üç bölük bulunur. Çok hallerde bomba tayyare birlikleri Başkomutanlık emrinde bulunurlar. Fakat muvakkat olarak ordular grubu ve ordu komutanlıkları emrine de bomba tayyare birlikleri verilebilir.

776— **Bomba tayyare birliği komutanı,** emrine girmiş olduğu komuta makamı ile irtibatı tesis ve idame eder. Vazifelerinin ifası için kendisine serbeslik bırakılmalıdır. Bomba tayyare birliğinin yahut bazı tek tayyarelerinin taarruz hedefine varamamaları ihtimaline karşı bomba tayyare birliği komutanına yedek hedefler emredilmesi lâzım olabilir.

777— **Gündüz** bomba tayyarelerinin taarruzu kaide olarak tabur birliği ile yapılır. Gece bomba tayyareleri münferiden yahut küçük birlikler halinde bir kaç dakika fasıla ile taarruz ederler. Gidiş ve geliş mesafesi çok uzun olmadığı vaziyetlerde bomba tayyarelerine gerek gündüz ve gerekse uzun gecelerde ikişer defa vazife verilebilir.

778— Bomba tayyarelerinin **kara birliklerine yardım için yapacakları taarruzların** genişliği ve istikameti karadaki hareket ve muharebelerin mahiyetine göre tanzim olunur. Bu taarruzlarda maddî tesir ile beraber manevî tesir elde edilmesine de çalışılır. Manevî tesirin ehemmiyeti maddî tesirden daha büyük olabilir. Taarruzlar birinci derecede kendi topçu ateşimizin menzili dışarısındaki hedefler üzerine tevcih olunur.

779— **Bomba** tayyarelerinin taarruz nevileri, yüksekten taarruz, alçaktan taarruz ve pike ile taarruzdur. **Yüksekten taarruzda** bombaların atılışı gündüz çok yükseklerden yapılır; gece atış yüksekliği daha azdır. Yüksekten taarruzlar bilhassa ordugâh ve köylerdeki kıt'a toplantıları, indirme ve bindirmeler, cephane depoları ve diğer geri tesisler, büyücek yürüyüş kollar, ve demiryolu, otomobil nakliyatı gibi satıhlı hedefler üzerine yapılır.

Alçaktan taarruzda çok defalar daha evvel

süzülme uçuşu ile aşağıya hedefe yaklaşıldıktan sonra bombalar en alçak mesafeden atılır.

Bu tarzda taarruzla düşmana baskın yapılır, vuruş ihtimali çoğaltılır ve düşman tayyare defi ateşleri güçleştirilir. Bu taarruzlar tercihan av tayyareleri için mevzuu bahis olan ayni hedefler üzerine tevcih olunur (771).

Pike uçuşu taarruzlarında tayyareler çok yükseklerden mümkün olabilen en fazla bir sür'atle hedef üzerine aşağıya doğru saldırırlar ve 1000 M. den daha az yüksekliklerden bomba atarlar. Bu taarruzlar küçük hedeflere meselâ: Köprü, bend gibi sun'î tesislerle yapılır.

Haberlerin ulaştırılması ve yerdeki tesisler

780— Hava muharebe kuvvetlerinin diğer sınıflar ile birlikte tesirleri için bunların birbirile ve müşterek komuta makamı ile kâfi ve emin irtibatlara malik olmaları icap eder.

781— Umumî olarak hava muharebe kuvvetleri büyük komuta makamının tel irtibatlarından istifade ederler. Hava muharebe kuvvetlerinin kendi ellerinde bulunan telefon malzemesi teçhizatı ancak mevcut olan telli muhabere ağlarına kısa mesafelerde bağlıyarak irtibat yapmıya ve bir de tayyare taburları ve tayyare bölükleri dahilinde irtibat tesisine imkân verir.

782— Hava muharebe kuvvetleri ile diğer sınıflar arasında **telsiz irtibatları** müşterek komutan tarafından tanzim edilir; hava muharebe kuvvetlerinin birbirile yapacakları telsiz irtibatları ile telsiz kestirmesi, hava sınıfının hususî talimatı ile tanzim edilir.

783— Gündüz yanaşık olarak uçuş yapan av ve bomba tayyare birlikleri için tayyareden tayyareye telsiz muhabere irtibatı yapılabilir.

784— **Tayyareden yer birliklerine ve yer birliklerinden tayyareye haber vermek** işi, tayyarelerde telsiz tesisatı bulunduğu takdirde, en çabuk olarak **telsizle** yapılır. Tayyarelerdeki telsiz makineleri umumî surette tayyare meydanında yahut muharebe iniş meydanında bulunan telsiz merkezi ile muhabere ederler. Yalnız topçu tayyaresi hizmetinde bulunanlarla (764) hususî bir emir almış olan tayyareler, diğer yer telsiz istasyonları ile muhabere ederler. Komuta makamlarının ve kıt'aların telsiz istasyonları icabında tayyarelerin telsiz muhaberelerini birlikte dinlerler. Tayyareden yapılacak telsiz konuşmaları düşman muhabere keşfine bilhassa maruz bulunduğundan ve tayyare içerisinde telsiz konuşmalarının şifre edilmesi ve açılması yapılamıyacağından hususî talimatlara göre kısaltılmış remizler ve evvelden ka-

rarlaştırılmış telsiz işaretleri kullanılır. Kaide olarak, topçu tayyaresi (764) hizmeti hariç olarak, tayyareci tarafından telsiz ile verilecek haberler ancak derhal verilmediği takdirde kıymetini kayip edecek olan raporlara inhisar eder.

Tayyarelerde bulunacak telsiz teçhizat ve malzemesi, telsiz malzemesinin muhabere sahası ve muhabere şekilleri hakkında lâhikaya bakıla.

785— **Rapor atmak ve çengel ile almak** (kap kaç) suretile de raporlar, emirler, harita parçaları ve fotoğraflar ulaştırılır ve mübadele edilebilir. Çengelle almak usulü bilhassa mühim haberlerin başka bir suretle verilmesi imkânı olmadığı hallerde kullanılır.

Rapor atma yerleri kaide olarak salâhiyetli kıtaat komutanı tarafından tanzim edilir, yahut tayyareden yapılacak talep üzerine icabına göre tayyareye en yakın birlik komutanı tarafından, tesbit olunur. Rapor atma için tayyare rüzgâra karşı uçarak 50 M. ye kadar alçalır.

Rapor atma yeri yere serilecek T işaret bezlerile belli edilir. Rapor atma yeri tayyareyi tehlikeye düşürebilecek ve rapor torbasının bulunmasını geciktirecek olan orman, münferit yüksek ağaçlar, binalar, tel direkleri ve hatları, ekin tarlaları, su bi.kintileri gibi yerler yakınında tesis edilmemelidir. Bundan başka rapor atma yeri birliklerin toplandıkları yerlerin ve muharebe idare

yerlerinin yakınlarında da yapılmamalıdır. Çengel ile alma yerlerinin tesisi için elinde bu malzeme mevcut olan birlik komutanı emir verir.

Çengel ile alma (kap, kaç) yerinin bulunduğu nokta ok şeklinde yere serilmiş bezlerle belli edilir. Bu okun baş tarafı rüzgârın geldiği istikamete çevrilmiş olmalıdır. Haberler tayyare tarafından 5 M. yükseklikten bir çengele takılarak kapılır. Emniyet mülâhazaları icabından olarak çengel ile alma yerinin ileri ve geri arazisi arızasız ve uçuş istikametinde iniş yapmıya elverişli olmalıdır.

786— **El ışık işaretlerile küçük işaret bezleri** yerdeki birlikler tarafından ileri hattı belli etmek için tayyarenin talebi üzerine kullanılır. **Büyük işaret bezleri** ile komuta yerleri, rapor atmak ve kap kaç yerleri belli edilir ve bunlarla tayyareye evvelden kararlaştırılmış yahut hususî emirlerle tesbit edilmiş işaretler verilir. Bunlar tayyarecinin talebi üzerine serilirler.

İşaret fişekleri vasıtasile tayyareci yerdeki birliklere tanıtma işaretleri yahut muayyen haberleri verir. Yerdeki birlikler ise ayni maksat için **işaret bombaları** kullanırlar. İşaret fişekleri ve işaret bombaları ile verilecek işaretlerin manaları her defası için evvelden emir edilmeli ve vakit vakit değiştirilmelidir.

Meselâ güneş ışığı ile parlayan teneke lev-

haları, toprağa doğru atılan tenvir ve işaret fişekleri, mendil sallamak, filâmalar, kâğıt ve saire gibi yardımcı vasıtalar çok hallerde kendi taraf tayyarelerimizin dikkatini muayyen yerlere çekmeye yararlar.

787— Tayyare birliği komutanı tayyarelerin raporlarını ne suretle vereceklerini emir eder (havadan rapor atarak yahut telsiz ile; inişten sonra tayyare meydanında yahut muharebe iniş meydanında).

788— Hava muharebe kuvvetleri birliklerinin verimleri üzerinde **tayyare maydanlarının** durumlarının ve yapılışlarının da tesiri vardır. Bunların seçilmesi araziye ve tabiye vaziyetine göre yapılır. Arazi teşekkülâtının, sütrelerinin ve sağlamlığının gösterecekleri tesirler, tayyarelerin büyüklüğü, havalanma ve iniş sür'atleri ve taşıma kabiliyetleri nisbetinde artar.

Havaî yüksek tevettürlü elektrik tesisatı, telefon ve telgraf hatları, kuleler ve bacaların mevcudiyeti havalanmada ve inişlerde hususî bir dikkate ihtiyaç gösterirler ve bilhassa bulanık havalarda ve karanlıkta uçuş faaliyetini taciz ederler. Muvasala için iyi caddeler, iyi konak imkânları, su, ışık, elektrik, gaz, telefon ve demiryolu irtibatının bulunması tayyare meydanı tesisini esaslı surette kolaylaştırırlar. İyi bir gizleme imkânına kıymet verilmelidir.

789— Harekâtın devamı sırasında lüzumu kadar tayyare meydanının vaktinde keşfi ve hazırlanması için tedbir alınmalıdır. Bilhassa ileri ve geri yürüyüşlerde bu husus mühimdir. Bu bakımdan yapılacak ihmaller dolayısile birliklerin verimi çok zarar görebilir.

790— Tayyare meydanlarının tesisi için **tayyare meydanı inşa birlikleri** yahut diğer kuvvetler kullanılır. Tayyarelerin çadırda yahut açıkta kalması bunların inşa tarzlarına bağlıdır. (Hava keşif ve gözetleme talimnamesine bakıla).

791— Tayyare meydanları birliklerin konarak yerleşmiş oldukları ve tesisler vücude getirdikleri meydanlardır. Tayyare meydanlarının büyüklüğü için lâhikaya bakıla.

792— **Muharebe iniş meydanları** umumî olarak 500×500 M. eb'adındadırlar. Bunlar komuta makamlarına yakın olarak tesis edilirler. Bu suretle tesis emir ulaştırılmasının basitleştirilmesine, uçuş oyllarının kısaltılmasına yarar.

Keşif tayyareleri için mutlak surette muharebe iniş meydanları lâzımdır. Av ve bomba tayyareleri için müstesna hallerde tesis olunurlar.

793— **Yedek tayyare meydanları:** Muhtemel düşman bomba taarruzlarında oraya intikal etmeye ve yahut kendi tayyare meydanımızın iniş yolu tahribe uğradığı takdirde oraya inmeye imkân vermelidir. Komşu birliklerin tayyare mey-

danları da icabında yedek meydan gibi kullanılabilirler.

794— **Sahte tayyare meydanları** ancak üzerlerinde gösteriş olarak uçuş faaliyeti yapıldığı takdirde düşmanı aldatabilirler.

795— Bir çok tayyare meydanlarının dar bir mıntakaya yapılmasından sakınılmalıdır.

Her tayyare meydanı hava taarruzlarına ve düşmanın karadan yapacağı teşebbüslere karşı emniyet altına alınmalıdır. Emniyet işi birinci derecede bizzat hava birliği tarafından yapılır. Hava taarruzlarına karşı icabında birliğin bulunduğu mıntaka komutanı emrinde bulunan tayyare defi topları ve defi makineli tüfekleri ile emniyet ikmal edilir.

Ordu süvarisinin, zırhlı birliğin ve hafif birliğin emirlerinde tayyare keşif bölükleri bulunduğu takdirde bunların tayyare meydanları daha büyük emniyet mülâhazasile ya çok gerilerde bırakılmak yahut asıl kuvvetlerin himayesinde yanda tesis edilmek icap eder. Bu gibi hallerde tayyare meydanları ile telsiz muhaberesi hususî bir ehemmiyet kazanır. Tayyarelerin muharebe iniş meydanlarından vazife alarak hareketleri daha müreccah olur.

796— **Tayyare meydanlarının yer değiştirmesi** tabiye vaziyetine bağlıdır. Büyük komutan ile kendi emrinde bulunan, yahut ilhak edilen,

tayyare birliği komutanı arasında bizzat görüşerek anlaşmak hususunda güçlük başlar başlamaz kaide olarak tayyare meydanının yer değiştirmek zamanı gelmiştir. Düşman hava taarruzları da tayyare meydanının değiştirilmesini mecburî bir hale koyabilir.

Tayyare meydanı değiştirilmezden evvel bir keşif yapılmalıdır. Bir ön heyet ilk tesisatı yapar, birlik, otomobillerle ve mesafe çok uzak ise demiryolu ile arkadan, tayyareler hava yolile, gelirler. Tayyare meydanı değiştirilmezden evvel yeni meydana muhabere irtibatları temin edilmiş olmalıdır.

Tayyare otomobil kollarının gündelik yürüyüş kabiliyetleri 150 : 200 Km. kadardır.

Vaktinde haber verilmek şartile bir tayyare meydanının boşaltılması 3 : 5 saate; iş görebilecek bir derecede yeniden kurulması 5 : 7 saate muhtaçtır. Tayyare meydanları daha evvelden hazırlık yapılmaksızın değiştirilirse zaman ihtiyacı artar.

Maydan değiştirilirken uçuş hizmeti mümkün olduğu kadar az zarar görmelidir.

797— **Gece aydınlatma,** havada bulunan tayyarelere kendi hedeflerinin istikametini vermeli ve geri uçuşlarını kolaylaştırmalıdır.

Bu gece aydınlatması, çok hallerde havaya karşı koruma birliklerindeki vasıtaların yardım-

ları ile ikmal edilir ve bu aydınlatma bir elden yapılacak bir talimata göre az miktarda ve göze çarpar ışık kaynakları vasıtasile tanzim edilir. (Tayyare defi makineli topları, havaî fişekler, pırıldak ışığı, döner ışıklı ışıldaklar).

Tayyare meydanının belli edilmesi ve iniş arazisinin aydınlatılması işleri orada vazife almış olan hava muharebe kuvvetlerinin vazifesidir.

XVI. HAVAYA KARŞI KORUMA BİRLİKLERİ

798— Komutanlık ve birliklerin her an düşmanın havadan yapacağı tesirleri hesaba katmaları lâzım gelir. Düşman keşif ve taarruz faaliyeti kendi hava muharebe kuvvetlerinin uçuş sahası hudutlarına kadar şamil olabilir. Havadan gelebilecek tehlikeler gündüz ve uçuşa elverişli havalarda daha büyüktür. Bilhassa kat'î neticeli harp hareketlerinin yapıldığı sahalarda en fazladır.

Düşman keşif tayyareleri yalnız keşif yapmaz, kendileri tarafından meydana çıkarılan hedeflerin derhal ateş altına alınmasını temin etmek vazifesini de almış olabilirler. Keşif tayyareleri ancak müstesna hallerde pek elverişli hedefler üzerine münferit bombalar atarlar.

[illegible]

Düşman av ve bomba tayyarelerinin taarruzları çok hallerde baskın tarzında ve pek çabuk yapılırlar. Bazı hallerde bomba ve av birliklerinin ilerisinden keşif için gönderilen münferit keşif tayyarelerinin gelişinden böyle taarruzlar yapılacağı anlaşılabilir.

799— Düşman tayyarelerinin vaktinde tanınması ve kendi tayyarelerimizden ayırt edilmesi havaya karşı korunmanın emniyetle yapılabilmesi için çok mühimdir.

Gözetlenen tayyarelerin sistemlerinden, motör seslerinden, adetlerinden, yüksekliklerinden ve hareket tarzlarından hangi tarafa mensup oldukları ve maksatları hakkında tutamaklar elde edilebilir. Tayyarelerin çok yükseklerden uçmaları ve mesafenin uzak olması tanımayı güçleştirir.

Bizim tarafa mensup tayyareler işaretler vererek birliklerimize kendilerini tanıtabilirler.

800— **Tayyarelere karşı defi ve** tard komutanlıklar tarafından emirlerindeki havaya karşı koruma birlikleri kullanılarak temin edilir.

801— **Havaya karşı koruma birliklerinin vazifesi:** Kendi başlarına yahut av tayyarelerile birlikte çalışarak düşman hava keşfini, hava gözetlemesile düşman topçusunun ateş tanzimini güçleştirmek; kara hedeflerine karşı yapılacak hava taarruzlarını defi ve tard etmek ve kendi tarafımıza mensup hava muharebe kuvvetlerini destek-

[illegible] BIBLIOTEKA 15936/11 [illegible]

lemektir. Bu sırada **uçuş** haber verme hizmetinin vazifesi, düşman tayyarelerini vaktile tanıyarak haber vermektir. Havaya karşı koruma birliklerini doğru kullanmak için ilk şart, hava tabiye vaziyetinin hakikata uygun olarak muhakemesi ve düşman hava muharebe kuvvetlerinin kullanılış ve muharebe usullerindeki esasların bilinmesidir.

Havaya karşı koruma birliklerinin dayanıklık ve kabiliyetlerinden ve malzemesinin veriminden yüksek vazifeler talep edilmelidir. Bununla beraber kıt'anın siyaneti ve istirahati, malzemenin dikkatli bakımı göz önünde bulundurulmalıdır.

802— Havaya karşı defi ve tardın hedefi düşman tayyarelerinin imhasıdır. Hiç olmazsa düşman faaliyeti durmaya mecbur edilmeli, yahut maksadını tamamile elde edemiyecek derecede taciz olunmalıdır.

803— Tayyare defi silâhları sık sık kendi taraflarına mensup birlikler üzerinden ateş etmiye mecbur kalırlar. Bu yüzden hasıl olacak zayiata kıt'alar katlanmıya mecburdurlar.

804— Havaya karşı koruma birliklerinin emrinde tayyare defi topları (Ty. Df. Top.); tayyare defi makineli topları (Ty. Df. M. Top), tayyare defi makineli tüfekleri (Ty. Df. Mt.), tayyare defi ışıldakları (Ty. Df. Işl.) ve hava manileme vasıtaları bulunur. Bundan başka **uçuş haber verme bölükleri** de havaya karşı koruma birlikleri dahilindedir.

805— Havaya karşı defi ve tardın esas unsuru tayyare defi toplarıdır. Bunlar otomobille ve demiryollar üzerinde nakledilirler. Motörlü tayyare defi toplarının kullanışı, iyi ve sık bir yol şebekesi sayesinde çok kolaylaşır.

Demiryolu tayyare defi topları uzak mesafelere kaydırılabilirler, fakat demiryolu şebekesine bağlıdırlar.

Tayyare defi bataryalarının maskelenmesi güç ve bundan dolayı kolayca isabete maruzdurlar. Bunun için düşman topçu ateşi sahası içerisinde sık sık mevzi değiştirmek ekseriya lüzumlu olur. Tayyare defi topları için en elverişli hedefler, gündüz yanaşık olarak doğru istikamette ve ayni yüksekliği muhafaza ederek uçan kalabalık tayyarelerdir. Orta yükseklikte ve alçaklarda uçan münferit tayyareler de muvaffakiyet vait eden hedeflerdir. Çok yükseklerden uçan düşman av tayyareleri, bilhassa az adette iseler, nâdir olarak muvaffakiyet alınabilir hedeflerdir, bununla beraber vaziyet dolayısile ateş altına alınmaları icap edebilir. 1000 M. den daha aşağı mesafelerde bulunan düşman tayyareleri, tayyare defi topları tarafından ateş altına alınmazlar. Bunların tayyare defi makineli silâhları tarafından ateş altına alınmaları icap eder.

806— **Tayyare defi makineli silâhları** motörle çekilirler yahut otomobiller üzerinde taşınırlar. Bunlar bilhassa yakın mesafelerde ve alçaktaki hava hedeflerini ateş altına almıya elverişlidirler.

Bunun için tayyare defi makineli silâhları, yürümekte yahut toplanmış olan birliklerin ve (tayyare meydanları, cephane depoları gibi) geri tesislerin alçaktan taarruzlara karşı korunması için kullanılırlar. Bunlar muharebe meydanında tayyare defi toplarının tesirlerini esaslı surette ikmal ederler. Bunlar ileri hatta ancak müstesna olarak kullanılırlar. Işıldaklar ile birlikte gece tayyare defi için de elverişlidirler.

807— **Tayyare defi ışıldakları** motörle çekilirler yahut otomobiller üzerinde taşınırlar. Vazifeleri düşman hava hedeflerini aydınlatmak ve bunları, tayyare defi silâhları tarafından ateş altına alınabilecek yahut av tayyareleri tarafından taarruz olunabilecek surette ışık demeti içerisinde bulundurmaktır. Bununla beraber, ışıldaklar düşmanın gözlerini kamaştırırlar ve yolunu bulmasını, bomba atmasını güçleştirirler. Sis, alçak bulutlar gibi sebepler tayyare defi ışıldaklarının tesirlerini azaltırlar.

808— **Hava manileme vasıtaları** (mani balonları yahut uçurtmaları) hava manileri tesisine imkân verirler. Bunların kullanılma imkânları

rüzgârın kuvvetine bağlıdır. Hava manileri sayesinde, bilhassa gece ve bulanık havalarda, hava defi silâhlarından iktisat, yahut tesirleri ikmal edilir. Büyücek sahalar balon veya uçurtmalarla kapanamaz. Bununla beraber hava manileri mevcut olduğunu bildiği takdirde düşman, daha yükseklerden uçmaya yahut taarruzdan vaz geçmiye mecbur olur.

809— Vazifeleri icap ettirdiği ve ahval müsait olduğu takdirde, piyade ve süvari tümenleri ile zırhlı birliği ve hafif birliğe zaman zaman havaya karşı koruma birlikleri ilhak edilebilir.

810— **Her şeyi ayni zamanda korumak mümkün değildir. Böyle bir teşebbüs kuvvetlerin dağılmasını mucip olur.** Bunun için tayyare defi merkezi sikletinin nerede bulunması lâzım geldiği verilecek vazifede tasrih edilmelidir. Karada kendi maksadımızı en iyi ne suretle elde edebileceğimizi tayinde, kaideten düşmanın havadan yapacağı tesir nazarı dikkate alınır. Bununla beraber kendi hava faaliyetimizi desteklemek ve düşman hava kuvvetlerile muharebe etmek mülâhazaları da birinci derecede bir ehemmiyet kazanabilir. Bunun için birinci derecede korunacak sahanın mutlak surette karadaki harekâtın mihrak noktasile mutabık olması şart değildir. Defi kuvvetlerinin geride tutulması icap edebilir, bu kuvvetler kat'î muharebe vazifesi

alıncaya kadar, daha gerilerde tayyare def'i için kullanılır.

811— Tayyare defi silâhlarının faaliyeti, düşman tayyarelerinin dikkatini korunacak mıntaka üzerine çeker. Bundan sakınmak lâzım geldiği takdirde orada vazife almış olan havaya karşı koruma birliklerinin **ateş etme ve aydınlatması yasak edilmelidir.** Buna mukabil canlı ateş ve aydınlatma faaliyeti gösterilmesi düşmanın aldatılmasına yardım edebilir. Fakat bu suretle hareket fazla cephane sarfını mucip olacağından böyle bir tedbire müracaat ancak müstesna hallerde caizdir.

812— **Tayyare defi silâhlarının karadaki muharebeye müdahaleleri,** bunları esas vazifelerinden ayıracağından, ancak müstesna hallere hasredilmelidir. Bu; ancak bilhassa tankların yakın mesafeden def ve tardı için mevzuu bahis olur.

813— Bir ordunun **tayyare defi komutanı** yahut havaya karşı koruma birlikleri komutanlarından en kıdemlisi bütün havaya karşı korunma meselelerinde ordu komutanının müşaviridir. Bu komutan mensup olduğu komuta makamı emrindeki havaya karşı koruma birliklerinin kullanılmasını, malzeme ve cephane ikmalini, hazırlar; komuta makamı mıntakasındaki uçuş haber verme hizmetini idare eder ve kendi elindeki vasıtalarla, yahut bunlar kâfi gelmediği takdirde muhabere komutanı vasıtasile, komşu birliklere ve geriye doğru uçuş haber verme irtibatlarını ve hava muharebe kuvvetlerine muhabere irtibatlarını temin eder. Bir kolordu emrine kuvvetli havaya karşı koruma birlikleri verildiği takdirde kolordu komutanlığına bir de tayyare defi komutanı ilhak edilebilir.

814— Tayyare defi komutanı kendi hava muharebe kuvvetlerimizin düşmanınkiler ile çarpışmasında desteklenmelerini temin eder. Hava hakimiyeti için yapılacak muharebe, tayyare defi komutanının tayyare komutanı ile sıkı irtibatta bulunmasını ve uçuş haber verme hizmetinin hava kuvvetleri ve havaya karşı koruma birlikleri hesabına çabuk ve emin olarak işlemesini icap ettirir. Haberlerin çabuk kıymetlendirilmesi ve devam üzere mübadelesi suretile geride elde tutulmuş olan hava kuvvetlerinin ve havaya karşı koruma birliklerinin kullanılması ve hava vaziyeti değiştiği takdirde, evvelce verilmiş olan emirlerin yeni vaziyete göre değiştirilmesi çabuk yapılmak lâzımdır.

815— **Bir tayyare defi topçu taburu komutanı** kaide olarak kolordu komutanının talimatına göre kolordunun havaya karşı koruma birliklerinin hepsinin kullanılmasını idare eder. Bu K. havaya karşı koruma birliklerine muharebe va-

sahasının ileri kısmında kullanmaktan çekinmemelidir.

818— Tayyare defi bataryalarının mevzi değiştirmeleri tesirlerine sekte verir. Fakat sık sık yer değiştirilmesi ayni zamanda düşman keşiflerini de güçleştirir. Bataryaların muharebe faaliyetini aksatacak zayiattan korunması için, düşman tarafından tanınan ve üzerine ateş tanzim edilen mevzilerinin değiştirilmesi lüzumlu olabilir.

Tayyare defi ışıldak bataryaları karanlık bastığı zaman işe başlamaya hazır olacak derecede gündüzleri geride tutulurlar.

819— Havaya karşı koruma birliklerinin **uçuş haber verme hizmeti** bütün havaya karşı korunma tedbirlerinin aslını teşkil eder ve komutanlığa düşman maksatları hakkında mühim tutamaklar verebilir (184).

Havada hadiselerin çok çabuk cereyan etmesi dolayısile uçuş haber verme hizmetinin çabuk ve emniyetli işlemesi lâzımdır.

820— Uçuş haber verme hizmetinin vazifesi, düşman hava kuvvetlerinin tayyare defi silâhlarımız ve av tayyarelerimiz tarafından vaktile ateş altına alınmasını kolaylaştırmak, komutanlığa ve hava kuvvetlerine havadaki vaziyet hakkında bilgi vermek; hava taarruzları dolayısile tehdit altında bulunan birlikleri,

geri hizmetleri ve tesisleri mütearrız yetişmeden gizlenme ve korunma tedbirlerini yapabilecek derecede evvelden haberdar etmektir. Bundan başka kendi hatlarımız gerisinde düşman tayyarelerinin inmesini ve yahut haberler atmasını da tesbit etmek uçuş haber verme hizmetinin vazifesidir.

821— Seyyar ordunun uçuş haber verme hizmeti, tayyare defi birliklerinin uçuş haber verme postaları ile uçuş haber verme bölüklerinin uçuş karakolları tarafından yapılır.

Uçuş haber verme bölüğü; bütün kuvvetile yahut takım takım tayyare defi birliklerinin bulunmadığı yahut kuvvetlerinin kâfi gelmediği yerlerde ve yahut tayyare defi birliklerinin irtibatlarının ikmali, cephe gerisinde uçuş haber verme hizmeti şebekesinin tamamlanması ve harekât mıntakasının geri ile irtibatının tesisi için kullanılır.

822— **Uçuş haber verme bölüğü komutanı** tayyare defi komutanının talimatına göre uçuş haber verme merkezini tesis eder. Bu bölük komutanı bilhassa yanlarda ve cephenin boşluklarındaki hava sahasının göz altında bulundurulmasından ve emin muhabere irtibatları tesisinden mesuldür ve ayni zamanda emrinde bulunduğu makamın uçuş haber verme merkezinin komutanıdır.

823— Uçuş haber verme hizmeti için iyi **muhabere irtibatları** lâzımdır. Bu maksatla uçuş haber verme bölüğünün emrinde bulunduğu komutanlık mıntakasındaki muhabere şebekesinden istifade edilir ve uçuş haber verme bölüğünün kendi vasıtaları ile de bu şebeke bütünlenir. Birinci derecede telli irtibatlar kullanılmalıdır. Bundan başka telsiz muhaberesi yasak edilmemiş ise sık sık ve bilhassa uçuş haber verme bölüğünün uçuş karakolları, tayyare defi birlikleri ve mühim uçuş haber verme merkezleri arasında telsiz irtibatı yapılır.

Uçuşta bulunan kendi tarafımıza mensup tayyarelerin verecekleri haberlerden de uçuş haber verme hizmeti hesabına istifade edilebilir.

824— Uçuş haber verme merkezleri bir çok muhabere irtibatlarının toplanmış olması dolayısile çok naziktirler. Bu sebepten tesirli düşman ateşi sahası dışarısında bulunmalı ve göze çarpacak arazi noktalarile kasabalardan, köylerden, ana yollardan sakınmalıdır.

XVII. MUHABERE

825— Muhabere birliği, kıt'a muhabere takımları ve kıt'a muhaberecileri; komutanlık ile

birlik arasında ve birliğin içerisinde muhabere irtibatını tesis ve idame ederler.

Muhabere birliği bundan başka geri hizmetlerle de muhabere irtibatını tesis eder ve haberlerin elde edilmesinde (III.), örtmede (IV.) ve düşmanı aldatma tedbirlerinde birlikte iş görür.

826— Muhabere birlikleri tarafından muhabere irtibatları esas itibarile telli ve telsiz irtibatlar, diğer fennî muhabere vasıtalarile ve bazı hususî hallerde de muhabere güvercinleri ve muhabere köpekleri vasıtasile yapılır.

827— Her bir muhabere vasıtası vakit vakit ve yer yer düşman, arazi veya havanın hali yahut diğer sebeplerle işlemez bir hale gelebileceğinden bütün muhabere vasıtaları karşılıklı olarak birbirini bütünlemelidirler.

Daima en çabuk ve en emin muhabere irtibatını temin edecek olan vasıta seçilmelidir.

Mühim muhabere irtibatları bir çok muhabere vasıtası kullanılmak suretile mümkün olduğu kadar emniyetli bir surette tesis edilmelidir.

Kendi memleketimizde yerli muhabere tesisleri muhabere şebekesinin temelini teşkil ederler.

828— **Telli irtibatlar;** muhabere irtibatının bel kemiğini teşikl ederler. Bunlar telefon yahut telgraf ile işletilirler. Yer üstündeki tel irtibatları haricî tesirlere karşı hassasdırlar. İrtibat hatları-

nın inşası arazinin müsaadesine bağlıdır. Daimî hatlar tesisi oldukça fazla zamana muhtaçtır.

Telefon bilhassa ağızdan raporlar, emirler ve haberler verilmesine yarar ve bizzat anlaşmaya imkân verir. **Çabuk telgraf** ve **uzaktan yazma makineleri** uzun yazıları baskı harflerile seri ve emin olarak ulaştırırlar. Bu iki vasıta da kaide olarak yalnız en büyük komuta makamları emrinde bulunur.

829— **Telsiz irtibatlar** işlemeye çabuk hazır olurlar ve uzak mesafelere haber ulaştırabilirler. Bu ulaştırma maniple ile yahut konuşma suretinde olur. Telsiz irtibatlar üzerinde arazinin ve havanın hemen tesiri yok gibidir, ve düşman ateş tesirine de az maruzdur; bununla beraber telsiz irtibatı kuvvetli elektrik cereyanlarına karşı hassastır. Her türlü telsiz muhaberesi düşman tarafından da dinlenebilir ve telsiz istasyonunun yeri kestirilerek tesbit edilebilir. Telsiz irtibatı telefonun değerli bir yardımcısı ve çok hallerde telli irtibatın yerini tutan tekçe bir vasıtadır.

Karada telsiz irtibatları, esas itibarile sevk ve idare maksadı için haberlerin ulaştırılmasında kullanılmaya elverişlidirler. Bundan başka kara birlikleri ile tayyareler arasında ve tayyarelerin birbirile irtibatında önemlidirler. Telsiz merkezlerinin birbirini taciz etmemeleri için muayyen

mıntakalar dahilinde telsiz muhaberesinin tanzim edilmesi lâzımdır. Telsiz muhabereleri kısa olmalıdır. Uzun telsiz muhabereleri ile telsiz işletmesi çok yüklenmiş ve düşman telsiz keşfi kolaylaştırılmış olur.

830— **Pırıldak irtibatları** aradaki arazinin geçilmiye müsaade derecesine bağlı değildir; buna karşı, fena ve bulanık havalarda (yağmur, kar, sis, buhar) verimleri azalır yahut büsbütün düşer. Arazinin şekli ve örtüleri elverişli pırıldak yerleri bulunmasını çok güçleştirebilir.

Pırıldak irtibatları telli ve telsiz irtibatların yerini tutmak üzere muharebede mutlaka lâzımdır. Bundan başka pırıldak irtibatları yakın mesafelerde telli ve telsiz irtibatları ikmal ederler yahut beraber işlerler.

831— **Aydınlatma ve işaret vasıtaları** umumî olarak mer'î olan yahut vakit vakit kararlaştırılan işaretleri ulaştırmaya yararlar. Bunların kullanılması görme imkânı derecesine bağlıdır, taşınmaları ve işletilemleri kolaydır. Düşmanın vereceği işaretlerle karışmak ve işaretlerimizin düşman tarafındanda kullanılması sebebinden aldanmak ihtimalleri vardır. Diğer vasıtalarla birlikte bunlar muharebede bulunan birlikler arasında ve bilhassa topçu ile piyade, kara birlikleri ile balonlar arasında kullanılmak için kıymet kazanabilirler. (Tayyareler ile kara birlikleri ara-

sında kullanılmalarına dair 786. maddeye bakıla).

Ses işaretleri vasıtaları silâh başı ve korunma (tayyareye yahut gaza karşı korunma) işareti vermeye yararlar.

832— **Muhabere güvercinleri ve haber köpekleri** rapor, emir ve krokileri ulaştırırlar.

Muhabere güvercinlerinin kullanılabilmesi çok geniş hazırlıklar yapılmasına ihtiyaç gösterir. Karşıdan gelen rüzgâr, yağmur, sis, kar ve bilhassa fırtına muhabere güvercinlerinin verimini azaltır ve bazı hallerde bunların kullanılmasını büsbütün imkânsız bir hale getirir. Ancak hususî yetiştirilmiş güvercinler karanlıkta kısa mesafelerde uçarlar. Haber köpekleri uygun muamele ve bakım gördükleri takdirde yakın mesafelerde emniyet ile iş görürler. Köpekler ileri muharebe sahasında kullanılırlar.

833— İleri muharebe sahasındaki telli konuşmalar ve bütün telsiz muhabereleri düşman tarafından dinlenebilirler ve pırıldak muhabereleri bazı hallerde ayni zamanda düşman tarafından da alınabilirler. Bunun için hususî talimatlar verilerek muhaberelerin gizli tutulması temin edilmeli ve fennî tedbirler alınarak düşman muhabere keşfi güçleştirilmelidir.

Muhaberenin gizli tutulmasına dair verilen

talimata riayetsizlikler kendi birliklerimiz için en zararlı neticeler verebilir.

Düşman tarafından dinleme tehlikesi mevcut olan saha içerisindeki tel irtibatları icabında çift olarak yapılmalıdır. Düşman dinlemesi için tehlikeli saha en ileri hattan başlayarak en az 3 Km. derinliğindedir.

Telsiz muhabereleri şifrelenmelidir. Pırıldak muhabereleri ancak düşmanın da alması ihtimali olan hallerde şifrelenir. Yalnız en sıkışık tehlike anlarında birlik komutanı telsizler ile düşman tarafından da alınması ihtimali olan pırıldak muhaberelerinin açık metinle verilmesini emir edebilir. (Tayyareler 784. ve zırhlı muharebe arabaları 733. maddeye göre hareket ederler). Bir telsiz telgrafın içindeki yazı, işaret cetvellerinde tesbit edilmiş olan işaretlerle verilebiliyorsa ve keşif kıt'asının mevcudiyetinin düşmanca malûm olduğu kabul edilmek icap ettiği ve raporun verilmesi kendi birliğimiz için bir zarar veremiyeceği takdirde en ilerideki keşif unsurları raporlarını telsizle vermek için bu işaretlerden istifade edebilirler. Derhal icra edilecek olan ateş komutları ve ateş idare haberleri ve topçu arazi ve düşman keşfi hizmetine ait haberlerden tabiye vaziyetini meydana vurmıyacak olanlar da ayni tarzda telsizle verilebilir. Şahıs isimleri, birlik numaraları,

arazi ve mevki isimleri bu hususta mevcut talimata göre maskelenirler.

Telsiz telefon kullanılması en ilerideki keşif unsurlarının raporlarını bildirmek ve derhal icra edilecek olan ateş komutları ve ateş haberlerini vermek, topçu arazi ve düşman keşif hizmetinden düşmana tabiyece hiç bir şey belli etmiyecek olan haberleri ulaştırmak için caizdir. Diğer yerlerde telsiz telefon ancak en yakın tehlike hallerinde kıt'a komutanlarının emirlerile kullanılabilir. Bu konuşmalar düşmanın derhal kıymetlendirerek istifade edebileceği tutamaklar bulunmıyacak surette tertip olunmalıdır.

834— Düşmanın da beraber dinlemesi veya alması tehlikesi mevcut olan muhabere vasıtalarının kullanılmalarının zamanen yahut mekânen tahdit yahut büsbütün yasak edilmesi lâzım gelip gelmediği her vaziyette tetkik edilmelidir.

835— Bir harp hareket ve teşebbüsünün gizli kalması lâzım gelmekte ise alâkadar makam tarafından **telsiz muhabere** yasağının başlıyacağı zaman, devam müddeti ve ne zaman biteceği emir edilmelidir. Sarih olarak başka suretle bir emir verilmediği takdirde muharebeye giren bir birlik için telsiz muhabere yasağı kalkmış sayılır. Keşif unsurlarının düşmanla teması olmadığı hallerde dahi raporlarını, düşman tarafından mevcudiyeti bilindiğine ihtimal verilen telsiz merkezleri vasıtasile göndermeleri için emir verilebilir. Yakın tehlike hallerinde haberin vaktinde verilebilmesi için başka çare yok ise, her subayın mesuliyeti üzerine alarak telsiz ile muhabereye müsaade etmek selâhiyeti vardır.

836— **Düşmanın muhabere vasıtaları ile yanıltılması** işi için tabiyece ve fennî gayet dikkatli hazırlıklar yapılması ve bir elden idaresi lâzımdır. Düşmanı aldatmak için yapılacak sahte muhabereler, sahte nakliyat, sahte yürüyüş ve muharebeler gibi diğer yanıltıcı tedbirler ile birbirine uydurulmalıdır. Genel olarak sahte telsiz muhabereleri yalnız büyük durumlar içinde kullanılabilir.

837— Ordu komutanlığından başlıyarak daha yukarı komuta makamları düşman telsiz muhaberesinin **tacizini** tertip ve emir edebilirler.

838— **Telsiz (radyo) neşriyatından** ordu tebliğlerinin neşri, ahali fikirlerinin aydınlatılması ve ikaz edilmesi için olduğu gibi düşman neşriyatına karşı mukabele için de istifade edilir. Radyo neşriyatından harp maksadları için istifade işi baş komutanlık tarafından tanzim edilir.

839— Ordu komutanlığı tümenlere kadar olan **telsiz muhabere irtibatlarını** tanzim eder (Tümenler dahil), tümen içerisinde buna göre icap eden emirler tümen komutanı tarafından verilir.

Telsiz muhaberelerini büyük komutan kontrol ettirir.

840— Bir büyük komutanlıktaki muhabere komutanı o büyük komutanın müşaviridir. Kendisi ayni zamanda bu komuta makamı emrindeki muhabere taburunun komutanı olabilir. Büyük komutanın talimatına göre muhabere sınıfının kullanılmasını tanzim eder, muhabere birliklerinin beraber çalışmalarını kontrol ve müretteba ile muhabere malzemesinin takviye ve ikmalini temin eder.

Kıt'a muhabere suabyı, bu kıt'a komutanın talimatına göre kendi birliğinin muhabere işini idare eder ve tümen muhabere birliği bölümlerile irtibatı muhafaza eder.

841— Muhabere komutanına ve birlik muhabere subayına, mensup oldukları komutan tarafından, devam üzere vaziyet ve maksat hakkında malûmat verilmelidir. Fakat kendileri de bizzat vaziyet ve komutanın niyeti hakkında daima bilgi edinmekle ve muhabere vasıtalarının kullanılmasına dair teklifler yapmakla muvazzaftırlar.

(Üst, ast ve komşu komuta makamları arasındaki muhabere irtibatlarının tesisinden kimlerin mesul olduğu hakkında 106. maddeye bakıla).

842— **Muhabere birliklerinin kullanılması** için ölçüyü vaziyet verir. Operatif ana istikametde

ve bir muharebe hareketinin mihrak noktasından bilhassa emin ve devamlı irtibatlar tesisi temin olunmalıdır. Açık ve tehlikeli olan bir kanatta muhabere irtibatlarının tesiri çok hallerde bilhassa müstaceldir.

Bilhassa acele olan vazifelerin icrası için vaziyet icap ettirdiği takdirde bütün elde mevcut kuvveti muvakkaten işe sokmaktan hiç bir muhabere komutanı çekinmemelidir.

Evvelden yapılmış olarak bulunan muhabere tesislerinden istifade edilerek zaman ve kuvvet tasarruf olunur. Fakat bu gibi tesisat daha evvelden esaslı bir surette keşif ve tesbit edilmelidir. Genel olarak bunlardan istifade edilip edilmiyeecği muhabere birliğinin ihtiyarına bırakılır.

843— Vaziyetin değişiklikleri muhabere irtibatlarının da değiştirilmesini icap ettirebilir. Bu maksatla muhabere birliklerinden elde ihtiyat saklanmalı yahut yeniden ihtiyatlar teşkil edilmelidir.

Muhabere birliklerinin değiştriilmesi yahut bir yerden başka tarafa kaydırılması muhabere faalieytini aksatmamalıdır.

844— Bütün komutanlar kendi konaklarını ve muharebe idare yerlerini seçerken muhabere irtibatlarını göz önünde bulundurmalıdırlar. Ast komutanların bulunacakları yerlerin üst komutanlar tarafından emir edilmesi muhabere şebeke-

sinin tesisini kolaylaştırır. (Büyük komutanların yürüyüşte ve muharebede bulunacakları yerler hakkında 109. maddeye bakıla).

845— Hareket halinde de büyük komuta makamları arasında telli irtibat ve telsiz muhabereye hazır bulunuş devam ettirilmek lâzımdır.

846— **Ordu komutanlığının muhabere birlikleri,** yerli telgraf, telefon, telsiz muhabere irtibatlarına dayanmak ve bunlardan istifade etmek suretile komşu ordu komutanlığına, ileriye kolordulara, geriye daha üst komuta makamına ve ana yurda muhabere irtibatı tesis ederler. Telli irtibatlar daimî sahra hatları halinde yahut uzak (ağır) sahra kablosu ile yapılır.

847— **Kolordu muhabere taburu,** ordu muhabere birlikleri ile yahut kendi memleketimizdeki posta idaresi makamları ile beraber çalışarak bir muhabere şebekesi meydana getirir. Bu şebeke ile tümenler kolordu komutanlığına bağlanır. Yahut tümenler kolordudan verilecek talimata uygun olarak kendilerini bu şebekeye bağlarlar. Böyle bir şebekenin vaktinde tesisi imkânsız olduğu hallerde kolordu muhabere taburu ileriye doğru kolordunun esas yürüyüş caddeleri boyunca bir, tümen adedi fazla ise iki, telefon hattı tesis eder. İleri sürülmüş telefon merkezleri açılması için kolordu komutanlığı tarafından emir

verilir. Uzunca duruşlarda tümenler kendilerini bu merkelzere bağlarlar.

848— **Tümen muhabere taburu,** tümen komutanlığı ile emrindeki birlikler arasında, ve bilhassa muharebede, irtibat tesis eder. Bundan başka muharebede topçu (tuğay) komutanını doğrudan doğruya kendi emrinde bulunan komutanlara bağlar. Tümen muhabere taburu tümenin yürüyüş caddelerinden birisi boyunca ve kolordunun telli muhabere hattına irtibatı olmak üzere **tümenin ana muhabere hattını** (muhabere mihverini) inşa eder. Kolordu muhabere taburu tarafından her hangi bir piyade tümeni mıntakasında tümenin en ileri bölümlerine kadar bir telgraf yahut telefon hattı sürülmekte ise tümen ayrıca hususî bir tümen ana muhabere hattı tesis etmez. Fakat icabı halinde bu hattın inşasının takviyesi yahut bütünlenmesi için tümen muhabere taburu kullanılmak lâzım gelir. Bu halde dahi tümen mıntakasında telli irtibatın meydana gelmiş olmasından tümen muhabere komutanı mesuldür.

Tümen muhabere taburunun büyük kısmı muharebe meydanında kullanılmak üzere vaktinde serbest bir hale getirilmiş olmalıdır. Düşman ile temas ihtimali olan hellerde daha üst makamlar tarafından gerilerdeki hatlar teslim alınarak tümen geriye doğru irtibat yapmak yükünden kurtarılmalıdır .

849— **Kıt'a muhabere takımları ve kıt'a muhaberecileri** mensup oldukları birlik komutanı ile emrindeki komutanlar arasında muhabere irtibatını temin ederler.

850— Tümen ana muhabere hatlarile (muhabere mihveri) irtibatın yanı sıra telsizlerin de muhabereye hazır olması lâzımdır. Bir piyade tümeninin ana muhabere hattı işlemediği takdirde yardımcı vasıta olarak telsiz ve pırıldağa müracaat edilir. Gerilerdeki tel şebekesinin verimini arttırmak ve gerilerde pek uzun tel hatları yapmaktan sakınılmak için umumî surette muharebeden evvel kolordu muhabere taburu tarafından ve ordu komutanlığı muhabere birlikleri tarafından tümenlerin ana muhabere hatlarının yapılışı (mihveri) bütünlenerek ve eksikleri tamamlanarak mükemmel bir hale getirilir ve aralarına arzanî irtibat hatları tesis edilir.

851— Muharebe birliklerinin kullanılmasına dair diğer teferruattan IV., XII. fasıllarda bahs edilmiştir. (En mühim esaslar için 90:119., 259., 291., 346., 348. maddelere bakıla).

(Ordu süvarisinin muhabere işleri ve üst komuta makamı ile irtibat için XIII. fasla, müstakil motörlü bir keşif kıt'asının mensup olduğu daha üst komuta makamı ile irtibatı için III. fasla bakıla).

XVIII. KİMYA MUHAREBE VASITALARI

852— Muharebe gazları yakıcı, tahriş edici, yahut boğucu tarzda tesir ederek gazlara karşı korunmamış yahut noksan surette korunmuş olan bir birliği muvakkaten yahut tamamile muharebe edemiyecek bir hale getirir; gaza karşı korunma vasıtaları ile kâfi derecede teçhiz edilmiş olan birliklerin de muharebe faaliyetlerini aksatır. Muharebe gazları hayvanların verimi üzerinde de cinslerine göre tesir gösterirler. Geniş bir sahada dağılmak suretile muharebe gazları, diğer silâh tesirlerine karşı emniyet tesis eden sütrelerin koruma imkân ve kabiliyetini ortadan kaldırırlar. Muharebe gazları ile zehirlenmiş araziden bütün motörlü birlikler gaz maskelerini takarak geçebilirler. Bu gibi araziden diğer sınıfların geçebilmesi ancak hususî kuvvetler ve vasıtalar kullanılması şartile kabildir, yahut hiç geçilemez. Muharebe gazları geniş bir sahada yayılmaları dolayısile çok hallerde diğer muharebe vasıtalarına üstündür ve bilhassa tecrübesiz ve fena korunmuş birlikler üzerinde büyük manevî tesirler yapmaya elverişlidir.

853— Muharebe gazlarının tesiri, içlerinde bulunan zehirlerin yahut muzır diğer maddelerin

derecesine bağlıdır. Bu tesir, havaya karışmış olan yahut toprağa sinmiş bulunan gaz miktarı nisbetinde ve insan ve hayvanlar üzerine tesir göstereceği müddet derecesinde, artar. Zehirlenen yahut gazlanan arazi sahasının genişliği nisbetinde gazların tesiri de zorlu olur.

Havaya karışan muharebe gazları ancak kısa bir müddet tesir gösterirler. Araziye sinen muharebe gazları günlerce yahut haftalarca tesir edebilirler.

854— Muharebe gazlarının kullanılması imkânları esas itibarile havanın haline ve dolayısile günün muhtelif saatlerine bağlıdır.

Rüzgârın istikameti ve şiddeti tesir gösterir. Hedefin kendi birliklerimize yakınlığı derecesinde rüzgârın istikametinin ehemmiyeti artar. Şiddetli rüzgârlar bütün muharebe gazlarının tesirini azaltır ve hatta büsbütün yok eder. Güneşin ışık demetleri gazları yükseklere doğru sürer; sıcaklık araziye sinen muharebe gazlarının buhar haline gelmesini çabuklaştırır. Serin havalar gazların tesir müddetini çoğaltır. Çok don havalar bütün muharebe gazlarının tesirini hiçe indireiblir. Fakat bizzat gazları ortadan kaldıramaz. Hafif sis ve zayif yağmur muharebe gazlarının tesiri için elverişlidir, gazların mevcudiyetini de maskeler. Şiddetli ayğmur havaya karışan muharebe gazlarını toprağa bastırır ve araziye sinen muharebe gaz-

larını yok eder. Şiddetli kar yağışı havayı temizler, fakat araziye sinen muharebe gazlarını yok etmez. Bu gaz kar tabakasının altında saklı kalır ve kazıldığı yahut ordugâh yapıldığı zaman tekrar faaliyete geçer. Gece, akşam ve sabahın erken saatleri gaz kullanılması için elverişli zamanlardır.

Birliklerin daimî surette havanın halini gözetlemeleri ve bunun ayrıca hava gözetlemesile bütünlenmesi lâzımdır. Havanın halini gözetleme hizmetinin tahminleri, zamanında birliklere bildirilmelidir.

855— Arazinin şekli ve örtüleri de muharebe gazlarının tesirinde birer amildir. Sütre ve gizleme vasıtaları olarak işe yarayan her şey gazların tesirini arttırır. Derelerde, vadilerde, sel yarıntılarında gazlar uzun müddet kalabilir; rüzgâra karşı korunmuş olan her yer gaz tesirine elverişlidir. Bataklarda ve sulak yerlerde araziye sinen muharebe gazları tesirlerini pek çabuk kayip ederler.

856— Büyük tesir elde edilmesi, ancak çok miktarda muharebe gazlarının ayni zamanda kullanılmasile kabil olur. Fakat az miktarda gazın bir çok defalar kullanılması da mühim tesirler gösterebilir ve bilhassa ruhî mukavemet kudretini azaltır.

857— Muharebe gazları baskın tarzında kullanıldığı yahut kullanılış şekli dolayısile düş-

man birliğini yanılttığı ve korunma tedbirleri almakta ihmale yahut yanlış tedbir almaya sevk ettiği takdirde tesirleri artar. Muharebe gazlarının kullanıldığı zamanın, yerin ve kullanılış şeklinin münasip tarzda tayini; gazın kullanılışında uzun ve intizamsız fasılalar bırakılması, gaz ile beraber sun'î sis mermileri de kullanılması sayesinde bu baskın ve aldatma tesiri elde edilebilir.

Baskın tesiri göstermesi beklenen muharebe gazlarını bu tesirin peşinden istifade edebilecek tarzda kullanmak komutanlığın vazifesidir.

858— Muharebe gazlarının kullanılma şekilleri: Mermiler vasıtasile, püskürme, gaz atma; serpme, bomba ile atma, tayyarelerden dökme ve yakın muharebe vasıtaları içerisinde kullanma suretiledir.

859— Gazın muharebede en çok tatbik edilen kullanma şekli topçu ve piyade havanı mermileri ile atılmasıdır. Kendi birliklerimize yakın hedefler ateş altına alındığı zaman rüzgârın düşman tarafına esmesi icap eder. Diğer hallerde gaz atılması, diğer kullanılma şekillerine nisbetle, rüzgâra daha az tabidir. Topçu ve havan atışile gaz atılması için pek çok miktarda gaz cephanesi sarf edilmek lâzım gelir. Fakat buna mukabil hiç bir hususî hazırlığa ihtiyaç göstermez, bu sebepten top ve havan ile gaz atmak halinde baskın tesiri en kolay bir surette elde edilebilir. Gaz atışı, gaz

baskını, sındırma atışı, zehirleme atışı yahut tahrip mermileri arasına gaz mermisi karıştırılması şekillerinde olabilir. **Gaz baskınında,** en kısa bir zamanda sık bir gaz bulutunu hedef üzerinde vücude getirmek suretile, düşman birliğini korunmamış bir vaziyette yakalamak lâzımdır. **Sındırma atışında,** hedefin etrafındaki havada hatta korunmuş olan bir birliğin bile muharebe faaliyetini hiç olmazsa ateş devam ettiği müddetçe aksatacak derecede kuvvetli bir gaz bulutu meydana getirerek bunu devam ettirmek lâzımdır.

Zehirleme atışında, arazi o derecede gazlanmalıdırki düşman bunu dolaşmak için uzun zaman sarf etmeğe yahut içinden geçerse zayiat vermeğe mecbur olsun. Hedef ile kendi en ileri hattımız arasındaki emniyet mesafeleri rüzgârın istikametine ve şiddetine, arazinin şekline ve kullanılan muharebe gazlarının cinsine göre değişebilir.

860— Havaya karışan muharebe gazlarının **püskürtülmesi** kaide olarak arazide gömülecek olan gaz şişelerinden yahut hususî arabalar üzerindeki gaz şişelerinden yapılır. Bu malzeme kimya birlikleri tarafından kullanılır. Gaz püskürtülmesi suretile havada yüksek nisbette gaz buharı elde edilir. Meydana gelecek gaz bulutlarının geçmesi için önündeki arazinin açık olması, düşmana doğru hafif rüzgâr bulunması lâzımdır.

Gaz fırlatmak, bir çok yanyana sık yerleşti-

rilmiş namlulardan ayni zamanda bir çok gaz bombalarının atılması suretile yapılır. (Gaz havanı baskını). Gaz bulutu düşman içerisinde meydana getirildiğinden bu usul rüzgâr istikametine az bağlıdır. Gaz atmak suretile en kuvvetli gaz bulutu ve, ustalıklı hazırlık yapılması sayesinde, en büyük tesiri elde etmek mümkündür. Gaz püskürtmek ve gaz fırlatmak usulleri hareket harbinde ancak nadir hallerde kullanılır.

861— **Serpmek suretile arazi zehirlenmeleri** yapılır. Büyücek mikyasta bu gibi serpmeler için kimya birlikleri lâzımdır. Mekânen mahdut arazi zehirlemeleri istihkâmcılar tarafından yahut topçunun ve piyade havanlarının zehirleme atışı ile de yapılabilir.

Tayyarelerden **bombalar atmak suretile topçu** menzili haricinde ki arazinin de zehirlenmesi kabildir. Fakat bu tarzda geniş sahaların tesirli surette zehirlenmesi hemen imkânsızdır.

Alçak uçan tayyarelerden muharebe gazlarının dökülmesi suretile geniş arazinin zehirlenmesi mümkün isede zehirlenen arazi parçalarının mevkileri kat'î surette tesbit edilemez.

Dağlar, boğaz ve geçitler, ormanlar; derelerin ve su yollarının geçtiği alçak arazi gibi üzeri örtülü ve kesik arazi zehirleme için bilhassa elverişlidirler. Zehirlenen arazi sahasının yahut noktalarının gayri muntazam ve karışık olarak tertibi

halinde ve genişlik ve derinliklerinin büyüklüğü nisbetinde tesirleri artar. Arazinin zehirlenmesi manilerin ve diğer kapamaların tesirini bütünleyebilir.

862— **Yakın muharebe vasıtaları içerisinde muharebe gazları** kullanıldığı takdirde (gaz el bombaları, zehirli duman veren mumlar) kendi birlklerimizin tehlikeye düşürülmemesi için rüzgârın istikametini bilhassa hesaba katmak icap eder.

En ileri hatta yakılması icap eden **zehirli duman verici mumların kullanılması** için gaz püskürtmede olduğu gibi orada da ayni şartların mevcut olması lâzımdır.

863— Çabuk cereyan eden muharebelerde elde kâfi mikatrda muharebe gazı bulunmaz. Bunun için topçu ve piyade havanlarının gaz atışları ile ancak münferit bazı hedeflerin sındırılması mevzuu bahis olur.

Büyücek miktarda muharebe gazlarının vaktinde celbi mümkün olduğu takdirde **taarruzda** gaz mermileri birinci derecede düşman topçusunun ateş altına alınması için kullanılır. Bunun yanı sıra çökertme (giriş) yerlerinin ve taarruz edilmiyerek kuvvet iktisadı lâzım gelen yerlerin gazlanması ve toplantılara, ihtiyatlara gaz baskınları yapılması nazarı dikkate alınır.

(Diğer teferruat için 344. maddeye bakıla).

864— **Takipte** tayyareler vasıtasile muharebe gazlarının kullanılması bilhassa tesirli olabilir. Alçaktan taarruzlarda arazi gazı dökmek suretile insan ve hayvanlara da zayiat verdirilebilir.

865— **Defi ve tardda** ve bilhassa müdafaada muharebe gazlarının hazırlanması ve kullanılması kolaylaşır. İleri arazide gaz manileri tesisi, topçunun ve piyade havanlarının gaz atışları, ve mevzie giren düşmana karşı icabında yakın muharebe vasıtaları ile gaz kullanılması suretile müdafaa desteklenir. (Oyalayıcı müdafaada muharebe gazlarının kullanılmasına dair 502. maddeye bakıla).

866— **Muharebeyi kesmekte ve geri çekilmede** topçu tarafından zehirleme ateşi yapılarak yahut daha tesirli olmak üzere kimya birlikleri tarafından arazi zehirlenmek suretile meydana getirilecek maniler vasıtasile ve yahut diğer bir tarzda hazırlanan zehirli maniler vasıtasile düşmanın durdurulmasına sebep hazırlanabilir.

867— Komutanlık tarafından alınacak tedbirler münefrit erin bizzat yapacağı **gaz korunmasına yardım** etmelidir. Düşman tarafından kullanılan muharebe gazlarının vasıfları ve düşmanın muharebe gazlarını kullanmak için kabul ettiği usul ve şekillerin hesaba katılması lâzımdır.

868— Düşmanın muharebe gazları ile ne

derecede ve ne şekilde teçhiz edilmiş olduğunun ve muharebe gazlarını ne şekilde kullandığının erkenden bilinmesi komutanlık için bilhassa mühimdir.

869— Düşman muharebe gazlarında görülecek zayıflıklardan, kendi korunma tedbirlerimiz bakımından, istifade edilmelidir.

870— Elverişsiz havalarda düşmanın elinde çok miktarda muharebe gazı bulunsa bile bunları ancak mahdut surette kullanabilir; bazı hallerde bundan istifade edilebilir.

871— Araziden istifade edilirken daima düşmanın muharebe gazlarının tesirini azaltmaya çalışmalıdır. Bilhassa bir mevzide uzun zaman kalındığı hallerde çok gaz tehlikesine maruz olan mevzi kısımlarının ve ateş mevzilerinin, hatta iyi gizlenmiş olsalar bile, terk edilmeleri icap edebilir.

Derinliğine bölüm, kuvvetlerin genişliğine ve gizli tertibi, sık sık yer değiştirmek ve sahte tesisler yapmak ile de gaz tehlikesi azaltılır, zira bu suretle düşmanın hedef keşfi ve gaz tesirini elverşili hedefler üzerinde toplaması güçleşmiş olur.

872— Gaz kullanılmasına elverişli olmıyan havalarda **gaza karşı korunma hazırlığı** aksamamalı ve düşmanın gözetlenmesi kesilmemelidir. Havanın elverişsizliği dolayısile tesiri zayıflamış

olan muharebe gazları bile gaza karşı hazırlıksız bulunan bir kıt'aya mühim zararlar verebilir.

Düşmanın hava taarruzları bekiendiği yahut birlik, düşmanın orta ve hafif çaplı topçusu menziline girdiği takdirde gaza karşı korunma hazırlığı emir ve tertip edilebilir.

873— Düşman tarafından gaz kullanılmaya başlandığı anlaşılır anlaşılmaz derhal gaza karşı alarm (silâh başı, korunma) başlar (695, 697). Boş yere silâh başı, kıt'ayi rahatsız eder ve tekerrüründe silâh başına karşı kayıtsızlık doğurur. Bununla beraber geç yapılması da çok zararlı neticeler verebilir.

874— **Gaz arayıcıların** vazifesi, kıt'ayı zamanında ikaz etmektir. Düşmanın muharebe gazları kullanması ve bilhassa araziyi zehirlemesi ihtimali olan hallerde gaz arayıcıları derhal işe başlatılmalıdır. Gaz arayıcıların keşif ve arazi keşfi için kullanılan kuvvetlerle birlikte gönderilmesi maksada uygun olabilir.

875— Düşmanın muharebe gazları kullanmasına karşı en tesirli tedbir almak, düşmanın hazırlıklarının vaktinde anlaşılması halinde mümkün olur. Düşman hazırlıklarının ateş altına alınarak dağıtılması, düşman topçusu ile P. havanlarının sındırılması çok hallerde muvaffakiyet veren karşı koyma tedbirleridir.

Birlik, gazlanmadan sakınmak için başka

bir tarafa çekilmek isterse rüzgârın gittiği istikamette hareket etmemelidir.

XIX. SUN'Î SİS

876— **Sun'î sis** kullanmaktan maksat; birlikleri ve tesisatı düşman gözetlemesinden gizlemek, düşman muharebe faaliyetini güçleştirmek, düşman ateşinin tesirini azaltmak, yahut düşmanı aldatmaktır.

877— Sis vaktinden evvel inceldiği ve yahut tamamen ortadan kalktığı takdirde komutanların karar kudretleri ve birliğin becerikliliği bilhassa mühim vazifeler karşısında kalır.

878— **Düşman kara gözetlemesi** sislenerek yahut bizzat kendi birliğimiz sislenerek düşmanın bu gözetlemesi hükümden düşürülür. Bu netice, düşman gözetleme istikametine amut olan rüzgârlarda bir sis duvarı yahut sis mıntakası ve başka bütün istikametlerden gelen rüzgârlarda bir sis mıntakası yapılarak elde edilebilir. Bizzat kendimizi sislemek suretile bir sis mıntakası meydana getirilerek düşman **hava gözetlemesinden** ancak kısmen kurtulmak mümkündür. Bilhassa büyücek tesisleri ve hatta bir köprünün kurulmasını bu suretle uzunca bir müddet saklamaya imkân hemen yoktur.

879— **Kendi kendimizi sislemek** düşmanın dikkatini ve ateşini üzerimize çeker. Bu sebepten sisin genişliği, gizlenecek tesisten yahut birlikten çok daha büyük olmalıdır. Düşmanın sislenmesi bizzat kendimizin sislenmesine nisbetle düşman ateşini daha ziyade zayıflatır, sis içerisinde hareket ve muharebe etmek mahzurlarını düşmana yükletir ve çok defalar bizzat kendimizi sislemek için lâzım olduğundan pek daha az sis vasıtasına lüzum gösterir. Bu sebepten umumî olarak düşmanın sislenmesi tercih olunmalıdır.

880— **Sahte sislemeden** maksat, düşmanı aldatmak, yanlış yola sevk etmek, düşmanı ateş açmağa mecbur etmek ve dikkatini yormaktır. Sahte sislemenin tesirli olması ve maksadını ifa etmesi için düşman tarafından sahte olduğunun bilinmemesi icap eder.

881— **Sisin yayılması ve kalınlığı ve dayanma müddeti** havanın haline, rüzgâra, sis kaynaklarının sislenecek maddeye olan uzaklığına, araziye, kullanılan sis âletlerinin adedine ve cinsine (sis kutuları, serpici âlet), cephane cins ve miktarına (sis mumları, sis el ve tüfek bombaları, sis mermisi, sis bombası) bağlıdır.

Havada yüksek derecede rütubet bulunması kalın ve uzun dayanır bir sisleme için elverişlidir. Havanın serin ve kapalı olması sıcak yahut don olmasına nisbetle daha elverişlidir. Güneşin parlak ışığı sisin yükselmesine sebep olur, kuvvetli yağmur sisi toprağa bastırabilir. Çok şiddetli olmıyan, sürekli ve ayni istikamette esen rüzgâr çok hallerde sis kullanılması için lüzumlu bir şarttır.

Sisin örtücü tesiri, sis veren kaynaklardan olan mesafenin çokluğuna ve havanın haline göre, yavaş yahut çabuk azalır. Sis kaynaklarından itibaren bir sis duvarının 500 M. ve bir sis mıntakasının 1000 M. uzakta kesafetlerini tamamile muhafaza etmeleri ancak nadir hallerde mümkündür. Ancak sisin gözetlemeyi taciz edici tesiri çok hallerde daha çok uzaklara kadar devam eder.

Sisin gediksiz olarak yayılması için dağlık, çok örtülü ve dalgalı arazi elverişli değildir. Açık, serbest ve toprağı rütubetli arazi sis tesiri için en elverişlidir.

882— Sis püskürtmeğe mahsus sis cihazları ancak kendi tarafımıza mensup birlikler himayesinde kullanılabilirler. Topçu ve piyade havanları ile sis atışlarında yahut tayyareler tarafından bomba ve püskürtme usulile sis kullanılmasında sis neşreden kaynaklar düşmanın bulunduğu sahanın üzerine yahut içerisine nakil edilmiş olur.

Sis püskürtmek, sis atışı yapmak yahut tayyarelerden sislemek usulleri araziden ve havanın halinden muhtelif derecelerle tesir görürler. Rüzgârın sür'ati saniyede 2 : 8 metre olduğu takdir-

de sis püskürtülmesi aşağıdaki hallerde elverişli olur:

a) Her türlü arazide ve rüzgârın her istikametinde kendi kendimizi sislemek için (fakat karşıdan gelen rüzgârda ileri hat sislenemez).

b) Elverişli arazide ve düşman istikametine giden rüzgârda kısa mesafelerde düşmanın sislenmesi için.

Sis atışı ve tayyareler ile sisleme,

Hemen her havada ve rüzgârın kuvveti saniyede 8 metreye kadar olduğu hallerde ve her türlü arazide, düşmanın sislenmesi için elverişlidirler. Rüzgâr karşıdan geldiği halde kendi ileri hattımızın da bu tarzda sislenmesi mümkündür.

(Sis püskürtülmesi, sis atışı ve tayyarelerle sisleme hakkında adedî malûmat için lâhikaya bakıla).

883— Sis, muharebe meydanının bir kısmını kendi gözümüzden gizleyerek gözetlemeyi aksatır. Cepheye amut yahut meyilli esen rüzgârlarda komşu birliklerin işine de sis dolayısile ket vurulmuş olabilirler. Bu mahzurlar dolayısile **sis kullanmak salâhiyeti** dikkat ve ehemmiyetle tanzim edilmelidir; bütün komutanlar ellerindeki sis vasıtalarını, ancak havanın ve muharebe vaziyetinin dikkatle tetkiki neticesinde sisin kendi emirlerinde olmıyan komşu birliklerin ve diğer sınıfların muharebe faaliyetlerine zarar vermek ihtimali ol-

madığı hallerde, müstakillen kullanabilirler. Aksi halde sis kullanmak için müşterek komutanın muvafakatı alınmak lâzım gelir. Yapılması tasavvur edilen sislemelerden komşu birliklere mümkün oldukça evvelden malûmat verilmelidir.

884— Sis yapılması için verilecek emirle sislemenin başlaması arasında geçecek zaman zarfında tasavvur edilen tesir elde edilemiyecek derecede havanın değişmesi ihtimali mevcut olan hallerde, bilhassa püskürtme usulü ile, sis yapılmasından vaz geçmek icap eder. Emir veren komutan, tasavvur edilmekte olan sisleme icra edilemediği takdirde, ne yapacağı hakkında baş önceden sarih bir karar vermiş olmalıdır.

885— **Birliklerin sis vasıtaları,** her birliğin kendi maksadı için küçük mikyasta ve zamanen ve mekânen mahdut sislemeler için, tahsis edilmiştir. Müstesna hallerde kıtaat komutanı bunların kullanılmasını kendisi emir vermek suretile tahdit edebilir, yahut bir kaç birliğin sis vasıtalarını bir yere toplayabilir.

Zırhlı muharebe arabaları, ellerindeki sis vasıtalarını kendilerini sislemek için, her zaman kullanabililrer.

886— Bir ordu, yahut kolordu komutanı **sis birliklerini** ve büyücek mikyastaki sislemeler için lâzım gelen cephaneyi emirlerindeki birliklere taksim ederler, bunların icabında kullanılması

ya serbest bırakılır, yahut muayyen bazı vazifelerin ifası talep edilir. Tümen komutanı kendi emrine verilmiş olan sis vasıta ve birliklerinin kullanılmasını tanzim eder ve bunların tesirini emrindeki birliklerin ateşlerine ve hareketlerine uydurur.

Sis birliklerinin büyük kısmı maksada, araziye ve havanın haline göre en elverişli tesir yapmaları mümkün olan yerde toplanmalıdır.

Her sislemede; maksat, başlangıç, sislemenin deavmı ve şekli emir edilmeli ve komşu birlikler ile uygun olarak hareket edilmesi temin olunmalıdır.

887— **Sis birliği komutanı,** emrine verilmiş olduğu komutanın müşaviridir. Maksada ve muharebe vaziyetine dair daima bilgi edinir, vaktile keşif yaparak birliğin kullanma imkânlarını araştırır, ve birliğin kullanılması için teklifler yapar.

888— Sis tesiri ile muharebe faaliyetini bir birine uydurmak için müşterek komutan sis birliğini gizlenmesi icap eden birlik emrine verebilir yahut her iki birliğin birlikte çalışmasını tertip eder.

Sis tesiri yalnız gizlenecek olan birlik üzerine münhasır kalacak ise, sis birliği o kıt'anın emrine verilir.

Sislemenin topçu, piyade havanları ve sis birliği tarafından icra edileceği hallerde sislemenin idaresini topçu komutanına havale etmek muvafık olur. Sisin ateş ve hareketle **müşterek tesirleri,** en emin olarak, zamanen tanzim suretile elde edilir.

889— Sisleme, ancak muayyen bir muharebe vaziyeti meydana geldikten sonra başlayacak ise, komutan sis salıverilmesi için lâzım gelen emri ya bizzat kendisi verir yahut gizlenecek olan birlik komutanının reyine bırakır.

890— **Sun'î sis içerisinde hareket ve muharebe** tabiî sis içerisinde olduğu derecede güçleşir. Sun'î sisin tabiî sisten farkı, daha çabuk birdenbire meydana gelmesinde, sis kaynakları yakınında ekseriya daha kalın olmasında ve ancak kısa bir müddet dayanmasındadır. Yolların dışında bir istikameti muhafaza için en emin vasıta pusladır. Bazı hallerde sis parçalarının hareketinden istikameti anlaşılacak olan rüzgâr da istikamet bulmak için bir tutamak teşkil edebilir.

Birlik dahilinde beraberliğin muhafazası için mıntaka mıntaka ilerlemek icap edebilir.

891— Sislenmiş bir düşman üzerine **taarruzda** mutaarrız, taarruza devam ettiği müddet zarfında, sis içerisine düşmüş olsabile istikametin muhafazası güçlüğüne rağmen, müdafaa eden tarafa nisbetle daha elverişli vaziyette bulunur.

892— **Müdafaa eden taraf** ateş tesirinin sis içerisinde de temin edilmiş olmasını düşünmelidir.

Siste yapılacak mukabil darbelerden, en yakın mesafeler içindeki boğuşmalarla netice alınır; bunun için mukabil darbeyi yapacak birlik, tehlikeli yerlerin hemen yakınında toplu bulundurulmalıdır.

Mukabil taarruzlar kaide olarak ancak sis çekildikten sonra yapılmalıdır.

893— Düşman tarafında meydana gelen bir sis bulutu üzerine bütün ateşlerin toplanması düşmanın maksadına hizmet edebilir. Bunun için ateşin böyle toplanması her vaziyette tatbik edilmemelidir. Her birlik müstakil olarak ancak kendi cephesi ilerisinde meydana gelecek sis bulutlarına ateş açabilir.

894— Düşmanın sisleme ile gizlemeye çalıştığı işler ve hareketler daima hava keşfi ile tesbit edilmeye çalışılmalıdır.

895— Sis, muharebe gazları ile karıştırılmış olabilir. Bunun için düşman tarafından sisleme yapılınca gaz maskeleri takılmalı ve sisin tehlikesiz olduğu anlaşılıncıya kadar çıkarılmamalıdır.

XX. MANİLEMELER

896— **Caddelerin, yolların ve arazinin manilenmesinden** maksat; düşmanı durdurmak yahut muayyen bir istikameti takibe mecbur etmektir. Manileme, muharebenin sevk ve idaresinde ve bilhassa defi ve tardda mühim bir vasıtadır, hareket ve istirahat hallerinde emniyeti bütünlemeye elverişlidir. Manileme, örtmeyi kolaylaştırabilir ve düşmanın aldatılmasına yardım edebilir.

Muvasala yollarının (demiryolları, nehir yolları, otomobil yolları, yerli daimî muhabere irtibatları) manilenmesinden maksat, düşman gidiş gelişine ve işletmesine mani olmaktır.

897— Bir maniin büyüklük ve ehemmiyeti ve ne tarzda yapılacağı kendi maksadımıza, vaziyete, manileme işleri için elde bulunan zamana, kuvvet ve vasıtalara, araziye ve arazideki örtülere göre tayin olunur.

(Kapamanın ve manilerin cinsleri, bunların yapılması için icap eden zaman, kuvvet ve vasıtalar için lâhikaya bakıla).

(Kimya muharebe vasıtaları ile yapılacak manilemeler için 861., 865. ve 866. maddelere bakıla).

898— Caddelerin, yolların, arazinin ve muvasala hatlarının manilenmelerinin tesiri, manilerin derinliğinin çokluğu nisbetinde artar. Arazi manilerinin genişlikleri derecesi de tesiri ayrıca arttırır. Manilerin, kendi ateş menzilimiz içerisinde bulunmaları, beklemediği bir anda düşmanın önüne çıkmaları; düşmanı, bunları ortadan kal-

dırmak için ayrıca kuvvetler tahsis etmeye yahut aşmak için gayri müsait şartlar altında muharebeye mecbur kalmaları halinde, **manilerin tesiri** artar.

Muhtelif mani cinslerinin kullanılmasında değişiklik ve sahte maniler yapılması, gizli lâğımlar tertibi gibi tedbirlerle manilerin durdurucu tesirleri arttırırlır.

Lâğım ve gaz manileri kendi ateş menzilimiz içerisinde olmasalar bile düşmana zayiat verdirebilirler.

Dere ve çaylar, bataklık, ormanlar, dağlar gibi tabiî manilerden de çok hallerde mani tesisi için istifade edilerek maniiyet dereceleri takviye edilebilir.

Kendi ateş tesirimizin arttırılması için manilemelerden istifade olunabilir.

899— **Caddeler, yollar ve arazi,** tabiî manileirn takviyesi ve her türlü sun'î maniler, lâğım tarlaları, su taşırmaları, tahripler ve yüksek tevettürlü elektrik cereyanından istifade olunarak, manilenir. Manileme mıntakası içerisinden geçen **muvasala hatlarının** kapanması 901. ve 902. maddelerde beyan edilen esaslara göre yapılır.

900— Muvasala hatlarının manilenmesi, ya esaslı surette kesilerek uzunca bir müddet için yahut basit surette kesilerek kısa bir zaman için yapılır.

901— Muvasala hatlarının esaslı surette kesilmeleri ancak Başkomutanlığın; ordular grubu ve ordu komutanlığının yahut müstakil bir kolordu veya tümen komutanının talimatı ile yapılabilir.

Demiryollarının, nehir yollarının ve otomobil caddelerinin esaslı surette kesilmeleri genel olarak ancak sun'î imalâtın ve en mühim işletme tertibatının geniş ölçüde tahribi ile yapılır.

Yerli ve daimî muhabere irtibatlarının esaslı surette kesilmesi büyük mesafeler üzerinde yer üstündeki ve yer altındaki hatların yahut santrallardaki fennî tesislerin, telgraf merkezlerinin, müşeddide tesisatının ve telsiz telgraf merkezlerinin tahribi ile kabildir.

902— Muvasala hatlarının basit olarak kesilmesi ve cadde, yol ve arazinin basit olarak manilenmesi, müstesna olarak büyük komutanlık tarafından başka bir emir verilmediği takdirde, her birlik komutanı tarafından müstakil olarak emir edilebilir. Emir veren komutanlar icraattan yahut tahribin yapılmamasından bizzat kendileri mesuldürler ve birliğe kat'î talimat verirler. Cadde, yol ve arazinin basit surette manilenmesi gibi basit tedbirler kendi emniyetimizin icap ettirdiği her yerde yapılabilir. Diğer hallerde bu gibi tedbirler kendi harekât sahamızda ilerilenirken yapılmamalıdır. Harekât durduktan sonra yapılma-

ları caizdir. Geri çekilirken yapılmaları lâzımdır. Düşmanın harekât sahasında daima yapmaya çalışılır.

903— Geniş mikyasta ve güç manileme işleirnin yapılması için bu vazifeyi almış olan komutan emrine istihkâmcılar ve icabında diğer mütehassıs birlikler verilmelidir. İstihkâmcılara da kendi başlarına yahut başka birlikler ile takviye edilerek bu gibi manileme vazifeleri verilebilir.

Diğer sınıflar kendi ellerinde bulunan vasıtalarla basit manileme işlerini bizzat yapabilecek surette yetiştirilmiş olmalıdırlar.

904— Manilerin tesisi imkânları vaktinde keşfe başlanmalıdır. Çok defalar bunun için ilk tutamakları haritalar verirler. Büyük mikyastaki manileme vazifelerinin keşfi bakımından hava fotoğrafları ve yerli sivil makamların ellerindeki plân, proje ve vesikalar çok kıymetli hizmetler görebilirler.

905— Muvasala hatlarının nerelerde; ne tarzda ve ne zaman manilenmiş olduğu bu manilemeyi emir eden komutanlar tarafından daha üst komutanlara bildirilmeli ve şayet manileme dolayısile o hatlar üzerinde mevcut işletme sekteye uğrayacak ise, daha evvelden bu işletme ile alâkadar makamlara da haber verilmelidir.

906— Muvasala yollarının esaslı surette kesilmesi için verilecek vazife, bir vesika teşkil edecek tarzda, ve kaide olarak yazılı emir halinde verilmek lâzımdır. Şayet emir fennî muhabere vasıtaları ile verilmiş ise sonradan derhal yazılı olarak da gönderilmelidir.

Büyük sun'î tesislerin tahribi için hususî hallerde ve bilhassa geri çekilmede tahribin zamanını tesbit etmek salâhiyeti emri veren makam tarafından kendi elinde tutulabilir. Tahrip için verilecek emirlerin geç kalması felâketli neticeler doğurabilir.

907— Büyük mikyastaki manilemeler için verilecek emirlerde diğer hususlar ile beraber aşağıdaki maddeler de bulunabilir:

Manilemenin maksadı, derecesi ve genişliği, bunu yapmak için tahsis edilen kuvvet ve vasıtalar, işlerin ne zaman başlayacağı yahut biteceği, icabında iş sırası, işlerin emniyet altına alınması, gedikler bırakılıp bırakılmıyacağı ve bırakılacak ise nerede olacağı, gediklerin kimin emrile kapanacağı, işler bitinciye kadar lâzım gelen muhabere irtibatları; tamamlanmış olan maniden emniyet ve diğer muharebe maksatları için kimin ve ne tarzda istifade edeceği de icabında tanzim edilmelidir.

Manilerin kaldırılması

908— Manilerin kaldırılması çok büyük ha-

zırlıkları icap ettirebilir. Bu hazırlıklara zamanında başlamak lâzımdır. Bilhassa düşmanın müdafaa için manilerden istifade ettiği tahmin ediliyorsa, manileri dolaşarak hedefe daha çabuk varılır.

909— Havadan ve karadan gözetlenmek suretile manilerin büyüklüğü, genişliği, cinsleri ve vaziyetleri, dolaşmak imkânları, mevcut gedikler tesbit edilmelidir. Çok hallerde lâğım ve gizli tahrip hakları bulunup bulunmadığını tesbit için araştırma yapılır. Bazı hallerde maniler hakkında bilgi edinilmesi ancak muharebe başladıktan sonra kabil olur.

Çok hallerde keşif için icabı kadar vasıatlarla istihkâmcı subayların ileriye gönderilmeleri tavsiyeye değer. Bunların keşif için kullanılan kuvvetlerle birlikte göndeirlmesi maksada uygun olabilir.

910— Keşif neticelerine göre maniin kaldırılması için lâzım gelen kuvvet ve vasıtalar tahsis edilir.

Basit manileri kaide olarak piyade, süvari, topçu ve motörlü birliklerin yalnız başlarına kaldırmaları icap eder; ihtiyaca göre istihkâmcılar, ve bazı hallerde muhabereciler yahut diğer teknik birliklerin kullanılmasına müracaat edilmelidir. Yalnız istihkâmcılarda bu kaldırma işinde kullanılabilir. Lâğım tarlaları, yüksek tevettürlü

elektrik manileri ve su taşırmalarının kaldırılması için, tahrip edilmiş olan büyük mikyastaki yapıların tamiri ve yeni inşaat için istihkâmcıların inşaat birliklerinin ve özel uzman kuvvetlerin celbi lâzımdır.

Elverişli hallerde maniler ateş altına alınarak yahut tayyare bombaları ile tahrip edilebilir yahut tanklara çiğnetilebilir.

911— Büyük manilerin kaldırılması için çok kuvvet ve vasıtalara ve emniyet için hususî tedbirler alınmasına ihtiyaç hasıl olabilir.

XXI. ZIRHLI TREN

912— **Zırhlı tren** kısa zamanda büyük mesafelere gidebilir. Zırhlı tren pek kolaylıkla tahribi kabil olan demiryollarına bağlıdır; bu sebepten kullanılış imkânları mahduttur.

Baskın tarzında meydana çıkarsa, kıymeti aşağı bir düşman karşısında manevî tesiri büyük olabilir.

Zırhlı trenler uzun ateş muharebeleri yapmaya ve elinde topçu bulunan bir düşman ile çarpışmaya elverişli değildirler.

913— Bir zırhlı trende lokomotiften başka genel olarak 8 : 10 vagon vardır. Bunlar silâhlı vagon, emniyet, (malzeme) ikamet ve levazım

vagonlarıdır. Lokomotif ile tender kaide olarak trenin ortasında tertip edilir. Trenin baş ve arka tarafında birer emniyet vagonu (kum yahut malzeme) bulunur. Lokomotifin en mühim kısımları ile silâhlı vagonlar zırhlanarak tüfek mermilerine ve topçu mermi parçalarına karşı korunmuşlardır. Silâhlı vagonlarda makineli tüfekler, piyade havanları, ve toplar vardır. Bunların mürettebatı da bu vagonlarda bulunurlar. Emirlerin ulaştırılması, ateş idaresi ve dışarı ile irtibat için zırhlı trenlerin muhabere vasıtaları vardır.

Bir muharebe ihtimali olan hallerde ikamet ve levazım vagonları mümkün ise geride bırakılmalıdır.

914— Bir zırhlı trenin müretetbatı: Muharip kuvveti, teknik mürettebat (trenin işletmesi için) ve bir demiryolu inşa kıt'asından ibarettir.

Muharip kuvvetini; No. erleri ile, tren haricinde kullanılacak olan ve kuvveti bir piyade bölüğü kadar olabilen piyade ve tahrip vasıtalarile beraber lüzumu kadar istihkâmcı teşkil eder.

915— **Yardımcı vasıtalarla korunmuş bir tren** de zırhlı tren gibi tertip edilir. Muharebe kıymeti daha azdır.

916— Bir zırhlı tren hazırlık halinde bulunmakta ise yarım saat içinde hareket edebilir. Aksi halde harekete hazır olması için üç saat kadar zaman lâzımdır.

Düşman hava keşiflerini güçleştirmek için zırhlı trenin parçalara ayrılarak bir kaç hat üzerinde bulundurulması tavsiyeye değer. Normal olarak bir **zırhlı trenin sür'ati** saatte 20 : 30 Km. kadardır.

917— Zırhlı trenler vakit vakit ordu yahut kolordu komutanlıkları emrine verilebilirler.

İşletmeye nezaret işini bu karargâhlardaki nakliyat işlerine bakan subay, demiryolu makamlarile birlikte, tanzim eder.

918— Zırhlı trenlerle, yapılacak teşebbüslerde muvaffak olmak için; teşebbüslerin dikkatle hazırlanmaları ve gizli tutulmaları icap eder. Zırhlı tren komutanına umumî vaziyet hakkında bilgi verilmiş olması icap eder. Üzerinde hareket edilecek demiryolu kısmını evvelden tanınmış olması yahut hava fotoğrafları ile bu hususta bilgi edinebilmiş olması mühimdir. Zırhlı trenler karanlıkta ve kapalı, ormanlık arazide kullanılmamalıdırlar.

919— Zırhlı trenler demiryolu nakliyat hareketlerini, indirme ve bindirmeyi, demiryolu tahrip işlerini, tamir işlerini, ikmal ve tahliyeyi, geri çekilmeyi korumak ve emniyetsiz bazı mıntakaları temizlemek için ve sür'atli bir ihtiyat olmak üzere kullanılabilir.

920— Bilhassa düşman sahası içerileirne doğru yapılacak teşebbüslerde zırhlı trenler müm-

kün olduğu kadar çift olarak kullanılmalıdır. Bunlar ya birbiri gerisinden yahut çift hatlı demiroyllarında kademeli olarak yanyana hareket ederler. Trenler düdük, ışık işaretleri ve telsiz ile anlaşılır.

Zırhlı trenlerin korunması için lokomotifler, drezinler yahut otolar üzerinde makineli tüfekli keşif kolları kullanılabilir. Bu keşif kollarına basit arızaları tamir edebilecek malzeme birlikte verilmelidir. Hava taarruzlarına karşı müdafaa için hareket halinde makineli tüfekler hazır bulunmalıdır.

921— Düşman içerilerine doğru yapılacak teşebbüslerde her vasıtaya müracaat edilerek geri ile irtibat muhafaza olunmalıdır.

Bu maksat için lokomotifler de kullanılabilirler.

922— İstasyonlar ile sun'î tesisat , geçilmezden evvel araştırılmalıdır. Zırhlı trenlerin dururken emniyet altına alınmaları icap eder. İnsansız olarak demiryolu üzerinden salıverilecek trenlere ve lokomotiflere karşı korunmak için demiryolu üzerinde maniler tesis edilir.

923— Cephanenin idareli kullanılmasına dikkat edilmelidir. Bazı hallerde geriden ikmal başka zırhlı trenler ile yapılır.

924— Demiryolunun ve demiryolu boyunca giden tel irtibatlarının tahrip edilip edilmiyeceği ve edilecekse ne tarzda yapılacağı hakkında tren komutanına talimat verilmelidir.

925— Zayif mukavemetler kaide olarak zırhlı trendeki silâhların ateşleri ve ayni zamanda indirilecek piyadenin ilerlemesile kırılır. Trenin ilerlemiş olan piyadenin arkasından tam zamanında yetişmesi çok tesir gösterebilir.

Zırhlı tren bilhassa topçusu üstün bir düşmana çattığı takdirde kendini sisleyerek geri çekilir.

926— Zırhlı trenlerin birbirlerine karşı muharebesinde başlangıçta en mühim olarak lokomotifin tahribi önemlidir. Trende kullanılabilecek bütün silâhların himayesi altında piyade düşman trenine doğru ilerler ve geri ile olan irtibatını kesmeye çalışır. Düşmanın diğer zırhlı trenlerine yahut diğer kuvvetlerine karşı emniyet tedbirleri ihmal edilmemelidir. Elverişli ân geldiğinde zırhlı tren taarruz için ileriye hareket eder.

Zırhlı tren düşman taarruzundan sakınarak çekilmek istediği takdirde kendini sisler; düşmana doğru vagonlar saliverir ve demiryolunu tıkayacak maniler atar.

927— Bir birliğe karşı düşman zırhlı trenlerinin taarruzu ihtimali varsa caiz olan hallerde demiryolu kesilmelidir. (Madde 896 : 907).

Gizli maniler tertibinden maksat zırhlı treni yoldan çıkarmaktır. Göze görünen maniler zırhlı

treni ateş tanzim edilmiş bir noktada durmaya mecbur edebilir. Ateş baskınları düşmanın ancak yavaş geçebileceği kapalı arazi mıntakalarında tertip edilmelidir.

Vaktinde ateş açabilmek için düşman zırhlı treninin yaklaştığı erkenden anlaşılmalı ve çabuk haber verilmelidir. Eldeki kuvvet kâfi gelirse hareketten durdurulmuş olan tren üzerine taarruz edilir. Bu sırada geriden gelecek diğer düşman zırhlı trenlerine ve birliklerine karşı emniyet tedbirleri ihmal edilmemelidir.

XXII. KIT'A NAKLİYATI

928— **Birliklerin ve ihtiyaçlarının sevki** demiryollarile, otomobillerle, gemilerle ve tayyarelerle yapılır. Başkomutanlık tarafından emir edilmediği hallerde nakil vasıtasını büyük sevk ve idare makamları tayin eder. Nakliyat işlerinin hazırlanması için büyük sevk ve idare makamları emrinde bu işle meşgul subaylar vardır.

Demiryolları her büyüklükte birlikleri çabuk ve umumî surette emniyetli olarak uzak mesafelere kaydırmaya ve en büyük ordu kısımlarının ihtiyaçlarını ikmale imkân verirler.

Otomobiller demiryollarını ikmal ederler ve yükünü hafifletirler. Otomobiller çok hallerde daha kısa mesafelerde kullanılırlar, taşıma kabiliyetleri esaslı surette daha azdır. Otomobillerin kullanılabilmesi yolların haline bağlıdır.

Deniz yolları, gemilerin taşıma kudretinin büyük olması ve fakat sevkiyatın daha yavaş ve daha emniyetsiz bulunması dolayısile ancak bilhassa geriden büyük miktarda yük celbi ve hastaların, yaralıların, esirlerin geriye sevki için kullanılır.

Demiryolları ve Deniz nakil vasıtalarına ait müşterek umumî esaslar

A) Demiryolları

929— Demiryolları; az zamanda güvenli olarak uzak yerlere taşıma verimi çok olan bir vasıtadır. Bundan ötürü, bu vasıta sevk ve idare makamının elinde çok güçlü bir silâhtır.

Havadan, karadan ve denizden gelecek tehlikelere karşı demiryolları üzerinde muhtelif vasıtalarla gereken koruma ve işletme tedbirleri alındığı takdirde, bu vasıtadan her zaman tam istifade kabil olur.

Demiryolları umumî olarak aşağıdaki sınıflara ayrılır:

a) Birinci sınıf hatlar:

Normal hatlar (1,435 metre genişliğindedir).

b) İkinci sınıf hatlar:

0,75 - 1,00 metrelik hatlardır.

c) Üçüncü sınıf hatlar:

Birinci ve ikinci sınıf hatlardaki nakliyatın uzatılması veya aktarmaları ve yahut tahrip edilen sınaî imalâtın etrafında dolaşılması için kullanılan veya başlı başına yapılan 0,60 lık dekovil hatlarıdır.

d) Havaî hatlar:

İcabında dağlık arazide ve az kabiliyette olmak üzere ordunun ihtiyaçlarını taşımaya yarar.

930— Demiryollarından beklenen işler daima bunların kabiliyetlerile mütenasip olmalıdır. Kabiliyetinden fazla iş istemek uzun zaman için işletmeyi bozar.

Demiryollarında cebrî faaliyet (zorla çalışmalar) ancak müstesna hallerde ve kısa bir zaman için mümkündür. Her hangi bir nakliyatın yapılması için alınmış olan tertipler, diğer nakliyatı zarara uğratmaksızın ancak nâdir hallerde değiştirilebilir.

931— Askeri maksatlara ait nakliyat hususî surette idare ve teferruatlı olarak hazırlanmalı ve büyük bir dikkatle çalışılarak daima göz önünde bulundurulmalıdır. Bu, bilhsasa demiryol

askerî nakliyat makamlarının vazifesidir. İcraat demiryol idarelerine aittir.

932— İcabında kıtaat nakliyatı için su yollarından da (Nehir, kanal....) istifade olunur. Günlük ikmal nakliyatı ile büyük yer tutan ve pek ağır olan malzemenin, hasta ve yaralıların nakli için su yollarından istifade hususu da düşünülmelidir. Bu itibarla su yolları demiryollarının kıymetli bir yardımcısı olabilir.

İptidaî ve işletme tesisat ve teşkilâtı olmıyan su yollarında normal bir nakliyat düşünülemezse de nakliyat ve işletme için hazırlanmış su yollarından önemli hasılat alınması ve demiryollarının yükünü azaltması mümkündür.

933— Seyrüsefer kabiliyetine ve tesisatına ve nakil vasıtalarının kudret ve kabiliyetine, kara ve demiryollarile olan irtibatına göre göller de askerî nakliyat için kabili istifadedir.

B) Deniz nakil vasıtaları

934— a) Deniz nakil vasıtaları; uzak yerlere ucuz olarak toplu kıt'a ve fazla malzeme ve eşya taşıyan bir vasıtadır.

Seferde kara, hava ve deniz tehlikelerine karşı gereken koruma tedbirleri alınmak şartile bunlardan azamî nakliyat hasılası elde edilebilir.

b) Demiryolları ve deniz nakil vasıtaları birbirlerine bağlı bir kül teşkil ederler. Bunlardan istifade derecesi bunların ahenkli ve birbirine imtizaçlı surette bağlanmasına ve fennî kabiliyetlerine tabidir. Bu vasıtalardan tamamile istifade için bunların bir elden sevk ve idare edilmeleri lâzımdır.

935— Demiryol ve deniz vasıtalarile nakliyatı yapmak için bir hazırlık zamanına ihtiyaç vardır. Çünkü; nakliyata muktazî vasıtaların ticarî nakliyattan askerî nakliyata tahsisi az çok bir zaman ister. Bu sebepten nakliyat emirlerinin bu hazırlığa imkân verecek surette evvelden verilmesi lâzımdır.

936— Demiryol ve deniz vasıtalarile yapılacak nakliyatın hava ve deniz keşif ve taarruzlarından saklanması ancak bu nakliyatın muntazaman hiç bir nakil hareketi göstermiyecek surette yapılması ile ve nakliyatın karada ve denizde ve nakil vasıtalarında gereken müdafaa tertibatının alınmasile mümkündür.

Düşman tayyareleri geceleri de faalyiette bulunacaklarından nakliyatı münhasıran gece yapmak gerek emniyet ve gerek vasıtalardan azamî istifade bakımından tam bir tedbir olamaz. Buna karşı bindirme ve indirme işlerinin gizlenmesile ve mahirane tertipler ve hareket-

lerle istenilen bu emniyeti daha sağlamlaştırmak kabildir.

Nakliyatın başka başka istasiyon ve iskelelerden yapılması, bindirme ve indirme istasiyon veya iskelelerinin kıt'alardan, arabalardan ve küçük deniz nakil vasıtalarından çabukça boşaltılması ve bu vasıtaların serbest bulundurulması, bindirme ve indirme istasiyon ve iskelelerinde ve civarlarında kıt'aların yığılmaması, istasiyon veya iskeleye yürüyüşlerin, geliş ve gidişlerin küçük gruplar halinde yapılması gizleme maksadına uygun olur.

Bindirme ve indirmelerde rampalar ve iskeleler çabuk serbest bırakılmalıdır.

Eğer nakliyatın yalnız gece yapılması isteniyorsa bu hal sür'atin ve kabiliyetin zararına olur. Ancak müstesna hallerde demiryollarının pek müsait vaziyetlerinde hazırlığa erken ve büyük bir dikkatle başlandığı ve elde kâfi zaman bulunduğu takdirde bu mümkün olur. Bununla beraber bombardıman filolarının faaliyetlerini en ziyade geceye bıraktıkları unutulmamalıdır.

937— Demiryolu istasiyonları ve gemi iskeleleri bilhassa demiryollarında teşkilât ve depo istasoyonları ve düğüm yerlerile önemli limanlar düşman bombardıman ve keşif tayyarelerinin belli başlı hedefleridir. Bundan ötürü münakalâtın mümkün mertebe gizlenmesile beraber, ayni

zamanda demiryol tesisatının ve limanların hava veya deniz taarruzlarına karşı kâfi derecede muhafazası elzemdir. Bilhassa nakliyatın uzunca bir zaman sekteye uğramasını mucip olacak sınaî tesirlerin dafi toplarla behemehal korunması gerektir. Münferit binalara ancak pek alçaktan uçan tayyareler isabet ettirebilirler. Bunların korunması için de genel olarak ağır makineli tüfekler kâfidir.

İstasiyon ve iskelelerde sığnaklar ve yer altı tertipleri yapılmalı ve lüzumunda buraları sislemek gibi mümkün olan her türlü gizleme tedbirleri alınmalıdır.

Hazarda yapılan bazı nakliyat terimlerinin izahı

938— Hazarî ordu kadrosuna yeni erat yollamak için yapılan nakliyata (celp nakliyatı) denir.

Terhis maksadile yapılan nakliyata (terhis nakliyatı) denir.

Silâh, mühimmat, elbise, teçhizat, yiyecek maddeler ile malzeme yollamak için yapılan nakliyata (ikmal nakliyatı) denir.

Devamlı veya muvakkat olarak garnizon değiştirme maksadile yapılan nakliyata (kıt'a nakliyatı) denir.

Üç vagon veya yüz kişiye kadar olan müteferrik erat nakliyatına (perakende nakliyat) denir.

Manevralar için kıt'a ve erat yollamak maksadile yapılan nakliyata (manevra nakliyatı) denir.

939— Devlet demiryolları askerî komisyon başkanlığı, askerî hat komiserlikleri irtibat subayları, deniz askerî nakliyat komiserliği, yollama memurları (seferde bunlarla beraber, demiryol hat ve istasiyon komutanlıklarile iskele komutanlıkları ve liman başkanlıkları) demiryol ve deniz askerî nakliyatı makamlarıdır. Bunlar demiryolu ve gemi idarelerile temas ederek askerî nakliyatı tertip ve icra ettirirler.

Hazarda nakliyatı emreden makamlarla nakliyatı yapan demiryolu ve deniz müesseselerinin el birliği ile ve yekdiğerine en büyük yardımı göstermek suretile çalışmaları ve nakliyatı, mevcut işletme talimat ve talimname ve nizamnamelerinin ahkâmına uygun bir halde ve hiç bir gecikmeye meydan verilmiyecek surette yapmaları lâzımdır.

940— Bilûmum hazar nakliyatında sayıları her ne olursa olsun manevra, kıt'a nakliyatı ile üç vaogn veya yüz kişiden fazla olan toplu erat nakliyatı, alâkadar olan Devlet demiryolları askerî komisyon başkanlığı, hat komiserlikleri ve

deniz askerî nakliyat komiserlikleri vasıtasile yaptırılır. Bu miktarlardan az olan perakende nakliyat ile ikmal nakliyatı yollama memurları vasıtasile yapılır.

941— Alelûmum hazar nakliyatı için M. M. Vekâletine müracaat edilir. Vekâlet bu nakliyatı aşağıdaki şekilde alâkadarlara emir ve takip eder. Nakliyatın tertip edilebilmesi için, üç vagon veya yüz erden fazla, tren ve gemi ile yapılacak nakliyat için, nakliyatın başlamasından en az üç gün (72 saat ve daha az nakliyat için 48 saat) evvel M. M. V. ne alâkadar askerî demiryol ve deniz nakliyat makamlarına ayni zamanda nakil olunacak kıt'a ve kafilelerin mensup bulundukları makam ve müesseselere nakliyatın cins ve sayısı ve hangi istasiyon veya iskelede ne zaman nakle hazır olacağı ve nereye yollanacağı sarahaten zikredilmek suretile ve telgrafla hazırlık emri verilir.

Askerî nakliyat makamları işbu esaslara göre nakliyatı tertip ve M. M. Vekâletine arzederler. Bu hazırlıktan sonra nakliyat emri verilir.

942— Askerî hazar nakliyatı parası peşin verilerek yapılır. (Ancak 19/Nisan/1926 tarih ve 814 sayılı kanun mucibince yapılacak nakliyat tesviye ilmühaberlerile yapılır). Para işleri M. M. Vekâletinin yollama memurlarına aittir. Komisyon ve komiserler bu işle iştiğal etmezler.

943— Kıt'a halindeki birliklerin nakliyatında tam bir askerî treni veya gemiyi dolduran subay, erat, hayvan, malzeme nakliyatı bir nakliyat birliğidir. Bir nakliyat birliğini vücude getiren ve trende tam bir vagon ve gemide muayyen ve mahsus bir kısım işgal eden subay, erat, hayvan, eşya ve malzeme de bir nakil kümesi sayılır.

Tren veya gemideki en büyük rütbeli subay nakliyat birliği komutanı, bir nakil kümesindeki en büyük rütbeli de nakil kümesi âmiridir.

944— Tam bir askerî treni veya gemiyi doldurmıyan küçük kıt'alarla; kıt'alar halinde kurulmamış olan insan, vesaiti nakliye, malzeme, mühimmat ve saire bir tren veya bir gemiyi doldursa dahi bir nakil **kafilesi** addolunur. Bunların yanında kafilenin cesameti, kat edilecek mesafe, kafile mürekkebatının çokluğu nakilde ahval ve vaziyet nazarı dikkate alınarak lüzumuna göre ve lüzumu kadar kafile komutanı olarak subay veya erbaş ve bakıcı ve muhafız memur tefrik edilir ve bunlara talimatı lâzime verilir. Kafile komutanına kafilesinin nerelere mürettep olduğu ve kuvvesi bildirilir. Hazar nakliyatında cansız hamulelerin başına bu gibi âmir ve bakıcı konulmasına lüzum görülmezse tamam ve hüsnühalde yollanmasını emniyete alacak tedbirler alınmalıdır.

945— Naklolunacak kıt'a veya kafile veya hamule, tesbit ve tayin olunmuş tren ve gemi hareket saatinden en az bindirme müddeti kadar evvel emir olunan istasiyon veya iskelede nakle hazır bulundurulmalıdır. Bu işte gecikme cezayı muciptir. Kar tipileri, yolların karla kapanması, köprülerin yıkılması hava taarruzlarına maruz kalınması gibi vak'alardan dolayı vakti zamanile emrolunan istasiyon veya iskelede bulunulmazsa, gecikme sebebi en kısa zamanda derhal telgrafla Devlet demiryolları askerî komisyon başkanlığına veya askerî hat komiserliğine veya deniz nakliyatı askerî komiserliğine veya yollama memurluğuna; seferde bunlardan başka demiryolu hat, istasiyon ve iskele komutanlıklarına bildirilmelidir.

946— Nakliyat işleri için demiryolu veya liman saatleri muteber olduğundan nakliyatla alâkadar olanlar (Askerî nakliyat makamları ve naklolunacak kıt'a ve kafile komutanları) saatlerini demiryolları veya limanlarca kullanılan saatlere göre ayar etmiş olmaları lâzımdır.

947— İstasiyon veya iskelede kıt'a veya kafilenin binmiye intizaren nerelerde duracağını, nerelerde binmiye hazır olacağını, istasiyona ve iskeleye nerelerden gelineceğini, nerelerden ve ne suretle ve ne zaman ve ne kadar zamanda bi-

nileceğini hazarda yollama memurları seferde istasiyon veya iskele komutanları bildirirler.

948— Demiryol, gemi, liman ve iskele ve seyrü hareket işlerine karışmak demiryol ve deniz vasıtalarının ve müesseselerinin her türlü alât ve edevatını karıştırmak yasaktır. Demiryol memurlarının, liman başkanının, gemi kaptanlarının, hizmete dair olan emir ve tertiplerine askerî hat komiserleri, deniz nakliyatı askerî komisere, demiryolu hat, istasiyon ve iskele komutanlarının nakliyata dair tertip ve emirlerine (fevkalâde halât zuhurunda bunlar şimdiye kadar nakliyat için malûm olan usullere ve verilmiş tertiplere uymasalar dahi) behemehal riayet olunur. Her hangi bir arıza vukuunda yardım, ancak bunların talimat ve tertibi dahilinde yapılabilir.

949— Tren ve gemiler evvelden hazırlanmış etinererler ve muayyen sür'at ve hamule ile seyrü hareket ederler. Bunlardan birisi bozulursa nakliyat da bozulur. Tren ve gemilerin vaktinden evvel kalkmasını, yolda istasiyon ve iskelelerde muayyen olan miktardan fazla yük almasını istemek katiyen yasaktır. Demiryolu, liman ve gemi memurlarının ihmali yüzünden trenlerin ve gemilerin hareketi teahhur ederse, bunların vakit ve zamanile hareketini istemek ve temin etmek askerî hat komiserine, istasiyon ve iskele komutanlarına aittir. Binme ve inmede; muayyen

zamanlarda mutlaka binme ve inme bitmeli ve hatta bu zamanlar kabil olursa daha kısaltılmalıdır. İnmede nakil vasıtalarını derhal boşaltmak için azamî sür'atle hareket edilmelidir. Vakit ve zamanile boşaltılmıyan nakil vasıtaları hizmetten geri kalacağından ve nakdî tazminatı da müstelzim olduğundan Devlet demiryolları askerî komisyon başkanı, hat komiserleri, deniz nakliyatı askerî komiseri, demiryolu hat, iskele ve istasiyon komutanları icabında yollama memurları, buna katiyen meydan vermiyeceklerdir. Ait olduğu kıt'a, kafile veya müessese tarafından vaktile boşaltılmıyan vasıtalar işbu askerî nakliyat makamları tarafından derhal boşaltturılır. Boşaltmakta ihmal ve lâkaydisi görülenler hakkında kanunî muamele icrasına tevessül olunur.

950— Kıt'a veya kafile veya müesseselerin demiryol, liman ve gemi memurlarından şikâyetleri olursa bu şikâyet Devlet demiryolları askerî komisyon ve hat komiserlikleri ile deniz nakliyatı askerî komiserliğine (Seferde, hat, istasiyon ve iskele komutanlıklarına) yazılarak veya söylenerek yapılır.

Suriye arazisinden geçirilecek nakliyat

951— "Türkiye - Suriye,, dosluk mukavelenamesine müzeyyel (5) sayılı protokol mucibince demiryolile şarka ve garba yapılacak yani Suriye arazisinden geçirilecek nakliyat için şu suretle hareket olunur:

Askerî trenlerle nakliyat

a) **Bir tam tren teşkil eden nakliyat:**

Beş gün evvel ihbar edilecektir.

Bir trenden noksan, iki vagondan fazla, nakliyat:

Kırk sekiz saat evvel ihbar edilecektir.

b) **İki vagondan az nakliyat** evvelden ihbara tabi değildir.

Mukavelenameye müzeyyel askerî nakliyat protokolunun tatbik sureti hakkında tefsirî itilâfname mucibince:

İtilâfnamenin birinci maddesi:

Beş gün evvel ihbara tabi nakliyat:

a) Bir trenden fazla askerî nakliyat;

b) İkinci maddedeki miktarlardan fazla nakliyat;

İtilâfnamenin ikinci maddesi:

Kırk sekiz saat evvel ihbara tabi nakliyat:

Azamî 400 er veya 80 hayvan ve 10 vagonluk malzeme (günde yalnız bir defa ve o günkü trenlerden birile).

İtilâfnamenin üçüncü maddesi:

Haber vermeden yapılacak nakliyat:

150 er veya 16 hayvan veya iki vagonu mütecaviz olmıyan malzeme ve mühimmat ve ayrıca eşyasile beraber 10 er (günde yalnız bir defa ve ayni trenle).

952— Haberli olarak yapılan nakliyat arasında habersiz nakliyat salâhiyeti istimal olunabilir. İşbu nakliyatın ihbarı, bu mukavele ve tefsirî itilâfname mucibince, Fevzipaşa askerî hat komiserliğine ve telgrafla yapılır. Komiserlik dahi usulü veçhile Suriye Fransız askerî hat komiserine ihbar eder ve nakliyatın ne zaman başlayabileceğini ve hangi katarlarla ve saat kaçta yapılabileceğini alâkadarlara derhal bildirir.

Devlet demiryolları askerî komisyonu ve diğer askerî hat komiserleri de kendi hatlarından Suriyeye intikal edecek nakliyatı hesap ederek vakti zamanile ihbar ederler ve Fevzipaşa askerî hat komiseri ile temasa gelerek nakliyatın icrasını temin ederler.

953— Mukavele ve tefsirî itilâfnameye göre haber verme müddetleri, Fevzipaşa askerî hat komiserinin Fransız askerî hat komiserine yapacağı ihbarlar içindir. Binaenaleyh nakliyatı istiyen makamların emir alma ve emir verme için geçecek zamanı da hesap ederek ona göre Fevzipaşa askerî hat komiserliğine yapacakları ihbarı, mukavele ve itilâfnamedeki ihbar müddetlerinden, en az üç gün evvel, yapmalıdırlar.

Vagonların cins ve kabiliyetlerine göre bindirme ve yükletmede adedî malûmat

954— Her vagon başına vasatî olarak şunlar hesap olunur:

24:30	Subay veya memur; (Yolcu vagonlarına).	
40	Er (Kapalı vagonlara).	
6: 8	At veya katır (iki hayvana bir bakıcı er) "Kapalı vagonlara,,.	
12:24	Eşek; (Kapalı veya yüksek kenarlı açık vagonlara).	
4: 6	Deve; (Kapalı veya yüksek kenarlı açık vagonlara).	
6:16	Manda, Öküz, İnek; (Kapalı veya yüksek kenarlı açık vagonlara).	
	Bir top ve bir cephane arabası (dört parça) "İki dingilli bir açık vagona,,.	
4	Yüklü araba (dört tekerlekli).	Beheri için iki dingilli birer açık vagon
6	Yüklü araba (iki tekerlekli).	
6: 8	Boş araba (sökülmüş ve parça halinde).	
12:16	Kağnı.	

Her kapalı vagona 5 : 15 ton eşya hesap edilir (az miktar havaleli eşyalar için).

Motörlü harp ve nakil vasıtalarından: Toplar, busing ve arazi kamyonları, beş metreden uzun olan tanklar, umumî olarak dört dingilli bujili, açık vagonlarla taşınırlar. Beherine, bütün parçalarile beraber, dört dingilli ve bujili bir açık vagon verilir.

Binek Oto., yük Oto., zırhlı Oto., beş metre uzunluğundan aşağı olan küçük tankların; beherine birer adet iki dingilli açık vagon verilir.

Deniz nakil vasıtalarının cinslerine göre bindirme ve yükletme kabiliyetleri

955— Asker nakli için, deniz nakil vasıtalarının istiap kabiliyetleri, büyüklüklerine ve yapılışlarına göre değişir. Bu kabiliyetler, hazarda Askerî deniz nakliyat komiserliğince tesbit ve genel kurmayca tasdik edilmiş bulunan istiap kabiliyet cetvellerinde yazılıdır. Nakliyatı yapacak bir geminin kabiliyeti hakkında deniz askerî nakliyat makamlarının vereceği miktarlar esastır.

956— Deniz nakil vasıtalarının bindirme ve yükletme kabiliyetlerine dair tahminî bir fikir edinmek için aşağıdaki miktarların bilinmesi gerekli görülmüştür. Bunun için de gemilerin sınıflarile yolculuk müddetleri bu miktarlarla alâkadardır.

a) **Yolculuk müddetleri:**

Kısa yolculuk; yirmi dört saate kadar olan yolculuktur.

Orta yolculuk; kırk sekiz saate kadar olan yolculuktur.

Uzun yolculuk; Kırk sekiz saatten fazla olan yolculuktur.

b) **Gemilerin sınıfları:**

I. **3000 - 5000** tonilâtoya kadar olanlara "A sınıfı,,.

II. **1000 - 3000** tonilâtoya kadar olanlara "B sınıfı,,.

III. **1000** tonilâtodan aşağı olanlara "C sınıfı,,.

C - A sınıfına mensup gemiler için şunlar hesap edilir.

Büyük birlikler: (Tümen dahil daha yukarısı).

Piyade tümeninde:

Kısa yolculukta: Bir er için 5 gayri safî ton.

Orta yolculukta: Bir er için 6 gayri safî ton.

Uzun yolculukta: Bir er için 7 gayri safî ton.

Süvari tümeninde:

Kısa, orta ve uzun yolculuklarda beher er için (11) gayri safî ton.

Yukarıdaki hesaplara, kıt'a halindeki nakliyatta, kıtaatın hayvan ve arabaları da dahildir. Bunlar için ayrıca tonaj hesap edilmez. (B) ve (C) sınıfı gemilerde bu miktarlar biraz daha azaltılabilir.

d) **Küçük birlikler için: (Alay dahil aşağı).**

Kısa yolculuk: Beher er için 2 gayri safî ton, beher hayvan için de 6 ton;

Orta ve uzun yolculuk: Beher er için 2,5 gayri safî ton, beher hayvan için de 6 ton;

Kısa seyahatlerde ve yaz mevsimlerinde güverteye de yükletme mümkün olabileceğinden adam başına hesap edilecek ton miktarı daha az tutulabilir.

Bu miktarlar nakliyatın cinsi ile de değişir. **Meselâ:** Terhis ve celp nakliyatında eratın esleha ve teçhizatı bulunmıyacağından beher ere 1,5 ton kâfidir.

Kıt'a ve manevra nakliyatında ise (C, D) maddelerindeki miktarlar esastır.

Hazar ve seferde yapılacak nakliyata hazırlık

957— Naklolunacak kıt'aya daha garnizonunda iken istasiyon ve iskeleye gitmek için kat olunacak mesafeye, yürüyüşün gece veya gündüz yapılacağına, nakliyat için yapılacak diğer hazırlıkların derecesine göre erkence bir hazırlık emri verilmelidir. Bu emirde, hangi tarihte ve saat kaçta, hangi yollarla ve kaç yürüyüşle, hangi istasiyon veya iskeleye hareket edileceği ve bu istasiyon veya iskelede ne zaman hazır bulunulacağı ve nakil için kaç tren ve kaç gemi tahsis edildiği, nakliyat birliklerine tahsis edilen trenlerin numaraları ve gemilerin isimleri, ne zaman istasiyon veya iskeleden kalkacağı ve kıt'ayı nereye nakledeceği ve nakliyatı yaptıracak askerî hat komiseri, irtibat subayı veya Devlet demiryolları askerî komisyonu veya deniz nakliyatı askerî komiserliğile de evvelden ve telgrafla muhabere ederek bunlar tesbit edilmelidir. Sefer nakliyatında, işbu mevat nakliyat cetvellerinde mevcut olduğundan ona göre hazırlık emri vermek lâzım gelir.

958— Nakliyata hazırlık emri alan kıt'a komutanı da kuvvetinin cins ve miktarını askerî hat komiserine veya deniz nakliyatı askerî komiserliğine veya Demiryol hat veya istasiyon veya iskele komutanına telgrafla bildirir.

Bindirme ve yükleme

959— Bindirmenin tam bir inzibat ve intizamla ve tertibatı dahilinde yapılmasını ihzar ve temin için alay ve daha büyük birliklerde bindirme komutanı intihap ve tayin olunur ve bu zat deniz nakliyatında nakliyatın başlamasından bir gün evvel; demiryolu nakliyatında bindirmenin başlamasından en az üç saat evvel; bindirme istasiyon veya iskelesinde bulunmak üzere gönderilir. Bunlar sol kol üst kısmında beyaz yazı ile (Birdirme K.) işaretli 10 santim genişliğinde kırmızı bir kol bağı taşırlar. Bindirme komutanının emrine lüzumu kadar emir erile iki borucu er ve naklolunacak nakliyat birliğinden veya bir kaç nakliyat birliği ayni zamanda bindirilecekse bu birliklerin her birinden birer bindirme subayı ile her nakil kümesinden birer bindirme erbaşı veya onbaşısı verilir. Bunlar da bindirme komutanı ile beraber iskele veya istasiyona gelirler.

Bindirme komutanları, nakliyat birliklerinin kuvvetlerini beraberlerinde bulundururlar. Bindirme komutanı; mensup olduğu birliğin nakliyatı bitinciye kadar vazifesine devam eder. Her nakliyat birliğinden bindirme komutanı emrine verilmiş olan bindirme subay ve erbaş ve onbaşı

ve erler mensup oldukları nakliyat birliği ile beraber hareket ederler.

İlk nakliyat birliğinden sonra nakil sırası gelen her nakliyat birliği bindirmeye başlamadan en az üç saat evvel yukarıda söylenen subay, erbaş, onbaşı ve erleri bindirme komutanının emrine gönderirler.

960— İstasiyon veya iskeleye gelen bindirme komutanı istasiyon veya iskele komutanı ile ve bunlar yoksa bu vazifeyi yapan yollama memuru ve liman başkanı ve bunlarda yoksa istasiyon memuru veya gemi kaptanı ile derhal temasa gelerek aşağıdaki maddeleri kararlaştırırlar:

a) Nakliyata tahsis edilen trenin veya gemilerin yerlerini, trenin veya gemilerin taşıma kabiliyetini ve bunların nakliyat birliklerine taksimini;

b) Bindirme ve yükletmenin ne zaman başlayacağını ve sıralarını ve bindirme müddetini;

c) Bindirme ve yükletmeye tahsis edilen rıhtım, rampa ve iskelelerin miktarını ve yerlerini ve bunların nakliyat birliğine taksimini;

d) Bindirme ve yükletmeye tahsis edilen mavna, kayık gibi küçük vasıtalarla vinçlerin cins ve miktarını ve her birinin kabiliyetini ve bunla-

rın nakliyat birliğine ve nakil kümelerine taksim tarzını, çalışma tertip ve tarzlarını;

e) Hayvanların, top ve arabaların; eşyaların nerelerde ve hangi sıra ile yükletileceğini, hayvanların, arabaların ve topların.... ve saire. Yüklenilmesinde kullanılacak seyyar rampa, portatif tahta el iskeleleri, sapan, palet, üç köşe mesnet ve hayvan sandıklarının mevcudunu ve işe yetip yetmediklerini;

f) Bindirme emniyeti için istasiyon ve iskele mıntakasında inzıbatsızlığa ve hava ve denizden vaki olacak taarruzlara karşı alınacak tertibatı;

g) Kıt'aların bindirme ve yükletme tertibatını almak için istasiyon veya iskele muhitinde deniz ve hava gözetlemesi ve taarruzlarından saklı ve mahfuz olarak duracakları yerleri ve bunlardan bindirme ve yükletme yerlerine gelen mestur yolları;

h) Bindirme ve yükletme yerlerinin sayısına, ve binilecek tren ve gemilerin taksimi tarzına nazaran kıt'aların kümelere ayrılmasını;

k) Hayvanlar, top ve arabalar, erzak, eşya ve mühimmat yükletilmesi için icap eden yardımcı hizmet kıt'alarının sayısı ve her birinin kuvveti.

Bindirme komutanı; bunları tesbit ettikten sonra krokili ve cetvelli, (gemiler için şemalı),

bir raporu kıt'anın istasiyon veya iskeleye muvasalatından en az iki saat evvel kıt'a komutanına ulaştırır. Kıt'a komutanı da buna göre bir bindirme emri verir.

961— Hazar talim ve terbiyesinde ve nakliyattan evvel erlere şunlar öğretilmelidir:

a) Yolculuk esnasında demiryol ve gemi memurlarının sözlerini dinlemek;

b) Yalnız nakliyat birliği komutanının emri (Boru işareti) ile ve tehlike zamanında dahi ancak onun göstereceği taraftan binmek ve inmek;

c) **Şunlar yasaktır:**

1- Binmek ve inmek için yapılan hazırlıklar esnasında bindikten ve indikten sonra yerinden ve kıt'asından ayrılmak, yüksek sesle ve izinsiz şarkı söylemek, hizmeti olmadığı halde başka vagonlara ve gemide başka yerlere gitmek ve yerleşmenin intizamını bozmak. Demiryol, iskele, liman ve gemi memur ve müstahdemlerinin işlerine karışmak, bunların vazife yaptıkları veya oturdukları yerlere girmek, bunlarla konuşmak, trenin ve geminin alât ve edevatını karıştırmak;

2- Merdivenler üzerinde durmak, basamaklar üzerinde yürümek, kapılarda ve geçit ağızlarında durmak, kapılara, pençerelere, korkuluklar-

ra dayanmak ve bunlardan sarkmak, kol ve bacak sarkıtmak, baş çıkarmak, dışarıya bir şey atmak, öteye beriye çamaşır ve saire asmak, mendil, fener ve saire sallamak, düdük ve ıslık çalmak, vagon pençeresinden dışarıya yanmış sigara atmak, yük vagonlarının ve sair vagonların kapılarını ve gemi ambar kapılarını ve sair kapıları açmak, kapı ve kapaklar üzerine oturmak ve vinçlerin harekât sahası dahilinde bulunmak, sahanlıklarda ve tamponlarda, dümen zincirleri üzerinde, köprülerde, baskıcı yerlerinde, kaptan köprüsünde oturmak, direklere ve damlara çıkmak, gemi sandallarına girmek ve eşya doldurmak, makine dairesine girmek, pusula ve sair âletlerin yakınına sokulmak, muslukları açık bırakmak, duvarlara ve kapılara yazı yazmak;

3- İzinsiz fener, lâmba, mum ve ateş yakmak; geminin ve trenin lâmba ve fenerlerini yakmaya kalkışmak ve bunlardan sigara yakmak, sigara söndürmeye mahsus yerlerin dışına sigara atmak, vagon pençerelerinden ve bilhassa gemi limanına girer ve çıkarken baş ve kıçtan ateş ve ışık göstermek, cep çakmaklarını el ile kapamadan kıvılcım saçmak, tehlikeli ve patlayıcı ve çabuk yanıcı maddelerin yanında sigara içmek, ateş yakmak.

4- Gizleme tertibatını ihlâl edecek veya görülmesi lâzım seyrüsefer işaretlerini örtecek ve muhabereye mahsus telleri bozacak surette tren ve gemiyi süslemek;

5- Tren ve gemide mukarrer olmadığı halde işaret flâmaları ve buna benzer işaretler ve vasıtalar kullanmak (Gemiler arasında muhabere icap ederse ve bu, nakliyat birliğinin muhabere vasıtalarile yapılacaksa, daha evvel kararlaştırılmalı ve yahut kaptanın muvafakati ile geminin telsizinden ve muhabere vasıtasından istifade edilmelidir);

6- Nereden nereye gidildiğini ve kuvvetin cins ve miktarını konuşmak ve halka söylemek ve bunları ifşa edecek yazıları öteye beriye atmak.

d) Büyük tehlike vukuunda (yangın, dingil kırılması, müsademe, kaza, trenin kopup ayrılması, hattan çıkması ve saire) nakliyat birliği komutanı tren baş memurile müştereken kararlaştırıp tebliğ ettikleri vasıta ve işaretler kullanılır. Ancak kimlerin bu vasıta ve işaretleri kullanacağı iyice tesbit ve tayin edilmelidir.

Evvelden kararlaştırmak ve alâkadarlar da haberdar edilmek şartile dikkati celp etmek, tehlike, imdat veya alârm işareti olmak üzere: Tehlike fireni, çıngıraklar, flâmalar, fenerler, seslen-

me, boru, trampet, manevra fişeği, işaret ve tenvir fişeği ve daha sair vasıta ve işaretler kullanılır.

Gemilerde ise bu hususiaki tehlike talimatnamesine tevfikan tehlike işaretlerile bunların kimler tarafından, ne suretle kullanılacaklarını nakliyat birliği komutanı gemi kaptanından öğrenerek kıt'asına bildirir. Bunun haricinde kıt'anın kendiliğinden işaretler kullanması yasaktır.

962— Naklolunmak üzere istasiyon veya iskeleye yürüyen birlik, istasiyon veya iskele civarının müsaadesi nisbetinde 1 : 2 Km. uzağında mesturen durur. İstasiyon veya iskele civarının dahil ve haricinde hava emniyeti ve kara inzibatı vazifesi alacak kıt'aları yerlerine sevk eder. Bindirme komutanına, kıt'anın muvasalat saati bildirilir. Kıt'a, nakliyat birlikleri halinde gruplandırılır. Bindirme sırası yaklaşan nakliyat birliği istasiyon veya iskeleye 500 metreye kadar yaklaşır. Bu birliğin nakil kümeleri için evvelce bindirme komutanı emrine verilmiş ve bindirme tertibatını öğrenmiş olan bindirme subay, erbaş ve onbaşıları birliklerine iltihak ederler. Nakliyat birliği, bindirme subayının delâleti ile bindirme komutanı tarafından gösterilen yerlerde mesturen durarak, nakil kümeleri halinde tertip edilir

ve yükletme kıt'aları da bindirme komutanı emrine gönderilir. Bundan sonra nakil kümeleri bindirme komutanının ve bindirme subayının gözü altında ve bindirme erbaşları komutasında olarak bindirme yerlerinin ve rampalarının vaziyet ve adedine ve vüs'atine uygun olacak miktarda sevk olunarak bindirme icra olunur. Bütün bu tertibat o suretle yapılmalıdır ki, bindirme müddeti zarfında bütün bindirme yerlerinden ve vasıtalarından azamî istifade edilerek bindirme kısa bir zamanda ve muntazaman tamamlanmış olsun, bunun için iyi bir teritp ile devamlı bir irtibat lâzımdır.

963— Yükletme kıt'aları; kuruluş ve kadroya göre eşyaya, arabalara, hayvanlara memur olan erbaş ve erler ile yardımcı olarak verilecek erlerden teşkil olunur. Eşya için, arabalar için ayrı ayrı bir subay veya erbaş komutasında yükletme kıt'aları teşkil olunmalıdır. Bu kıt'aların adedi rıhtım, rampa, iskele gibi bindirme vasıtalarının vüs'atine, yükletilecek eşyaların ayni zamanda veya bir sıra ile yükletildiğine göre tayin olunur. Rıhtım ve rampalar üzerinde çalışmayı geciktirecek yığıntılara meydan verilmemelidir.

Yükletme kıt'aları; yükleticiler, yerleştiriciler olmak üzere iki kısım halinde çalışır. Yükleticiler; rıhtım veya rampada, yerleştiriciler; va-

gonlarda veya mavna ve gemi dahilinde çalışırlar. Her birinin kuvveti işin zorluğuna göre tayin olunur. Hizmetin devam müddetine ve güçlüğüne göre bu kıt'aların vakit vakit tebdilleri de nazarı dikkatte bulundurulmalıdır.

964— Bir tren veya gemide naklolunacak bir nakliyat birliğinin eşya, malzeme ve mühimmat, arabalar, toplar, hayvanlar, ağır makineli tüfek ve erat nakil kümeleri; kendi nakliyat birlikleri dahilinde ve toplu olarak yerleştirilirler. Tren vagonlarının tertibi tarzına ve vagonların cinsine ve emniyet icaplarına, geminin tarzı inşasına ve keza emniyet icaplarına nazaran hangi vagonlara nelerin bindirileceğini ve yükletileceğini ve gemide, cinsine göre yüklerin, arabaların, topların, hayvanların.... ve eratın nerelere bindirileceğini ve yükletileceğini istasiyon ve iskele komutanları tertip ve tanzim ederler. Nerelere, nelerin bindirileceği ve yükletileceği (kıt'anın sınıf ve sayısı yazılmamak şartile yalnız ".....„ er ".....„ hayvan ".....„ araba ".....„ cins eşya ve ....) diye basamaklara tebeşirle yazılır ve hareketten evvel de mutlaka silinir.

Gemilerde ise ilişik örneğe göre bir şema hazırlanır. Bindirme ve yükletme işi buna göre yapılır. İşin neticesinden sonra bu şema imha edilmelidir. (Şekil: 1).

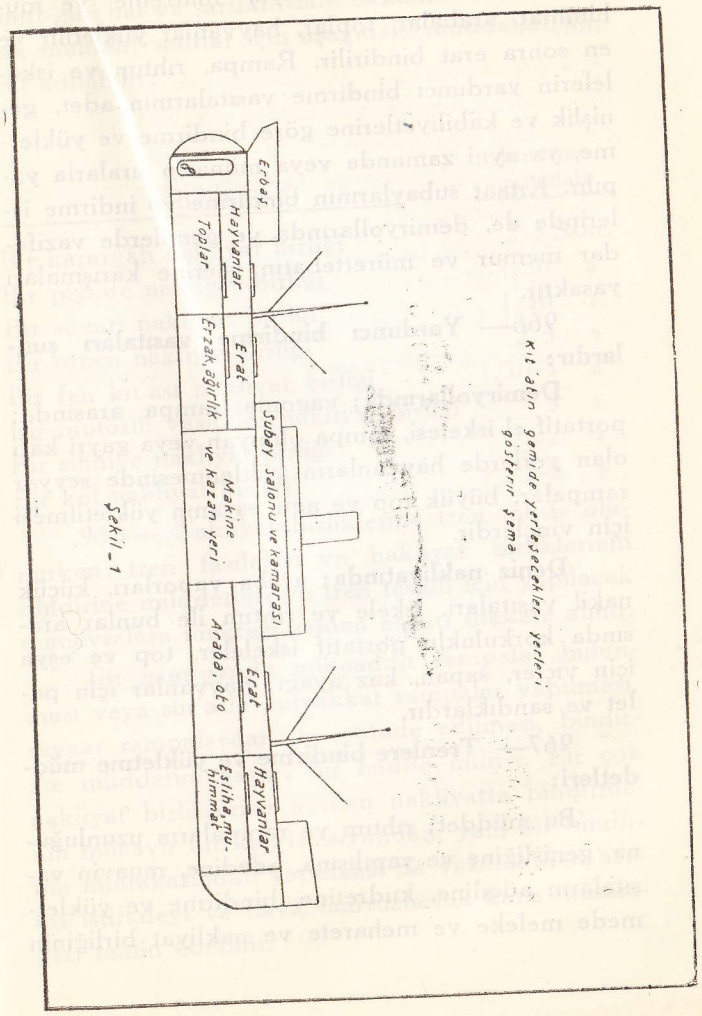

965— İlk olarak eşya, malzeme ve mühimmat, arabalar, toplar, hayvanlar yükletilir ve en sonra erat bindirilir. Rampa, rıhtım ve iskelelerin yardımcı bindirme vasıtalarının adet, genişlik ve kabiliyetlerine göre bindirme ve yükletme, ya ayni zamanda veya münasip sıralarla yapılır. Kıtaat subaylarının bindirme ve indirme işlerinde de, demiryollarında ve gemilerde vazifedar memur ve mürettebatın işlerine karışmaları yasaktır.

966— **Yardımcı bindirme vasıtaları şunlardır:**

Demiryollarında; vagonla rampa arasında; portatif el iskelesi, rampa olmıyan veya gayri kâfi olan yerlerde hayvanların yüklenmesinde seyyar rampalar, büyük top ve ağır eşyanın yükletilmesi için vinçlerdir.

Deniz nakliyatında; araba vaporları, küçük nakil vasıtaları, iskele ve rıhtım ile bunlar arasında korkuluklu portatif iskeleler, top ve eşya için viçler, sapan, kaz ayağı; hayvanlar için palet ve sandıklardır.

967— **Trenlere bindirme ve yükletme müddetleri:**

Bu müddet; rıhtım ve rampaların uzunluğuna, genişliğine ve yapılışına, adedine, muavin vasıtaların adedine, kudretine, bindirme ve yükletmede meleke ve meharete ve nakliyat birliğinin

sınıfı gibi hal ve şartlara tabi olmakla normal olarak muhtelif sınıflar için aşağıdaki müddetler kabul edilebilir:

BİRLİKLER	Bindrme müddeti
Bir karargâh nakliyat birliği	2-3 Saat.
Bir piyade nakliyat birliği	1,30 »
Bir süvari nakliyat birliği	1,30 »
Bir otpçu nakliyat birliği	2-3 »
Bir fen kıt'ası nakliyat birliği	1,30-3 »
Bir motörlü vasıtalar nakliyat birliği	3 »
Bir sıhhiye nakliyat birliği	2 »
Bir kol nakliyat birliği	2-3 »

968— Nakliyat birliklerine tren tahsis olunurken; tren fasılaları ve nakliyat birliklerinin bindirme müddetleri ve tren teşkili için yapılacak manevralara muktezi zaman nazarı dikkate alınır.

Bir istasioynda müteaddit rampalar bulunması veya sür'atle muvakkat rampalar yapılması, seyyar rampalardan da istifade edilmesi, bindirme müddetini asgarî bir hadde indirir. Bir çok nakliyat birliklerine ayrılan nakliyatta bindirmenin mücavir bir kaç istasiyondan, yani bir bindirme mıntakasından yapılması da vasıtalardan azamî istifadeyi ve hava taarruzlarına karşı masuniyeti temin edebilir.

969— **Gemilere bindirme ve yükletme müddetleri:**

Bu, vapurların tertibatının ve gereken bindirme malzeme ve vasıtalarının elverişliliği derecesine bağlıdır.

a) **Gemi rıhtımda olduğuna ve iskeleler bulunduğuna göre:**

Rıhtımda binmeye hazır olan eratın tek iskeleli bir gemiye binmesi, 100 adam için 15 dakika (400 adam için bir saat).

Karadan gemiye uzatılmış sabit bir iskeleden:

200 hayvan için bir saat, hayvanların rıhtımdan yalnız bir dikme veya macuna ile yükletildiğine göre: 20 hayvan ve yahut 15 araba, ve tekerlekli vesait veya dört top (toparlakları ile) için bir saat.

Bir dikme veya maçuna ile 15 ton eşyanın yükletilmesi için bir saat.

b) **Geminin açıkta ve demirli bulunduğuna göre:**

Normal havalarda ve gemi takriben 2,5 gomina "bir çeyrek deniz mili,, mesafede demirli bulunduğuna göre).

Tek bir filika ile ve kürekli olarak: 100 er için iki saat, yedekte olarak çekilirse: 100 er için bir saat.

Motörlü vasıtalarla yapılacak nakliyatta bu zamanlar $\frac{1}{4}$ nisbetinde azalır.

Hayvanların rıhtımdan küçük vasıtalarla yükletme zamanile gemilere kadar seyahat zamanı hariç olmak üzere denizde küçük vasıtadan gemiye yükletmek zamanı aynen (A) fıkrasında yazıldığı gibidir.

Gemilere hayvanlar vinçle yükletilmeden evvel eyer veya koşum ve semer takımları çıkartılır ve bunlar erat tarafından gemiye taşınır. 100 takımın gemiye taşınması için bir saat hesap edilir.

970— **Eşyanın yükletilmesi:** Nakliyat birliklerinin eşyası evvelden iyi tertiplenmiş ve etiketlenmiş ve küçük parçalar ve yükletmeyi işkâl etmiyecek denkler halinde yerleştirilmiş ve sağlamca bağlanmış bulunmalıdır. Eşya ve onu taşıyan nakil vasıtalarile (hayvan, araba.... ve saire) rıhtım ve rampanın ve iskelelerin uzunluk ve genişliğine, yüklenecek vagonların, mavna, kayık... ve sair küçük vasıtaların adedine, çalışacak vinçlerin miktarına göre nakil kümeleri halinde bindirme yerlerine, vagonların kapıları karşısına, ve yahut vinçlerin kaldırma yerine getirilir. Eşyayı vinçlerle almak, ambara indirmek, gemi mürettebatına, vince verilirken yardım ve ambara indirildikten sonra yerleştirmek, yükletme kıt'alarına aittir.

En lüzumlu eşya; kolayca alınacak yerlere ve en son çıkarılacak eşya en alta konulur. Yerleştirilen eşya harekette devrilmiyecek ve kaymıyacak surette tesbit edilmelidir. Siklet, konulan yerlerin sathına müsavî olarak dağılmış ve tahsis edilen yerden azamî istifade edilmiş olmalıdır. Hamulenin hiç bir kısmı vagonlarda tamponları ve kenarları taşmamalıdır. Müteakip iki vagonun hamulesi birbirine dokunmamalı ve eşyanın yüksekliği demiryolunun muayyen ölçüsünü geçmemelidir.

Eşya vagonlarının ve ambarların kapıları, usulü veçhile kapanır ve kurşunlanır. Her ne cins olursa olsun eşyanın bulunduğu yerlerde sigara içmek yasaktır. Yangın tehlikesine karşı eşyanın bulunduğu yerlerde dahi yangın söndürme âletleri ve kaplarla su bulundurmalıdır.

971— **Arabaların vagonlara yükletilmesi:** Yüklenecek yerden tamamile istifade edilmeli; arabalar koşulu olarak ve sıra ile mümkün olduğu kadar rampa üzerine sürülmeli "fakat yükletme ve manevra ve dönüşleri işkâl edecek kadar vagonlara sokmamalı,, sonra hayvanlar çözülür ve rampadan aşağı indirilir. Arabalar usulen yüklerile ve seferî teçhizatlarile beraber düz ve açık vagonlara, yan rampalardan ve mevcutsa tercihan baş rampalardan yükletilir ve bir

vagona yüklü dört tekerlekli dört araba veya iki tekerlekli altı araba hesap olunur. Dört tekerleklilerde; beher ok için iki ve iki ard tekerlekler için birer er, iki tekerleklilerde beher ok için bir er; iki tekerlek için iki er tahsis ederek bunlar vasıtasile yükletilir. Eğer araba büyük ve ağır, vagonların kapıları dar ve kenarları yüksek ise, maçunalar vasıtasile yükletilir. Maçuna yoksa; ağır yüklü arabaların yüklerinden bir kısmı, icap ederse kâmilen çıkarılarak, arabalar boş olarak yükletilir. Maamafih vagonun kısalığı bazan bir vagona dört tekerleklilerden iki, iki tekerleklilerden üç arabanın yükletilmesini icap ettirebilir. Zaruret halinde ve açık vagonlar miktarının azlığında arabalar sökülerek ve eşyalar boşaltılarak bir vagona 6 - 8 araba yükletilebilir. Ancak; karışıklığı mucip olmamak için her arabanın muhtelif aksamına ayni işaretler konmalı ve işbu aksam ayni arabanın içine ve yanına muntazaman yerleştirilmelidir.

Kağnı arabaları söküldükleri halde bir vagona 16 tane konulabilir.

Kağnı arabası yapılışı itibarile çok basit olduğundan bunların sökülerek nakli daha faideli olabilir.

Eşyaları boşaltılarak yüklenen arabaların

yükleri, arabaların üzerine ve altına konur. İndirmede müşkül olacağı düşünülerek ayni yüklerin vagon içinde kâmilen arabaya konulması muvafık değildir. Yüklü olarak yüklenilen arabaların yanlarında ve altlarında kalan boşluklara, arabalara ait yedek aksam ve teçhizat ve araba muhafızı erlerin eşyası konur. Bu boşluklara vagonun tahammülü haricinde başka eşya konmaz.

Arabalar vagon içine sürüldükten sonra ok çıkarılır ve zincirlerle tekerleğe bağlanır. Baskıları sıkıştırılır. Tekerleklerin her biri üç takozla ileri, geri gitmiyecek surette tesbit edilir ve tel halatlarla vagona bağlanır. Tel, halat ve takozu nakliyat birliği temin eder. Arabaların gevşek olan yan tahtaları ve parmaklıkları varsa, vagonun içine konur. Ot ve saman, kıvılcıma karşı emniyet altına alınmalıdır. Seyyar mutbak başında ateş söndürmek için kum bulundurulmalıdır. Kayan rampalar ve rıhtımlara veya binme iskelelerine kum, kül veya kuru gübre dökülmelidir. Eğer lâzımsa, araba vagonlarına seyrühareket esnasında nezaretçiler konulmalıdır. Fakat bu, ancak vagonda kaza ihtimali olmıyacak kadar yer bulunursa caiz olur. Eğer hamulenin cinsi mutlaka muhafız erat verilmesini icap ediyorsa bu takdirde arabalar muhafız iki er için yer kalacak su-

rette yükletilmeli ve arabaların hareketinden bir kaza çıkmaması temin olunmalıdır. Arabaların üstü kendi örtülerile, ve araba vagonları demiryolu idaresinden alınacak örtülerle, örtülür. Arabaların hiç bir kısmı hattın çapını, vagonun baş sathını veya tampon hizasını taşmamalıdır.

972— **Topların vagonlara yükletilmesi:**

Topçu nakil kümeleri koşulu olarak subaylar, erbaşlar ve numara erlerile birlikte rıhtım ve rampa yakınına sevk edilir. Şivgar ve çengel hayvanları çıkarılarak mesturen ve grup grup 200 veya 300 metre kadar uzağa, ve yahut yükletmek için gösterilen yerlere, getirilir. Toplar ve cephane arabaları, dip beygirlerile ve numara erlerinin yardımı ile rampaya çıkarılır ve dip beygirleri de çıkarılarak kendi şivgar ve çengel beygirlerinin yanına sevk olunur. Numara erleri; top ve cephane arabalarını, tahsis edilen vagonların karşısına ve yakınına getirirler ve yükletmeye müsait yeni bir tertip alarak topları ve arabaları vagonlara yükletirler. Vagonlara yükletme ve yerleştirme için sureti umumiyede arabaların yükletilmesindeki ahkâm tatbik edilir. Usulen sahra toplarının top arabaları ve araba aksamı teferruatile ve yüklerile beraber yükletilir. Ağır topçunun topları uzun vagonlara yükletilir. Sahra top-

çusu için bir plâtform "açık vagon,, üzerine toparlakla beraber bir top ve bir cephane arabası olmak üzere ceman dört parça tahmil olunur. Bazı küçük vagonlara ikişer parça, dört dingilli uzun vagonlara da 5 - 6 parça yükletmek mümkündür. Topların ve arabaların yükletildiği vagonlara iikşer er muhafız verilmelidir. Cephane ve yanıcı maddeler konulan vagonlarda yangına karşı tedbirler alınmalıdır.

973— **Motörlü vasıtaların yükletilmesi:**

Bunlar için yan ve baş kenarları yatırılan iki dingilli, uzun ve ağır olanlar için de dört dingilli, bujili plâtform vagonlar tahsis olunur. Yükletme baş veya yan rampalardan yapılır. Bunları baş rampalardan yükletmek daha emin ve daha çabuk olur. Yük otomobilleri ve ağır otomobiller baş rampalar üzerinden geriye doğru yükletilir.

a) **Bir otomobilin baş rampadan yükletilmesi:**

Rampa ile vagon arasına tahta iskeleler konur. Eğer otomobil çok ağır ise, vagon tamponlarının üzerine gelmek üzere, kalas veya traversler konmak suretile iskelelerin altı takviye edilir, motör çalıştırılır. Otomobilin vagonun karşı tarafına çarpmaması için vagonun ortası işaretlenir, sağlamca takozlanır ve tesbit edilir ve otomobilin el firenleri sıkıştırılır.

Hususî ağır araba, vagon içinde uzun ve kalın kalaslar üzerine konulur. Bu maksatla parmaklıkları ve vagon duvarlarını kullanmak yasaktır. Baştan yükletme en çok on dakika devam eder.

b) **Bir otomobilin yan rampadan yükletilmesi:**

Vagon ile rampa arasına ve vagonun tulüne tahta iskeleler konur. Motör çalıştırılarak konursa şoför direksiyonda bulunur. Otomobil, iskelenin genişliğine göre, vagonun mihverine mail bir vaziyette gelir ve müteakip manevralarla vagon dahiline yerleşir. Motörün çalıştırılmasında tehlike olursa; on iki erin yardımile bir otomobil 15 ; 25 dakikada konulabilir.

Yük otomobilleri ve ağır otomobiller geriye doğru yükletilir. Kriko âletile ön ve arka dingil birbiri ardınca kaldırılarak konur. Alelumum otomobillerin yükletilmesinden sonra benzin depoları dolu bırakılır, benzin deposundaki hava boşaltılır ve benzin musluğu kapatılır. Karboratör boşaltılır. Kışın radyatörlerin suları behemehal boşaltılmalıdır. Arabalarda olduğu gibi vagonlar içinde frenler sıkıştırılarak ve diğer tedbirler alınarak otomobilin siklet ve cinsine göre tesbit keyfiyeti takviye olunur. Eğer icap ederse halatlar otomo-

bilin makine aksamından geçmemek şartile halatla vagona bağlanır. Kıvılcımdan muhafaza için arabaların örtülerini örtmeli ve vagonlarda dolu su kapları ve yangın söndürme âletleri bulundurmalı, benzin ve gaz gibi ateş alması kolay malzeme ile yüklenmiş vagonlar mümkün olduğu kadar lokomotiften ve erat vagonlarından uzak bulunmalı. Bu gibi vagonlar tevakkuflarda bilhassa nezaret altına alınmalıdır.

974— **Tankların yükletilmesi:**

Umumî olarak bunların baş rampalardan yükletilmesi daha emin ve çabuk olur. Baş rampası olmıyan istasiyonlarda aşağıda yazıldığı gibi yan rampalardan yükletilirler:

a) Kenar kapakları zorlukla açılan vagonlarda tankları yükletmek için sıralanmış açık vagonlardan birisinin yan ve baş taraf kapakları tamamen, diğer vagonların da frenleri vagona kadar baş taraf kapakları açılarak birinci tank motör çalışmak şartile, dört taraf kapakları açık ve baş rampa vazifesi görecek olan vagona bir erbaşın vereceği işaretle mailen girer ve ayni vagon üzerinde bir dönüş yaparak kendisine ayrılan vagona kadar gider. Bundan sonra diğer tanklarda sıra ile ayni hareketi yaparak tankların yükletilmesi için hazır olan açık vagonlara yük-

letilirler. Sona kalan tank da baş rampa vazifesi gören vagona yükletildikten sonra vagonların kapakları kapanır.

b) **Kenar kapakları kolaylıkla açılan vagonlara gelince:**

(a) fıkrasında izah edilen manevraya lüzum kalmıyacağından, her tank kendisine tahsis edilen vagona mailen girer ve bu suretle tankların daha çabuk yükletilmesi mümkün olur.

c) Tanklar tırtıl tertibatına malik olduklarından gerek baş ve gerek yan rampalardan vagonlara geçmek ve gerek baş rampa vazifesini gören vagondan diğer vagonlara geçmek için tahta iskele, kalas ve travers gibi yardımcı vasıtalara ihtiyaç yoktur.

975— **Tayyarelerin yükletilmesi:**

Tayyareler mürettep oldukları mahallere uçarak gitmelidirler. Bunların, trenlerle veya gemilerle nakli ancak zaruret halinde caizdir.

a) Tayyarelerin gövde ve kanatları sökülür ve her biri ayrı, yuvalı sandıklarına yerleştirilir. Bunlara, sikletle eb'adına göre vagon tahsis olunur. Bu sandıklar ateşten ve hava tesirlerinden ve deniz sularından muhafaza olunmak için trende ve gemilerde tedabiri lâzime alınmalıdır.

b) Tayyare sandıkları vagonlara ve gemi-

lere vinçler vasıtasile yükletilip indirilir. Gerek bu husus ve gerek yolculukta sureti muhafazası mütehassıs tayyare mensubini tarafından yapılır.

c) Tayyare sandıklarının eb'adı demiryolunun çapını tecavüz etmemelidir.

d) Hazırlanmış sandıkları yükletme ve indirme için iktiza eden müddet sandıkların adedile, demiryolunun veya rıhtım veya geminin muavin yükletme ve indirme vasıtalarının kabiliyetine tabidir. Normal ahvalde rampa veya rıhtımda hazır bulunan bir tayyare sandığı (30) dakikada yüklenir veya indirilir.

976— **Barut ve mühimmatın yükletilmesi:** Bu gibi mevaddın yükletilmesi ve nakli hakkında demiryol ve gemi idarelerinin bu baptaki nizamatına tamamen riayet etmelidir. Yükletme yerlerinde, yükletilirken ve yerleştirme esnasında, yerleştirildikten sonra sarsıntı, hareket ve ateşten muhafaza için esaslı tertibat yapmak ve ihtiyatî tedbirler almak lâzımdır.

a) Zarureti katiye olmadıkça mermiler mevzuatsız ve döküm halinde nakledilemez. 15 santimlik ve daha yukarı çaptaki topçu mermilerinin tapasız olmak ve beş katı tecavüz etmemek şartile dingile müvazi olarak istif edilmeleri caiz isede barut haklarının mutlaka gayet mükemmel

mevzuat dahilinde naklolunması şarttır. Daha küçük mermilerin de zarurî olarak mevzuatsız nakilleri icap ederse madenî hartuç kovanların dibindeki kapsüllerin sivri bir mahalle çarparak ateş almalarını men için kovanın dip sathına pürüzsüz tahta vaz'ı ve bu tahta ile kovan sathı arasındaki sertliği gidermek için ot sıkıştırılması ve mermilerin yerinden oynamamalarının temini için ön taraflarında da ayni tertibatın yapılması lâzımdır.

b) İnfilâk ve iştial edici maddeleri havi sandık ve fıçılar tercihan frensiz vagona, yatırılmış olarak iyice yerleştirilmeli ve vagonun hareketi ile husule gelebilecek sarsıntı ve delk ve temastan iştial vaki olmamak için ahşap kamalarla bu husus men edilip aralarına ot veya hasır gibi yumuşak şeyler sıkıştırılmalıdır. Bu vagonlar makineden ve erat vagonlarından mümkün olduğu kadar uzak ve makinelerden lâakal 6 vagon sonra konulmalıdır.

Bu vagonlara makine ile manevra yaptırılmamalı ve makinelerin bu gibi vagonlar civarında durmalarına ve ateş temizlemelerine müsaade edilmemelidir. Barut ve mühimmatı hamil trenler düşmanın havaî taarruzlarına karşı çok dikkat ve muhafaza olunmalı, bindirme ve indirme istasiyonlarında bilhassa infilâk ve iştial malzemesini havi vagonlar grup grup derhal ihtiraz

hatlarına, ve yahut kör hatlar civarında ihzar edilecek mahfuz medharlara nakil ve taksim edilmelidir.

977— **Hayvanların vagonlara yükletilmesi:** Hayvanlar usulen kapalı vagonlara, zaruret halinde açık vagonlara yükletilir. Yükletmeden evvel vagonlarda çivi ve saire gibi hayvanları yaralayacak şeyler olup olmadığı muayene edilmelidir. Vagonların mukabil kapıları kapatılmalı, öne konacak ağaçlar, fener işbu kapı tarafına konmalıdır. İskele tahtaları kapalı kapılara doğru sıkıştırılır. Vagonlarda, 3 metre uzunluğundaki tavla halatları nakledilecek kıt'a tarafından ve bağlamak için halkalar veya tavla halatı vazifesini görecek takma tertibatı ön ağaçlar, daha evvelce demiryol idareleri tarafından hazırlanır. Hayvanlar kaideten sabit rampalardan ve zaruret halinde seyyar rampalardan yüklenir.

Rampa ile vagon arasında kalacak boşluğu kapamak, yükletmeyi temin ve teshil için bu aralıklar düz kapaklar veya mail ve uzun el iskelelerile kapatılmış olmalıdır. Mail iskeleler hareket etmiyecek surette tesbit edilmelidir.

Hayvanlar, yüklerin yükletileceği yerlere yükleri indirilmiş; başlıklı, semerli, eyerli ve koşumlu olarak seferî teçhizatlarile beraber ve nakil kümeleri tertibile ve yedekçiler tarafından yedilerek rampaya ve yüklenecek vagonların kapısı karşısına ve fakat yükletmeye mani olmıyacak kadar uzağına getirilir. Hayvanlar; vagonlara iki kapı arası boş kalacak ve hayvanların başları bu aralığa gelecek, aralığın karşısında üçer veya dörderli sıra teşkil edecek surette, vagonlara konulur ve tertip edilir. Yükletmeyi her nakil kümesinden bir erbaş idare eder. Hayvanlar; vagona sevkedilirken ve yerleştirilirken katiyen bağırmamalı ve sükûneti muhafaza etmeli ve işler emirle yapılmalıdır. Hayvanlar sıra ile yüklenir. İlk olarak uslu bir hayvan yedekte ve başı aşağı olarak doğruca kapıdan sokulur ve sol karşı kenardan başlamak üzere yerleştirilir. Bir sıra tamam olunca tavla halatı veya ağacı yerine bağlanır veya geçirilir. Hayvanlar yalnız yularlarile bu ipe veya ağaca bağlanır. Karşıki sırada bu suretle tamamlanır, zorluk gösteren hayvanlar kendisinden evvel sokulan uslu hayvanın hemen gerisinden sür'atle sürülmek ve yahut dizginlerinden tutularak ve sağrısı vagon kapısına müteveccih olarak geri yürütülerek ve yahut gözleri bağlanarak ve bir kaç kerre dolaştırdıktan sonra, inatçı hayvanlarda el ele tutuşmuş iki adam tarafından haneplerinin üstünden itilerek, eğer hayvan çifte atıyorsa kolan kullanarak, yükletilir. Ve yahut huysuz hayvanların bindirilmesinde kolaylık olmak üzere hayvanın yularının sapile alt çenesin-

den geçerek dil üzerinden bir ilmik ile istenilen yere kolaylıkla götürülür.

Hayvanata canını yakacak; huysuzluğa sevk edecek veya yaralanmasını mucip olacak kaba yardımlar yapılmaz. Eğer, koşum ve semerler verilecek emirle, ancak vagon dahilinde alınır. Ahırcı eratın eşya ve tüfekleri, eyer ve semerler ayrı ayrı ve birbiri üzerine, şayet ayni vagonda eyer ve semer varsa eyerler semerlerin üzerinde olmak suretile ve koşumlarda iyi bir tertiple vagonun ortasında bırakılan boşluğa konulur. Eyer, semer ve koşum takımları için müsait aralık kalmayıp da ayrı vagon verilirse bu gibi vagonlarda birer muhafız er bulundurmalıdır.

Fener tavana asılır, is yapmamalıdır. Hareket edinciye kadar iki er; yolculuk esnasında; iki hayvana bir er, ahır nöbetçisi olarak vagonda bulundurulmalıdır. Ahırcılar hayvanların başlıklarını trenin hareketinde ve hayvanlar sükûnet bulduktan sonra çıkarırlar ve eyerlerin üzerine koyarlar. Bulaşık hastalıkla şüpheli olan hayvanlar ayrı vagona konur ve bu gibi vagonlar işaretle belli edilir. Hayvanların yüklenmesi bittikten sonra önlerine ilk iaşe istasiyonuna kadar yetmek üzere yem ve ot konur. Ve seyir müddetince bu suretle devam olunur. Ahırcılar, otu ellerile tutarak, ve yahut tavla ipine bağlayarak, saman olursa, torba ile takarak yedirirler. Her hayvan

vagonunda su dolu en az iki kova bulunmalıdır. Kova bulunmazsa erat bakraçlarından istifade edilmelidir. Fazla kalan ot, saman ve yem üzerleri örtülü olarak veya çuvallara doldurulmuş olarak başka vagonlara konur. Hayvan vagonlarında sigara içmek yasaktır.

978— **Develerin yükletilmesi:**

Develer umumî olarak yüksek kenarlı açık vagonlara, kış ve soğuk havalarda kapalı vagonlara yükletilir. Açık vagonlara yükletilirse havutları alınmaz, kapalı vagonlara yükletilirse havutları çıkarılır. Develer nisbeten daha inatçı ve kinci olduklarından yükletmek **savranların** [*] nezareti altında deveye bakan deveciler tarafından yapılması ve subayların da yanında bulunması lâzımdır.

Vagon kapısından serbestçe girebilmesi için yularlarından çekilerek baş aşağı indirilir. Vagona sokulan develer sağa sola dolaştırılıp geri yürütüldükten sonra beygirler gibi vagona yerleştirilir ve çöktürülür.

Vagonlar açık ise develer ayağa kalktığı zaman boyunlarını dışarı uzatacağından, tünellerden geçerken bir kazayı men etmek için, azgın develerin ön dizi bağlanır, havutlar vagonun or-

[*] Savran: Deveye bakmayı gayet iyi bilen ve devenin huyunu iyi anlayan amelî deve mütehassısıdır.

tasına konur. Diğer ahkâm atların yükletilmesinde olduğu gibidir.

Eşek ve öküzlerin yükletilmesi yukarıdaki kaidelere tevfikan münasip surette yapılır.

979— **Eratın vagonlara bindirilmesi:**

Erbaşlar ve erler üçüncü sınıf yolcu vagonlarile veya hazırlanmış yük vagonlarile nakil olunur. Yüklenme ve rampa vaziyetleri müsait oldukça eratın da rampalardan bindirilmesi tercih olunur.

Vagonların adedine göre erat nakil kümeleri halinde tertip edilmiş olarak binme yerine sevk edilir. Çantaları ele aldırılır ve silâhlar elde tutulur. Nakil kümeleri, âmirlerinin emirleri ile vagonlara bindirilir. Çantaları ve silâhları almak hususunda diziler birbirlerine yardım ederler. Gayet çabuk ve sükûnetle binmeli ve ilk binenler sonradan bineceklerin hareketlerine mani olmamak için sür'atle en nihayete gidip sıra ile karşılıklı oturmalıdır. Borucular, erat vagonlarına taksim olunur. Yolcu vagonlarında erat; teçhizat ve eşyalarını raflara veya peykelerin altına koyarlar. Tüfeklerin dipçiklerini, döşeme üzerinde bulunmak üzere, ya bacaklarının arasında, veya yanlarında tutarlar. Kılıçlar raflara konur. Mızraklar takım takım tertip olunarak desteler halinde yük vagonlarına konur. Kapalı yük vagonlarında erat, çantalarını yanlarında bulundururlar. Tüfeklerini;

ya namluyu omuzlarına dayayarak elde tutarlar, ve yahut vagonlarına halka mevcut ise manga manga bağlamak, ve yahut erat beyliklerine, veya çadırlarına sararak vagonun münasip yerine yatırmak suretile koyarlar. Kılıçlar köşelere münasip surette istif edilir. **Palaskalar çıkarılmaz,** gevşetilir. Silâhların ve palaskaların öteye beriye asılması yasaktır. Bu; ancak asma tertibatı yapılmış ise caiz olur. Ağır makineli tüfek nakil kümeleri; tüfekler parça parça taşıma vaziyet ve tertibinde ilerlerler ve kapalı vagonlara bindirilirler. Tüfek veya cephane sandıkları vagonun iki tarafına müsavi olarak yerleştirilir, erat vagonun ortasında yerleşir. En son; karada inzibat ve hava emniyeti için tertibat almış olan birlikler binerler.

980— Trenin teşkili için zaman kalmak ve tam vaktinde hareket edebilmek için bütün yükletilecek ve bindirilecek yüklerin (eşya, araba, hayvan, erat....) trenin hareketinden en az yirmi dakika evvel yükletilmiş ve bindirilmiş olması lâzımdır. Nakil kümeleri âmirleri kıt'a komutanlarına yükletme ve bindirmenin ve yerleşmenin tamam olduğunu haber verirler. Bu haber kıt'a komutanları tarafından nakliyat birliği komutanına arz edilir; nakliyat birliği komutanı, refakatinde tren memuru olduğu halde bütün treni bir defa teftiş ve muayene eder.

981— Nakliyat birliği komutanı trenin hareketinden evvel istasiyon komutanından, trenin hangi istasiyonlarda, ne kadar kalacağını... vesair malûmatı havi bir yolculuk tarifesi alır. Nakliyat birliği komutanının işgal ettiği kompartımanın pençeresinin iç tarafına (Nakliyat birliği K.) yazılı bir kâğıt asılır. Nakliyat birliği komutanının yanında iki borucu er bulunur.

Nakliyat birliği komutanı; birliğin harekete hazır olduğunu tren memuruna bildirir ve tren vaktinde usulile hareket eder.

982— Trenden indirme için trene seyyar rampa veya indirmeye yarayacak sair muavin malzeme konulup konulmıyacağını askerî hat komiserleri, hat komutanları tayin ederler.

Bu gibi malzeme alındığı takdirde, bunlar mümkün olduğu kadar açık vagonlara vaktile yerleştirilmeli ve trende seyyar rampa mevcut olup olmadığını nakliyat birliği komutanı bilmelidir. Bu gibi malzemenin alınmasına lüzum olmadığı hallerde ise, kıt'aların beraber getirdikleri seyyar rampa malzemesi hat komiser veya hat komutanlığına teslim edilir. Beraberce alınmış olan seyyar rampa malzemesi de indikten sonra istasiyon komutanlığına teslim edilir.

983— **Hazırlıksız yükletme:**

Acele nakliyatta kıt'a mevcut boş malzemeye ve eldeki zamana göre iş görmeye mecburdur.

Fakat mümkün olduğu kadar evvelden tahkikat ve tetkikat yaparak normal şekle yaklaşmaya gayret etmelidir. Bu kadarına da imkân hasıl olmazsa eldeki mevcuttan azamî istifade olunur. Hatta subayların furgona veya sair vagonlara binmesi de icap edebilir. Bu gibi zamanlarda alınan tertiplere herkes, bilâitiraz riayete mecburdur. Hayvanlar kenarlı açık vagonlara ve yahut kapalı yük vagonlarına yanlamasına dahi yükletilebilir. Fakat bu halde hayvanlar tepişmeler mümkün olmıyacak derecede sık yerleştirilir.

984— **Gemilere bindirme ve yükletme:**

Trenlere ve vagonlara bindirme ve yükletmedeki ayni esaslara göre yapılır. Hususiyetleri sureti umumiyede şunlardır:

a) Arabaların yükletilmesinde; arabalar yüklü olarak vinçle güverteye, ve zaruret halinde ambara konur. Öteye beriye çarpmamaya çok dikkat etmek ve yükleri arabaya sağlamca ve dağılmıyacak ve düşmiyecek surette bağlamak şarttır. İcabına göre arabaların yükleri alınmış olduğu halde dahi yükletilmesine lüzum hasıl olabilir. Ahvale göre iki tarzdan birisi kullanılır. Tekerlekli vesaitle ağır sikletler tel sapanlarla alınır. Halat sapan kullanmak yasaktır. Sapana vurulurken merkezi sikletten asılmış bulunmasına yani ufkî olarak kaldırılmasına dikkat edilmelidir.

Bilhassa tayyare defi bataryalarile buna ben-

zer harp silâh ve vasıtalarının gemilere yükletilmesinde şunlara dikkat etmek lâzımdır:

I. Bu gibi vasıtaların yükletilmesinden evvel, mühim ve nazik kısımları sökülmelidir.

II. Sapana vurulurken, sapanın kavrayacağı yerlere, çuval veya buna benzer şeylerle sarılmalıdır.

III. Yüklenmeden evvel ve yükletildikten sonra ilgili kıt'a komutanı tarafından bütün parçalarının tamam olup olmadığı gözden geçirilmelidir.

b) Hayvanların yükletilmesinde: Sui hazma sebep olmamak için hayvanlar yükletmeden evvel aç bırakılmalıdırlar. Hayvanların eyerleri semerleri, koşumları alınır. Yalnız yular ve kantarma yanlarında bırakılır. Hayvanların yükletilmesinde palet kullanılır. Paletlerin hayvanların cüssesine tamamen uygun olmaları lâzımdır. Uygun olmıyan paletlerle kaldırılan hayvanların öldükleri vakidir. Yuların sapı sarkık kalmalı, kaldırırken anî hareketler yapmamalı, vince merbut halat veya zincir, sarsıntı ve silkinti yapmıyacak surette hareket tanzim edilmeli ve öteye beriye çarpmıyacak surette vinci meharetle kullanmalı. Yedekçi; hayvanın ayakları yerden kalkıncıya kadar baş ucundan ayrılmamalı, kaldırılan hayvan gemiye indirilince diğer bir hayvan vincin altına getirilmiş olmalıdır. Gemiye indirilirken hayvanın ayakları yere basmadan vinci boşaltmamalıdır. Hayvanları gemiye almak için sandık kullanıldığı takdirde yükletme daha kolay olur. Sandıkların müteaddit olması işi kolaylaştırır. Yalnız, sandıklara girmeye alışkın olmıyan hayvanların yükletilmesinde hem zaman ziyaına hem de kazalara meydan verilmemesi için, garnizonlarda hayvanların sandıklara alıştırılmasının temini lâzımdır.

Gürültü ile hayvanın ürkmemesi ve çabalamaması için sandıkların tabanına kum, ot veya gübre gibi maddeler konulması ve iç kenarlarının mümkün oldukça keçelenmiş olması çok muvafıktır. Hayvanların gemiye yükletileceği yerlerde ince bir tabaka kum, ot, gübre dökülmeli. Yükletme, rıhtımdan gemiye doğrudan doğruya ambar kapaklarından girmek suretile yedekte yapılacaksa ayak kaymalarını men için el iskeleleri kuşaklı olmalı, üstlerine kum veya kumla karışık gübre dökülmelidir. Hayvanlar başlıklarile yedilerek gemiye sevk olunur. Sevk hakkında vagonlarda olduğu gibi hareket olunur. Gemide hayvanlar için tavla tertip edilmeli ve her iki hayvan arasına da birer ağaç uzatılmalıdır. Yalpalar da hayvanların sancak, iskeleye veya aksine yıkılmalarına mani olmak için omurga istikametinde kuvvetli tahta bölmeler yapılmalıdır.

c) **Eratın bindirilmesinde:** Geminin rıhtı-

ma yanaşmış olması veya açıkta demirlemesi hallerine göre eratın bindirilmesini tertip ve tanzim etmek lâzımdır.

Erat rıhtımdan bindirilecekse; istifade edilecek merdivenler, kapılar adedine göre yığıntı ve tıkanmalara meydan verilmeksizin eratın müteakip nakil kümeleri halinde gemiye bindirilmesi lâzımdır. Yerleri en uzak olan daha evvel bindirilmelidir. Tahsis edilen yerlerin tertibatına göre eratın yerleşmesi tanzim olunur. Bindirme, küçük nakil vasıtalarile yapılacaksa yanaşma iskelelerine, küçük nakil vasıtalarının adedine ve istiap kabiliyetlerine, sür'atlerine ve gemiye çıkılacak yerlerin adedine göre nakil kümelerinden mürekkep kafileler tertip edilmeli ve nakil kümelerinin küçük vasıtalara binmeleri ve teşkil edilen kafilelerin hareketleri de teakup edici bir tertipte tanzim olunmalı ve vaziyet icap ettirirse ilk kafilelerle gemiye makineli top ve ağır makineli tüfekler sevk edilerek gemide havaya karşı emniyet istihsal olunmalıdır. Bindirmenin sür'at ve kolaylıkla yapılabilmesi için küçük nakil vasıtalarına bindirmeyi; gitme, boşaltma ve avdeti yani çalışma devrelerini çok esaslı tertip ve tanzim etmek lâzımdır ki, izdiham ve beklemelere meydan verilmesin. Gemilere en son olarak yükletme ve emniyet kıt'aları biner. Hareketten evvel nakliyat birliği komutanı gemiyi ve yerleşme

tarzını ve gemide inzibat ve emniyet, yangın ve kaza tertibatının alınıp alınmadığını teftiş ve muayene eder.

d) Seferde gemilerle askerî nakliyat muhafazalı ve müteaddit gemilerden mürekkep nakliyat grupları halinde yapıldığı takdirde; grup halinde nakledilen kıt'aların en büyük komutanına nakliyat grubu komutanı denir.

Bu komutan, **Konvoy komutanının** gemisinde bulunur. Konvoy komutanının mahafazaya ve seyrüsefer emniyetine dair olan emir ve tedbirlerine müdahale etmez. Ancak gruba dahil kıt'alara vereceği emirlerin, muhafaza tertibatına ve seyrüsefer emniyetine muhalif olmaması için emir vermezden evvel bu bapta konvoy komutanı ile istişare eder. Her hangi nakliyat birliği komutanı, birliğin harekete hazır olduğunu nakliyat grubu komutanına arz ve ihbar eder. Grup komutanı bunu konvoy komutanına bildirir. Ve konvoy komutanı da mukarrer itinerer mucibince gruba hareket emrini verir.

985— Nakliyat grubu seyir halinde veya bindirme, indirme esnasında düşman harp gemilerile hava kuvvetleri tarafından taarruza maruz kalabilir. Bunun için deniz nakliyat grubu; harp gemileri veya seferde teslih edilmiş gemilerin refakatinde sevk olunurlar. Bindirme tamamlandıktan sonra nakliyat grubunun muhafazası noktai

nazarından sevk ve idaresi işbu gemilerde bulunan en kıdemli deniz subayına **(Konvoy komutanına)** aittir.

Konvoy komutanı tarafından; nakliye gemilerinin ne şekilde seyredeceklerini ve muhafaza gemilerinin nerelerde bulunacaklarını gösterir bir kroki ve düşman denizaltı gemileri veya hava kuvvetleri tarafından taarruz vukuunda kafilenin ne suretle hareket etmesi lâzım geleceğini bildirir bir talimat ihzar olunarak her gemi süvarisine, o gemilerin nakliyat birliği ve nakliyat grubu komutanlarına birer sureti verilir.

986— Eğer varsa, daha binme esnasında gemilerin güvertelerinin münasip yerlerine nakliyat birliğine ait ağır makineli tüfekler ve makineli toplar yerleştirilir. Bir karışıklığa meydan verilmemek için bu silâhların ne suretle kullanılacağı iyice tesbit olunur. Düşman denizaltı gemisini veya tayyare tehlikesini önceden haber vermek üzere her nakliyat birliği müteaddit uzak ve yakın gözcü ve dinleyici erler bulundurur. Gözcülerin dürbünlü olması ve vazifelerinin iyice tayini lâzımdır.

987— Nakliyat grubu, denizaltı gemileri tarafından taarruza maruz kalıp da her hangi bir nakliye gemisine torpito isabet ederse; diğer nakliye gemileri muavenet düşüncesile katiyen o geminin civarına toplanmayup 985. maddede zikir

edilen kroki ve talimat mucibince seyirlerine devam ederler. Aksi takdirde bu gemilerin de o civarda bulunan düşman denizaltı gemileri tarafından torpillenmeleri muhakkaktır. Kazaya maruz kalan gemilerdeki insanların kurtarılması ve seyirlerine devam edenlerin muhafazası muhafaza refakat gemileri komutanına aittir.

988— Nakliyat grubu hava kuvvetleri tarafından taarruza maruz kaldığı takdirde; nakliye gemileri gene ayni surette seyirlerine devam ederler. Yalnız imkân varsa gemilerin güvertelerindeki ağır makineli tüfekler ve makineli toplar düşman tayyarelerine ateş açarlar. Bu tüfekleri istimal edecek erlerden maadası kâmilen gemi süvarisinin tertibi dairesinde sükûnet ve intizamı muhafaza ederler ve hiç bir şeye karışmazlar.

989— Konvoy komutanı; nakliyat grubunu teşkil eden nakliye gemilerinden gece harice hiç bir ışık gösterilmemesini talep ederse, her gemi süvarisile o gemide bulunan nakliyat birliği komutanı bunu temin ve gayet dikkatle takip ederler.

990— Mühim nakliyat grupları ayni zamanda deniz tayyarelerile dahi muhafaza altına alınırlar.

991— Karadan veya denizden düşmanın bir kıt'ası veya harp gemisi tarafından bir taarruz muhtemel olduğu zaman; evvelâ istasiyon ve

iskele arazisi muharebeye kabiliyetli ve bindirme ve yükletmeyi himaye edebilecek bir kıt'a ile tutulmalı ve kıt'a bunların himayesinde ve ancak vaziyet tevazzuh ettikten sonra muharebeye hazır olarak istasiyon veya iskeleye girmelidir.

Yolculuk

992— **Yolculuk, devam müddetine nazaran şu adları alır:**

Tren ve vapur yolculuğunda 24 saat: -Kısa
Tren ve vapor yolculuğunda 48 saat: -Orta
Bunlardan yukarısı: -Uzun yolculuktur.

993— **Yolculukta dahilî hizmetler:**

Nakliyat birliği komutanı; yolculuğun devam müddetini, işgal olunan nakil vasıtalarının hususiyetini ve işgal tarzını, mevsimi nazarı dikkate alarak Dahilî Hizmet talimatnamesi ahkâmının ne suretle tatbik edileceğini derpiş eder ve bu maksatla bir yolculuk talimatı hazırlar.

Yolculuk talimatı; umumî surette günlük hizmetlerin, inzibat ve emniyet kuvvetlerinin tarzı tertip ve tatbikını, kaza ve yangınlara karşı alınacak tedbirleri ihtiva eder. İşbu hizmetlerin tertip ve tatbikı için nakil kümesi esas olarak alınmalıdır. Hizmetlerin cereyanı, nakil kümesinden

başlar ve nakil kümesi bir hizmet birliği ad olunur.

a) Yolculuk talimatında yoklama, yatma, kalkma, ders, vizite, timar, erzak, yem, su tevzi zamanları, karavana ve yem takma zamanları saate nazaran tesbit, tamim ve tatbik olunmalıdır.

Boru ve saire kullanılmamalıdır:

1- Yoklamalar trenlerde hareketten evvel ve fazlaca tevakkuf edilen su ve iaşe istasiyonlarında, keza hareketten evvel; gemilerde, kışlalarda olduğu gibi yapılır. Vizite işi hale göre münasip surette tanzim edilmeli, trenlerde mümkün oldukça tabip, vagonları dolaşarak ve yahut büyük tevakkuflarda, viziteyi yapmalıdır.

2- Uyku zamanları iyi tesbit edilmeli; eratın mütemadiyen uyuyarak hastalanmasına meydan verilmemelidir. Münasip dersler tartibile vaktin istifadeli geçirilmesi temin edilmelidir.

3- Tren ve gemi yolculuğunda su ihtiyacı hareketten evvel doldurulmuş matralardan, demiryolu idaresi tarafından her su istasiyonunda tertiplenmiş olan askerî su musluklarından, lüzum ve icabı hale göre trene takılmış sarnıçlı musluk tertibatlı vagonlardan; gemi yolculuğunda, gemideki su tesisatından istifade etmek suretile ikmal edilir.

Mevsime göre eratın 4 : 6 saatte bir; hayvanatın 8 : 12 saatte bir, su alması lâzımdır. Nak-

liyat birliği komutanı elindeki yolculuk tarifesine göre hangi istasiyonlardan nakil kümelerinin ne tertip ve sıra ile su alacaklarını ve su alınırken alınacak inzibati tedbirleri evvelden tesbit ve emir eder. Nakil kümesi âmirleri su alacak erleri ve kaç matra dolduracaklarını tertip ettirir ve yaptırır. Bir kümeden, bütün erler suya gönderilemez. Her mangadan iki er, su getirmek için kâfi gelir. Her nakil kümesinden, suya gideceklerin başına bir onbaşı memur edilir. Su musluklarının başında subay idaresinde inzibat tedbirleri alınmalıdır. Hayvanların suyunu ahırcılar değil, ayrıca tertip edilecek hizmet erleri getirir. Ahırcılar sularlar.

4- **Yolculukta iaşe:**

Trenlerde ve gemilerde; orta ve uzun yolculukta, en az günde bir defa erata sıcak yemek verilmesi temin edilmiş olmalıdır. İkinci yemek soğuk olarak verilir. Kısa yolculukta; her iki yemek soğuk olarak verilebilir. Yolculukta sıcak yemek hal ve vaziyete göre, ya trenlerdeki seyyar mutfaklardan, veya iaşe istasiyonlarından; gemilerde ise gemi mutfaklarından temin olunur.

Hayvanlara muktazi iaşe maddeleri mümkün oldukça beraber alınmalı, imkân olmazsa iaşe istasiyonlarından, veya itinereri bozmamak şartile mutavassıt iskelelerden alınarak temin olunmalı ve nakliyat birliği komutanı iaşe kuvvesini hareketten bir gün evvel ve en nihayet hareketten 12 saat evvel işbu istasiyon veya iskele komutanlarına telgrafla bildirmiş olmalıdır. Bundan başka; kıtaat hangi istasiyondan hareket ederse, o istasiyon kendisinden sonraki iaşe istasiyon komutanına hareket eden kıt'anın iaşe mevcudunu telgrafla bildirir.

Yemek, vagonlarda veya iaşe istasiyonlarına inerek yedirilir. Ancak tayyare taarruzu ihtimaline karşı tedbir alınmalıdır.

5- Su istasiyonlarında su almak için vasatî yarım saat ve iaşe istasiyonlarında da yemek yemek için vasatî 1 : 1,30 saat tevakkuf hesap edilir. Ancak trenin itinerine rağmen harekette teahhur olmuş ise tren memurunun talebi üzerine bunu telâfi için su tevakkufu 20 dakikaya, iaşe tevakkufları da 40 dakikaya indirilir. Nakliyat birliği komutanı bu talebe muvafakate mecburdur.

b) **Tevakkuflarda sureti hareket:**

Yolculuk esnasında ancak uzunca tevakkuflarda, ihtiyacı olan eratın su ve yiyecek almak ve defi hacet etmek maksadile, kısa bir zaman için trenden inmesine müsaade olunabilirse de on dakikadan daha az tevakkuflarda hiç bir er trenden indirilmez. Tevakkuflarda nakliyat birliği komutanı, nöbetçiler ve devriyelerle inzibatı temin eder. Eratın izinsiz ve emirsiz vagonlardan

inmeleri, kendiliklerinden kapıları açmaları, başka vagonlara geçmeleri, ıslık ve düdük çalmaları, yerlerini değiştirmeleri veya ötede beride kütle halinde toplanmaları yasaktır. İaşe maksadile ve uzun tevakkuflar için nakliyat birliği komutanı bir istasiyon evvel tren memurlarile görüşerek hangi taraf kapılarının açılacağını ve ne kadar tevakkuf edileceğini tesbit ve kümelere tebliğ eder. Asker inmezden evvel nöbetçi subayları, nakil kümeleri âmirleri iaşe mahallerinde, su musluklarında, bakkal yanında, helâlarda ve icap eden yerlerde inzibatî tedbir alacak olan karakol subay ve erlerini indirirler. Kapılar daima tren memurları tarafından açılır. Verilecek emir ve işaret üzerine inecek erat vagonlardan inerler. Her vagonda behemehal nöbetçi kalmalıdır. Eratın vagondan indikten sonra şuraya buraya dağılmaları, raylar üzerinde dolaşmaları, vagonların altından geçmeleri ve ötede beride kütleler vücuda getirmeleri yasaktır. Eratın ihtiyaçlarını nereden tedarik edecekleri ve sahra helâlarının yerleri, gösterilerek öteye beriye dağılmalarına ve etrafı kirletmelerine ve uzaklara gitmelerine meydan verilmemelidir. Eratın istasiyon veya gemi bakkallarından muzır şeyler almaları men edilmeli ve aldanmamaları da temin olunmalıdır. Trenin ne zaman kalacağından bütün eratın malûmatı olmalı, hareketten evvel (en az 10 dakika evvel)

herkes yerine bindirilmiş ve kapılar tren memurları tarafından kapatılmış ve tadatlar yapılmış olmalıdır. Çok durulan iskelelerde dahi ahval ve vaziyet müsait olduğu takdirde eratın ihtiyacı olan şeyleri almak üzere bir subay komutasında olarak her nakil kümesinden birer erbaş veya onbaşı, bir kaç erle sahile göndeirlebilir. Gerek istasiyon ve gerek iskelelerde eratın ahali ile teması men edilmelidir. Nakliyat birliği komutanı; yolculuk esnasında ve münasip zamanlarda nakil kümelerinde inzibat, nöbet, muhafaza ve emniyet hizmetlerinin tamamen yapılıp yapılmadığını muayene ve teftiş eder.

c) Ranfor makinesi verilmemesi sebebile bazı dik meyillerde askerî trenin ikiye ayrılması icap ederse; tren memuru tarafından nakliyat birliği komutanına bildirilir ve nakliyat birliği komutanı kendisinin muvakkaten ayrılacağı kısma bir vekil tayin eder. Ahvali mücbirede bir askerî trenin hareket vakitlerinde tebeddül yapılması icap ederse nakliyat birliği komutanı istasiyon komutanı tarafından; istasiyon komutanı mevcut değilse, hat komutanları veya askerî komiserler tarafından haberdar edilmelidir. Bir askerî tren; istasiyonlar haricinde yolun her hangi bir noktasında durur ve bu duruş beş dakikadan ziyade devam ederse tren baş memuru nakliyat birliği komutanına esbabını bildirmeğe ve nakliyat bir-

liği komutanı da bunu öğrenmeğe mecburdur. Ancak nakliyat birliği komutanı, tren veya geminin itinererleri haricinde hareketlerini talep edemez.

d) **Yolculukta yangın, kaza ve vak'alar zuhurunda sureti hareket:**

Yangın ihtimaline karşı her vagonda veya geminin muhtelif kısımlarında su dolu kovalar veya yangın söndürme âletleri bulunmalıdır. Ot ve saman, benzin, cephane, mühimmat ve saire çabuk yanıcı ve patlayıcı mevat ve eşya konulmuş vagonlarda ve ambarlarda sigara içmek, çakmak yakmak men edilmelidir ve bu gibi yerlerde tenvirat için elektrik feneri kullanılmalı; yoksa kapalı fener kullanılmalı ve fener dışarıda yakılmalıdır.

Yangın ve kaza vukuunda; tren memurlarına ve nakil kümelerine ihbarın nasıl yapılacağı, heyecan ve koşuşmanın önünün nasıl alınacağı tesbit ve yangın söndürmeye ilk koşacak hizmet kıt'ası tayin edilmelidir.

Yangın söndürme âletlerinin, imdat âletlerinin istimal suretini vagonda ve yahut ambardaki nakil kümesi âmiri ile bir kaç erbaş bilmeli ve kısaca yazılmış tarifesi işbu âletlerin yanına asılmış olmalıdır. Gemilerde cankurtaranların kullanılması herkese öğretilmelidir. Vagondan dingil kırılması, trenin raydan çıkması gibi haller zuhurunda; telaş etmiyerek icap eden muavenet

tren memurlarının tavsiyesi mucibince yapılmalıdır.

Bindirme, yolculuk, tevakkuf ve indirmede emniyet

994— Bindirme ve indirme istasiyon ve iskelelerinde ve mıntakalarında havaya karşı kâfi derece müdafaa tertipleri mevcut değilse ve yahut bu tertipler henüz teşekkül edememişse o mıntakalarda bulunan kıt'alar veya nakledilecek kıt'alar; tayyare defi topları, ağır makineli tüfekleri ve ışıldaklarile havaya karşı müdafaa tertipleri almaya veya mevcut tertipleri ikmal etmeye mecburdurlar.

995— Her nakliyat treni, her nakliye gemisi ayrıca emniyet altına alınmalıdır. Bu maksatla tren ve gemilerde münasip yerlerde ateşe hazır ağır makineli tüfekler ve toplar ve hava, deniz gözetleme, dinleme postaları bulundurulur.

Yolculuk esnasında bunlarla beraber bazı hallerde tren üzerinde alçaktan uçan tayyarelerin taarruzlarına karşı birdenbire sür'ati azaltmak veya bir tevakkuf suretile korunma hususu temin edilir. Bundan başka tren ve gemiyi sislemek, istasiyonlar ve trenlerdeki ışıkları söndürmek, gizlemeye ve emniyete hadim olabilir.

996— Vaziyet lüzum gösterirse; nakliyat birliği komutanı bindirirken, yolculukta, indirirken ve indirdikten sonra kıt'a hemen muharebeye girebilecek veçhile, tertibat alır. Bu maksatla yolculuk esnasında, icabında yanlarına bir kaç makineli tüfekte verilen emniyet kıt'aları bulundurulur. Bunlar trenin baş, orta ve arka tarafında, açık yük vagonlarına (kum torbalarile muhafazalı olarak); yahut kapalı yük vagonlarına (kapıları açık tutularak) yerleştirilirler.

Emniyet kıt'alarının nakliyat birliği komutanına telefonla bağlanması muvafıktır. Nakliyat birliği komutanına yakın olan emniyet kıt'asında, bir borucu, emir erleri, tenvir ve işaret tabancalarile fişekleri bulunur. Kıt'a çabuk muharebeye hazır olmalıdır. Subaylar trene taksim olunur. Erbaşlar, mangalarının yanında bulunur. Bir kaç emniyet kıt'ası, hazır tutulur. Trendeki toplardan bir veya iki tanesi her tarafa ateş edebilecek surette hazır bulundurulur. İstasiyon müdürü, ve yahut tren baş memuru ile evvelce görüşülerek lokomotife bir subay bindirilir ve bu subay telefonla nakliyat birliği komutanına bağlanır.

Muharebe muhakkak olan ahvalde zırhlı ve yahut muvakkat tahaffuz tertibatını haiz trenler; ve yahut bu suretle mücehhez otodrezinler emniyet ve keşif kademesi olarak ileri sürülebilir.

Şüpheli vaziyetlerde; duruşlarda da emniyet lâzımdır. Bunun için yük vagonlarının damlarına makineli tüfek koymak muvafık olur. İtinerer haricinde ve bilhassa istasiyon haricinde duruşların sebebini anlamalı ve ne kadar süreceği öğrenilmelidir. Uzun sürecekse geceleyin ve etrafı iyice görülmiyen arazide emniyet kıt,aları sürülmeli ve bunların geri çağrılması da temin edilmiş olmalıdır. Bilhassa köprülerin, yolların demiryolunu kat ettiği noktaların ve tünellerin önünde ve kapalı ve tabiyece müsait vaziyette bulunmıyan istasiyonların önünde dikkat ister. İcabında durmalı ve emniyet kıt'asile keşifte bulunmalıdır.

997— Tren giderken taarruza uğrarsa hemen dışarıya atlanır ve vaziyete göre hareket edilir. Trende veya tren yanında müdafaa, ekseriya, zayiatı mucip olur. Muvaffakiyet şüphelidir.

İndirme ve boşaltma

998— İndirme, bindirmenin aksi bir ameliyedir. Binaenaleyh bindirme hakkındaki usuller esas itibarile indirme hakkında da caridir.

1- **Hazırlıklı indirme:**

Nakliyat birliğinin tren veya gemiden indirilmesi için daha evvelden istasiyon ve iskeleler-

de yapılacak hazırlıkları istasiyon veya iskele komutanlıkları yaparlar.

Ahval ve vaziyet icabı; indirme istasiyon ve iskeleleri değiştiği halde bu tebeddülden nakliyat birliği komutanı, istasiyon ve iskele komutanları veya askerî hat komiserleri ve yahut işbu tebeddülü emreden makam tarafından sür'atle haberdar edilmelidir.

a) İnilecek istasiyondan bir evvelki istasiyonda veya inilecek iskeleye muvasalattan bir iki saat evvel askerin ve atların hazırlanmaları için bir hazırlık emri verilmelidir. Gece ise, vaktile herkes uyandırılmalıdır. Erat teçhizatlarını düzeltirler, çantalarını hazırlarlar. Hayvanata bakanlar hayvanatın başlıklarını vururlar. Eyerler ve semerler ve koşumlar ve teferruatı kolayca almaya hazırlanır.

b) İndirme komutanı; (bu vazifeye bindirme komutanının tayini en münasiptir) maiyetine verilecek indirme subay ve erbaşlarile inzibat, kara ve hava emniyet kıt'alarını tefrik ve inmenin başlama zamanını, tarz ve sırasını ve muavin vasıtalardan sureti istifadeyi ve indikten sonraki hareket tarzı ile gruplanmayı tertip ve tesbit eder.

İnme tarzı ve sırası tayin olunurken rıhtım ve rampaların adedi, tulleri, indirmeye tahsis edilen muavin vasıtaların adedi, kabiliyeti nazarı dikkate alınmalıdır. Tam tulde bir askerî trenin

def'aten boşaltılmasına, ve yahut bir vapurun yanaşmasına müsait rampa veya iskele yok ise evvelâ erat, sonra sırasile hayvanlar, toplar, arabalar, eşya ve malzeme çıkarılırsa da vasıtaların adet ve kabiliyetine göre eratla beraber diğerlerinin de ayni zamanda çıkarılmasına başlanabilir.

c) Nakil kümeleri indirmeyi ve boşaltmayı müteakip istasiyon ve iskelelerden münasip mesafelerde esas kuruluşa göre mesturen gruplanırlar. Rıhtım, rampa iskele ve indirme yerleri sür'atle boşaltılmalı ve izdihamlara mani olunmalı ve istasiyon ve iskeleye gelen yollar serbest bulundurulmalıdır. Atlı birliklerde indirilen erat derhal atlarının ve toplarının başlarına giderler.

2- **Hazırlıksız indirme:**

Müsait olmıyan indirme istasiyonları hesaba katılmalıdır. Böyle yerlerde inmek için beraber götürülen malzeme ve edevattan istifade olunur. İstasiyon haricinde indirme, son bir mecburiyettir. Çok defa evvelce geçilen istasiyona geri dönmek daha muvafık olur. Bunu nakliyat birliği komutanı tren baş memurile görüşüp tayin eder. İcabında, istasiyon haricinde yalnız erler, rampasız olarak indirilmeli; geri kalanlar bir evvelki istasiyona sevk olunmalıdır.

İstasiyon haricinde indirmede, bu hususa elverişli yerler tren baş memuru ile beraber nakliyat birliği komutanı tarafından tayin olunur. Nak-

liyat birliği komutanı; indirme yerlerini tabiye vaziyetine göre intihap eder. Demiryolile arazi ayni yükseklikte olursa ve demiryoluna müvazi yollar gider veya yollar demiryolile çaprazlaşırsa böyle yerler istasiyon haricinde indirmeğe müsaittir. Müsait olmıyan yerler de şunlardır:

Yüksek imlâlar, derin hafirler, ziyade meyiller, alçaktan telefon ve telgraf hattı geçirilmiş yerler. Ağır otomobiller; yalnız takviye edilmiş seyyar rampalarla boşaltılır. Fakat uzun sürer. Sabit rampalar veya indirme malzemesi ve edevatı olmazsa arabalar ve hafif toplar, kalaslar ve kirişler, raylar, yahut demiryol traversleri üzerinden halatla çekilerek indirilir. Atlar seyyar rampalarla indirilir.

3- **Şüpheli ahval ve vaziyetlerde indirme:**

İndirmenin başlamasından evvel etrafındaki arazi, istasiyon ve iskeleye, indirme yerlerine hakim olan noktalar tutulmalıdır. Müsait olmıyan arazide sür'atle kâfi genişlikte bir ileri arazi ele geçirilmelidir. İhtiyatî tedbir alınmıyan istasiyon ve limana girmek ve kıt'aları indirmek hiç bir suretle caiz değildir. İndirmeden sonra daha mühim bir takım trenler gelecekse, hava emniyet tertibatı tren boşaldıktan sonra, yeni bir kıt'a gelip devir alıncıya kadar, istasiyonda bırakılır. Tehlikeli vaziyette, yalnız muharip kıt'aları indirip ağırlığı trende bırakmak ve yanına muhafız

vererek onu indirmek için müsait bir mahalle sürmek tavsiye olunabilir. İndirirken muharebe vukua gelirse; o zaman çok defa taarruz etmek lâzımdır. Trende veya tren yanında müdafaa nadir olarak muvafık olur. Muharip olmıyan kısımlarla (atlar, arabalar...) artık indirilmiyecek olanlar, düşman ateşinden uzak bulundurulur.

999— İndirme ve boşaltmanın hitamında demiryol idaresinden alınmış olan şeyler makbuz mukabilinde istasiyona geri verilir. Bunlardan bozulup harap olan varsa yazı ile tesbit olunur.

1000— Trenlerden indirme müddeti de bindirme müddeti gibi bir çok ahval ve şeraite tabi ise de tabiî olarak aşağıdaki müddetler kabul edilebilir:

BİRLİKLER	İndirme müddeti
Bir karargâh nakliyat birliği	1,30 - 2 Saat.
Bir piyade nakliyat birliği	1 »
Bir süvari nakliyat birliği	1 »
Bir topçu nakliyat birliği	2 - 3 »
Bir fen kıt'ası nakliyat birliği	1 - 2,30 »
Bir motörlü vasıtalar nakliyat birliği	2 »
Bir sıhhiye nakliyat birliği	1,30 - 2 »

Denizde indirme müddetleri bindirmenin aynidir.

Nakliyat talimleri

1001— Kıtaat hazar vaktinde demiryolu ve deniz nakliyat talimlerile (hava taarruzları altında sür'atle bindirme, yerleşme ve indirme) iyi yetişmiş olmalıdır (M. 961). Erata hazarda iyice öğretilmiş olmalıdır. Nakliyat talimleri, evvelâ ders mahiyetinde, nakil kümeleri ve bilâhara mürettep nakliyat birlikleri halinde ve bir vaziyeti harbiyeye müsteniden yapılır. Erat ve erbaşlara; nakliyat hususundaki vazifeleri, bilhassa nakil kümeleri içinde; çok iyi öğretilmelidir. Bu talimlerin gece dahi yapılması lâzımdır. Nakliyat talimlerinin bir talim yılının hangi safhalarında yapılacağı, Genelkurmay Başkanlığınca tesbit ve talim ve terbiye programlarına ithal olunur. Vagon tahsisi, demiryolu idarelerinin nakliyatına mani olmamak için, evvelâ idarelerle temas ederek en münasip zamanları evvelce tayin etmek lâzımdır. Talimlerin tatbikatlarla telif ve mezç edilmesi, harp vaziyetine uygun yapılması çok istifadeli olacağından imkân derecesinde bu husus temin edilmelidir. Demiryolu ve deniz indirme ve bindirme talimleri için evvelce tesbit edilmiş program ve mukarrerat mucibince ve vaktile doğruca mıntakasında bulunan askerî hat komiserine

veya Devlet demiryolları askerî komisyon başkanlığına veya deniz nakliyat askerî komiserliğine müracaat edilir. Askerî hat komiserlikleri ve komisyon başkanlığı ve deniz nakliyatı askerî komiserliği Genelkurmayca tesbit edilmiş aylarda kolorduların müracaati üzerine muktazi vagon ve gemileri hazırlıyarak haber verirler ve mümkün oldukça maiyetlerinden birisini bu talimlerde hazır bulundurarak kıt'aya rehberlik ederler. Hasıl olan tecrübeleri Genelkurmay Başkanlığına bildirirler. Nakliyat talimleri için demiryol ve gemi idarelerine para verilmez, bu gibi talimlerde kolordularca münasip bir subaya (seferde istasiyon komutanı olacaklardan ayrılması şayanı tercihtir) İstasiyon komutanlığı vazifesinin yaptırılması çok muvafık olur.

Tayyarelerle nakliyat

1002— Tayyareler, normal olarak hava kuvvetlerinin uçucu kademelerinin taşınmasında, münferit şahıslar, küçük müfrezeler, erzak ve mühimmat ve yaralı naklinde kullanılırlar.

Hava nakliyatının devamlı surette ehemmiyetinin artması ve istikbale ait tahminler bu nakliyatın normala yaklaşacağını göstermektedir.

1003— Şartlar elverişli olduğu ve tasarla-

nan hedef icap ettirdiği zaman Başkomutan hava kuvvetlerinden büyük düşman birlikleri gerisine her sınıf silâhtan mürekkep ve hususî vazifelerle (düşmanın geçmeğe mecbur olduğu bir geçidin, bir muvasala döğüm noktası, bir mühim ikmal merkezi ..... nin işgal ve tahribi gibi) muvazzaf müfrezeler naklini isteyebilir. Bu iş için inceden inceye hazırlığa ve kıt'aların da bu hususî vazifeler için yetiştirilmiş olmasına ihtiyaç vardır.

Böyle bir teşebbüs genel olarak, müfrezenin büyük kısmının karaya inmesini örtecek paraşutçuların evvelden kullanılmasını ihtiva eder.

Bu nakliyata ait bazı fikirler için 324. sahifedeki lâhikaya bakılsın.

Otomobil

1004— Hususî surette teşkil edilmiş otomobil birlikleri kıt'aların bütün hayvanları ve arabalarile, yahut hayvan ve arabalardan bir kısmı ile nakline ve ordunun ikmal işlerine yararlar.

1005— Ootomobiller üzerinde nakledilmekte olan kafileler demiryollar üzerinde nakil edilenlere nisbetle daha ziyade oynaktırlar. Yolların elverişli olması halinde otomobillerin sür'ati büyüktür. Fakat birliklerin bindirilip indirilmesi hususî bazı şartların mevcudiyetine bağlıdır ve

bir çok örselemelere sebep olabilir, nakil edilecek olan birliğin büyüklüğü nisbetinde güçlükler de artar.

1006— Takviyeli piyade alayı da dahil olarak daha yukarı birliklerin otomobillerle nakli ancak 60 Km. den daha uzak mesafeler için faydalıdır. Daha küçük birlikler ve malzemenin (ikmal maddeleri) daha kısa mesafelere dahi nakli yapılabilir.

1007— Vaziyet müsaade ederse; icaba uydurulmuş bir tedbir olarak, ordu, kolordu ve tümen ikmal kollarile ahali otomobillerinden teşkil edilecek kollardan kıt'a nakliyatı için istifade edilebilir.

1008— Büyük otomobil nakliyatı ancak iyi caddeler üzerinde yapılabilir.

Nakliyat yapılmazdan evvel caddelerin hali keşif ve tesbit edilmelidir (275). Buna imkân bulunamadığı takdirde keşif, yürüyüşün devamı sırasında yapılır.

Caddelerin boyunca istihkâmcı erleri ve malzemeyi dağıtmak, yahut bunları yürüyüş kolunun arasına sokmak maksada uygun olabilir.

1009— Otomobil kollarının **yürüyüş sür'ati** diğer şartlarla beraber yokuşların derecesine, şosaların cinsine ve haline, mevsime ve aydınlık de-

recesine, havanın haline ve otomobillerin cinsine ve haline bağlıdır.

Daima ayni sür'atin muhafazası talep edilemez. Her otomobil kolu; öyle bir sür'atle yürütülürki motörün en aşağı devir adedi ile alınacak hızdan tam istifade edilsin. Bu sebepten yürüyüş devam ederken otomobil kolları ve hatta münferit otomobiller arasındaki mesafe değişir. Umumî surette sür'at ne kadar artarsa mesafelerde o derecede büyür. Bu sırada bir otomobil kolundaki irtibatın kayip olması caiz değildir. Fakat bütün yürüyüş kolunun sıkışık bulunmasından vaz geçilmek icap eder.

Bir otomobil yürüyüş koluna yahut bunun muayyen kısımlarına ayni kudrette otomobil vermek tavsiyeye değer.

1010— Bütün kolların en yüksek sür'atlerinden istifade edilebilmesi için kaide olarak en sür'atli kollar baş tarafa alınır. Birliğin toplu olarak hedefine varması, yahut bazı kısımlara uzunca molalar vermek icap ediyorsa, sür'ati daha az olan kolları baş tarafa almak ve daha sür'atli olanları arkaya bırakmak maksada uygun olabilir.

1011— Yürüyüşün verimi de yürüyüş sür'atinin tabi olduğu ayni şartlara bağlıdır.

Umumî olarak bir şoför 24 saat zarfında, küçük molalar da dahil olduğu halde, 10 saatten daha fazla müddet araba sevk ve idare etmemelidir. Şoförlerin değiştirilmesi suretile yürüyüş verimi hemen hemen iki misline çıkarılabilir. Fakat değiştirilemiyen komutan ve şoför ile nakil edilen birlik ve malzeme daha fazla yıpranır.

1012— **İstirahat günleri** bilhassa müretteb at için lâzımdır. Her yürüyüşten sonra ve her molada vasıta ve malzeme gözden geçirilmelidir. Malzemenin bakımı ve işletme malzemesini doldurmak için günde en az iki saat tahsis edilmesi lâzımdır. Büyücek tamir işleri için otomobil birliklerine haftada bir gün tahsis edilmelidir.

1013— Nakliyat için lâzım gelen emir ve tertibatı büyük komutanlık verir. Nakliyatın icrasından daha küçük komutanlar, yahut nakil edilecek olan birliklerin komutanları mesuldürler. Otomobil birlikleri komutanları kendilerinin teknik müşaviridirler. Otomobil birliği komutanları ile nakil edilecek birlikler komutanlarının nakliyat başlamazdan evvel ve nakliyat devam ederken sıkı surette birlikte çalışmaları mutlak olarak lâzımdır.

1014— Bir otomobil nakliyatını tertip eden makam tarafından diğer hususlar ile beraber şun-

lar emir edilir: Hareket, yahut muvasalat zamanları, yollar, yürüyüş hedefleri, icabında gündelik hedefler ve molalar, çatışma ve öne geçmelerde hareket tarzı, işletme malzemesi temini, yolların ıslahı, boş kolların nerede kalacağı. Teferruat, otomobil birliği komutanı ile nakil edilecek birlik komutanı arasında doğrudan doğruya tanzim edilmelidir.

1015— İndirme ve bindirme için geniş caddeler ve bir yokuşta, yahut yokuş başlangıcında bulunmıyan meydanlar elverişlidir. Hava keşfine ve taarruzlarına karşı emniyet, kollara binerken veya inerken gidip gelecekleri yolların kısalığı otomobil kolları için bindirme ve indirme yerlerine gidiş ve geliş yolları (yol kavuşakları) bulunması indirme ve bindirmenin çabuk yapılabilmesi için en esaslı şartlardır. Bu maksat için lâzım gelen yol uzunluğunun hesabında bir tutamak olmak üzere, duruş halinde bir otomobil kolunun derinliği 300 : 500 M. olduğu kabul edilmelidir.

Nakil edilecek bütün birliklerin ayni zamanda bindirilmesi, yahut indirilmesi; birliklerin bindirilmezden evvel ve otomobil kollarının hareketinden evvel toplanmaları, ancak nadir hallerde, maksada uygun olur. Bindirme ve indirme

kaide olarak muhtelif yerlerde ve zaman itibarile kademeli yapılır.

Birlik; yanaşık bir halde toplanmış ise, yahut indirildikten sonra yanaşık bir şekilde toplanacak ise, böyle bir birliği **tek bir** elverişli yol parçası üzerinde bindirmek, yahut indirmek maksada uygun olabilir. Bindirme için birlikler ve otomobil kolları grup grup birbiri ardı sıra; indirme için de; dolu kollar zaman sırasile buraya celp edilirler. Her otomobil kolları grubu, yahut her münferit kol, dolar dolmaz, yahut boşalır boşalmaz hareket eder. Bu usul sayesinde havaya karşı korunma tedbirleri kolaylaşır ve indirme, yahut bindirme yerinin indirme ve bindirme malzemesi ve bindirme kıt'aları ile teçhizi mümkün olur.

1016— Elde kâfi miktarda bindirme malzemesi bulunduğu takdirde; bir otomobil kolları grubunun yüklenmesi 30 dakika kadar, ve boşaltılması da 15 dakika kadar sürer. Binme ve inmede talim görmemiş bir birlik için genel olarak bu müddetler daha artar.

1017— Toplu ve 198. maddede beyan edilen esaslara göre bölünmüş bir yürüyüş kolunun teşkili nadir hallerde maksada uygun olur.

İndirmeden az zaman sonra muharebeye

girmek ihtimali hesaba katılmak lâzım geliyorsa; otomobil kollarının yürüyüş sırası, indirme yerlerinde çabuk kullanılabilecek birlikler en evvel varacak surette, tertip olunur.

Muhtelif yerlerde doldurulan otomobil kollarının hepside muayyen bir noktadan itibaren, ayni yoldan gidecekleri takdirde, kolların o naktaya varacakları zamanları tesbit ederek yürüyüş kolunun bu sıra ile tertip edilmiş olduğunu kontrol etmek tavsiyeye değer.

Büyücek birliklerin nakli için, çok hallerde bir kaç caddeye ihtiyaç vardır. Yürüyüş kollarının muhtelif yollara taksiminde, nakil edilen birliğin kuruluşunun mümkün olduğu kadar muhafazasına çalışılmalıdır. Genel olarak bir yol üzerinde takviyeli bir alaydan daha fazla kuvvet bulundurulmamasına çalışmak lâzımdır.

1018— Kıtaat komutanı, kaide olarak indirme sahasına daha önce gider. Yürüyüş kolları komutanları ile ilgili otomobil birlikleri komutanları emir ve raporların kendilerine kolayca varabileceği yerlerde bulunurlar. Diğer bütün birlik komutanları kendi birliklerinin kafilesine refakat ederler.

1019— **Yürüyüş kolunun hareketi** hususî surette tanzim edilmeye muhtaçtır. Otomobil kol-

larını gündelik hedefe, yahut indirme sahasına kadar durmadan ilerletmek ve yahut bütün yürüyüş kolunu büyük sıçramalarla yürütmek icap edebilir.

Bundan başka her otomobil kolunun muayyen noktalara vardığını rapor ettirmek ve yürüyüşe devam için ayrıca emirler vermek de maksada uygun olabilir.

Yürüyüş kolu içerisinde her otomobil kolu komutanı ve şoför takip edilecek yolu ve hedefi bilmelidir. Yürüyüş kolu dahilinde emirler ve raporlar motosikletliler ile ulaştırılır, yahut postalar tarafından verilir.

1020— **Gidiş gelişin tanzimi,** umumî surette ve bilhassa diğer yürüyüş hareketlerile çatışmak ihtimali olan hallerde lâzımdır. Bu gibi hallerde müşterek komutan hangi tarafın ön alacağını emir etmeli ve icap eden tedbirleri almalıdır.

Gidiş gelişi tanzim ediciler yol bulmak güç olan yerlerde, meselâ, yol kenarlarına ok işaretleri koymak gibi, tedbirlerle gidilecek yolu belli ederler. Karanlıkta, bilhassa iyi görülmiyen mıntakalarda, yol gösterici olarak nöbetçiler dikilir.

1021— Çok hallerde **gece yürüyüşü** yapmak icap eder. Büyük nakliyatta, ve uzun yürü-

yüşlerde ve kısa gecelerde gündüzden harekete başlamak, yahut yürüyüşü gün açıldıktan sonra da devam ettirmek lâzım gelir. Düşmanın hava keşfinde aldatılması için pek fazla dolaşmaları icap ettirmiyeceği takdirde, gündüz yapılacak nakliyatın kısmen ve yahut kâmilen asıl yürüyüş istikametinden aykırı bir yol üzerine tevcihi muvafık olabilir.

Büyücek birliklerin karanlıkta bindirilmeleri ve indirilmeleri güçtür. Hususî tedbirler alınmasına ihtiyaç gösterir ve gündüze nisbetle daha fazla zaman lâzımdır. Işıksız yürünmesi, düşman hava keşfini güçleştirir. Fenersiz olarak ışıklı gecelerde sür'at azaltılmış ve büsbütün karanlık gecelerde, en aşağı sür'atle hareket etmek mümkündür.

Diğer bakımlardan gece yürüyüşü için de, gündüz yürüyüşlerinde beyan edilen esaslar geçer.

1022— Bir otomobil nakliyatı devam ederken düşman tesirine maruz kalınması ihtimali olan hallerde, indirme yapılıncıya kadar, düşmanın karadan yapabileceği taarruzlara karşı korunma vazifesi icabında başka birlikler tarafından yapılır.

Büyücek birliklerin bindirme ve indirmesi

ile hareket yolunun bilhassa tehlikeli kısımları için havaya karşı korunma tedbirleri, büyük komutanlıklar tarafından, havaya karşı koruma birlikleri vasıtasile aldırılır. Bir nakliyat hareketi parçalara ayrılarak dağıtılmak suretile düşman hava keşfi güçleştirilir ve hava hücumlarının tesiri azaltılmış olur. Nakil edilmekte olan birliğin havaya karşı korunması, yaya yürüyüşlerde olduğu gibi tertip edilmelidir. [(Tayyareye karşı korun!) (Silâh başı!) 241]. İşaretinde alçak tayyare taarruzlarına tahsis edilmiş olan silâhlar ateşe başlarlar, otomobil kolu yürüyüşe devam eder.

1023— Büyücek **molalar** için mümkün olduğu kadar yürüyüşe başlamadan evvel emir verilir (1014). Her molada tabiye ve teknik icaplar birbirine uydurulmalıdır.

Umumî yürüyüş hareketine mani olmıyan kısa duruşlar icabına göre komutanlar tarafından emir edilebilir.

Molalar için 254. ve 304. maddelerde beyan edilen esaslar kıyasen muteberdir. Mahallî hal ve şartlar elverişli olduğu takdirde, yürüyüş caddesi serbest bırakılmalıdır.

1024— Bir otomobil nakliyatı devam ederken **konma;** çok hallerde, yürüyüş caddesi boyunca grup grup yapılır, otomobil kolu taşıdığı

birlikle ayni yerde konar ve arabalar kaide olarak yüklü kalırlar.

1025— İşletme malzemesi, edevat ve saire ikmali XXIII. de beyan edilen esaslara göre yapılır. Otomobil birliği emrine verilmiş olan işletme malzemesi kolları kısmen yürüyüş kolu arasına sokulurlar, kısmen kullanılacakları yere kadar ileriye gönderilebilirler, yahut yürüyüş kolunun gerisinden takip ettirilirler.

Malzemenin tamiri, otomobil tamirhanelerinde yapılır. Bu tamirhaneler; ya ileriden giderek yürüyüş yolu üzerinde, yahut indirme sahasında kurulurlar ve yahut bindirme sahasında kurulu olarak kalırlar. Tamirhaneden bazı kısımlar, bozulan otomobillerin yedekte çekilmesi için yürüyüş kolları içerisine sokulur, yahut yol şebekesinin haline ve yahut keşif edilen memleket tamirhanelerinin vaziyetine göre, ileri gönderilirler.

1026— Yürüyüş devam ederken **iaşe** için yemek, seyyar mutbaklarda pişirilir ve molalarda dağıtılır.

Umumî olarak her birlik, nakliyat devam ettiği müddetçe, lâzım olan yiyeceğini birlikte götürür. Bu maksatla motörlü iaşe ağırlığından başka otomobil birliğinin istifade kabil olan bütün arabalarına da erzak konur.

Çok hallerde birliğin, indirildikten sonra daha uzun müddet, koşulu yiyecek ağırlığını kullanamıyacağı hesaba katılmalıdır. Büyücek birliklerin otomobillerle uzak mesafelere nakli halinde, yiyeceğin geriden sevki ve ikmali, hususî tedbirler alınarak temin edilmelidir.

1027— Otomobil nakliyatı devam ederken nakil edilmekte olan birliğin hekimleri otomobil birliğinin sıhhî bakımını da temin ederler.

1028— Otomobil ile nakil edilmekte olan birliklerin demiryolu ile, yahut yaya yürüyüş ile gelecek olan **at ve araba kademeleri,** ya önden gönderilir, yahut geriden celp edilirler. Birlik at ve araba kademesi ile tekrar birleşinciye kadar ancak mahdut bir derecede kullanılmıya elverişli bulunacağından, o zamana kadar elinde bir kaç yük otomobili bırakılmalıdır. Bunların adedini otomobil nakliyatı için emir veren makam tesbit eder.

1029— Otomobiller ile nakil edilmekte olan birliklerin birbirile ve atlı kademelerile rapor ve emir göndermek suretile muhabereleri her zaman için temin edilmiş olmalıdır.

XXIII. HAREKÂT SAHASINDA BİRLİKLERİN İHTİYAÇLARININ İKMALİ

1030— Muharebe kudretlerini muhafaza için birliklerin gediksiz olarak her türlü ihtiyaçlarının ikmali ve iş görme kabiliyetlerine zarar verecek şeylerden kurtarılması lâzımdır.

1031— İhtayaçların tam **zamanında ve bol** olarak ikmali muharebe hareketlerinin muvaffak olması için lâzım gelen en mühim şartlardan birisidir. İhtiyaçlarının temini icap eden ordu kısımları büyüdüğü ve muharebe vaziyetinin gerginliğinin ziyadeleştiği nisbette ikmalin ehemmiyeti ve bununla beraber güçlüğü artar. İhtiyaçların cinslerinin çokluğu, çok defalar miktarının birdenbire artması ve çok hallerde de değişmesi, ikmal işlerinin, evvelden görerek tedbir almak suretile, daima sıkı ve bir elden idaresini icap ettirir.

(Ordu süvarisinin ihtiyaçlarının temininde-ki hususiyetler için 703. maddeye, zırhlı birlik ve hafif birlik için 750. maddeye bakıla).

1032— Ordu ve kolordu komutanlıklarında ikmal işlerini komutan namına kurmay başkanları idare ederler, bu maksatla ordu ve kolordu karargâhlarında kurmay başkanı emrinde II. başkanlar vardır. Tümen komutanlıklarında bu iş için, bir kurmay subayı hususî surette tavzif edilir. Kuramy II. başkanları ve bu işleri idare edecek olanlar tarafından muhtelif ikmal işlerini yapmakta olan subaylara ve işyarlara vaktinde talimat verilebilmesi için, kendilerinin vaziyet ve niyet hakkında, zamanında, tenviri lâzım gelir.

Daha ast komutanlar da ikmal işlerini buna benzer surette yaptırırlar. İaşe hizmeti, birlik komutanlarının talimatlarına göre **iaşe subayları** tarafından temin olunur.

Yardımcı olarak bu işte hesap memurları da kullanılabilir. Meselâ, Cephane ikmali gibi diğer ihtiyaçların temini için de ayrı memurların daimî, yahut muvakkat olarak tayin edilmesi lâzım gelip gelmediği ahvale bağlıdır.

Ordunun ikmal işlerinde, mutlak surette lâzım olandan daha fazla kuvvet kullanılmamasından, bütün komutanlar mesuldürler.

1033— **Anayurdda** ikmal maddeleri memleket içi cephane müesseselerinde, memleket içi ikmal iaşe depolarında, ve malzeme depoların-

da.... ilâh. toplanırlar ve sevke hazır bir hale getirilirler.

İkmal maddeleri bu müesseselerden **cephane, iaşe... ilâh. trenleri** ile, yahut perakende sevkiyat halinde, çok defalar umumî seyrü sefer trenlerile, **ileri sevk merkezlerine,** yahut ikmal için doğrudan doğruya indirme duraklarına gönderilirler. İleri sevk merkezlerinde trenlerin parçalara ayrılarak ait oldukları indirme istasiyonlarına sevk edilmek suretile dağıtılması, yahut bazı sevkiyatın yolunun değiştirilmesi işleri, icabına göre yapılabilir. Gerek Anayurddan doğrudan doğruya ve gerek ileri sevk merkezlerinden indirme istasiyonlarına gönderilen ikmal maddeleri bu duraklarda ordular, kolordular, yahut tümenler tarafından teslim alınır. Anavatandan yapılacak sevkiyat **otomobil kollarile,** umumî olarak parklara, ambarlara ve dağıtma yerleri (tevzi merkezleri) ne de yapılabilir.

Nehir yolları ile sevkiyat; büyük mikyasta eşya sevki için ve hasta, yaralılarla lüzumsuz eşyanın boşaltılması için mevzuu bahis olur.

1034— **İkmal nakliyatı indirme demiryolu durakları,** ordu komutanlığının talimatına göre, yahut kolordu veya tümen komutanlıklarının nakliyat subayı vasıtasile ordu komutanlığına yapa-

cakları teklif üzerine, tesbit edilirler. Düşmanın hava taarruzu tehlikesi dolayısile her tümen için bir indirme durağı tahsisine çalışılmalıdır. Fakat çok hallerde bir kolordu, yahut bir kaç tümene tek bir indirme durağı tahsis edilmesine mecburiyet hasıl olur.

İndirme durakları; muharebe ve demiryolu vaziyetlerinin müsaade ettiği derecede, cepheye yakın olmalıdırlar. Gidiş, gelişin tıkanmaması ve düşmanın havadan tesiri tehlikeleri dolayısile indirme duraklarında eşyanın yığılmasından ve arabaların toplanmasından sakınılmalıdır.

1035— **Ordu komutanlığı;** kendi ikmal maddelerinin büyük kısmını **parklarda ve ordu depolarında** depo ettirir. Bunlardan bir kısmını ikmal trenleri ve ordu kolları üzerinde seyyar bir halde bulundurabilir.

İndirme durağı ile cephe arasındaki mesafe çok arttığı takdirde ordu komutanlığı tarafından ileriye parklar **(park şubeleri)** ve depolar **(depo şubeleri)** sürülür ve yahut ikmal maddeleri **aktarma yerlerine,** yahut **dağıtma yerlerine** (tevzi **merkezlerine)** sevk edilir. Ordu tarafından kurulacak olan aktarma yerlerinde ikmal maddeleri, kolordu ve tümen ikmal kollarına devir edilir. Kolordu aktarma yerlerinden de tümen ikmal

kolları doldurulur. Birlikler de ikmal maddelerini tümen dağıtma yerlerinden (tevzi merkezlerinden) alırlar.

Kolordu ve tümen; ikmal maddelerini; ya ikmal kolları üzerinde seyyar tutarlar, yahut derhal birliklere teslim ederler. İkmal maddelerinin depo edilmesi ancak bazı hususî hallerde yapılır.

1036— Ordu komutanlarının emrinde her türlü ihtiyaç şubeleri için geri hizmet teşkilleri ile emniyet ve inzibat hizmeti için kuvvetler vardır.

1037— Kolordu komutanlığı emrinde, tümenlerin ihtiyacının temini için geri hizmet teşkilleri vardır. Kolorduların geri teşkilleri için 23. maddeye bakılsın).

Süvari kolordu komutanlığı emrinde kendi tümenlerinin cephane ve yiyeceklerini taşıyacak kadar ikmal kolları ve bir kaç otomobilli hasta nakliye takımı; hasta hayvan nakli için otomobil kolları, bir işletme malzemesi otomobil kolu ve bir otomobil tamirhane takımı bulunur.

1038— **Piyade ve süvari tümenleri;** kadroya göre emirlerinde bulunan birliklerin ihtiyaçlarını temin edebilecek derecede geri hizmet teşkilleri ile teçhiz edilmişlerdir. Bu nakil vasıtaları kâfi gelmediği takdirde kolordu ve ordu kollarından yardım edilir. Tümen ikmal kolları, kaide olarak birinci cephane payının bir kısmını ve bir günlük yiyecek taşırlar. Bu kollar ikmal indirme durağı, yahut ordunun geri tesisleri (parklar, ambarlar, aktarma yerleri veya kolordu aktarma yerleri.... ilâh.) ile tümenin dağıtma yeri (tevzi merkezi) arasında nakliyat yaparlar.

1039— Tümen ikmal kollarının yükleri birliklerin çabuk ve kolayca alabilecekleri surette dağıtma yerlerinde (tevzi merkezlerinde) indirilir. İkmal kollarından hafif kollara ve iaşe ağırlıklarına, bir arabadan diğer arabaya aktarma suretile, dağıtma yapılması bir istisna teşkil eder; zira ikmal kollarının yüklenmesi hafif kollarınkinden ve iaşe ağırlıklarınkinden daha başka esaslara göre yapılmıştır.

1040— **Hafif kolların yükü;** kendi birliklerinin cephane, malzeme ve diğer muharebe vasıtaları yedeğidir. Topçunun ilk insan zayiatı ve eğer at koşulu iseler ilk hayvan zayiatı hafif kollardan ikmal edilir.

1041— Yürüyüşte hafif kollar; genel olarak kendi birliklerinin bulunduğu yürüyüş koluna ilhak edilirler. Bazı hallerde kıtaat komutanı hususî bir tertip emir edebilir. Hafif kolların yürüyüş kolu içindeki yerinin gösterilmesini ve konaklarını, yürüyüş sırası ve konaklar ile alâkadar

olan komutan tanzim eder (yürüyüşte hafif kolların bulunacakları yer için 288. ve 289. maddeye bak). Yürüyüş bölümü devam ettiği müddetçe yürüyüş kolu komutanı; topçu komutanının teklifi üzerine, topçu hafif kollarının ileriye alınmasını ve ahvale göre bunların muvakkat yürüyüş hedefini emir eder. Yürüyüş bölümü terk ediliyorsa, topçu hafif kolları için ilk emirler; kıtaat komutanının muvafakati alınarak, topçu komutanı tarafından ve diğer hafif kollar için de, kıtaat komutanı tarafından verilir. Birlik komutanları, kendi hafif kolları ile derhal irtibat tesis etmelidirler. Birlik komutanları cephane ve diğer muharebe vasıtalarının dağıtılacağı ve hafif kolların sonradan duracakları yerleri ve faaliyet tarzlarını vaziyete ve araziye göre tayin ederler. Cephane dağıtma yeri (tevzi merkezi) kaide olarak muharebe ağırlığının, toparlakların, yahut kademelerin yakınında bulunur.

1042— **Ağırlık: Muharebe ağırlığı, iaşe ağırlığı ve eşya ağırlığı** kısımlarına ayrılır.

Ağırlıkların arttırılmasının ancak en mübrem zamanlara inhisar etmesine ve bu halde de muharip birliklerin yürüyüş derinliklerinin mümkün olduğu kadar arttırılmamasına bütün üstler dikkat etmelidirler.

Aşağıdaki hallerde ağırlıklar muvakkat olarak arttırılabilir:

Büyük komutanlıkların emri üzerine iaşe nakil vasıtalarının çoğaltılması dolayısile;

Yürüyemiyen eratın ve eşyanın nakli için her birlikte komutanının kendi mesuliyeti altında olmak ve daha yukarı makama da bildirilmek şartile, tekâlifi harbiye suretile arabalar tedariki için emir vermesi dolayısile.

1043— **Muharebe ağırlığında;** muharebe ve tahkim vasıtaları, yedek parçalar, küçük tamirler için avadanlıklar, sıhhiye ve baytariye malzemesi gibi her an lüzumu olan malzeme ile seyyar mutbakla gündelik yiyecek ve bir günlük ihtiyat yiyecek vardır. Muharebe ağırlıklarının kuvveti ve yükünün cinsi ve miktarı, teçhizat talimatlarına göre olur. Muharebe ağırlığı; daima kendi birliğinin yanında bulunur ve birlik komutanının talimatına göre bir erbaş tarafından idare olunur.

1044— Muharebe ağırlığının yürüyüş kolundaki yeri için 290. maddeye bak. Muharebede, muharebe ağırlığı, düşmandan gizli olarak mümkün olduğu kadar muharip birliğin yakınına getirilir. Bunların bir kaç grup halinde bulundurulmaları, yahut toparlaklar, cephane kademeleri

ve diğer nakil vasıtaları ile birleştirilerek bir komuta altına verilmeleri muvafık olabilir.

1045— Motörlendirilmemiş karargâhlar ile birliklerin iaşe ağırlığı, mekkâri ile olduğu gibi at koşulu arabalarla otomobillerden teşkil edilebilir. İaşe ağırlığının mekkâri ve at koşulu arabalı kısmı iaşe ağırlığının I. kademesini, iaşe nakli için tahsis edilmiş olan otomobiller, iaşe ağırlığının II. kademesini teşkil ederler. İaşe ağırlığının I. ve II. kademelerinin beheri birer günlük yiyecek taşıyabilirler.

İaşe ağırlığının I. kademesi; kaide olarak seyyar mutbaklar ile iaşe ağırlığı II. kademesi arasında mutavassıt vazifesini görür. İaşe ağırlığının II. kademesi umumî olarak yiyecek maddelerini, iaşe dağıtma yerinden (tevzi merkezinden) teslim alır. Motörlendirilmiş birliklerin iaşe ağırlıkları otomobillerden teşkil edilmiştir. Bunlar iki günlük yiyecek taşırlar. I. ve II. iaşe ağırlığı kademeleri bölümü yapılmaz.

1046— Her sınıf ayrı olarak yürüyüş yapmakta ise (278) iaşe ağırlığının I. kademesi, kaide olarak mensup olduğu birliğin muharebe ağırlığını takip eder. Diğer bütün vaziyetlerde bir komutan emrinde olarak muharip birliklerin yürüyüş sırasına göre tertip edilmiş olduğu halde

lüzumu kadar mesafe ile arkadan gelir, tümen bir kaç yoldan yürümekte ise; her kolu takip eder. Geri yürüyüşlerde iaşe ağırlığının I. kademesi ileriden; yan yürüyüşlerde, düşmanın bulunduğu istikametin aksi tarafından yürütülür.

Süvariler de; bir kaç iaşe arabasının binek hayvanları için bir kısım günlük istihkak ile muharebe ağırlığına ilhakı maksada uygun olabilir.

Motörlü birliklerin iaşe ağırlıkları; kendi mensup oldukları birlikler ile yürürler. İaşe maddeleri almak için gidişte, yahut dönüşte bunlar her hangi bir iaşe ağırlığının II. kademesine ilhak edilebilirler.

1047— İaşe ağırlığının II. kademesi dağıtma yerinde (tevzi merkezinde) iaşe maddelerini teslim aldıktan sonra komutanının emrinde olarak tümen tarafından tayin edilmiş olan noktalara kadar ilerletilir. Buradan itibaren birlikleri tarafından konak grupları komutanları... ilâh. tarafından celp edilirler. İaşe ağırlığı komutanının müsaadesi olmadan daha evvel bazı arabaları ayırarak almak yasaktır. İaşe ağırlığı II. kademesinin arabaları, vaziyet ve yollar elverişli olduğu hallerde, kendi birliklerinin yanına kadar ileri giderler; diğer hallerde iaşe maddelerini birlik komutanı tarafından tayin edilecek noktalarda

iaşe ağırlığının I. kademesi arabalarına devir ederler.

1048— İaşe ağırlığı I. kademesinin arabaları umumî olarak kendi birliklerinin yanında istirahate geçerler. İaşe ağırlığı II. kademesinin arabaları da birliğe doğrudan doğruya iaşe maddeleri vermişler ise ve hal ve vaziyet de müsait bulunuyorsa, yeniden yiyecek maddeleri almak için gidinciye, yahut birlik hareket edinciye kadar mensup oldukları birliğin yanında kalabilirler, diğer hallerde iaşe ağırlığının I. ve II. kademelerinin konması tümen tarafından tanzim edilmelidir.

Birliklerin yanında bulunan iaşe arabalarının toplanması inceden inceye düşünmeğe ve tertibata ihtiyaç gösterir. İaşe ağırlıkları sebebinden birliklerin harekâtının gecikmesi, yahut güçleşmesi caiz değildir. İleri yürüyüşte; iaşe arabaları çok hallerde birliklerin hareketinden sonra toplanırlar.

1049— Çok hallerde motörlü olan **eşya ağırlığı;** eşyanın ve yedek elbise ve saire gibi muharebede lâzım olmıyan maddelerin taşınmasına yarar. Her sınıf ayrı yürümekte ise (278) en büyük komutan eşya ağırlığını her birliğin kendi emrinde bırakabilir. Diğer hallerde eşya ağırlığı topluca bir komutan idaresinde ve muharip birliklerin yürüyüş sırasına göre tertip edilmiş olarak grup grup kendi mensup oldukları yürüyüş kollarını büyük mesafe ile takip ederler. Grupların yürüyüş sırasını o birliklerin müşterek komutanı emir eder.

Eşya ağırlıkları mümkün olduğu kadar sık sık kendi birliklerinin yanına getirilmelidirler. Eğer mensup oldukları birlikler ile beraber yürümiyorlarsa bu maksatla muayyen bir noktaya kadar ileriye alınarak oradan itibaren kendi birliklerinin emrine verilirler.

Eşya ağırlıklarının toplanması, genel olarak ancak birlikler hareket ettikten sonra ve yürüyüş istikametinde yapılır.

1050— Cephe ilerisinde bulunan atlı, yahut motörlü birliklerin eşya ağırlıkları; kendi birliklerinin, yahut arkadan gelmekte olan birliklerin harekâtını taciz etmemelidirler. Bunlar kendi emniyetleri, yahut başka sebepler icap ettirdiği takdirde kısmen, yahut tamamile asıl kuvvetlerin yanında, geride bırakılırlar ve sonradan ileriye alınabilirler. Bunun için müşterek komutanın emirler vermesi lâzımdır.

Cephane ikmali

1051— Her rütbedeki komutanlar bir taraftan cephanenin icaba uygun kullanılarak esirgenmesinden ve diğer taraftan vaktinde ikmalinden mesuldürler.

Muharebede bulunan birliğe cephane sevki ve ateşin beslenmesi için her çareye baş vurulmalıdır. O günkü muharebenin neticesi ateşin devamına, yahut sönmesine bağlı olabilir.

1052— Bir tümenin kadroya göre cephane mevcudü **(birinci cephane payı)** kısmen er üzerinde, toparlaklarda ve cephane kademelerinde... ilâh. ve kısmen hafif kollarda; artan kısmı da tümen komutanının emrinde olarak tümen ikmal kollarında taşınır.

Muharebede **cephane ikmali** en evvel cephane kademelerinden yapılır; bunlar ihtiyaçlarını kaide olarak hafif kollardan ve hafif kollar da cephane dağıtma yerinden (tevzi merkezinden) bütünlerler.

1053— **Cephane dağıtma yerleri** (tevzi merkezi) ikmal kollarında bulunan cephane ile tesis edilirler. Kaide olarak bir tümen için bir kaç

cephane dağıtma yeri (tevzi merkezi) lâzımdır. Bunlar çok gerilerde, uzakta tesis edilmemeli, fakat düşman topçu ateşinden de mahfuz olmalıdır. Cephane dağıtma yerleri gizli olarak ve sağlam yollar boyunca, mümkün olduğu kadar çok miktarda vasıtalar ayni zamanda cephane alabilecek tarzda, tesis edilmelidirler. Cephane dağıtma yerlerindeki cephanenin cinsinin, muhtelif cins topların muharebe meydanındaki bölümüne göre, uydurulması faydalı olur. Bu mümkün olmadığı halde hafif kolların muharebe meydanında dolaşmalarına ve çatışmalarına mani olmak için cephane dağıtma yerlerinden mümkün olduğu kadar her cinsten cephane bulundurulur. Tahrip, sis ve gaz cephanesi birbirinden ayrı olarak bulundurulmalıdır. Diğer teferruat için (1100, 1110 ve 1111. e bak).

Havaya karşı koruma birlikleri için cephane, müstesna olarak, tümen cephane dağıtma (tevzi) yerlerinde indirilebilir. Kaide olarak havaya karşı koruma birliklerinin cephane ikmali doğrudan doğruya ordu tarafından yapılır.

1054— Cephanenin nerede, ne zaman ve ne miktarda dağıtılacağını tümen komutanlığı emir eder.

1055— Cephane ihtiyacının hesabı için lâ-

zım gelen esası; birliklerin muntazam zamanlarda, doğru olarak verecekleri cephane mevcut raporları teşkil ederler. Cephanenin geriden getirilerek ikmali işleri büyük komutanlıklarda ve icabında küçük komutanlıklarda, hususî olarak bu iş ile tavzif edilmiş olan subaylar tarafından hazırlanır ve yapılır.

1056— Kullanılmıyacak halde olan cephaneler, sarf edilmiş olan cephanenin boş sandık ve kovanları... ilâh. yeni cephane alınırken geri verilmelidir. Ölü ve yaralıların üzerlerindeki cephaneler alınmalıdır. Yalnız yaralıların kendilerini müdafaa edebilmeleri için yanlarında bir kaç fişek bırakılır.

İaşe hizmeti

1057— Her komutan, kendi birliğinin gediksiz ve bol olarak beslenmesini temin etmekle muvazzaftır. Büyük komutanlıkların emirlerine verilmiş olan idare memurlarının vazifeleri, bu maksatla icap eden bütün tedbirleri evvelden görerek yapmak, yahut teklif etmektir. İaşe güçleştiği zaman, birlik için hiç olmazsa lüzumu kadar ekmek tedarikine çalışılmalıdır.

1058— Birliklerin iaşesi için harekât sahasında bulunacak yardımcı iaşe vasıtalarından mümkün olduğu kadar istifade edilmelidir. Bunun için iaşenin, satın alma, yahut tekâlifi harbiye suretile yapılması icap eder. Eksiği, ya birlikte taşınan erzaktan, yahut levazım idaresi tarafından harekât sahası dışından tedarik edilmiş olan yiyecekten bütünlenir.

Genel olarak iaşenin nasıl temin edileceği büyük komutanlık tarafından emir edilir.

1059— **Satın alma işleri,** kanununa göre yapılır. Birliklerin işgal ettikleri mıntakalarda iaşe subayları vasıtasile yiyecek satın almaları lâzım gelip gelmediği ve ne miktarda satın alınacağı büyük komutanlık tarafından tayin edilir. Ayni zamanda fiyat hudutları ve tediye vasıtalarının cinsi de çok defalar büyük komutanlık tarafından tesbit edilir.

1060— **Müsadere** usulü kendi memleketimizde ancak mer'î olan kanun hükümlerine göre ve ihtiyacın başka tarzda temini imkânı olmadığı hallerde caizdir.

Müttefik bir devlet arazisinde, hususî olarak yapılmış olan muahedeler esastır.

1061— **Tekâlifi harbiye usulü;** düşman memleketinde harp sahasından geçinmek için

en verimli usuldür. Tekâlifi harbiye, gerek birlikler tarafından en müstacel ihtiyaçlarının temini için kendilerine yakın mıntakada, ve gerek levazım idaresi tarafından daha geniş mikyasta tatbik edilir. Birlikler tarafından tekâlifi harbiye; bir subay vasıtasile yapılır, müstesna hallerde (keşif kolu ve saire) subaysız da olur. Yerli memurların, yahut ahaliden ileri gelenlerin birlikte çalıştırılmasına gayret edilmelidir. Tekâlifi harbiye için kaide olarak kıtaat komutanının müsaadesi lâzımdır; ancak sıkışık hallerde en aşağı tabur komutanı derecesinde birlik komutanlarının emrile de yapılır. Bu gibi hallerde tekâlifi harbiyenin nerede, ne zaman yapıldığı; tedarik edilen iaşe maddelerinin cinsi ve miktarı ve tediyat tarzı kıtaat komutanına yazılı olarak bildirilmek icap eder.

Tekâlifi harbiye suretile tedarik edilecek iaşe maddelerinin cinsi ve miktarı ve tekâlifi harbiyenin yapılacağı saha, her bir vaziyette yazılı olarak, tesbit edilmelidir. Bütün harp sahasından toplanacak malzemeden bir elden istifadeyi temin için tekâlifi harbiye levazım idaresi tarafından yapılır.

1062— **Mahallinde bulunan iaşe maddeleri,** birlikleri ikmal nakliyatı kaydından kurtarır. Bu

sebepten memlekette yiyecek bulunması keyfiyeti; cephe ilerisinde yahut büyük ordu aksamının kanatlarında bulundukları müddetçe, ordu süvarisi ile motörlü birlikler için ehemmiyet kazanabilir. Birliklerin kendi ihtiyaçlarından fazla bulunan yiyecek miktarı, bütün birlikler tarafından daha yukarı makama bildirilmelidir. Levazım idaresine teslim edilinciye kadar, fazla iaşe maddelerinin birlikler tarafından emniyet altına alınarak muhafazası lâzım gelebilir.

1063— İaşe maddeleri, ancak büyük komutanlığın emrile tahrip ve imha edilebilirler.

Fakat geri çekilmelerde, düşman eline istifade edebileceği erzakın geçmesine mani olmak her komutanın vazifesidir.

1064— Seferde seyyar ordunun her eri için **gündelik seferî tayinat istihkakı** ve her hayvan için **gündelik seferî yem istihkakı** verilir. Bunların terkibi ve miktarı yem ve tayinat kanununda **tesbit edilmiştir.**

1065— Gündelik seferî tayinat istihkakı seyyar mutbakta (ekmekler ekmek torbasında), seferî yem istihkakından arpa veya yulaf, hayvanların üzerinde, arabalı teşkillerde arabalarda taşınır. Daimî sarfiyata karşılık olarak umumî surette 1 : 2 günlük tayinat ve yem, iaşe vasıtala-

rında bulunur. Ot ve saman umumî olarak bulunulan yerden temin edilir.

Tümen keşif kıt'asile ordu süvarisinin hayvanları üzerinde günlük sarfiyat için $\frac{1}{3}$ yem istihkakı taşınır ve derhal ikmaline daima dikkat edilir.

1066— Daimî bir yiyecek ihtiyatı olmak üzere birlikler şunları beraber taşırlar:

Her er için iki demirbaş tayinat istihkakı. Bundan bir günlüğü küçültülmüş (peksimet; et konservesi, çay ve şeker) olarak arka çantasında, yahut eyer çantasında ve bir günlüğü tamam (peksimet, et konservesi, sebze konservesi, çay, şeker, tuz) olarak seyyar mutbakta veya muharebe ağırlığında.

Her hayvan için (ordu süvarisi ile tümen keşif kıt'asının binekleri hariç) **bir demirbaş yem istihkakı.** Bu yem, hayvanlar üzerinde arabalı teşkillerde arabalarda taşınır. Demirbaş tayinat ve yem, ancak tabur komutanına kadar (dahil) üst birlik komutanlarının verecekleri sarih emir üzerine sarf edilebilir. Zaruret halinde müstakillen hareket eden en küçük birlikler komutanlarının da buna salâhiyetleri vardır. Sarf edilmiş olan demirbaş tayin ve yem derhal tekrar bütünlenmelidir.

1067— **Köpek** ve muhabere güvercinlerinin yemlerinin tedarik ve taşınma tarzı hakkında hususî talimatlarda beyan edilmiş olan esaslar muteberdir.

1068— Birlikler; iaşe arabalarından alarak sarf ettikleri erzaktan satın alma, yahut tekâlifi harbiye suretile bütünlenmiyen miktarı, **iaşe dağıtma yerinden** (tevzi merkezinden) alırlar. iaşe dağıtma yerinde (tevzi merkezinde) teslimat kaide olarak alay alay, yahut tabur tabur yapılır. Çabuk bozulan erzakın bilhassa taze etin mümkün olduğu kadar ayni gün zarfında seyyar mutbaklara verilmesine dikkat edilmelidir. Alınan iaşe maddelerinin bölüklere... ilâh. dağıtılmasını iaşe subayı yapar.

1069— Birliklerin ihtiyacı olan ekmekler **ekmekçi bölüğü** tarafından seyyar fırınlarda, yahut harekât sahasındaki ahali fırınlarında pişirilir. Ekmekçi bölüğünün veriminden tam istifade etmek için bölüğü mümkün olduğu kadar uzun müddet bir noktada faaliyette bırakmak muvafık olur. Çok hallerde ekmekler ekmekçi bölükleri tarafından iaşe dağıtma yerlerine (tevzi merkezine) sevk edilir.

1070— **Kasap takımı** harekât sahasından alınan, yahut etlik hayvan trenlerile geriden gönderilen, etlik hayvanları mümkün olduğu kadar

harekât sahası mezbahalarında keser ve kaide olarak taze eti iaşe dağıtma yerlerine (tevzi merkezlerine) gönderir. Müstesna hallerde birlikler etlik hayvanları bizzat keserler.

Taze kesilen et, henüz soğumadan pişiril - mek icap ediyorsa, iyice döğmek ve parçalamak suretile yenecek bir hale getirilir.

Ağır yaralanan, yahut yaralanarak ölen hayvanlardan iaşe için istifade edilebilir. Bu maksatla; bunlar mümkün olduğu kadar çabuk kesilmelidirler.

1071— **Kantin eşyaları** (mükeyyifat "yemiş ve içkiler,, yazı edevatı... ilâh.) icabına göre geriden gönderilir ve iaşe dağıtma yerlerinde (tevzi merkezlerinde) para mukabilinde birliklere verilir.

Elbise ve teçhizatın ikmali

1072— **Elbise ve teçhizat** ihtiyaçları en ilerideki ordu eşya ve teçhizat ambarlarından temin olunur. Bunlar; tümenlerin isteği üzerine dağıtılırlar. Ordu ambarlarının bu ihtiyacı da memleket içi ikmal ambarlarından gönderilir.

Sıhhiye hizmeti

1073— **Sıhhiye hizmeti** sağlık koruma ve sıhhî bakımı, hasta ve yaralıların barındırılması ile geriye sevkini ve sıhhiye malzemesinin ileriye celp edilerek bütünlenmesini ihtiva eder.

1074— Sağlık hizmetinin bütün şubelerinde sıhhiye subayı (tabip), mensup olduğu birlik komutanının müşaviridir.

Tümen baştabibi ayni zamanda tümen sıhhiye birliklerinin komutanıdır. Bunların kullanılması için teklifler yapmak vazifesidir.

1075— Yürüyüşlerde ve konaklarda tümen sıhhiye bölüğü tarafından kolayca varılabilecek bir, yahut bir kaç **hasta toplanma yeri** tesis edilir; birlikler hasta ve yaralılarını buralara gönderirler. İcabında münferit hasta otomobilleri hasta toplanma yerlerine verilir. Hastaların bakımı, yahut geriye sevkleri temin edildikten veya diğer sıhhiye makamlarına teslim olunduktan sonra hasta toplanma yerlerinin hizmet mürettebatı derhal kendi birliklerine iltihak etmelidirler.

1076— Uzunca kalınan konaklarda sıhhiye hizmeti daimî garnizonlarda olduğu gibi tertip edilir. Birlikler verilecek emirle **mevki revirleri** ve büyük komutanlıklar **garnizon hastahaneleri** tesis ederler. Bu iki tesis için de mümkün olduğu kadar yerli hastahanelerden istifade edilir.

Tekrar yürüyüş başlayınca garnizon hastahaneleri ilga edilir, yahut geriden gelen sıhhiye birliklerine teslim olunurlar.

Ordugâhlarda sıhhiye hizmeti de bu esaslara göre tanzim olunur.

1077— **Muharebede birlikler** kendi tabipleri vasıtasile kaide olarak taburca... ilâh. **kıt'a sargı yerleri** tesis ederler. Yaralılar birliklerin teskerecileri, yahut yardımcı teskerecileri tarafından buralara getirilir. Çok hallerde **yaralı yuvaları,** sonradan birlik sargı yeri haline girerler. Birbirine yakın olan birlik sargı yerlerinin birleştirilmeleri faydalı olabilir. Birlik sargı yeri düşman gözünden ve mümkün ise ateşinden ve hiç olmazsa tüfek ateşinden korunmuş olmalıdır. Fakat mümkün olduğu kadar cepheye yakın bulunmalı ve kolayca varılabilmelidir. Bundan başka

sargı yerinde su bulunması da çok şayanı arzudur.

Bir muharebe ihtimali varsa, piyadenin teskerecileri sıhhiye malzeme nakil vasıtasının yanında toplanırlar. Teskereciler kıt'a sargı yerinde çantalarını çıkarırlar ve teskerelerle sıhhiye arka çantasını alarak ileri giderler. Birlik komutanının emri üzerine yardımcı teskereciler de teskereciler gibi kullanılırlar.

1078— Yaralılara yardım bahanesile birliğin muharebe kudretini azaltmasına şiddetle karşı durulmalıdır.

Yürüyebilen hafif yaralılar muharebe hattından yalnız başlarına ayrılarak geriye giderler, yalnız bir kaç fişek alıkoyarak diğer cephanelerini muharebe hattında bırakırlar, silâhlarını bırakmazlar. Teskereci olmıyan eratın, bir subayın emri olmadan, yaralı taşımaları yasaktır. Erat bir emir ile yaralıları geri götürdükleri takdirde, vakit geçirmeden, tekrar muharebe hattına dönmiye ve geldiklerini bildirmiye mecburdurlar.

1079— **Büyük sargı yerinin** vazifesi, hasta ve yaralılara kıt'a sargı yerlerinin yapamıyacakları sıhhî yardımları yapmaktır. Büyük sargı yeri

tümen sıhhiye bölüğü tarafından keşif edilerek tümen komutanının emrile açılır. Vaziyet icap ettirirse bir tümen mıntakasında müstesna olarak iki büyük sargı yeri de açılabilir. Büyük sargı yerinin seçilmesi için de kıt'a sargı yeri için beyan edilen ayni esaslar göz önünde bulundurulur. Büyük sargı yeri sıhhiye hizmetinin farik alâmeti (umumî olarak beyaz zemin üzerine kırmızı ay, diğer devletlerde kırmızı haç, İranda kızıl arslan ve güneş, Mısırda kırmızı ay) ile belli edilir. Bu işaretin yanına muharip tarafın millî bayrağı konulabilir. Sıhhiye bölüğünün hasta arabalarile otomobilleri, yaralıların büyük sargı yerine nakli için, mümkün olduğu kadar ileriye, yaralıların teskere ile taşınabilecekleri bir yere kadar, sürülür. **(Araba durak yeri).**

1080— Kıt'a sargı yerlerile büyük sargı yerini, yürüyebilen yaralıların kalabalığından kurtarmak için, büyük sargı yeri yakınında sıhhiye bölüğü tarafından, bir **hafif yaralılar toplanma yeri** tesis edilebilir.

1081— Yaralıların çoğalması halinde **seyyar hastahane,** mümkün olduğu kadar tesirli düşman topçu ateşi dışındaki meskûn yerlerde tesis edilmelidir. Seyyar hastahaneye umumî surette ancak uzunca nakliyata tahammül edemiyecek olan yaralılar gönderilmelidir.

1082— Muharebe ileriledikçe sıhhiye bölüğü ve seyyar hastane boşaldıktan, yahut yaralılar diğer birliklerin sıhhiye teşkillerine teslim edildikten sonra hep birden, yahut takım takım ileri alınırlar.

1083— **Geri çekilmede** nakliyata tahammülü olmıyan hastalar ve yaralıların sivil doktorların bakımına tevdi edilmeleri kabil olmadığı takdirde bunlar lüzumu kadar sıhhiye memuru ile 27/Temmuz/1929 tarihli (Cenevre yaralılar anlaşmasının) himayesinde terk edilirler. (Lâhikaya bak).

1084— **Hasta ve yaralıların** büyük sargı yerinden seyyar hastahaneye, yahut daha geride bulunan ordu harp hastahanelerine, yahut hasta yollama yerine **nakli; hasta otomobil** takımlarile yapılır. Çok fazla dolaşmıya mecbur kalmıyacakları takdirde, yaralıların ve bulaşık olmıyan hastaların geriye nakli için boş ikmal kollarından da istifade edilebilir.

1085— **Hasta yollama yerleri;** ordunun hasta nakliye bölüğü veya taburu tarafından demiryolları, caddeler ve nehir yolları boylarında çok hasta ve yaralı gelmesi beklenen noktalarda tesis edilir. Hasta ve yaralılar buralarda ancak hastahane ve hafif yaralı trenlerile, yahut gemilerle harp hastahanelerine, yahut hafif hasta hastahanelerine ve yahut ana yurda sevk edilinciye kadar kalırlar.

1086— İhtiyaca göre bazı hastahaneler **gaz hastahanesi,** yahut **bulaşıcı hastalık hastahanesi** olarak tesis edilebilirler.

1087— **Muharebeden sonra;** yakındaki muharebe meydanını tarayarak yaralıları toplamak ve bilhassa geceleri ölü ve yaralıları soygunculara karşı korumak her birliğin vazifesidir. Birlikler ayni zamanda ölülerin gömülmesi için de tedbir almak mecburiyetindedirler. İcabında büyük komutanlıklar lâzım gelen emirleri vermelidirler.

1088— Birliklerin **sıhhiye malzemesi** tümen sıhhiye bölüğü ve seyyar hastane mevcudundan bütünlenir. Sıhhiye kıt'aları sıhhiye malzemelerini daha büyük sıhhiye teşkillerinden ve ordu

sıhhiye parkından ikmal ederler. Ordu sıhhiye parkı, ihtiyaca göre, şube parklarını ileriye sürebilir.

Baytariye hizmeti

1089— **Baytariye hizmeti,** ordu hayvanlarının sağlık bakımını; bulaşıcı hastalıklara karşı korunma ve mücadele; hasta hayvanların bakımı, tedavileri ve geriye sevkleri; nallama; yemlerin, etlik hayvanların ve etlerin muayenesi; hayvan ölülerinin deri, yağ, kemik ve sairesinden istifade, ölülerin imhası, baytariye malzemesi ikmali, hayvan ikmali işlerini ihtiva eder.

Baytar subayı baytariye hizmetini alâkadar eden hususlarda birlik komutanının müşaviridir. Tümen baş baytarı ayni zamanda tümen baytarî birliklerinin komutanıdır; bunların kullanılması hakkında teklifler yapmak, vazifesidir.

1090— Hasta ve yaralı hayvanlara [*] ev-

---

[*] Burada ve daha sonraki maddelerde (hayvan) tabiri atlar ile orduya mensup diğer bütün hayvanlara aittir.

velâ birlik baytarı ile yardımcıları tarafından bakılır. Birliğin yanında yalnız hizmete kabiliyetli ve bulaşıcı hastalıklardan salim olan hafif hasta hayvalnar kalır, diğerleri hayvan hastahanesine gönderilir. Tedavi edilemiyenler satılır, yahut öldürülürler.

1091— **Yürüyüşte** ve **konaklarda** tümen hayvan hastahanesi tarafından bir, yahut bir kaç, **hasta hayvan toplanma** yeri tesis edilebilir. Yürüyebilen hasta ve yaralı hayvanlar birlikler tarafından buralara getirilirler; yürüyemiyen hayvanlar hasta hayvan nakil arabaları ile birliklerden aldırılır.

Muharebede; birlikler kendi muharebe ağırlıkları yakınında **hayvan sargı yerleri** tesis ederler. Hayvan sargı yerleri düşman gözünden ve mümkün ise ateşinden saklı ve bir cadde yakınında bulunmalıdır. Çiftliklerden istifade edilmesi ve yakında su bulunması çok istenir. Tümen hayvan hastahanesi tarafından daha geride ve kolayca varılabilen yerlerde bir, yahut bir kaç, **hasta hayvan toplanma** yeri tesis olunur. Hasta ve yaralı hayvanlar, birlik eratı tarafından hayvan sargı yerlerinden hasta hayvan toplanma yerlerine götürülemediği takdirde, hasta hayvan toplanma yerlerinden, ileri gönderilecek erat tarafından geriye getirilirler. Hasta ve yaralı hayvanlar, hasta hayvan toplanma yerlerinden, tümen hayvan hastahanesi eratı tarafından daha geride, esas yürüyüş yoluna yakın bir yerde tesis edilecek olan **tümen hayvan hastahanesine** götürülürler.

1092— Tümen hayvan hastahanelerini mümkün olduğu kadar çabuk tekrar serbest ve yeni vazife alabilecek bir hale getirmek için, iyi olmaları uzun zaman tedaviye muhtaç olan, hayvanlar kolordu veya **Ordu hayvan hastahanesine** gönderilirler. Tümen ve kolorduların hayvan hastahanelerile ordu hayvan hastahanesi arasındaki mesafe çok uzun olduğu takdirde, ordu hayvan hastahanesi tarafından bir kaç **ordu hasta hayvan toplama yeri,** ileri sürülebilir. İhtiyaç halinde ordu hayvan hastahanesinin bir kısmı **bulaşıcı hastalıklar hastahanesi** halinde tesis edilir.

1093— Daimî olarak hizmete iktidarsız ha-

le giren, yahut iyileşmeleri pek çok zamana ihtiyaç gösteren, hayvanlar ordu hayvan hastahanelerinden **memleket içi hastahanelerine** gönderilirler.

1094— **Hayvan ikmali** bidayeten tümen hayvan deposundan yapılır. Tümen hayvan deposunun ihtiyacı, tümen hayvan hastahanesinde iyileşerek tekrar hizmete elverişli bir hale gelen hayvanlarla kolordu ve ordu hayvan hastahanesi ve deposundan ikmal edilir. Tümen hayvan deposu kaide olarak hayvan hastahanesinin yakınında tesis edilir ve hastahane ile birlikte ileriye alınır.

1095— **Tekâlifi harbiye suretile tedarik** edilen, yahut **düşmandan iğtinam edilen hayvanlar** derhal bir baytar tarafından muayene edilmeli ve hayvan hastahanesine gönderilmelidir. Bunlar bulaşıcı hastalık tehlikesi dolayısile ancak pek sıkışık vaziyetlerde ve birlik komutanının mesuliyeti altında olarak birlikler içerisine alınabilirler. Bu gibi hayvanlar kıt'a dahilindeki diğer hayvanlardan ayrı bulundurulur.

1096— Hayvan kanlarının muayenesi ordunun seyyar **hayvan kanı muayene yerlerinde** yapılır.

1097— Birlik baytarları **baytariye malzemesi** ikmalini tümen hayvan hastahanesinden veya kolordu ve ordunun hastahanelerinden yaparlar İcabı halinde ordu hayvan hastahanesinden tümen ve kolordulara baytarî ecza ve malzeme park şubeleri ileri sürülür.

1098— **Nal ve nalbant malzemesi,** ordu hayvan deposundan ikmal edilir. Seyyar demirhaneler ve yerinden tekâlifi harbiye suretile tedarik edilmediği takdirde, demircilere mahsus kömür de buradan verilir.

Otomobil ikmali

1099— Otomobil, işletme malzemesi, lâstik ihtiyacının büyük olması ve tedariklerindeki güçlükler sebebinden otomobillerin kullanımasında son derece tasarrufa riayet etmek mecbu-

riyeti vardır. Düşman memleketinde bulunan, yahut düşmandan zapt edilen, malzemeden heyeti umumiye için istifade edilmeli ve bu gibi malzeme ele geçince derhal raporla bildirilmelidir.

1100— Bir tümenin münferit otomobilleri ve motörlü birlikleri kendi benzin depolarında, yük otomobillerinde ve işletme malzemesi otomobil kolunda (750) Km. için yetecek kadar işletme malzemesi ihtiyat taşıyabilirler.

1101— Büyük komutanlıkların ve birliklerin münferit otomobilleri, işletme malzemesi ihtiyaçlarını ve lâstiklerini, işletme malzemesi otomobil kolu tarafından elverişli nokatlarda tesis edilecek olan **benzin ve yağ dağıtma yerlerinden** (tevzi merkezlerinden) ikmal ederler. Motörlü birliklerin ihtiyacı birlikte götürdükleri **işletme malzemesi ve teçhizatını taşıyan yük otomobillerinden** ikmal edilir.

Benzin ve yağ dağıtma yerleri (tevzi merkezleri) ile işletme malzemesi ve teçhizatını taşıyan yük otomobilleri noksanlarını **işletme malzemesi otomobil kolundan** alırlar.

İşletme malzemesi otomobil kolu demiryolu son noktaları yakınındaki duraklarda tesis edilecek olan **demiryolu benzin ve yağ dağıtma yerinden** (tevzi merkezinden) doldururlar ve lâstik ihtiyacını da yine buradan alırlar.

Memleket içinden işletme malzemesi sevki **işletme malzemesi trenlerile** yapılır. Bu trenler; ordu otomobil parkında parçalanarak demiryolu benzin ve gaz dağıtma yerleri (tevzi merkezleri) için işletme malzemesi payları tertip edilir.

1102— **Otomobil malzemesi;** ordu otomobil parkından ikmal edilir. Küçük tamir işleri için, birliklerin emrinde, yedek parçalarla avadanlık Tümen ve Kolordu ile ordu emrinde, otomobil tamir takımları vardır. Bu takımların verimlerinden istifade için, bunların bir kaç günler ayni yerde ve harekât sahasındaki yerli imalâthaneler yakınında, faaliyette bırakılmaları muvafık olur.

Büyücek tamirler memleket içi tamirhanelerinde yapılır ve tamir edilecek otomobil malzemesi ordu otomobil parkı vasıtasile memleket içi tamirhanelerine gönderilir.

Silah ve malzemenin tamiri ve ikmali

1103— Silâh ve malzemenin ikmali güç olduğundan bakımlarına dikkat edilmelidir. Öteye beriye dağılmış olan, kullanılmıyacak hale gelen, yahut düşmandan zapt edilen silâhlar toplanmalı ve bunlardan temirleri lâzım gelenler derhal geriye gönderilmelidir.

İhtiyat silâh ve malzeme ancak az miktarda olarak ağırlık ve hafif kollarda taşınmakta, yahut parklarda bulundurulmakta olduğundan bunların ikmali hemen münhasıran memleket içinden yapılacak sevkiyata bağlıdır. Kuvveler ve teçhizat kadrolarından, ikmalin ne tarzda yapılacağı anlaşılır.

1104— Küçük tamir işleri birliklerde sanatkârlar tarafından yapılır. Bütün birliklerin muhabere malzemesi tümen muhabere taburunun hafif kolunda yapılır. Otomobil, sıhhiye ve baytariye malzemeleri hariç olarak diğer bütün mal-

zemeden büyücek tamire muhtaç olanlar birlikler tarafından, tümenin **malzeme toplanma yerine,** teslim edilirler.

Silâhlar, at arabaları ve bisikletler buradan ordunun **seyyar tamirhanesine** ve diğer bütün malzeme de tamir için ordunun malzeme toplanma yeri vasıtasile, ya parklara, yahut memleket içine sevk edilirler.

Birlikler; yalnız malzeme toplanma yerlerine sevk edilen malzemenin geriden ikmalini isteyebilirler.

Hizmet taburları, hizmet bölükleri, cephane idare heyetleri ve iaşe heyetleri

1105— **Hizmet tabur ve bölükleri** trenlerle kolların yüklenip boşaltılması, park, ambar, aktarma ve dağıtma yerlerinin hizmetleri için işçi kuvveti verirler. Hizmet bölükleri bundan başka muharebe meydanının temizlenmesi, malzeme ve ganaim toplama yerlerinin tesisi ve diğer işler

için de kullanılabilirler. Orduda hizmet taburlarının karargâhlarına ve tümende hizmet komutanının karargâhına mensup olan harbiye ayniyat muhasipleri cephane depolarını ve dağıtma yerlerini tesis ve buralardaki cephane mevcudunu idare ederler.

İaşe heyetleri; levazım müdirlerinin talimatına göre, iaşe ambarları ve dağıtma yelrerini tesis ve idare ederler. İaşe maddelerinin satın alınması da iaşe heyetleri tarafından yapılır.

Ambarlarda, aktarma ve dağıtma yerlerinde teslimatın idaresi ve intizamın muhafazası işleri de ayni zamanda harbiye ayniyat muhasiplerinin ve iaşe idare heyetlerinin vazifesidir. Teselüm için gelmiş olan kol, ağırlık komutanları ve iaşe subayları bu hususta kendilerine yardım etmelidirler. Muvakkat bir zaman için olsa bile hizmet için muharip birliklerden kuvvet ayrılmasına ve birliklerin zayıflatılmasına mecburiyet hâsıl olmamak için idare heyetlerinin ve işçi kuvvetlerinin tam zamanında iş başında hazır bulundurulmaları icap eder.

Ağırlıkların ve geri hizmet teşkillerinin harekâtı

1106— İaşe ağırlıklarının, eşya ağırlıklarının ve geri hizmet teşkillerinin, kendi vazifelerini alâkadar ettiği derecede, vaziyetten bilgi sahibi olmaları lâzımdır.

Geride kalmış olan bazı kısımların doğru hareket edebilmeleri, birliklerile tekrar irtibat tesis edebilmeleri için ast komutanların da vaziyet; yürüyüş istikameti ve hedef hakkında bilgileri olmalıdır.

Bütün komutanlar; daha üst komutan ile irtibatlarının devamına dikkat etmelidirler. Bu maksatla birinci derecede telli telefon merkezlerinden istifade edilmelidir. Bundan başka bütün komutanlar, her çareye baş vurarak hedeflerine, tesbit edilmiş olan zamanlarda varmaya ve tesis edecekleri yerleri birliklerin emrine açmaya çalışmalıdırlar. Muharip birliklerin ihtiyacını vaktinde ikmal ve temin için son kuvvet ve kudre-

tin sarfından çekinilmemelidir. Böyle verimlerin elde edilmesi ancak en sıkı bir yürüyüş ve birlik disiplininin muhafaza ve devam ettirilmesile mümkün olur.

1107— Ağırlıklar ve geri hizmet teşkilleri müstakil olmadıkları, yahut vazife almadıkları, hallerde yürüyüş ve konma için muvakkaten kademelere ayırabilirler. Bir kademenin ne suretle teşkil edileceği maksada, vaziyete, yükün cinsine, kolların koşulu, yahut motörlü olmalarına, kolların emniyet ve konma mülâhazalarına göre tayin olunur. Ayrıca bir kademe komutanı tayin edilmemişse, bir kademede bulunan kolların komutanlarından en kıdemlisi, ayni zamanda kademe komutanıdır. Kademelerin muayyen bir zamanda varacakları, yahut geçecekleri noktalar, ve konaklar kaide olarak hususî bir talimat ile emir edilir. Kademe komutanı, bu esasa göre kademesinin yürüyüş ve istirahatini tanzim eder.

Kademelerin yürüyüşleri ve konakları; üzerinde telli irtibatların devam ettiği caddeler boyunda yapıldığı takdirde, kademelerin, birbirleri

arasında, ikmal komutanı ile ve kıtaat komutanı ile irtibatları kolaylaşır.

Bir muharebe ihtimali olan hallerde, cephane yüklü olan kollardan bir kısmı ile seyyar hastahane, at koşulu iseler, **muharebe kademesi** halinde teşkil edilebilirler. Vaziyet, yollar ve gizleme imkânları müsaade ettiği derecede muharebe kademesi muharebe meydanına yakın bulundurulur. Hafif kolların muharebe kademesinden cephane tesellümü çabuk ve emniyet altına alınmış olarak yapılabilmelidir. Müstesna olarak münferit arabalar muharebe etmekte olan birliğe kadar da ileri alınabilir.

1108— Çatışmalardan ve yürüyüşün tıkanmasından sakınmak için iaşe ağırlıklarının, eşya ağırlıklarının ve geri hizmet teşkillerinin hareketleri birbirine ve birliklerin hareketlerine uydurulmak lâzımdır.

Geriye doğru hareketlerde ağırlıklar ile geri hizmet teşkilleri, muharip birliklerin harekâtına mani olmıyacak mesafeye kadar, geriye gönderilmelidirler.

1109— İaşe ağırlıkları, eşya ağırlıkları ve geri hizmet teşkillerinin hareketleri, mümkün olduğu kadar bunlara hususî muhafız kuvvetleri ayrılmasına ihtiyaç bırakmıyacak surette, tertip ve tanzim edilmelidir.

Genel olarak yalnız başına yürümekte olan ağırlıklar ile geri hizmet teşkillerinin ileriye ve kol nihayetine birer uç çıkarmaları kâfidir. Ahalinin düşmanca hareketi, yahut düşmanın çevik kuvvetlerinin tehdidi ihtimali olan hallerde keşif ve emniyet tedbirlerinin arttırılması lâzım gelir. Bilhassa tehlikeli olan vaziyetlerde hususî muhafız kuvvetleri terfikine lüzum vardır; zira ağırlıklar ile geri hizmet teşkillerinde ancak az miktarda silâh bulunduğundan bunlar ciddî bir muharebeyi başarabilecek bir halde değildirler.

1110— Üzerlerinde kolların faaliyetle ve sık işlemekte oldukları caddelerde, köy ve kasabalardan bilhassa sokakları dar olanlarda, ve boğazlarda bütün hareketlerin pürüzsüz olarak yapılabilmesi için ilk şart; **gidiş gelişin** dikkatli olarak **tanzimidir.** Bu maksatla cadde komutanları

kullanılabilir. Bunların emrine intizamın muhafazası, ve caddelerin tamiri için lâzım gelen kuvvetlerle muhabere vasıtaları verilmelidir.

1111— Dağıtma yerlerinde gidiş ve geliş: Giren ve çıkan ağırlık ve kol arabaları ayrı yollardan istifade edebilecek ve dağıtma yerinde hepisinin birden boşaltılması veya doldurulması kabil olan miktardan fazla araba bulunmıyacak tarzda tanzim edilmelidir. Ağırlıklardan, kollardan ileriye sürülecek şahıslar vasıtasile bu husus vaktile keşif edilmelidir. Beklemesi lâzım gelen arabalar dağıtma yeri yakınında caddeden uzakta gizli olarak dururlar; daimî gidiş gelişi taciz caiz değildir.

1112— Dağıtma yerleri caddelerin düğüm noktalarında, düşman ateşi sahası içerisinde; haritaya göre bulunması ve düşman topçusu tarafından ateş altına alınması kolay olan noktalarda tesis edilmemelidirler.

1113— Dağıtma yerleri parklar, ambarlar, ikmal için indirme durakları ve diğer geri hizmet tesisleri vaziyet ve kuvvet müsaade ettiği dere-

cede ve bilhassa gidiş geliş çok fazla olduğu zamanlarda, **havaya karşı koruma** birlikleri temin edilmelidirler. Bu yerler, bütün gizleme vasıtaları kullanılmak suretile, mümkün olduğu kadar düşman hava keşfinden saklanmalıdırlar. Hava gözetleme ve haber verme hizmeti de tertip edilmek lâzımdır.

İntizam ve disiplin hizmeti

1114— **Muhafız** kıt'aları ve **mevki komutanlıkları** orduya; **sahra jandarması** tümenden (dahil) yukarı büyük komutanlıklara; ilhak edilmişlerdir. Bunların muharip birliklerden bazı kısımlarla tekviyeleri ancak müstesna hallerde caizdir.

1115— **Muhafız kıt'aları;** parkların, ambarların... ilâh. muhafazasında kullanılırlar. Bundan başka muharip birlikler tarafından geriye getirilen esirleri teslim almak ve muharebe sahasından geriye götürmek de bunların vazifesidir.

Düşmana karşı emniyet hizmeti için **muhafız** kıt'aları kullanılmamalıdır.

1116— **Mevki komutanlıkları;** muharip birliklerin bulundukları mıntaka dışarısında, yol düğüm noktaları gibi mühim yerlerde tesis edilirler. Mevki komutanlarının vazifeleri: Kendi çevrelerinde dahilî ve haricî emniyetin tesisi, gelip geçen birliklerin kondurulması ve köylerle kasabalerin içerisinde gidiş gelişin tanzimidir. Bundan başka çok hallerde; müracaat makamlarının, perakende erat ve esir toplanma yerlerinin tesisi de mevki komutanlarına aittir.

Bu muhtelif vazifelerin icrası için emirlerine muhafız kıt'aları ile sahra jandarmaları verilebilir.

1117— **Sahra jandarmalarının vazifesi:** Ordu cephesi gerisinde disiplin hizmetini yapmaktır. Karakol ve emniyet işleri için jandarmalar ancak müstesna hallerde ve muvakkat olarak kullanılabilirler. Büyük komutanlar; bir kaç jandarmayı kendi karargâhlarına alabilirler. Dağıtma yerlerinde, ambarlarda, parklarda, istasiyonlarda, caddeler üzerinde intizamın muhafazası ve gidiş gelişin tanzimi; geri kalanların ve birliğini kayip edenlerin toplanarak sevki; salâhiyeti olmıyanların tekâlifi harbiye yapmalarına ve yağmacılığa mani olmak; sivil ahaliyi tecavüzlere karşı korumak, bulaşıcı hastalıklara karşı müca-

dele bakımından verilmiş olan talimata göre ve diğer bakımlardan ahaliyi göz altında bulundurmak işleri jandarmanın vazifelerindendir.

1118— Sahra jandarmaları vazife başında oldukları zaman palaska ve teçhizatlarını takar ve sol kollarının üst kısmında 12 Sm. genişliğinde ve üzerinde (Sahra jandarması) yazısı bulunan kırmızı bir pazubent taşırlar. Bu kıyafette bulunan sahra jandarmaları karakol hizmetinde sayılırlar, bunun haricinde rütbeleri salâhiyetine maliktirler.

Sahra jandarmaları; subaylar ile subay mevkiinde bulunan memurların, askerî inzibat tedbirlerine muhalif hareketlerine karşı ancak dikkatlerini celp ile iktifa ve icabında daha yukarıya haber vermek üzere alâkadar subay veya memurun ismini ve birliğini bildirmesini rica ederler. Toplu birliklere karşı sahra jandarmasının müdahaleye salâhiyeti yoktur. Ancak şikâyetlerini o birliğin komutanına arz ederler.

1119— Talep vukuunda sahra jandarmasına yardım etmek, orduya mensup, her ferdin vazifesidir.

1120— Sahra jandarmalarının vazifelerini icra sırasında yapacakları yanlışlıkları; bizzat

kendi âmirleri ile jandarmayı emrinde bulunduran büyük komutandan başka ancak, üstsubay ve daha yukarı rütbedeki subayların da düzeltmek ve ikaz etmek salâhiyetleri vardır.

Vazife başında bulunan sahra jandarmaları kaide olarak ancak emirlerinde bulundukları komutanlıklar tarafından tecziye ve tevkif edilebilirler. Müstesna olarak yalnız bütün generaller de bu hakka maliktirler.

TERİM CETVELİ

(Rakamlar madde numaralarını gösterir)

A

Ağırlık 1042,1043,1044,1111

Ağırlıkların ve geri hizmet teşkillerinin harekâtı 1106:1113

Aktarma yeri 1035

Alârm (gaz, silâhbaşı, korunma) 873

Alçaktan taarruz 779

At ve araba kademeleri 1028,1029

Ana muhabere hattı 848,850

Araba durak yeri 1079

Arabaların vagonlara yükletilmesi 971

Arazinin manilenmesi 896:907

Arazinin zehirlenmesi 861,866,874

Av tayyareleri 765:774,792

Av taburu 765
Av alayı 765
Av tayyare birliği 765
Aydınlatma ve işaret vasıtaları 831,786

B

Barut ve mühimmatın yükletilmesi 976
Baş rampa 973
Baytarî malzeme 1097
Baytariye hizmeti 1089:1098
Bez işaretleri 786
Birlik muhabere subayı 841
Birliklerin sevki 928
Bindirme K. 959,960
Bindirme subayı 959.962
Bindirme (erat) 979
Bindirme ve yükletme (trenlere, gemilere) 959:984
Bindirme ve indirme kabiliyeti 955,956
Bindirme ve yükletme müddeti 967,969

Birlikte tesir (av tayyareleri ile havaya karşı korunma birlikleri) 774
Birlikte tesir (sun'î sis ile hareket ve ateş) 888,890
Birinci cephane payı 1052
Büyük işaret bezleri 786
Büyük sargı yeri 1079,1080
Bomba tayyareleri 775:779,792
Bomba taburu 775
Bomba tayyare birlikleri 775,776
Bulaşıcı hastalıklar hastahanesi 1086,1092

C

Cadde komutanı 1110
Cephane ikmali 1051:1056
Cephane dağıtma yeri 1041,1053
Cephane payı 1052
Cephane kademesi 1051
Cephane treni 1033
Cephane müessesesi 1033

Cephane idare işleri 1055,1105
Celp nakliyatı 938

Ç

Çengel ile alma (Kap, kaç) yeri 785
Çabuk telgraf 728

D

Dağıtma yeri 1035,1039,1041,1045,1053, 1111,1112,1113,1117
Def ve tard (tanklar) 743
Def ve tard (zırhlı muharebe arabaları) 751:758
Def ve tard (tayyareler) 770:774
Def ve tard (gaz) 865
Def ve tard (sis) 892,893
Def ve tard (zırhlı trenler) 926,927
Demiryolları 928,929

Demir ve deniz yolları askerî makamları 939
Demirbaş tayinat istihkakı 1066
Demirbaş yem istihkakı 1066
Deniz yolları 928,929
Deniz yolları nakil vasıtaları 934:937
Düşmanın yanıltılması (muhabere vasıtalarile) 836
Düz ışıklı ışıldaklar 797

E

Ekmekçi bölüğü 1069
Elbise ve teçhizat ikmali 1072
El ışık işaretleri 786
Eşya ağırlığı 1049,1050
Eşya yükletilmesi 970,971
Eratın bindirilmesi 979
Erlere neler öğretilecek (tren nakliyatında) 961
Emniyet 994:997

G

Gazlar (kullanılma şekilleri) 858:861;864,866
Gaz baskını 859,863
Gaz el bombaları 862
Gaz mermileri 863
Gaz manileri 865,866
Gaza karşı korunma 872,873
Gaz arayıcıları 874
Gaza karşı alârm 873
Gaz hastahanesi 1086
Garnizon hastahaneleri 1076
Gece av 769
Gece aydınlatma 797
Gece yürüyüşü (Oto. nakliyatı) 1021
Genişlik (tank taburu taarruzda) 739
Geri çekilme 744,866,1083,1084
Geri hizmet 1035:1038;1106:1113
Gizli tutmak 833,834,835,895
Gidiş gelişin tanzimi (Oto. nakliyatı) 1020, 1110,1111

Gündüz av 769
Gözcüler 986

H

Haberlerin ulaştırılması 780:797
Hafif birlik 749,750
Hafif kollar 1039,1040,1041,1053,1107
Hafif yaralılar toplanma yeri 1080
Hasta toplanma yeri 1075
Hasta yollama yeri 1085
Hasta hayvan toplanma yeri 1091
Hava muharebe kuvvetleri 759:797;861,882
Hava muharebeleri 769
Hava balonları 808
Hava manileme vasıtaları 808
Havaya karşı koruma birlikleri 798:824;1053
Havaya karşı koruma birliklerinin vazifesi 774,801,916
Havaya karşı korunma 920,936,937,962,1113

Havaî hatlar 929
Hayvan ikmali 1094,1095
Hayvan sargı yeri 1091
Hayvan kanı muayene yeri 1096
Hayvanların yükletilmesi 977,978
Hazırlık 935,937
Hazar nakliyatı 957:991
Hizmet taburu ve bölükleri 1105

İ

İaşe hizmeti 1057:1071
İaşe ağırlığı 1042,1045,1048,1106,1109
İaşe (Oto ile nakliyatta) 1026
İaşe heyetleri 1105
İaşe dağıtma yeri 1033,1068,1105
İaşe maddeleri 1063:1067
İaşe maddeleri (müsadere) 1060
İaşe maddeleri (tekâlifi harbiye) 1061
İaşe treni 1033
İşaret lâmbaları 786

İşaret bombaları 786
İşaret fişekleri 786
İşletme malzemesi 1025,1101
İrtibat 727,780:787;822;823,828:833;
921,1019,1029,1030
İtinererler 949,982,993
İndirme 982,998,1015,1016,1021,1022
İndirme, boşaltma 998,999
İndirme durağı 1033,1034,1035
İndirme müddeti 1000
İkmal işleri 1030:1050
İstasiyon ve iskele 937

K

Kafile komutanı 944
Kantin 1071
Kasap takımı 1070
Karşı koyma (düşman gaz atışına) 875
Keşif 894,1008
Keşif tayyareleri 763,764,792

Keşif bölükleri 763
Kimya muharebe vasıtaları 852:876
Kıt'a muhabere subayı 840
Kıt'a sargı yeri 1077
Kıt'a nakliyatı 928,938
Kıt'a muhabere takımları 825,849
Kıt'a muhaberecileri 825,849
Kısa yolculuk 922,956
Konvoy komutanı 984,985,989
Konma 1024
Kol 765,1040,1041
Kolordu hayvan hastahanesi 1091

M

Makineli tüfek tankları 729,730
Manilemeler 896:907
Manilerin kaldırılması 908:911
Manevra nakliyatı 938
Malzeme tamiri 1025,1103,1104
Malzeme toplanma yeri 1104

Muhabere 825:851
Muhabere birliği 825,826
Muhabere vasıtası 827
Muhabere irtibatı 827,828,844,901
Muhabere komutanı 841,842
Muhabere birliklerinin kullanılması 842:851
Muhabere güvercinleri ve köpekleri 832,1067
Muhabere mihveri 850
Muharebe gazı 852:875,895
Muharebe kademesi 1107
Muharebe ağırlığı 1043,1044
Muharebe iniş n eydanları 792
Motörlü piyade birlikleri 749
Motörlü vasıtaların yükletilmesi 973,974,975
Mola (Oto. nakliyatında) 1023
Muhafaza kıt'aları 1115
Muhafaza gemileri 985
Mermiler vasıtasile gaz atma 858
Mevki reviri 1076
Mevki komutanlıkları 1116
Memleket içi hayvan hastahanesi 1093

N

Nakliyat 935,936,937,1002,1003,1004,1029

Nakliyat birliği 943,959,960,964,980,982, 984,986,993

Nakil kümesi 943,979,980

Nakliyat birliği komutanı 943,981

Nakil kümesi âmiri 943

Nakil kafilesi 944

Nakliyat talimleri 961,1001

Nakliyat âmiri 935,939,941,1014

Nakliyat grubu 984:990

Nakliyat grubu komutanı 984

Nal ve nalbant malzemesi 1098

Nehir yolları 896:902,932,1033

O

Ordu komutanlığı 839,840,846,1034,1035, 1036

Ordu hayvan hastahanesi 1092

Ordu hasta hayvan toplanma yeri 1092

Orta yolculuk 922,956

Otomobil (kıt'a nakli) 928,1004:1029

Otomobil (ikmali) 1032,1099:1102

Otomobil malzemesi (tamir ve ikmali) 1102

Otomobil tamir takımı 1102

Otomobil yolu (manileme) 896:902

P

Park 1035,1113

Perakende nakliyat 938

Püskürtme (gaz, sis) 860,882

Piyade tümeni 1038

Pırıldak muhaberesi 830,833

R

Rapor atma 785

Rapor atma yeri 785

S

Sahte tayyare meydanları 794
Sahte sisleme 880
Sahte maniler 898
Sahte muhabere 836
Sahte yürüyüş 1021
Satın alma işleri 1059
Sahra jandarmanın vazifesi 1114,1117,1118, 1119,1120
Sun'î sis 857,876:895
Sun'î sis içerisinde hareket ve muharebe 890:895
Su yolları 932
Serpme 858,861
Seyyar hastahane 1081,1088
Seyyar tamirhane 1104
Seferî tayinat istihkakı 1064,1065
Seferî yem istihkakı 1064,1065
Ses işaretleri vasıtaları 831

Sis duvarı 878,881
Sis mıntakası 878,881
Sislemek 878,879,925,926
Sis malzemesi 881
Sis kutuları 881
Sis serpici âlet 881
Sis kaynakları 881,882
Sis cihazı 882
Sis püskürtmesi 882
Sis atışı 882
Sis birlikleri 866
Sis birliği komutanı 887
Sis salıverilmesi 889
Silâhlar 1103,1104
Sındırma atışı 859
Sıhhiye hizmeti 1027,1073:1088

T

Taarruz (tayyareler) 770:774;777,779
Taarruz (muharebe gazları) 863

Taarruz (sun'î sis) 891
Taarruz (tanklar) 737:741
Taarruz (zırhlı tren) 926,927
Taarruz (nakliyat) 985,987,988,991
Taarruz hedefi 740,770,771,773,776,778,779
Taarruzda cephe genişliği (tank taburu) 739
Takip 742,864
Tanklar 725,728:750
Tanklara karşı def ve tard 751:758
Tayyare komutanı 761
Tayyare av birliği 766
Tayyarelerle yer birliklerinin muhaberesi 784
Tayyare meydanları 788:797
Tayyare meydanı inşa birlikleri 790
Tayyare meydanlarının yer değiştirmesi 796
Tayyare def topları 804,805
Tayyarelere karşı def ve tard 800
Tayyare def makineli silâhları 805,806
Tayyare def ışıldakları 807
Tayyare def silâhları 811,812
Tayyare def komutanı 811,812
Tayyare def topçu taburu komutanı 815

Tayyareden sislemek 882
Tayyarelerin yükletilmesi 975
Tayyarelerle nakliyat 1002,1003
Tayyare av taburu 765
Tayyare keşif bölüğü 763
Top tankı 729,730
Topçu tayyaresi 764
Topların yükletilmesi 972
Telli irtibatlar 828,833
Telsiz irtibatlar 829,833
Telefon 828
Telsiz muhabereleri 833,837,839
Telsiz neşriyatı 838
Telsiz telefon 833
Telsiz muhabere yasağı 835
Terhis nakliyatı 938
Tekâlifi harbiye 1061,1095
Teskereciler 1078
Tümen tank def birliği komutanı 758
Tümen muhabere taburu 848,850
Tümen hayvan hastahanesi 1091
Tümen ikmal kolları 1038

U

Uçuş haber verme hizmeti 819,821

Uçuş haber verme bölüğü 821,822

Uçuş karakolları 821

Uçuş haber verme merkezi 822,824

Uçuş haber verme postaları 821

Uçurtma 808

Uzaktan yazma makineleri 828

Uzun yolculuk 956,992

Y

Yakın muharebe vasıtaları 862

Yakın muharebe vasıtaları içerisinde muharebe gazları 858,862

Yardımcı vasıtalarla korunmuş bir tren 915

Yardımcı bindirme vasıtaları 966

Yardımcı teskereciler 1077

Yardımcı vasıtalar 786

Yaralı yuvaları 1077

Yerleştiriciler 963

Yedek tayyare meydanları 793

Yükletme kıt'aları 963

Yükleticiler 963

Yükleme sırası 965

Yürüyüş (eşya ağırlığı) 1049,1050

Yürüyüş (hafif kol) 1041

Yürüyüş (iaşe ağırlığı) 1046,1047,1048,1106

Yürüyüş (muharebe ağırlığı) 1044

Yürüyüş (Oto. nakliyatı) 1029,1033

Yürüyüş (zırhlı muharebe arabalarına karşı def ve tard) 755

Yürüyüş (sıhhiye hizmeti) 1075

Yürüyüş (baytariye hizmeti) 1091

Yürüyüş kabiliyeti 1008:1011

Yürüyüş sür'ati 1008:1011

Yolculuk 992
Yolculuk müddeti 956,992
Yolculukta dahilî hizmet 993
Yolculuk talimatı 993
Yolculuk tarifesi 981
Yolculukta iaşe 993
Yolculukta yangın ve kazalara karşı hareket 993
Yolların manilenmesi 896,899,902

Z

Zehirleme (arazi) 861
Zehirleme atışı 859
Zehirli duman verici mumlar 862
Zırhlı muharebe arabaları 725:758
Zırhlı otomobiller 725,726,727
Zırhlı birlik 746,747,748,750
Zırhlı araba 749
Zırhlı muharebe arabalarının def ve tardı 751:758

Zırhlı tren 912:927
Zırhlı trenin sür'ati 916

SEVK ve MUHAREBE TALİMNAMESİ

I. ve II. kısımlar

İçin

Lâhika

İkmal edici rakamlar ve izahlar [*]

---

[*] Bunlar daha ziyade yabancı orduların neşriyatına göredir.

1 — KURULUŞLAR

1— Bir **piyade tümeni** (I. Ks. 22) kaide olarak üç piyade alayı, bir keşif kıt'ası, bir tank defi taburu, topçu komutanı emrinde bir hafif topçu alayı ve bir veya bir kaç ağır topçu taburu, bir istihkâm taburu, bir muhabere taburundan ve geri hizmet birliklerinden terekküp eder. Lüzumunda Ordu merbut kıt'aları (I. Ks. 21.) ve hava kuvvetlerinden bir keşif bölüğü tümen emrine verilebilir.

2— Bir **süvari tümeni** (I. Ks. 22) sureti umumiyede iki ilâ üç alaylı, iki yahut daha ziyade tuğay, bir motörlü keşif kıt'ası, bir tank defi taburu, iki veya üç taburlu bir süvari topçu alayı, bir köprücü kolu ile birlikte bir bindirilmiş istihkâm bölüğü, bir muhabere taburundan ve geri hizmet birliklerinden terekküp eder. Lüzumunda Ordu merbut kıt'alarından bilhassa bindirilmiş piyade, bisikletli ve motosikletli birlikler ve hava kuvvetlerinden bir keşif bölüğü tümen emrine verilebilir.

Kuruluşların sağ yukarısındaki rakamlar kuruluştaki piyade taburlarının, süvari bölüklerinin

ve bataryaların adedini gösterir. Bataryaların cinsi hakkında şüphe edilmek ihtimali varsa hafifler (Hf.), ağırlar (Ağ.), ve defi bataryaları (Df.) remizlerinin ilâvesile birbirinden ayırt edilirler.

Bir P. Tüm. Kuruluşu örneği

9-1-12-9 Hf.-3 Ağ.-1 Is.-1 Mu.-1 Tank Bl

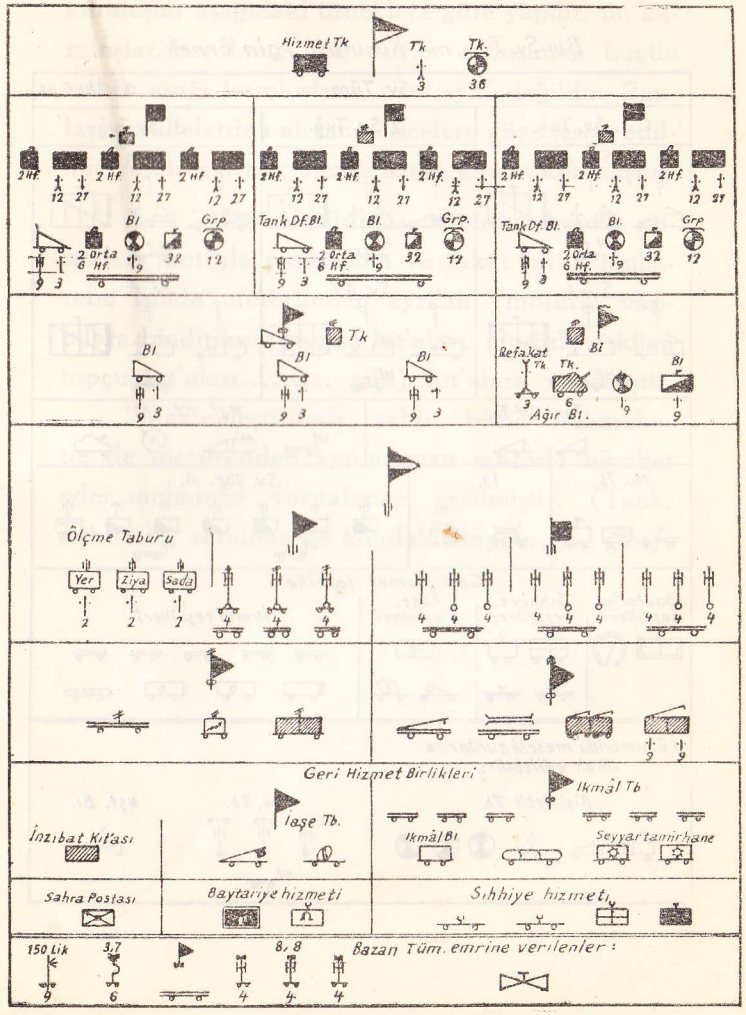

Bir Sv. Tüm. nin Kuruluşu için örnek.

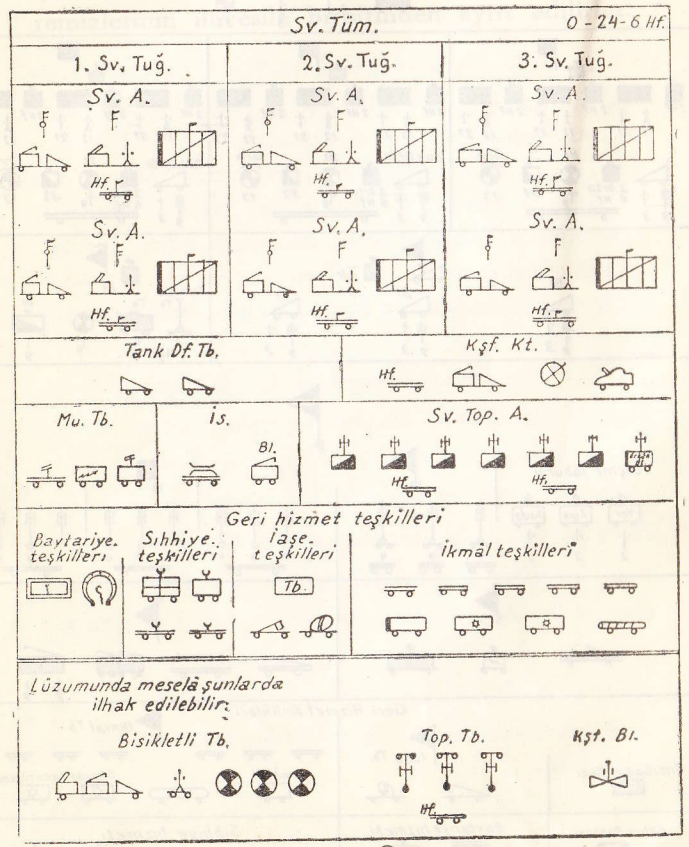

3— Seyyar ordunun muhtelif birlikleri için kuruluşlar aşağıdaki örneklere göre yapılır, bu kuruluşlar her hangi bir devlet ordusunun bugün tatbik ettiği kuruluşların tam ayni değildir. Bunlar tecrübelerden alınan neticelere göre tesbit edilmiş ve birer örnek olmak üzere kitaba konmuştur.

4— "Motörlendirilmiş,, tabiri muharebe vasıtaları motörle nakledilen ve fakat bilfiil muharebe işinde motöründen ayrılan (motörlü vasıtalara bindirilmiş piyade kıt'aları, motörle çekilen topçu kıt'aları..... gibi) kıt'alara verilmiştir.

"Makineleştirilmiş,, tabiri, bilfiil muharebede de motöründen ayrılamıyan motörle hareket eder muharebe vasıtalarına verilmiştir. (Tank, zırhlı oto, zatülhareke kundaklı topçu..... gibi).

"A„ Modeli

Zırhlı (Tank) Alay

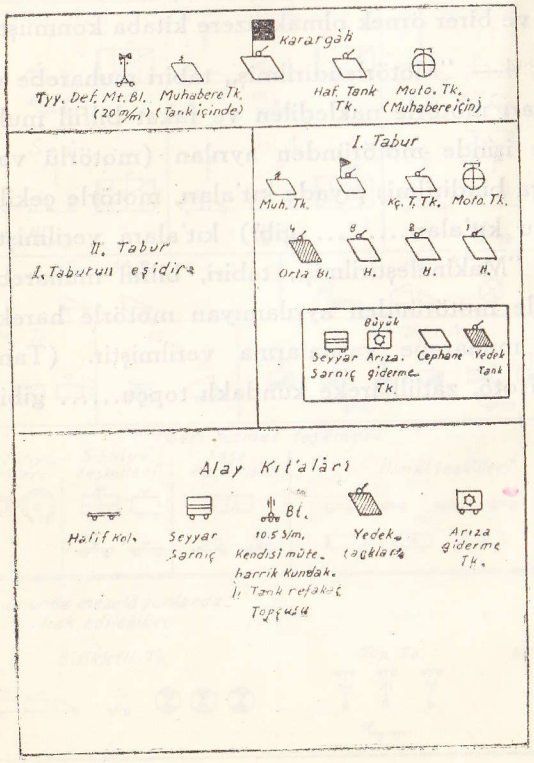

Geri hizmet kıt'aları: - İkmal, sıhhiye, levazım hizmetleri - alay müstakil olarak hareket ettiği zaman verilir. Fakat çok defa böyle olmaz ve alay, kolordu, ordu veya başkomutanlığa bağlı kıt'a halinde kullanılır.

(İzahlara bakılması).

"A„ modeli hakkında izahlar

1— Tankların kabiliyeti:

a) **Hafif tanklar:** 6 ton (tam muharebe teçhizatı ile beraber), mürettebat 2 kişi, 2 ~~adi~~ Mt. yahut ~~1 adi~~ 1 zırh delici (20 Mm.) Mt., çelik çeikrdekli mermilere karşı emin, etraftaki zırh 13 Mm. kalınlığında ve çok meyilli, üst ve altta 6 Mm. kalınlığında, hareket siası 200 kilometre, vasatî sür'at caddeler üzerinde saatte 30 kilometre arazide 18 kilometre muharebede 10:15 kilometre, 1,80 metrelik hendekleri aşar, 0,80 metre yüksekliğe çıkar, 45 dereceye kadar meyil tırmanır, 0,80 metrelik sudan geçer. 20 Mm. lik Mt. i bulunan arabaların ağırlığı 2 ton fazladır, mürettebatı 3 kişidir, motörü bir az daha kuvvetlidir. Tank biraz daha büyükçedir. Başka kısımlar ve bilhassa yedek parça bulundurulması ve ikmal işlerini kolaylaştırmak için motör, van-

tilâtör vesaire gibi parça grupları birbirinin aynidir.

b) **Orta tanklar:** (Bu tanklara top tankı da denir. Hafif tanklar makineli tüfek tankıdır).

18 ton, mürettebat 5 kişi, 3,7 veya 7,5 Sm. lik bir top, 3 Mt. çelik çekirdekli mermiye karşı emin, mühim kısımları 20 Mm. lik mermiye karşı dahi emin, hareket siası 250 kilometre, sür'at takriba hafif tanklardaki gibi, 1,90 metrelik hendekleri aşan, 45 derece meyle çıkar, 1,2 metrelik sudan geçer. Top ve makineli tüfekler kule içinde bir kundak üzerindedir. Her iki silâh makine ile tevcih edilir. İkisi de ayni hedefe ateş eder.

Cephane: Zırh başlıklı mermi, parçalara ayrılan mermi, sis mermisi (kendini sislemek için) dir. Tank içerisinde top başına 100 mermi (üçte biri sis mermisi), makineli tüfek başına 1000 mermi bulunur. Kule 360 derece döner. Seyir halinde atışta Mt. ler 400 metreye kadar, 3,7 Sm. lik toplar 600, 7,5 Sm. lik toplar 800 metreye kadar tesir yapar. Dururken atışta bu tesir mesafeleri takriba bir misli artar. Seyir halinde atışta isabet, vasatî müsait hal ve şartlar içinde (talim ve terbiye, arazi, düşman tesiri, görüş, hedefin cinsi) yüzde 10 : 20 nisebtindedir.

Her iki modelde de sis püskürtme tertibatı yoktur. Büyük mikyasta sisleme hususî sis kıt'alarile ve yahut tayyarelerle yapılır.

2— **İşletme mlazemesi:** Hafif tanklar için bir sarf payı takriben 120 litre, orta tanklar için 160 litredir. Her tankta 2 sarf payı ağırlıklarda 3 sarf payı taşınır.

3— **Motörler:** Hafif tanklarda 160 : 200 beygir kuvvetinde 6 silindirli, orta tanklarda 300 beygir kuvvetinde 8 silindirli birer motör vardır. Motörler su ile soğutulur. (Diesel motörleri tecrübe edilmektedir. Bunlar hava ile soğutulur).

4— **Ölçüler:** Hafif tankların (6 tonluk) uzunluğu 4,60 M. genişliği 2 metre, yüksekliği 1,70 metre; orta tankların uzunluğu 5,20 metre, genişliği 2,50 metre, yüksekliği 2,20 metredir. Her tankın yerden yüksekliği 0,40 metredir.

5— **Diğer evsafı:** Zehirli gazlere karşı emin, sun'î havalandırma tertibatı vardır. Gözetleme mermiye karşı emin camla örtülü mazgallardan yapılır. Tırtıllar 7000 kilometreye kadar dayanır. Her iki tankta su üstünde yüzemezler.

6— **Emirler:** Flâma ile, işaretle ve telsizle verilir. Flâma ve işaret ancak zaruret halinde ve muharebe sahası dışarısında kullanılabilir.

Asıl sevk ve idare vasıtası telsiz telefondur. Bölük ve takım komutanları tankları verici ve alıcı (en kısa dalga), muharebe kademesindeki diğer bütün tanklar yalnız alıcı (en kısa dalga) telsizle teçhiz edilmiştir. Tabur ve alay komutanları tanklarında hem kısa hem orta dalga ile ça-

lışır (30 vat yahut 100 vat) verici ve alıcı telsiz telefon ve telgraf vardır.

7— **Kuruluş hakkında izahlar:**

1) **Alay karargâhı:** 3 seri arazi binek otomobili, 7 motosiklet, 5 kamyon, 1 otübüs, bir motosiklet takımı, 1 muhabere takımı ve 1 hafif tank takımı, 20 Mm. çapında 12 tüfekli bir tayyare defi makineli tüfek bölüğü.

a) **Muhabere takımı:** Alıcı ve verici telsizle teçhiz edilmiş 5 tank (18 tonluk), 7 motosiklet, 3 binek otomobili, 1 otübüs 3 telefon (telli) hafif arazi otomobili (hususî tertibatlı).

b) **Hafif tank takımı:** 5 makineli tüfek tankı, 2 top tankı.

2) **Tabur:**

a) Çok hallerde erkân, üç bölük, cephane kademesi, işletme malzeme kademesi, bir yedek malzeme takımı (6 yedek tank, eşya ve erzak ağırlıkları).

b) Keşif ve irtibat için 5 küçük tank ile 16 motosiklet vardır.

c) **Büyük** arıza giderme takımı: 2 tamirhane kıt'ası. Her tamirhane kıt'asında: 1 mühendis ve iki ustabaşı, 2 tenvir römorku, kuruluş (birleştirilmiş) yedek parçaları taşıyan 2 kamyon, 5 traktör, yürütülemiyen arabaları bindirip götürmeğe mahsus üç hususî kamyon, 1 vinç arabası.

3) **Hafif bölük:** 1., 2. ve 3. takımların her birinde 5 makineli tüfek tankı (bu beş tankın ikisinde alelâde Mt., üçünde hem adi hem 20 Mm. çapında Mt. vardır). 4. takımda 3,7 Sm. çapında topla müsellah 5 top tankı vardır. Bunlardan başka bölük karargâhında bölük komutanı emrinde ikisi topla ikisi Mt. ile müsellâh 4 tank vardır.

Ağır bölük: Hafif bölükte olduğu gibi bir hafif tank takımı ve ayrıca beheri 7,5 Sm. topla müsellâh üçer tanklı 4 takım (bu tanklar da 3,7 Sm. lik toplu tanklar gibi 18 tonluktur. Fakat ağırlıktan tasarruf için zırhları biraz daha ince yaplımıştır).

Bir bölükteki muharebe ağırlığı: İkmal tankları arıza giderme takımı. (1 tamirhane arabası, 1 traktör, 1 ustabaşı, 8 mütehassıs makinist) 1 yedek mürettebat taşıyan otübüs, ayrıca seyyar mutfak, erzak ve eşya kamyonu (beheri için bir kamyon), işletme malzemesi, cepane ve malzeme için 4 kamyon.

4) **Alay muharebe kademesi:**

a) Yedek araba kademesi (10 Mt. 5 top tankı), işletme malzemesi ve cephane kademesi.

b) **Seyyar sarnıç:** 3 M_3

5) **Alaydaki hafif kol:** Üçer tonluk 20 kamyon (4 kısım halinde), 1 kısım işletme malzeme-

si, 1 kısım işletme malzemesi ve malzeme, 1 kısım cepane, 1 kısım malzeme.

6) **Derinlikler:** Bir tank bölüğünün yürüyüş derinliği (yalnız muharebe kademesi) seyir halinde takriben 600 metre, dururken 300 metre.

Taburun (ağırlıksız) derinliği: Seyir halinde 3000 metre (dururken 1500).

"B„ Modeli

Keşif Kıt'aları

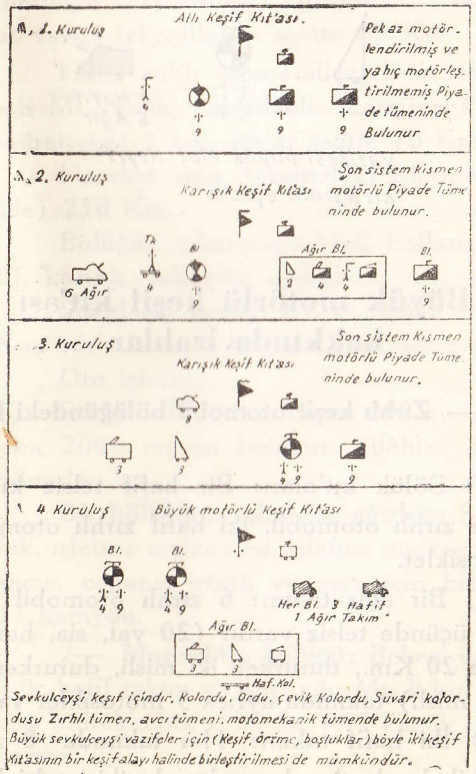

5. Kuruluş
Küçük motörlü Keşif Kıt'ası

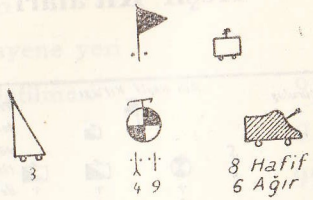

Vazifesi büyük Mot. Keşif
kıt'asının eşidir

Büyük motörlü keşif kıt'ası hakkında izahlar

1— **Zırhlı keşif otomobil bölüğündeki kıt,alar:**

a) Bölük kıt'aları: Bir hafif telsiz kıt'ası, iki ağır zırhlı otomobil, iki hafif zırhlı otomobil, 5 motosiklet.

b) Bir ağır takım: 6 zırhlı otomobil bunlardan üçünde telsiz vardır (20 vat, sia, hareket halinde 20 Km., dururken iki misli, dururken direkli 3 misli) takımda ayrıca 5 motosiklet vardır.

c) İki hafif takım: Her takımda 8 zırhlı otomobil, bunlardan her takımda ikisi telsizli (5

vat, sia: Takriben ağır takımdakinin üçte biri kadar eksik).

Otomobiller: Ağır zırhlı otomobiller: Son sistem altı tekerlekli, yarı arazi, ileri ve geri gider, mürettebat 4 kişi, zırhlar meyilli, çelik çekirdekli mermiye karşı emin, 1 zırh delici, 2 adi Mt., sürat vasatî iyi yollarda saatte 60 Km.

Hafif zırhlı otomobiller: Dört tekerlekli, 1 adi Mt., çelik çekirdekli mermiye karşı emin, mürettebat 2 kişi, sür'at saatte 70 Km.

Hareket siası (arabadaki işletme malzemesile) 250 Km.

Bölüğün çıkaracağı keşif kolları: Ağır, hafif, karışık, takviyeli olabilir.

Silâhların tesiri: İyi caddeler üzerinde 25 Km. sür'atle seyir halinde 500 metreye kadardır.

Oto içinde:

20 Mm. lik tüfek başına 200 mermi, Mt. başına 2000 mermi bulunur. Silâhlar 360 derece dönerler.

Bir bölüğün muharebe ağırlığı: Seyyar mutfak, işletme malzemesi, işletme malzemesi ve malzeme, cepane, erzak ve eşya için birer (ceman 5) kamyon.

2— **Motosiklet bölüğü:** Beheri üç hafif Mt. li üç hafif takım ve dört ağır Mt. li bir ağır takımdan mürekkeptir. Her Bl. te 2 küçük telsiz kıt'ası vardır.

3— **Ağır bölük:**

a) **Hafif piyadea hvanı takımı:** (Son sistem silâh, menzil 4000 metre, dik ve yatık mahrek) yarı arazi binek otomobilleri ile çekilir motörlü bir takımdır.

b) **Tank defi takımı:** Motörlü 3,7 Sm. lik 3 topludur. Kabiliyeti için (tank defi taburu) na bakılması.

c) **Motörlü istihkâm takımı:** Yarı arazi kamyonlarındadır. Geçit, mania ve tahrip malzemesi vardır.

d) **Muharebe kademesi:** 2 telli telefon, 2 telsiz telefon kıt'asından mürekkeptir.

4— **Muhabere takımı:** 2 hafif telsiz kıt'ası (her telsiz kıt'asında içinde 20 vatlık alıcı ve verici telsiz âleti bulunan bir telsiz otomobili vardır). 4 küçük telsiz kıt'ası (beheri beşer vatlık birer alıcı ve verici âletle mücehhez), 2 küçük telli telefon kıt'ası.

5— **Motörlü keşif kıt'ası karargâhı:**

Komutanlık: 3 binek otomobili, 5 motosiklet, 5 subay.

Muharebe ağırlığı: İşletme malzemesi, seyyar mutfak ve cepane için birer kamyon (3), 2 tamirhane kamyonu, 1 hasta taşıma otomobili.

Erzak ağırlığı: 1 kamyon.

Eşya ağırlığı: Bir kamyon.

Hafif kollar: Üçer tonluk 20 kamyonludur.

Dört kısımdır: 1. işletme malzemesi, 2. malzeme, 3. işletme malzemesi + malzeme, 4. cepane.

6— **İşletme malzemesi** mevcudü: Kesirsiz 800 Km. lik seyire kâfi = 8 sarf payı mevcuttur. (Muharebe ağırlığı ve hafif kollardaki benzinle beraber).

"C„ Modeli

Piyade Tümeni

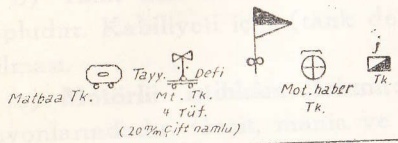

İcapettikce bir Keş. Tayy. Bl. de verilir
Ağırlık Merk. Cenah ve yanlardaki Tümenlere

2. ve 3. Piyade alayları 1. nin eşidir

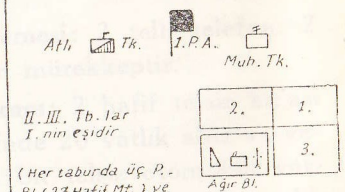

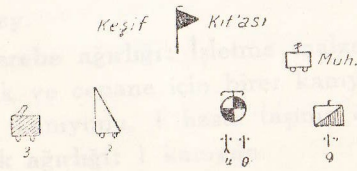

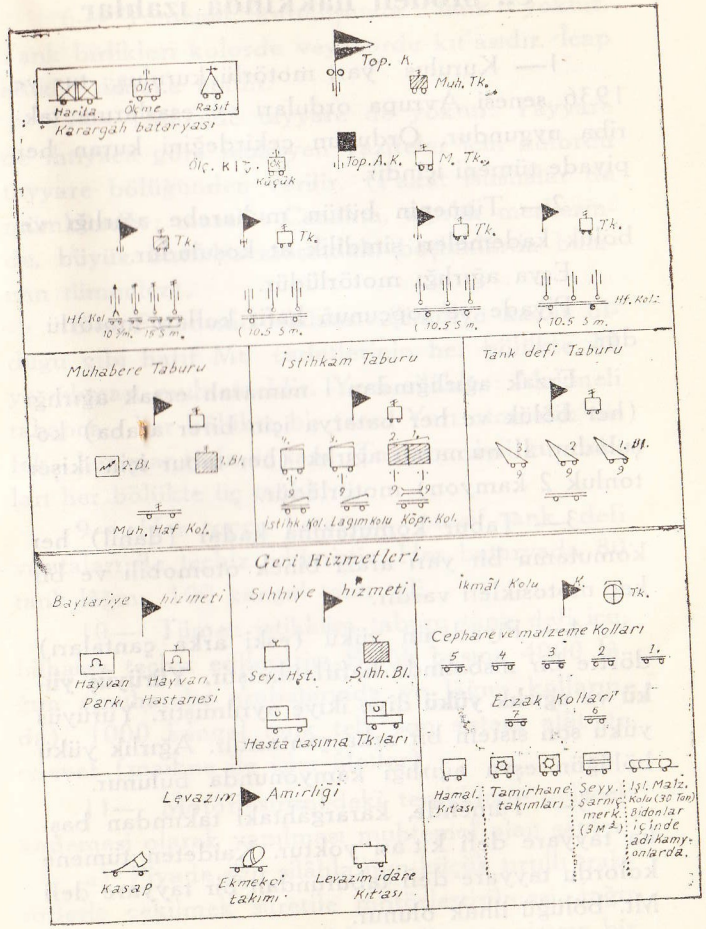

"C„ Modeli hakkında izahlar

1— Kuruluş "yarı motörlü kuruluş„ tur ve 1936 senesi Avrupa orduları ve esaslarına takriba uygundur. Ordunun çekirdeğini kuran her piyade tümeni içindir.

2— Tümenin bütün muharebe ağırlığı ve bölük kademeleri şimdilik at koşuludur.

Eşya ağırlığı motörlüdür.

Piyade ve topçunun hafif kolları motörlüdür.

Erzak ağırlığından I numaralı erzak ağırlığı (her bölük ve her batarya için birer araba) koşuludur. II numaralı ağırlık (her tabur için ikişer tonluk 2 kamyon) motörlüdür.

3— Tabur komutanına kadar (dahil) her komutanın bir yarı arazi binek otomobili ve bir kaç motosikleti vardır.

4— Piyadenin yükü (eski arka çantaları) dörtte bir nisbetinde hafifletilmiştir. **Yürüyüş yükü** ve **ağırlık yükü** diye ikiye ayrılmıştır. Yürüyüş yükü son sistem bir arka çantasıdır. Ağırlık yükü bölüğün eşya ağırlığı kamyonunda bulunur.

5— Tümende, karargâhtaki takımdan başka tayyare defi kıt'ası yoktur. Kaideten tümene kolordu tayyare defi taburundan bir tayyare defi Mt. bölüğü ilhak olunur.

6— Tümenin kuruluşunda tank yoktur. Tank birlikleri kolordu veya ordu kıt'asıdır. İcap ettikçe tümene verilir.

7— Tümende tayyare de yoktur. Tayyare de ihtiyaca göre muayyen vazifeler için kolordu tayyare bölüğünden verilir. (Fakat istisnalar da mümkündür; meselâ: Cenahta, ağırlık merkezinde, büyük birlikler arasındaki boşluklarda bulunan tümenler).

8— Piyadenin silâhları: Şimdiye kadar olduğu gibi hafif Mt. (adetlerinin her bölükte 12 ye çıkması muhtemeldir. Yeni silâhlar: Makineli tabanca - her bölükte bir tane. Yarı otomatik tüfek - her mangada üç tane. Tayyare defi kundakları her bölükte üç tane).

9— Her topçu bataryası passif tank defi vasıtaları ile teçhiz edilmiştir. Her bataryada 80 tank lâğmı, 100 kangal tank teli.

10— Tümen istihkâm taburu tank defi için bilhassa teçhiz edilmiştir: Bölük başına 4000 lâğım (muharebe arabalarında ve lâğım kollarında), 1000 kangal tank teli, son sistem alât ve edevat (maikne ile işler âletler).

11— Motörleştirmedeki terakkinin gelecek kademesi olarak yapılması muhtemel olan şeyler:

a) Piyade ağır silâhlarının küçük tırtıllı traktörlerle çekilmek suretile motörleştirilmesi [ağır Mt., piyade topu ile ayni kıymette son sistem bir

silâh olan piyade havanı (menzili 4500 metre, yatık ve dik mahrekli, tanklara karşı ancak pek mahdut mikyasta kullanılır) ve piyade topları] İngiliz usulü piyade alayı kuruluşu içinde **ağır tabur** olarak bir IV. tabur teşkili ve alayın bütün ağır silâhlarının bu taburda toplanması muhte - meldir.

b) İkmal işlerinin motörleştirilmesinde bir adım daha atılması ve şimdiye kadar koşulu vasıtalarla yapılan en ileri hatta kadar ikmalin de küçük tırtıllı arazi traktörlerile yapılması.

c) Tümen topçusunun - bidayette ağır topçu taburunun - motörleştirilmesi.

d) Piyadedeki muhabere takımlarının da mühim bir sevk ve idare kıt'ası olarak motörleştirilmesi.

"D„ Modeli

Zırhlı Tümen

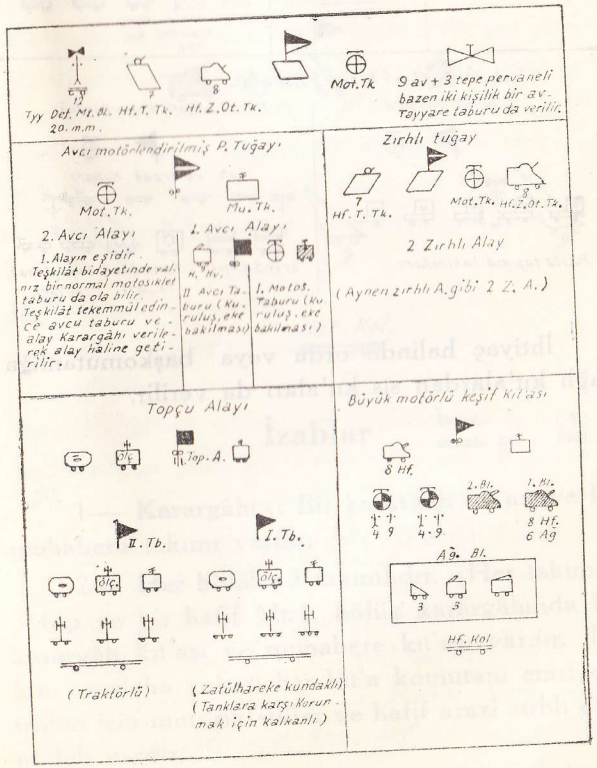

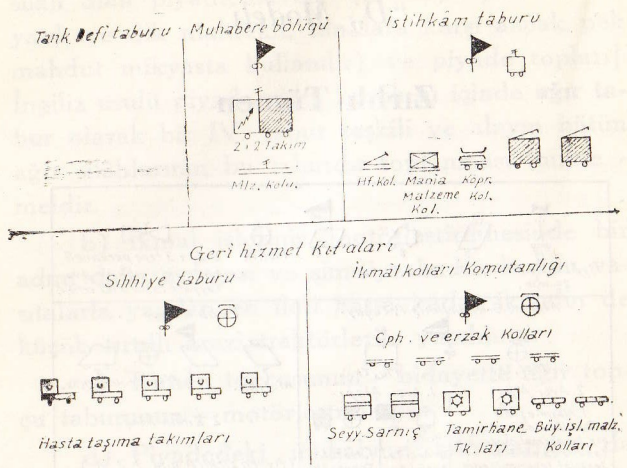

İhtiyaç halinde ordu veya başkomutanlığa bağlı kıt'alardan sis kıt'aları da verilir.

"E„ Modeli

Tank Defi Taburu

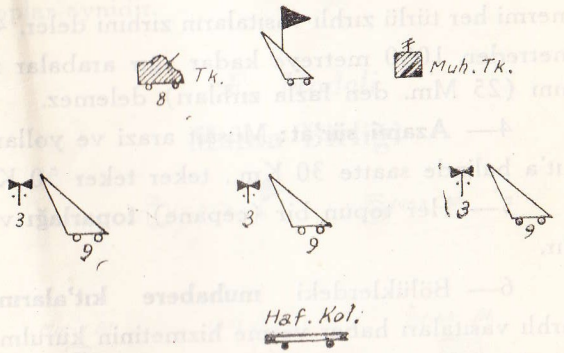

İzahlar

1— **Karargâhta:** Bir karargâh kıt'ası ve bir muhabere takımı vardır.

2— **Her bölük:** 3 takımlıdır. (Her takımda 3 top ve bir hafif Mt.), bölük karargâhında bir karargâh kıt'ası ve muhabere kıt'ası vardır. Takım ve daha yukarı her kıt'a komutanı emrinde, irtibat için motosikletliler ve hafif arazi zırhlı otomobili vardır.

3— **Top:** 3,7 Sm. çapında, ilk hız saniyede

750 metredir. Top ya orta binek otomobili ile yahut altı tekerlekli hafif kamyonla (her ikisi de arazide hareket kabiliyetinde) çekilir. Top tekerlekleri lâstiklidir.

Tesiri: Amudî isabette 400 metre içerisinde mermi her türlü zırhlı vasıtaların zırhını deler. 400 metreden 1000 metreye kadar ağır arabalar zırhını (25 Mm. den fazla zırhları) delemez.

4— **Azamî sür'at:** Müsait arazi ve yollarda kıt'a halinde saatte 30 Km., teker teker 50 Km.

5— Her topun bir (cepane) **toparlağı** vardır.

6— Bölüklerdeki **muhabere kıt'alarında** zırhlı vasıtaları haber verme hizmetinin kurulması için bir telli, bir telsiz telefon kıt'ası vardır.

7— **Bir bölüğün muharebe ağırlığı:** İşletme malzemesi, seyyar mutfak, cepane, malzeme ve eşya için 6 kamyon.

Erzak ağırlığı: Her bölük için bir kamyon.

8— **Top başına** 330 mermi bulunur. (Topun yanında, toparlakta, muharebe ağırlığında).

9— **Mevzilenme:** a) Mestur mevzi, b) Hazırlanmış mevzi, c) Keşfedilmiş mevzi, d) Açık mevzi; nâdiren tek top halinde, en aşağı takım halinde.

10— **Kıt'alardaki defi silâhları ile komutanlıklar emrindeki defi silâhları arasındaki fark:** Kıt'alardaki defi silâhları (her taburda bir takım) koşuludur. Komutanlıklar emrindekiler (her tümende bir tabur) motörlüdür. Her ikisinde de toplar aynidir.

"F„ Modeli

Mania Birliği

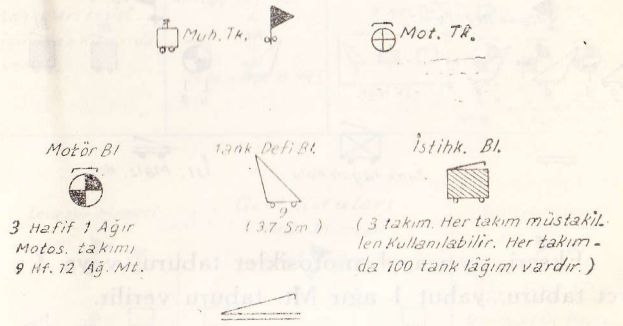

Hafif istihkâm kolu

(Üçer tonluk 24 hafif kamyon - dördü kol 20 si kıt'alar için - 300 kangal dikensiz tank teli - 1200 tank lâğmı - cepane, malzeme ve eşya ağırlıkları).

(Her takımda 100×3 takım + hafif kolda 1200 = 1500 lâğım).

"G„ Modeli

Mania Alayı

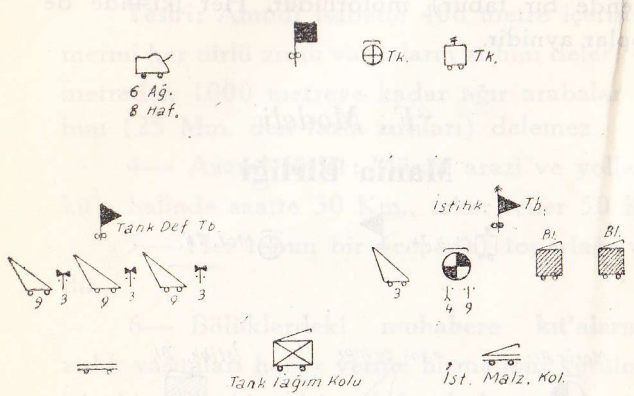

Ekseri, ayrıca, 1 motosiklet taburu, veya 1 avcı taburu, yahut 1 ağır Mt. taburu verilir.

"H„ Modeli Mania Tuğayı

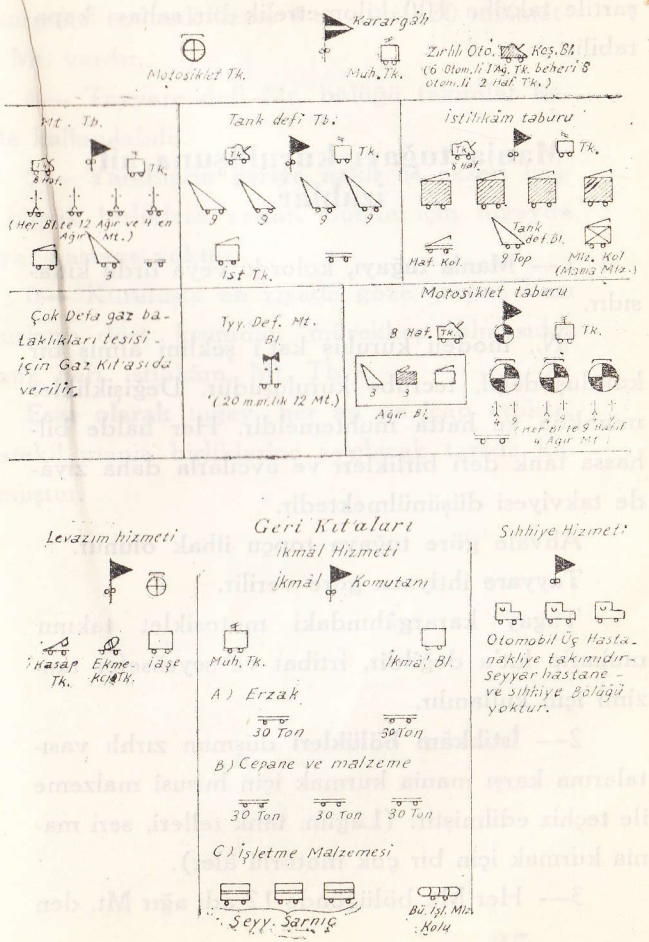

Böyle bir tuğay bir tek mania hattı yapmak şartile takriba 100 kilometrelik bir sahayı kapatabilir.

Mania tuğayı kuruluşuna ait izahlar

1— **Mania tuğayı,** kolordu veya ordu kıt'asıdır.

"N,, modeli kuruluş kat'î şeklini almış bir kuruluş değil, tecrübe kuruluşudur. Değişiklikler mümkün ve hatta muhtemeldir. Her halde bilhassa tank defi birlikleri ve avcılarla daha ziyade takviyesi düşünülmektedir.

Ahvale göre tuğaya topçu ilhak olunur.

Tayyare ihtiyaca göre verilir.

Tuğay karargâhındaki motosiklet takımı muharip kıt'a değildir, irtibat ve seyrüsefer tanzimi için kullanılır.

2— **İstihkâm bölükleri** düşman zırhlı vasıtalarına karşı mania kurmak için hususî malzeme ile teçhiz edilmiştir. (Lâğım, tank telleri, seri mania kurmak için bir çok motörlü âlet).

3— Her Mt. bölüğünde 12 adi ağır Mt. den

başka zırhlı vasıtalar ve ayni zamanda tayyarelere karşı kullanılmak üzere 4 en ağır (20 milimetre) Mt. vardır.

4— Tayyare defi Mt. bölüğü **takımlar halinde** kullanılabilir.

5— **Yaralıların geriye nakli** işi ekseri başka büyük birliklere verilir. Bunun için tuğayda seyyar hastane yoktur.

6— Kuruluşta en ziyade göze çarpan bazı taburların dört kısımdan mürekkep olmasıdır. (Tank defi, istihkâm, Mt. Tb.).

Esas olarak tuğay, her an ve icap ettikçe, müstakil mania birliklerine ayrılacak tarzda kurulmuştur.

"İ„ Modeli

Bisiklet Taburu

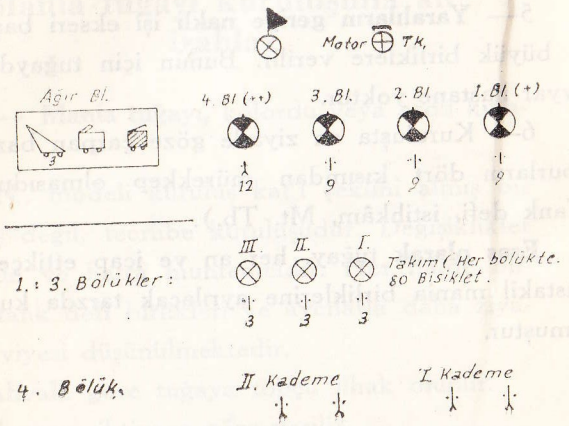

"J„ Modeli

Avcı Taburu

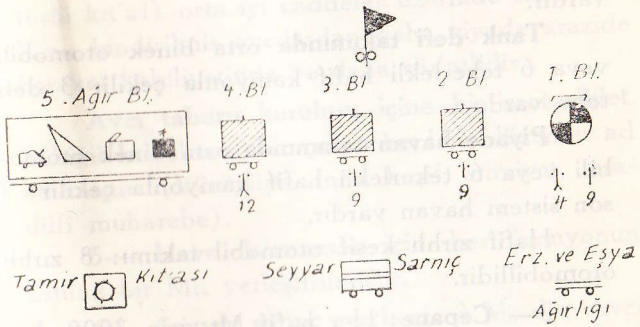

İzahlar

1— **Bir avcı bölüğünde** (2., 3. bölükler): 16 adet bir buçuk tonluk kamyon ve 9 hafif Mt. vardır. Bir kamyona takriben bir manga biner. (1 manga = 12 kişi, şoförle beraber otomobil ve kamyonlar yarı arazi kabiliyetindedir.

Bölükteki muhabere kıt'aları: 4 Km. kablo 2 telsiz telefon ile mücehhez bir telefon ve telsiz telefon otomobili.

4. Bölükte (ağır Mt. Bl.) 19 kamyon, 12 Mt. ve bir telefon otomobili (telli ve telsiz âletleri) vardır.

5. Bölük (ağır bölük): Muhabere takımında 1 telefon kıt'ası, 2 hafif telsiz telefon kıt'ası vardır.

Tank defi takımında orta binek otomobili veya 6 tekerlekli hafif kamyonla çekilir 3 defi topu vardır.

Piyade havan takımında orta binek otomobili veya 6 tekerlekli hafif kamyonla çekilir 3 son sistem havan vardır.

Hafif zırhlı keşif otomobil takımı: 8 zırhlı otomobillidir.

2— **Cepane:** Her hafif Mt. için 3000, her ağır Mt. için 5000 mermi (kamyonlarda tüfekle beraber), ayrıca ihtiyat olarak muharebe ağırlığında bunların beş misli.

3— **Ağırlıklar:** Bir bölüğün **muharebe ağırlığı:** 1 seyyar mutfak kamyon, 1 cepane ve malzeme kamyonu, 1 işletme malzemesi kamyonu; bir bölüğün eşya ağırlığı 1 kamyon.

Erzak ağırlığı: 1 kamyon (kamyonlar hafif).

4— **Motosiklet bölüğü:** Her mangada yan arabalı 3 motosiklet, her mangada 1 hafif Mt., her takımda 3 hafif Mt. ve takım emrinde ayrıca bir takım kıt'ası, bölük karargâhında bir telefon kıt'ası ile iki küçük telsiz telefon kıt'ası vardır.

Takım komutanı ve daha yukarı her komutan emrinde irtibat için bir kaç motosiklet ve hafif arazi binek otomobili vardır.

Ağırlıklar avcı bölüklerindeki gibidir.

Motosiklet bölüğünün sür'ati (en seri motörlü kıt'a!) orta iyi caddeler üzerinde saatta 30 Km., bindirilmiş avcılardan daha ziyade arazide hareket kabiliyetinde ve daha sür'atlidir.

Avcı taburu kuruluşu içine bir motosiklet bölüğü konulması bir çok sebeplerle lüzumlu addedilmiştir. (Yürüyüşte öncü, keşif, emniyet, tesadüfî muharebe).

5— **Hava korunması için** her kamyonun üstüne bir Mt. yerleştirilmiştir.

6— **Seyyar sarnıç merkezi:** 3 M_3 dir. Avcı taburunun beraberinde bulunacak işletme malzemesi miktarı (ağırlıklar da dahil olmak üzere) 5 sarf payıdır.

7— **Avcı taburunun sür'ati:** Gündüzün orta iyi caddelerde saatte 25 Km. dir.

8— Avcı taburunun **yürüyüş derinliği:** Muharebe ağırlığı hariç olmak üzere hareket halinde 5 : 6 Km. dir.

"K„ Modeli

Avcı (motörlendirilmiş piyade) Tümeni

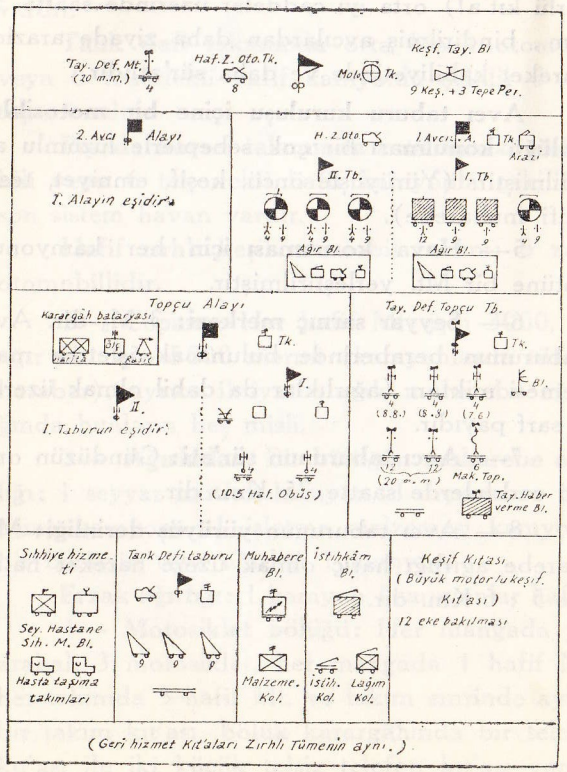

"L„ Modeli

Motosiklet Taburu

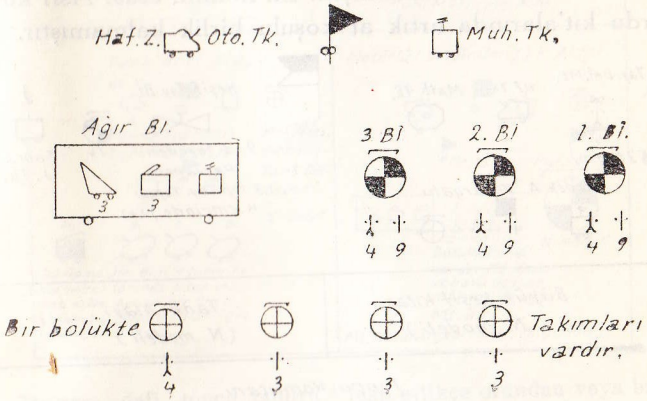

"M„ Modeli
Kolordu merbut kıt'aları kuruluşu

Asrî kuruluşa dahil olan bazı birlikler, meselâ zırhlı tank def birliği, geniş mikyasta tecrübe halindedir. Henüz son şeklini almamıştır. En mühim esas: Asrî kolordu kıt'alarında artık at koşulu birlik kalmamıştır.

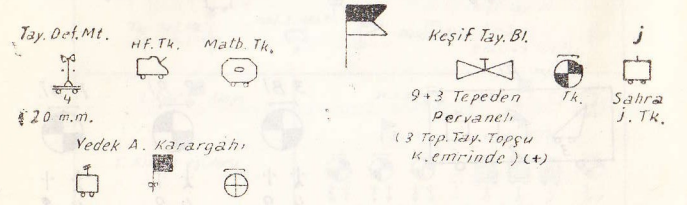

Büyük Keşif Kıtası (N modeli)	Tank Alayı (N modeli)

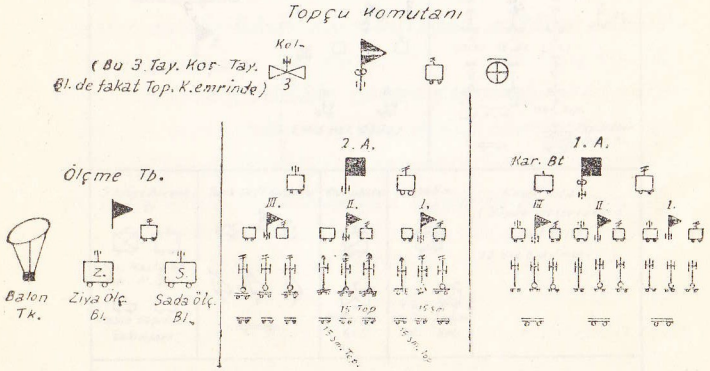

[*] Kol topçu K. emrindedir. Fakat Tyy. Bl. nün yanında durur.

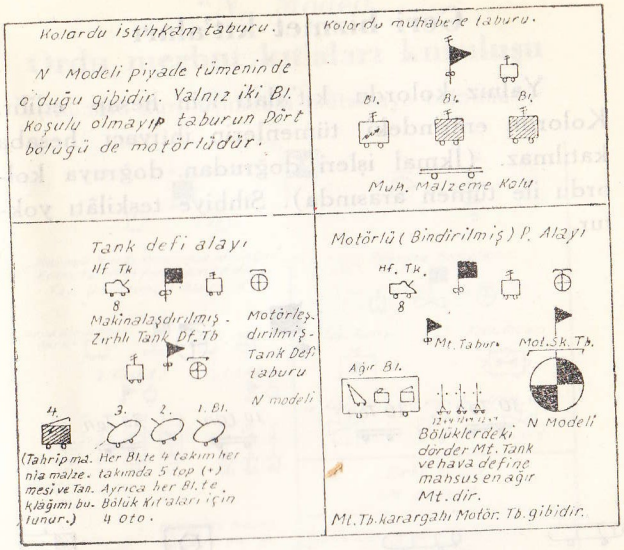

Tayyare defi topçu taburu (N modeli)

İcap ettikçe ordudan veya baş K. lığa bağlı kıt'alardan kolordaya verilen birlikler:

1) Tank
2) Topçu (takviye)
3) Mania birlikleri
4) Gaz ve sis kıt'aları taarruz, mania ve defi için
5) Tnyyare (takviye)
6) Or. Kam. Nk. gruplarından birlikler
7) Zırhlı veya hafif birlik

[*] BİR MODEL: Vickers Carden Loyd modeli-kule içinde bir yarı otomatik 40 Mm. çapında seri ateşli top.-Namlu uzunluğu 50 çap-başka silâhı yok-300 derece döner, namlu yükseliş zaviyesi + 20 derece alçalış zaviyesi ve-10 derece-ilk hız saniyede 800 metre, mermi ağırlığı 0,91 kilogram, menzili 6800 metre.

Geri hizmet kıt'aları

Yalnız kolordu kıt'aları için hesap edilir. Kolordu emrindeki tümenlerin ihtiyacı hesaba katılmaz. (İkmal işleri doğrudan doğruya kolordu ile tümen arasında). Sıhhiye teşkilâtı yoktur.

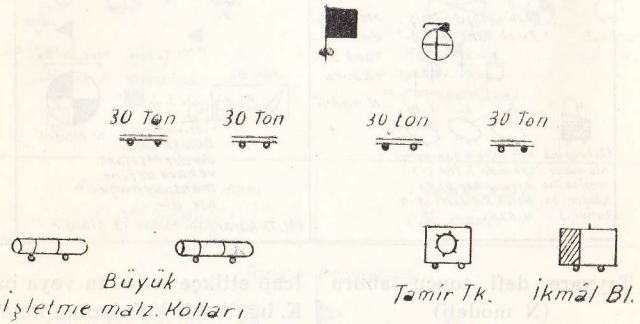

"N„ Modeli

Ordu merbut kıt'aları kuruluşu

(Kolordu kuruluşundaki mütaleaya bakılması)

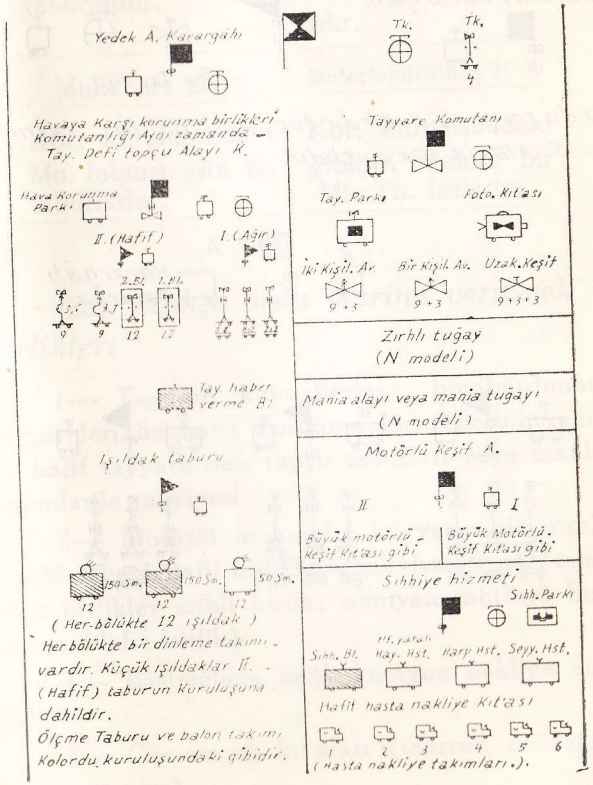

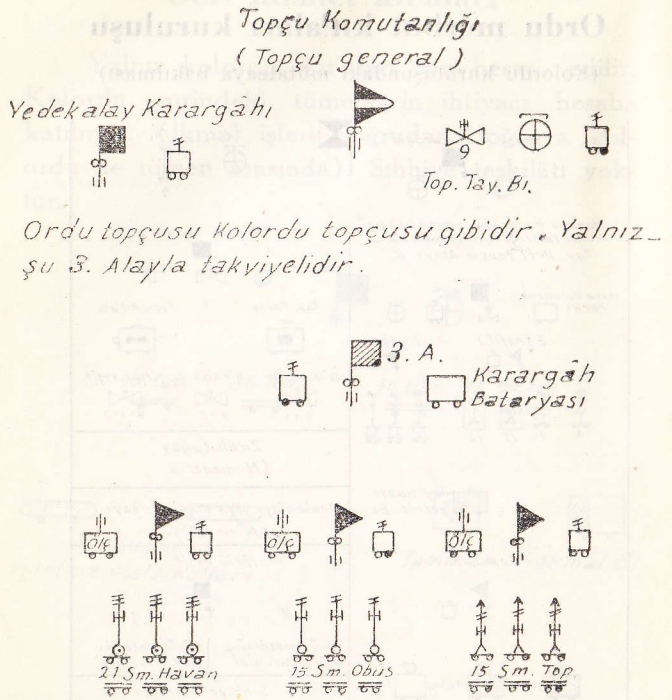

İstihkâm alayı	Tank defi alayı
Kolordu kuruluşundaki İst. Tb. gibi iki taburludur.	Kor. kuruluşundaki gibidir. Yalnız bir zırhlı defi taburu fazadır.
Muhabere alayı	**Motörlendirilmiş P. A.**
Kor. kuruluşundaki Mu. taburu gibi iki taburludur.	Kor. kuruluşuudaki gibidir. Yalnız bir Mt. Tb. fazladır.

İcap ettikçe ordu emrine verilecek birlikler:

1— Tayyare kuvvetlerinin, bombardıman tayyareleri ile hava korunma kuvvetlerinin ağır ve hafif tayyare defi topçu taburları veya mania balonlarile takviyesi.

2— Motörlü muharebe kuvvetlerinin zırhlı birlikler veya hafif birliklerle takviyesi (esası tank olan birlikler zırhlı birlik; olmıyan motörlü birlikler: Hafif birlik).

3— Başbuğluğa bağlı kamyon nakliye birlikleri.

4— Gaz ve sis kıt'aları (taarruz, müdafaa ve mania için).

Geri hizmet kıt'aları (2. kurmay başkanı emrinde)

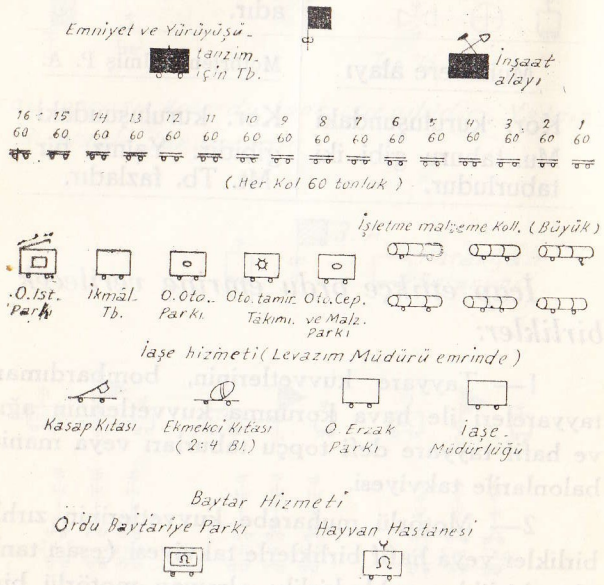

2 — BİRLİKLERİN YUVARLAK HESAP KUVVETLERİ ve YÜRÜYÜŞ DERİNLİKLERİ

Aşağıdaki cetvellerde gösterilmiştir:

İzahat :

1— Bir motörlü birliğin yürüyüş kolu derinliği dururken; vasıtaların kendi uzunluğu, adedi ve birbirine olan mesafelerine göre hesaplanır. Uzunluklar için esas tutulan rakkamlar (arabadan arabaya olan mesafe dahil):

Bir binek veya yük otomobili için 12 metre;

Bir motosiklet için takriben 4 metre;

Bir römork için takriben 5 metredir.

2— Yürüyüşte motörlü birliklerin derinlikleri sür'atlerine ve araziye göre değişir. Bir arabadan diğerine kadar olan mesafe, umumî olarak, saatteki hareket sür'atlerinin kilometre adedi kadar metre olur.

3— 6 - 8. sütunlarda köşeli muterizeler içerisinde gösterilen miktarlar motosiklet adedini, yuvarlak muterizeler içinde gösterilen miktarlar da römork adedini gösterir. Her ikisi de muterize içine alınmıyan rakamlara dahildir.

Birlikler	Tesbit olunan kuvveti (Yuvarlak hesap mevcudu)			Tekerlekli Vasıtalar				Derinlikler (Yuvarlak hesap) Metre	
					Motörlü				
	İnsan	Beygir	Bisiklet	Koşulu	Muharebe arabaları cepane kademesi, Muharebe ağırlığı	İaşe ağırlığı	Eşya ağırlığı	Koşulu muharebe arabaları cepane kademesi ve muharebe ağırlığı ile birlikte kıtâ [*]	Koşulu iaşe ağırlığı
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bir Tüm. komutanlığı.	140	20	5	—	22 [2]	2	2	50	—
Bir P. Tüm. in Top. K. lığı.	40	20	2	1	11 [3]	—	3 [2]	40	—
Piyade Bl.	170	10	4	5	—	—	1	120	20
Motörlü P. Bl.	190	—	—	—	34 [9]	1	1	—	—
Bisiklet Bl.	160	—	135	—	9 [4]	—	1	270	—
Makineli tüfek Bl.	160	70	5	16	—	—	1	270	30
Motörlü Mt. Bl.	170	—	—	—	44 [15]	1	1	—	—
Piyade havan Bl.	190	130	4	23	—	—	1	400	30
Motörlü P. havan Bl.	190	—	—	—	70 [23] (15)	1	1	—	—
Motörlü tank defi Bl.	140	—	—	—	74 [18] (18)	1	1	—	—
Piyade Taburu:									
(Erkân, muhabere Tk., 3 P. Bl., 1 Mt. Bl.)	750	13	27	38	—	4 [1]	7 [1]	700	90
1 motörlü Tb. un erkânı ve muhabere takımı.	70	—	—	—	30 [13]	3 [1]	2 [1]	—	—

Bisiklet Taburu:											
(Erkân, muhabere Tk., 3 bisiklet Bl., 1 motörlü Mt. Bl., 1 motörlü havan takımı, 1 tank defi takımı, 1 motörlü istihkâm takımı)	890	—	405	—	201 [104] (13)	6 [1]	8 [2]	800	—
Piyade Alayı:									
(Erkân, muhabere Tk., 3 piyade Tb., 1 P. havan Bl., 1 motörlü tank defi bölüğü)	2660	530	99	143	78 [21] (18)	13 (3)	25 (4)	2600	300
Motörlü bir P. A. nın erkânı ve muhabere takımı.	80	—	—	—	20 [12]	1	4	—	—
Motörlü P. Hf. kolu.	90	—	—	—	29 [2]	—	—	—	—
Bir Sv. tuğayının erkânı ve Mu. Tk	100	80	1	6	5 [4]	1	1	180	—
Bir P. tümenindeki keşif kıt'asının erkânı ve muhabere takımı.	80	60	1	5	6 [3]	4 [1]	2	120	20
Süvari alayından bir Sv. bölüğü.	200	210	2	4	1 [1]	—	1	280	30
Piyade tümeni keşif kıt'asının bir Sv. bölüğü.	180	190	2	4	—	—	1	250	30
Süvari makineli tüfek bölüğü.	210	210	2	13	1 [1]	—	2 [1]	380	30
Piyade havan takımı: 6 koşulu.	60	60	1	6	—	—	—	140	20

(*) Motörlü vasıtaların derinlikleri bu hanede dahil değildir. Bunun için izahatı 2. maddeye bakılsın.

Birlikler	Tesbit olunan kuvveti (Yuvarlak hesap mevcudu)			Tekerlekli Vasıtalar				Derinlikler (Yuvarlak hesap) Metre	
					Motörlü				
	İnsan	Beygir	Bisiklet	Koşulu	Muharebe arabaları cepane kademesi, Muharebe ağırlığı	İaşe ağırlığı	Eşya ağırlığı	Koşulu muharebe arabaları cepane kademesi ve muharebe ağırlığı ile birlikte kıta (*)	Koşulu iaşe ağırlığı
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Süvari Alayı: Karargâh, Mu. takımı, 4 Sv. bölüğü, bir makineli tüfek bölüğü, bir P. havan takımı. (6 koşulu), bir motörlü tank defi Tk., bir motörlü istihkâm Tk.	1300	1200	13	43	36 [19] (3)	7 [1]	14 [7]	1950	180
Motörlü Sv. Hf. kolu.	20	—	—	—	7 [1]	—	—	—	—
Bir topçu A. nın karargâhı ve muhabere takımı.	90	60	—	7	11 [8]	2 [1]	—	130	20
S. Top. Hf. sahra obüsü, ağır S. obüs bataryası.	160	130	—	17	1 [1]	—	1	300	20
10 Sm. lik Top bataryası.	190	150	—	21	1 [1]	—	—	380	20
Sv. sahra Top. bataryası.	180	200	—	18	1 [1]	—	1	400	30
Sahra Topçu Taburu: (Karargâh, muhabere takımı, topçu irtibat kıt'ası 3 batarya).	580	470	—	60	5 [5]	3 [1]	6 [2]	1000	60

Süvari Topçu Taburu: (Erkân, Mu. takımı, topçu irtibat kıt'ası, motörlü Hv. gözetleme kıt'ası, 3 batarya).	660	700	—	63	9 [8]	3 [1]	4	1400	120
Motörlü hafif sahra obüsü ve ağır sahra obüsü bataryası.	150	—	—	—	45 [16] (5)	1	1	—	—
Motörlü 10 Sm. lik batarya.	150	—	—	—	30 [12] (5)	1	1	—	—
Motörlü 15 Sm. lik batarya.	150	—	—	—	38 [12] (4)	1	1	—	—
Motörlü topçu hafif kolu (18 Ton).	100	—	—	—	27 [6]	1	1	—	—
Motörlü erkân kıt'ası.	70	—	—	—	25 [13] (1)	1	1	—	—
Motörlü ölçme Tb. erkânı	70	—	—	—	27 [9] (1)	1	1	—	—
Motörlü seda ölçme bölüğü.	200	—	—	—	45 [19] (1)	1	1	—	—
Motörlü ziya ölçme bölüğü	170	—	—	—	41 [10] (1)	1	1	—	—
Motörlü yer ölçme bölüğü.	130	—	—	—	39 [11] (1)	1	1	—	—
Motörlü istihkâm taburu erkânı ve Mu. takımı.	70	10	2	1	16 [6]	2 [1]	1	30	—
İstihkâm Bl. (cephane ve makine kıt'ası dahil).	190	20	5	8	11 [5] (2)	1	1	180	10
Motörlü istihkâm bölüğü.	190	—	3	—	24 [7] (2)	1	1	—	—
Bir istihkâm bölüğünün Cp. ve makine kıt'ası.	10	—	—	—	5 [2]	—	—	—	—
İstihkâm malzeme kademesi (motörlü)	30	—	—	—	7 [2] (1)	—	—	—	—
Köprücü kolu.	300	290	11	50	15 [6] (2)	2	1	880	—
Motörlü köprücü kolu.	160	—	2	—	81 [11] (27)	1	1	—	—

(*) Motörlü vasıtaların derinlikleri bu hanede dahil değildir. Bunun için izahat 2. maddeye bakılsın.

Birlikler	Tespit olunan kuvveti (Yuvarlak hesap mevcudu)			Tekerlekli Vasıtalar				Derinlikler (Yuvarlak hesap) Metre	
					Motörlü			Koşulu muharebe arabaları cepane kademesi ve muharebe ağırlığı ile birlikte kıta [*]	Koşulu iaşe ağırlığı
	İnsan	Beygir	Bisiklet	Koşulu	Muharebe arabaları cepane kademesi, Muharebe ağırlığı	İaşe ağırlığı	Eşya ağırlığı		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Motörlü hafif istihkâm kolu.	50	—	—	—	15 [2]	1	—	—	—
Motörlü hafif istihkâm bölüğü.	210	—	—	—	51 [17] (2)	1	1	—	—
Tümen motörlü Mu. Tb. erkânı.	30	10	2	—	6 [2]	—	—	—	—
Motörlü telefon bölüğü.	210	60	—	8	38 [11]	2 [1]	—	140	—
Motörlü telsiz bölüğü.	150	20	—	3	30 [15]	2 [1]	—	50	—
Tümen muhabere taburunun motörlü hafif Mu. kolu.	30	—	—	—	12 [2]	—	—	—	—
Bir atlı birliği yanındaki kısmen motörlü telefon bölüğü.	150	30	—	2	27 [4]	1	—	150	—
Bir atlı birliği yanındaki motörlü telsiz bölüğü.	160	—	—	—	37 [6]	1	—	—	—
Bir motörlü keşif kıt'asının erkânı ve muhabere takımı.	100	—	—	—	37 [10]	1	—	—	—
Bir motosiklet bölüğü.	220	—	—	—	89 [70]	1	1	—	—
Bir zırhlı Oto. bölüğü	120	—	—	—	50 [17]	1	1	—	—

Bir motörlü keşif kıt'asının motörlü ağır Bl.	180	—	—	—	65 [25] (10)	1	1	—	—
Bir motörlü keşif kıt'asının ağır bölüğünün motörlü piyade havan takımı.	30	—	—	—	12 [5] (3)	—	—	—	—
Bir motörlü keşif kıt'ası ağır bölüğünün motörlü tank defi takımı.	30	—	—	—	12 [4] (3)	—	—	—	—
Motörlü keşif kıt'asının motörlü istihkâm takımı.	70	—	—	—	20 [6] (4)	—	—	—	—
Motörlü keşif kıt'asının Hf. kolu.	60	—	—	—	30 [5]	—	—	—	—
Bir tayyare defi taburunun erkânı ve Mu. takımı	110	—	—	—	34 [14]	2 [1]	5 [2]	—	—
Motörlü 7,5 Sm. lik defi bataryası	160	—	—	—	34 [9] (2)	2 [1]	4 [1]	—	—
Motörlü 8,8 Sm. lik tayyare defi bataryası.	180	—	—	—	44 [11] (6)	2 [1]	4 [1]	—	—
Motörlü 3,7 Sm. lik makineli defi bataryası.	190	—	—	—	61 [17] (7)	1	2	—	—
Tayyare defi ışıldak bölüğü.	200	—	—	—	74 [13] (19)	1	2	—	—

[*] Motörlü vasıtaların derinlikleri bu hanede dahil değildir. Bunun için izahat 2. maddeye bakılsın.

Birlikler	Tesbit olunan kuvveti (Yuvarlak hesap mevcudu)			Tekerlekli Vasıtalar				Derinlikler (Yuvarlak hesap) Metre	
					Motörlü				
	İnsan	Beygir	Bisiklet	Koşulu	Muharebe arabaları cepane kademesi, Muharebe ağırlığı	İaşe ağırlığı	Eşya ağırlığı	Koşulu muharebe arabaları cepane kademesi ve muharebe ağırlığı ile birlikte kıta [*]	Koşulu iaşe ağırlığı
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Motörlü uçuş haber verme bölüğü.	230	—	—	—	52 [10]	4	—	—	—
Sıhhiye bölüğü.	290	70	1	25	3 [2]	—	—	450	—
Bir piyade bölüğünün motörlü sıhhiye bölüğü.	280	30	1	11	18 [3]	—	—	190	—
Bir süvari tümeninin kısmen motörlü sıhhiye bölüğü.	310	90	—	20	18 [3]	—	—	330	—
Motörlü seyyar hastahane	80	—	—	—	19 [2]	—	—	—	—
Otolu hasta naklıye Tk	50	—	—	—	18 [2]	2	—	—	—
Tümen hayvan hastahanesi	140	30	4	5	5 [1]	3	1	400 [**]	—
Bir P. tümeni hayvan parkı	60	80	3	7	1 [1]	1	—	180	—
Bir süvari tümeni hayvan parkı.	90	140	3	7	1 [1]	1	—	250	—

Küçük Oto. kolu.	30	—	—	—	14 [1]	—	—	—	—
Büyük Oto. kolu.	60	—	—	—	25 [1]	1	—	—	—
İşletme malzemesi küçük Oto. kolu.	30	—	—	—	13 [1]	—	—	—	—
İşletme malzemesi büyük Oto. kolu.	60	—	—	—	24 [1]	1	—	—	—
Otomobil tamir takımı.	30	—	—	—	8 [1]	—	—	—	—
Motörlü sahra tamirhanesi.	190	—	—	—	54 [4] (12)	—	—	—	—
Motörlü ekmekçi Bl.	160	—	—	—	29 [3]	—	—	—	—
Motörlü kasap takımı.	50	—	—	—	7	—	—	—	—
Motörlü ikmal Bl.	250	—	—	—	19 [4]	1	1	—	—
İaşe memurluğu.	30	—	2	—	5	—	—	—	—

(*) Motörlü vasıtaların derinlikleri bu hanede dahil değildir. Bunun için izahat 2. maddeye bakılsın.
(**) 100 Rasta hayvan beraberinde olduğu halde.

Yürüyüş sür'atları ve yürüyüş kabiliyetleri

Gündüz müsait şartlar altında	1 kilometreyi
Yaya kıt'alar	10:12 D.
Bisikletliler	5 »
Atlı kıt'alar (Sür'atli ve adeta karışık olarak)	8 »
Atlı kıt'alar (Sür'atli ile)	6 »
Düz arazide mekkâre	12:15 »
Motörlüler	1,5 »
Müstekillen hareket eden bir motörlü birlik (Büyük bir Oto. kolu kuvvetinde)	2 »
Mutad molalar dahil, her sınıftan mürekkep büyük birlikler katederler.	15 »

Dağda yürüyüşte yürüyüş zamanlarının hesabında; müsait hava ve yol şartları altında yaya kıt'aların ve büyük birliklerin mutad yürüyüş sür'atlerinde, çıkışta her 200 : 300 metre, inişte 400 : 500 metre irtifa farkı için 60 dakika zammı esas tutulur.

Bir günde (günlük yürüyüş) müsait hallerde :	
Her sınıftan mürekkep bir büyük birlik	25 Km.
Büyük bir bisikletli birlik	60: 80 Km.
Büyük bir süvari birliği	50: 60 »
Büyük bir motörlü birlik katederler.	150:200 »

Zırhlı muharebe arabalarının yürüyüş sür'atleri ve kabiliyetleri hakkındaki esaslar için sayfa 298 deki lâhikaya bakıla.

Arka çantalarının, at ve mekkâre yüklerinin diğer vasıtalarla taşınması suretile yaya kıt'aların yürüyüş kabiliyeti arttırılabilir. (I. Ks. 271).

Otomobil ile kıt'a nakliyatı için XXII. ye, sayfa 322 deki lâhikaya bakıla.

3 — ZIRHLI MUHA

Sıra No.	Cinsi	Ağırlığı (ton olarak)	Silâhları
1	2	3	4
1	Makineli tüfekli otomobil	2-3	Bir makineli tüfek
2	Zırhlı otomobil	5-8	Bir küçük çaplı top yahut bir adet en ağır Mt. ile 1-2 diğer Mt.
3	Makineli tüfek tankı	2-7	Ya bir en ağır Mt. ve bir alelade Mt. veyahut 1-2 alelade makineli tüfek
4	Top tankı	7-14	1 top 1-2 Makineli tüfek
		12-24	1-2 Top 2-4 Makineli tüfek

İHTAR: Telsiz malzemesinin menzili hakkında sahife 304 deki lâhikaya bakıla,

REBE ARABALARI

Sureti umumiyede zırhın koruma derecesi	Km. olarak hareket sıası: ayni zamanda Müsait şartlar altında gündelik yürüyüş kabiliyeti	Saatta.... Km. hesabile vasati sür'at	Hendekleri aşma kabiliyeti genişlik metre olarak	Su geçme kabiliyeti derinlik metre olarak
5	6	7	8	9
Ag. S. mermilere karşı: zırhın bazı kısımları çelik çekirdekli mermilere karşı da korur	250 kadar	35	—	0,40
Ç. Ç. mermilere karşı, topçu ve P. havanı mermilerinin parçalarına karşı korur	200 kadar	30	0,2 : 0,8	0,50
	100 den 150 ye kadar	Arazide takriben 15:25 kadar şosalarda takriben 25 : 30 kadar	1,2 : 1,5	0,60
Ç. Ç. mermilere, topçu ve piyade havan mermisi parçalarına, kısmen de 13:20 Mm. çapındaki zırh mermilerine karşı korur			1,5 : 2	0,80
			2	1,20

Tayya

Sıra No.	Cinsi	Silâhları: Sabit Mt. (1)	Silâhları: Müteharrik Mt. (1)	Silâhları: Kg. olarak bomba ağırlığı (2)	Sür'at bir saatta.... Km. (4)	Uçuş sıası veya uçuşun devam müddeti gidüp gelmesi
1	2	3	4	5	6	7
1	Operatif keşif için Keşif tayyaresi	1	1 : 3	—	350:400	800 : 1000 Km.
2	Tabiye keşfi için keşif tayyaresi	1	1 : 3	220	350:400	700 : 1000 Km.
3	Bir kişilik av tayyaresi	2 Veya Top.	—	60:100 Kg. ma kadar	400:500	1 : 2 Saat
4	İki kişilik av tayyaresi	2 Veya Top.	1 Çift	120	350:450	2 : 3 Saat
5	Hafif bomba tayyaresi	1	1 : 2	500	350:450	1000 : 1200 Km.
6	Ağır bomba Ty. si	1	3 : 6 Bunlardan iki si çift	1000:1200 (3)	300 400	1200 · 1600 Km.

İHTAR: Bir keşif bölüğü için tayyare meydanı büyüklüğü (Ebadı) bomba Bl. için 1000×1000 M., muharebe iniş meydanlarının

(1) Mt.ler için cephane [illegible] vasatî olarak her Mt. için 500 atım.— bombalardan ibaettir.— (3) 750 Km. ye kadar uçuş için 1500 kilo

reler

Yükselme kabiliyeti: ..... Metrelik vasatî bir irtifaa kadar	Yükselme kabiliyeti: .... Dakikada	Telsiz cihazlarile teçhizatı, telsizlerin konuşma sıaları, konuşma tarzları	Fotoğraf teçhizatı
8	9	10	11
6 : 8000	14	Alıcı ve verici cihazı, konuşma mesafesi 700 : 800 Km., Yer telsiz merkezlerile muhabere eder. (Maniple ile)	Vardır
6 : 8000	16	Alıcı ve verici cihaz, konuşma mesafesi 250 : 300 Km., Yer telsiz merkezlerile muhabere eder. (Maniple ile)	"
8 : 10,000	12	Yalnız gündüz kullanılan bölük, filo ve takımda Komutan tayyaresinde alıcı ve verici telsiz ve telefon ve gece av tayyaresinde alıcı verici telsiz,	Yoktur
8 : 10,000	12	konuşma mesafesi 500 Km. yerden tayyareye olmak üzere bir taraflı muhabere (maniple ile)	Yalnız keşif uçuşlarında makine alırlar
6 : 8000	18	Alıcı ve verici cihaz, konuşma sıası 600 Km., yer telsiz merkezlerile muhabere (maniple ile) yerini kestirme	Yalnız gündüz uçuşlarında
6000	25		

600×600 M., Av veya Hf. bomba taburu için takriben 700×700 M., Ağ. ebadı hakkında 792. ye bakıla.

(2) Bomba hamulesi, tahrip, yangın, gaz bombasından ve parça tesirli gram bomba taşıya bilir.— (4) Toplu uçan birliklerde sür'at % 10 azalır.

Muhabere

A) Telefon

Sıra No.	Birlik	Teçhizatı		
		Ağır	Hafif	Çıplak tel
		Sahra kablosu		
1	2	3	4	5
1	Telefon irtibatı (yaya yahut atlı)	—	4 Km.	—
2	Motörlü telefon irtibat kıt'ası	4 Km.	4 Km.	—
3	Hafif telefon (koşulu veya atlı) 2 yahut 4 koşulu 6 koşulu	 7 Km. 7 Km.	 4 Km. 2 Km.	 — —
4	Hf. telefon postası (motörlü)	14 Km.	2 Km.	—
5	Ağ. telefon postası (motörlü)	18 Km.	—	—
6	Telgraf inşa postası (motörlü)	4 Km.	—	10
7	Telefon işletme postası (motörlü)	4 Km.	—	—

GÜNLÜK EN ÇOK VERİM:

Çoğu asma olmak üzere koşulu Hf. telefon kıt'ası ağır kablo ile 8:12 Km., bir atlı Hf. harften ibaret 20 kelimelik bir telefon konuşması sureti ummiyede 2 dakika, aynı

vasıtaları

malzemesi

Birliğin göreceği işler	Bir Km. lik tek hattın inşası için zaman ihtiyacı			
6	7			
Hf. sahra kablosile hat tesisi, taciz hizmeti, küçük santralların işletilmesi	Kablo cinsi	Telefon inşaası postası tarafından	Asma inşa	Yere sererek
Hf. ve Ağ. sahra kablosile hat tesisi. Diğerleri (1) numarada olduğu gibidir.	Hafif " Ağır yahut Hafif	Yaya Atlı Motörlü	20 dakikada 5:12 " 5:12 "	15 dakika 5:10 " 5:10 "
Ağ. kablo ile hat tesisi, yahut 10 luk santral idaresi, taciz hizmeti	**Bir Km. lik tek hattın inşası için Ağ. sahra kablosu ile**			
	Hf. telefon inşa postasile	Asma inş	Yere sererek	
	Koşulu Atlı	20:30 dakika 10:12 "	Takriben 15 dakika 5:10 "	
3 numarada olduğu gibi	Ağ. sahra kablosile bir kilometrelik tek hattın açma olarak inşası (ağaç ve saire mevcut olduğuna göre) piyade yürüyüş temposile 10:12 dakikada, yere sermek suretile 5:10 dakika			
Numara 3 de olduğu gibi, bundan başka yerli hatların tamiri	Bir kilometrelik tek hattın asma olarak inşası 20:30 dakika, çift hat olursa 30:60 dakika			
Çıplak tel ile daimi sahra hatları inşası	Çıplak tel ile yapılacak bir çift hat direkler mevcut olduğuna göre günde 4:5 Km. direkler beraber dikilecekse 1:1,5 Km.			
60 numaralı bir santralın idaresi. Dahilî hatlarının tesisi, taciz hizmeti.	Santral 15 dakikada işlemeye hazır. Kısmen işletme için 5 dakika, araba dışında tekmil irtibatın yapılması 30:40 dakika			

telefon postasile 12:15 Km., bir Hf. veya Ağ. motörlü telefon postasile 12:15 Km., yüz miktarda harfi yazının karşı merkeze verilmesi 8:10 dakika

B) Telsiz malzemesi

Sıra No.	Birlikler	Aletler malzeme cihazı	Kilometre olarak muhabere sahası (aynı cinsten malzemede)			4. Sütuna göre antenle birlikte kurma müddeti	Düşünce
			a) Maniple ile b) Konuşma ile	a	b		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Hf. telsiz postası (atlı veya motörlü)	Bir 100 vatlık mürsile ve iki tane arka çantasında taşınır ahize	10 metrelik kollu direk ve şemsiye antenle (4/4) ile	300 den 400 ze kadar	100 den 300 ze kadar	3:5 dakika	
			Çatı antenile: Dururken,	80:120	15:30	Kurulmasına lüzum yok	
			Yürürken	60:100	10:20	„ „	
2	Kç. telsiz postası (koşulu, atlı, veya Mot.lü)	Bir 5 vatlık verici ve 1-2 arka çantasında taşınır alıcı	Alçak (1/1) antenile (2,5 M. irtifa)	40:60	10:15	3:5 dakika	1) Yalnız motörlü Kç. telsiz postasında yürürken vermek kabildir
			Çatı antenile: Dururken	30:40	8:10	Kurulmasına lüzum yok	
			Yürürken, (1)	20:30	4:5	„ „	
			Yer antenile:	10:20	4:5	2:3 dakika	

3	Aarka çantası telsiz postası (yaya, atlı, veya motörlü)	Bir 2 vatlık alıcı=verici (2) yahut	Dururken:	20:30	6:8	1:3 dakika.	2) Arazi ve günün bulunulan saati bu malzemenin muhabere sahasına te'sir yapar
			Hareket halinde: (3)	8:12	3:4	—	
		Bir 1 vatlık alıcı=verici	Dururken	10:20	4:6	—	3) Yalnız almak mümkündür
4	Şifre kıt'ası (motörlü)	6:8 Şifre makinesi	—	—	—	—	—

Bir telsiz merkezinden diğer telsiz merkezine 100 harflik bir yazının telsizle verilmesi (şifrelemek ve şifreyi açmak dahil) 20 Da. aynı metnin açık verilmesi 3-7 Da. sürer Hava kuvvetlerinin telsiz malzemesi için sayfa 300 deki lâhikaya müracaat.

C) Pırıldak malzemesi

Sıra No.	Birlik	Malzeme	Müsait havada muhabere sahası		Kurulma ve kaldırılma müddeti
			Gündüzün	Geceleyin	
1	2	3	4	5	6
1	Orta pırıldak postası (yaya, atlı veya motörlü)	Bir orta pırıldak	4:5 Km.	6:8 Km.	3 dakika
2		Küçük pırıldak	1 Km. ye kadar	2 Km. ye kadar	1 dakika

Bir pırıldak merkezinden diğerine 100 harflik bir yazının verilmesi (şifrelemek ve şifreyi açmak dahil) 20:30 dakika, aynı metin açık olarak 10:15 dakikadır.

D) Hayvan muhabere Vasıtaları

Sıra No.	Birlik	Hayvan adedi	Kabiliyet	Bir kilometreyi ne kadar zamanda aldığı
1	2	3	4	5
1	Haber köpeği postası (iki köpekçi)	3 köpek	2 Km. ye kadar, sun'î izler üzerinde 6 Km. ye kadar	3:7 dakika
2	Güvercin postası	60 güvercin.	Uçuşa alıştırma müddetinin devamına göre 30 Km. ye kadar. Uçuş merkezi kurulduktan iki saat sonra her istikamete doğru 5 şer Km. uçuş yapabilirler	1 dakika
3	Sabit güvercin merkezi	200 güvercine kadar	Alışdırmış oldukları uçuş istikametinde 300 Km. ye kadar	1 dakika

1 — **Sis püskürtmek:** Bir sis takımı müsait bir havada 40 dakikada 1 Km. murabbaı yeri sisler.

2 — **Sis atışı:** Müsait hava şartları altında:

Sıra No.	Bir batarya (4 toplu)	Sis perdesinin genişliği	Atım sayısı			*Düşünceler*
			Sis perdesinin tesisi için	Perdenin idamesi için		
			Şiddetli ateşle	Beher dakikada	1/4 saat için	
1	2	3	4	5	6	7
1	Sahra topu	100	10:20	6:8	90:120	1) Yandan esen rüzgârda atılacak mermi adedi ekseriya 4:6. sütunlarda gösterilenlerden daha azdır
2	Hf. sahra obüsü	150	8 16	4 6	60:90	2) Piyade kavanlarile sis atışı içinde çapı havanın çapı gibi olan toplarda gösterilen rakamlar acirdir.
3	Ağ. ş ø	200	4 8	2 4	30:60	

3) Tayyare vasıtası ile sisleme: bir sis bombası, kendi çapına müsavi bir top mermisinin havi olduğu sis kadar sisi ihtiva eder.

Alçaktan uçan münferit tayyareler püskürme ile sis perdesi yapabilirler. Bununla beraber sis perdesinin istenilen yerde tesisi güçtür. Bu gibi sis perdelerinin idamesi için bir çok tayyarenin bir biri ardından tekrar tekrar kullanılaması icabeder.

Tıkaç ve maniler

İHTAR: İstihkâm tahrip ve lâğam malzemesile teçhiz için esaslar

Bir İst. taburunda kısmen (motörlü) 4000 adet lâğam ve 4 ton kadar İs. tahrip cephanesi
Bir istihkâm takımında (motörlü) 150 kilogram istihkâ tahrip cephanesi
Bir piyade alaymda 80 " " " "
Bir motosiklet bölüğünde 50 " " " "
Bir zırhlı otomobil bölüğünde 200 " " " "

Sıra No.	Tıkaç ve manilerin cinsi	İHTİYAÇ (1)			Düşünceler
		Kuvvet	Saat olarak zaman	İstihkâm tahrip malzemesi, Lâğım ve yapı malzemesi vesaire	
1	2	3	4	5	6
1	Sun'i tesirlerin tahribi (köprüler, bendler, dolgular, tüneller ve saire a) Bir oyuk içerisine yerleştirilmiş imlâ hakkile hazırlanmış lâğam yuvalarına b) İmlâ hakkını açıkta koymak suretile	Bir istihkâm takımı	6 1-3	50:200 Kg. İst. tahrip cephanesi 400:1000 Kg. İst. tahrip cephanesi	(1) Yapı malzemesinin tedariki ve hazırlanması kuvvete, zamana ve nakil vasıtasına ihtiyaç gösterir. Bunlar cetvelin 3 ve 5. sütunlarında gösterilmemişlerdir. Her hale göre

2	Lâğam yahut yardımcı lâğam veya her ikisini karışık kullanmak suretile 300 M. genişliğinde ve 10 M. derinliğinde bir lâğam tarlası	Bir istihkâm bölüğü	Lâğam kullanılırsa 1-4 yardımcı lâğam kullanılırsa 6-10	800adet lâğam, yahut 4000 Kg. (İs.) tahrip cephanesi	ehemmiyetle göz önünde tutulmak lâzımdır.
3	**Sıra lâğam (2):** Lâğamla, tahrip kalıplarını yahut toplu imlâ haklarını tazyik edici tahtaların üst, yahut alt taraflarına tesbit etmek suretile	Bir istihkâm mangası	1	Her biri 2-6 lâğam veya tahrip kalıbı, yahut toplu imlâ hakkı	(2) Şosa 8 M. genişliğinde kabul edilmistir.
4	**Serpme lâğamlar:** Arazi üzerindeki diğer manilerle irtibatta bulunmak üzere; lâğamlar veya yardımcı lâğamlar serpmek suretile (bilhassa canlı hedeflere karşı)	Tıkacın yapılmasının tarzına göre			
5	**Ağır ağaç manii (3):** Lâğam ve korkutma mâlâlarile teçhiz edilmiş ve tellerle örülmüş 100 M.	Bir istihkâm takımı makineli	6	10:20 Kg. İs. tahrip cephanesi, 2:5 kankal dikenli tel, her bir mani için bir	(3) İlâve manileme vasıtası olarak

Sıra No.	Tıkaç ve manilerin cinsi	İHTİYAÇ (1)			Düşünceler
		Kuvvet	Saat olarak zaman	İstihkâm tahrip malzemesi, Lâğım ve yapı malzemesi vesaire	
1	2	3	4	5	6
	genişlik ve 50 M. derinliğinde,	destere ile		veya iki kangal bağlama teli	yüksek tevettürlü ceryan
6	**Hf. ağaç manii (2):** 20:30 M. derinliğinde, lâğam veya korkutma (imlâ) hakkı	Bir istihkâm takımı	2·4(4)	12:15 Kilo istihkâm tahrip cephanesi 9:12 çekme ve müsademe fünyesi, 4:6 kalas (her biri 3:4 metre uzunluğunda), bağlama teli ve tırnaklı	(4) makineli desterenin kullanılması halinde zaman ihtiyacı daha azdır
7	**Devrilmiş ağaç gövdesi (3) :** 100 M. genişlik 5:8 metre derinlikte lâğam veya imlâ hakkı.	Bir piyade takımı İlh....	5·6	5:10 kilo İs. tahrip cephanesi 5:10 kangal dikenli tel, ve her bir mani için 1-2 kangal bağlama teli,	

8	**Tel çiti (3) :** (Flânder çiti) 2 Km. uzunluğunda	Bir piyade takımı İlh....	8	60 kangal dikenli tel, 55 „ düz tel, 400 M. bağlama teli, 6000 tel kenedi, 700 uzun, 1400 kısa kazık (kazıklar hariç tekmil ağırlık 3 ton, kazıklarla takriben 18 ton)	
9	**Kafes tel çiti (3) :** 3 Km. uzunluğunda	Bir piyade takımı İlh....	8	120 kangal kafes teli, her kangal için düz ve bağlama teli, 2000 tel kenedi, 150 çerçeve, (tekmil ağırlığı takriben 3 ton)	
10	**(Çekilip uzanabilir tel kangal) manii (2) :** 50:60 metre derinliğinde	Bir piyade mangası İlh....	1/2	6 uzanabilir kangal	
11	**100 M. genişliğinde, 10 M. derinliğinde tökezleme teli (2):**	Bir piyade mangası İlh...	4·6	10 kangal dikenli tel, 400 M. bağlama teli, 600 tel kenedi, 300 kısa kazık, (tekmil ağırlık takriben 1 ton)	

Sıra No.	Tıkaç ve manilerin cinsi	İHTİYAÇ (I)			Düşünceler
		Kuvvet	Saat olarak zaman	İstihkâm tahrip malzemesi, Lâğım ve yapı malzemesi vesaire	
1	2	3	4	5	6
12	**Su şişirme (5):** a) Köprü gözlerini doldurmak suretile. Her 5 M. lik köprü gözü ve 3 metreye kadar şişirme yüksekliği için.	Bir İs. bölüğü	8	Keşf neticesine göre.	(5) Sahra malzemesi ile eksersiz yalnız yavaş akan sular saniyede 1,20 M. sür'atla akan sular taşırılabilir. Hatta bu akar sular ancak 24 saat sonra şişirme irtifaını bulabilirler.
	b) İnşa yapmak sureti ile her 100 metre mik'abı için.	Bir piyade takımı	8	" " "	
	c) Kalastan set yapmak suretile. Her 10 metre genişlik için.	Bir istihkâm takımı	8	" " "	

13	**Su taşırma:**	İstihkâmcılar tarafından yapılan keşif neticesine göre.			
14	**Kazık manii:** 100 metre genişlik, 2,5:4 metre derinlik.	Bir İs. Bl. yahut bir P. Bl. kadar kuvvetle takviyeli istihkâmcılar.	8 (6)	300 kadar kazık, her kazık 20 : 30 Sm. kutrunda ve 2 : 2,5 metre uzunluğunda, el veya ip ile kullanılır şahmerdanlar.	(6) Makineli şahmerdan ve burgu aleti kullanıldığı takdirde zaman ihtiyacı daha azdır.
15	**Hendekler:** 100 uzunluk, 3 : 4 metre genişlik. 2 metre derinlik.	1 : 2 piyade bölüğü.	8 (7)		(7) zemini sağlam olmayan toprakta iksa yapılırsa daha çok zamana ihtiyaç vardır.

Sıra No.	Tıkaç ve manilerin cinsi	İHTİYAÇ (1)			Düşünceler
		Kuvvet	Saat olarak zaman	İstihkâm tahrip malzemesi, Lâğım ve yapı malzemesi vesaire	
1	2	3	4	5	6
16	**Balast ile yapılı bir şosanın tahribi (2) (8)** 2 Km. lik bir kısımda yolun üst kısmının bozulması ve lâğam yerleştirilmesi.	Az miktarda mütehassıs kuvvet	2 - 3	Bir çok yol söken makine	(8) Beton yollarda daha evvelden tahrip suretile gevşetilmelidir.
17	**Huni manii: (2)** Hunilerin derinliği 3 metre, kutru 6 metre	Bir İs. takımı	3 - 4	Takriben 30 Kğ. İs., tahrip cephesi ve delme burgu malzemesi.	
18	**Barikat: (2)**	Bir piyade takımı	3	Arabalar, çiftci alât ve edevatı kiriş ve saire.	

19	**Kiriş manii (2):** Üç veya dört köşe olarak birbiri üzerine dizilmiş	Bir piyade takımı İlâ....	3	**Üç köşe maniler için:** 8 metre uzunluğunda 6 kiriş 4,5 M. uzunlugunda 8 kiriş 15:20 ağaç veya demir kazık, takriben 40 tırnaklı	
				Dört köşe maniler için: 6:8 metre uzunluğunda 5 kiriş 1:20 „ „ 10:12 ağaç veya demir kazık, 20 kadar tırnaklı, Her iki çeşit için bağ demiri ve tırnak veya 3-5 milimetre kalınlığında tel kirişlerin kutru 25-28 Sm., ağaç kazıkların kutru 15-20 Sm., ağaç kazıkların uzunluğu 2 metre		

Sıra No.	Tıkaç ve manilerin cinsi	İHTİYAÇ (1)			Düşünceler
		Kuvvet	Sarf olarak zaman	İstihkâm tahrip malzemesi, Lâğım ve yapı malzemesi vesaire	
1	2	3	4	5	6
20	**Demiryollarının esaslı olarak tahribi:**				
	a) Rayların uzun bir kısmının ve makas göbeklerinin tahribi	Bir piyade takımı llâ....	1/2-2	Her paralama için bir Kğ. tahrip malzemesi	
	b) Büyük bir kısmın rayların sökülmesi	1 P. Tk. 1 kaç istihkâmcı	1-2	Ray söken alet ve onu çekecek lokomotif	
	c) Vasi bir sahada mühim işletme tesirlerinin kullanılmaz bir hale getirilmesi, Blok-Durakları, devvar köprü ve saire	Bir İs. takımı	1-3	Tesisatın büyüklüğüne göre 30 Kğ. kadar istihkâm tahrip cephanesi	

21	**Sabit muhabere irtibatlarının esaslı surette tahribi** 901 e bakınız	Bir İs. takımı	1-3	Tahrip edilecek tesisin büyüklüğüne ve cinsine tabidir	
22	**Tayyare meydanlarının kullanılmaz bir hale getirilmesi:** Meselâ: Tayyare hangarlarının, işletme tesislerinin ve uçuş yerlerinin tahribi, ile olduğu gibi lâğam veya tel manii yerleştilmesi ile	1-2 istihâm takımı	2-6	Tayyare meydanının büyüklüğüne ve yapılacak tahribin nevine tabidir.	

Hazırlanmış Malzeme ile Bindirme

Sıra No	BİRLİK VE SAİRE	BİNDİRME SURETİLE GEÇİŞ: GEÇİŞ MALZESİNİN MİKTARI	Taşıma Kabiliyeti: Mangalar yahut Hf. Bireklar Süvarisi ile yahut	Toplar veyahut ayrılmıyan arabalar yahut Toparlağile P. havanı, yahut diğer toparlakh arabalar (her biri 2 Beygir ve mürettebat ile
			A D E T	
1	2	3	4	5	6	7
1 a	Köprücü kolu Tombaz Mal. si.:	—	—	—	—	—
	a) Tombaz . . .	20	20	120 (2)	—	—
	b) 4 Tonluk Nk. Tk. . . . . (1)	10 (7)	30	60	10	10
	c) 7 Tonluk Nk. Tk. . . . . (1)	6 (7)	18	36	6	6
b	Hafif Malzeme:		—	—	—	—
	a) Büyük sal torbası	24	12	96 (3)	—	—
	b) 2 tonluk sal torbası Nk. Tk. için üst inşa Mal. (4)	4 (7)	4	12	4	4 (6)
	c) Kç. sal torbası	22	3	—	—	—

		Kç. sal torbası	Bk. "	Motorbot	Diş borda Mot. lü	Vara gele tel halat ve malzemesi				
2	Piyade Taburu	6	—	—	—	—	1	—	—	—
3	Süvari Alayı	5	5	—	—	—	3	20 (3)	—	—
4	1. P. Tüm. keşif kıt'ası erkânı.	2	2	—	—	—	1	8 (3)	—	—
5	İstihkâm Bl.	6	4	—	—	—	2	16 (3)	—	—
6	Köprücü kolu	—	—	1	8	1	—	—	—	—

Suretile geçiş ve Köprü İnşası

KÖPRÜ İNŞASI: Çabuk köprü 0,50 M. genişliğinde	4 Tonluk köprü 0,80 M. genişliğinde yahut	7 Tonluk köprü 2,80 M. genişliğinde	Yapma ve Sökme müddeti	İhtiyaç (istihkâm Bölüğü)	İhtar
M			Saat	Adet	
8	9	10	11	12	13
—	100	80	2-4	2	(1) Bir Nk. Tk. yapmak için zaman 30 dakika, (2) Her Tombaz için 6 beygir yüzerek (3) Sal torbasının büyüklüğüne göre 4 beygir yüzerek (4) Bir Nk. yapmak için zaman bir Saat. (5) Saniyede akış sür'ati 1,2 metreye kadar olduğu zaman. (6) Beygirsiz. (7) Yüzücü ayaklı iskele mevcut olmaksızın.
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
50 (5)	—	—	1	1	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	

4 — KIT'A NAKLİYATI

A) Demiryolu

Askerî trenin cinsi	Uzunluk (lokomatif ve tender dahil) ..... Metreye kadar	Vagon adedi ..... ye kadar	Azamî faydalı yük
1	2	3	4
Tam tren	550 metre	50	450 T
Yarım tren	290 metre	22	Muhtelif

GENEL OLARAK: bir insan vagonuna 24 subay veya 40 er.
Bir kapalı yük vagonuna 40 er veya 6 Ağ. veya 8 Hf. hayvan (Her iki hayvana bir er) veya 15 ton safi yük.
Bir açık vagona: 1-4 araba yüklenebilir.

Vasatî olarak nakil vasıtası ihtiyacı

BİRLİK	Tren adedi: Motörlü olmayan kısımlar için	Tren adedi: Motörlü kısımlar için	Tren yekûnu	İhtar
Piyade tümeni (1)	34	21	55	(1) Kuvveti lâhikadaki P. ve Sv. örnek kuruluşlarında olduğu gibi. Bununla beraber Tümen emrine verilecek birlikler dahil değildir.
Süvari tümeni (1)	32	17	49	
Hayvan ve arabalarının büyük bir kısmı otomobil ile taşınan bir P. Tüm. nin hayvan ve araba kademesi (trenle nakla kalanlar)	9	—	9	

B) Otomobiller

Kollarının cinsi	Otomobillerin adedi	Asgarî safi yük ton olarak	İhtar
Büyük Oto. kolu	20 Oto. yahut (10 Oto., 10 Römork)	60	(1) Büyük Oto. kolları elde hazır olmadığı zaman küçük Oto. kollarile nakliyat düşünülebilir.
Küçük Oto. kolu (1)	10 Oto. yahut (5 Oto., 5 Römork)	30	

2,5 ve daha fazla tonluk bir yük otomobiline şunlar yüklenebilir

Yahut, 25 : 50 er oturarak
35 : 60 er ayakta (yalnız kısa mesafeler için)
4 : 6 beygir ve 4 : 6 Er,
} Malzeme alındığında o nisbette bu rakamlar azalır.

" Mürettebatı ile birlikte 3 ağır makineli tüfek

" 1 hafif top
" 1 Dolu cephane arabası
" 2 Hafif piyade havanı
" 1 Orta " "
} 4 : 10 er, ve cephane ile dolu toparlakla

" 1 sahra mutbahı (mürettebatı, toparlağı ve 3 günlük iaşe ile)
" 1 araba ve 4 : 10 er,

Bir römork'un (arka araba) istiap ve taşıma kabiliyeti; sureti umumiyede takılı olduğu yük otomobilindeki kadardır.
Bir otobüse (ominibüs) malzemesiz 25 : 50 adam bindirilebilir.

Araba ve hayvanların büyük bir kısmı bindirilerek taşındığına göre vasati olarak nakil vasıtası ihtiyacı

Birlik	Otomobil adedi	İHTAR
P. taburu (1)	Takriben 70	(1) Kuvveti lâhikadaki kuruluşa göre
P. alayı (1)	" 280	(2) " " " "
Hf. topçu Tb. (2)	" 130	(3) " " " "
P. tümeni (3)	" 1400	Bununla beraber ağır topçu taburlarile bazan tümen emrine verilen birlikler hariç.

C) Tayyarelerle nakliyat

1— Tayyareler, harpte nakil vasıtası olarak şu işlerde kullanılabilirler:

a) Kendi cephemiz gerisinde kıtaat kaydırmalarında;

b) Düşman cephesi gerisinde muharebe için kıttat indirmekte;

c) İkmal, erzak, mühimmat ve yaralı işlerinde.

2— **Kendi cephemiz gerisinde kıtaat kaydırmaları:**

Eğer hususî maksatlarla teşkil edilmiş bir kıt'ayı, kendi cephemizin tehlikeye maruz olan bir noktasına çabuk yetiştirmek icap ederse, bu kıt'aların cephe gerisinde en çabuk bir yol olan hava yolile bir taraftan diğer tarafa kaydırılması kat'î bir ehemmiyeti haiz olabilir.

Bugün büyük askerî devletlerde bütün teçhizatile beraber, takriben (24) kişi alabilen tank, zırhlı otomobil, bir topçu bataryasını (cephane ve mürettebatile) uzak mesafelere nakleden tayyareler olduğu gibi, yolcu nakliyatına tahsis edilen tayyarelerden de tadil edilmek suretile bu hususta istifade edilmesi mümkündür.

Nakliyat tayyareleri, tayyare meydanlarının yer değiştirmesinde de yardımcı bir vasıtadır.

Yüksek teslihata malik ordularda, müstakil hava kuvvetlerinin bir kısmını teşkil eden müstakil hava tümenlerinin kuruluşlarında bir bölük, nakliyat tayyaresi bulunmaktadır. Bu suretle, harpte tayyare birliklerini değiştirme meydanlarına almak, tayyare meydanlarını bir sevkulceyşî harekâtın ilerleyişine uygun bulundurmak, ve yahut sevkulceyş siklet merkezinin başka tarafa kaydırılması gibi hallerde hava kuvvetlerini çabuk kaydırmak mümkün olur. Çünkü, hava birlikleri için behemehal lüzumlu olan yer personalleri ile en mühim ikmal ve makine malzemesinin demir yolları, gemiler ve yahut kamyonlarla celp edilmesi, tayyare birliklerinin yeni meydanda tekrar uçuşa hazır olması için kıymetli bir çok saatlerin, hatta günlerin kayip edilmesini intaç eder. Halbuki her bölük başına tahsis edilecek takriben bir nakliyat tayyaresi, en mühim malzeme ve personali hamil olduğu halde bölükle birlikte uçarsa; bu takdirde yer değiştirme için lâzım olan zaman mühim nisbette azalabilir.

3— **Düşman cephesi gerisine muharebe için kıtaat indirmek:**

Mühim noktaları işgal, sınaî imalâtı veya bunlara benzer tesisleri tahrip ve düşmanı gerisinden tehdit etmek vazifelerile düşman cephesi gerisine kıtaat indirmek meselesi büyük ehemmiyeti haizdir.

Bunun için iki usul vardır:

a) **Birlikleri yerde indirmek;**

Gündüz düşman cephesi gerisinde düşmana hissettirmeksizin kıt'a indirmek pek zordur. Çünkü, bunun için bir tayyare kâfi gelmeyüp hiç olmazsa bir tabur kuvvetinde büyük birliklerin kullanılması lâzımdır. Halbuki, bir taburun gerek uçuşta ve gerek yere inişte düşmandan saklı kalması mümkün değildir. Bundan başka da elde edilecek hedefin yakınında münasip bir iniş yeri bulmak da nadir hallerde kabildir. Fakat bütün bu zorluklara rağmen bu şekilde hareket, muvaffakiyetli bir surette ileriye götürülmektedir.

İndirilecek kıt'a olarak, ancak kuvvetli surette teslih edilmiş hafif ve çevik bir kıt'a mevzuu bahis olabilir. Bu kıt'aların kullanılması şöyle olur:

Ayni zamanda müteaddit emniyet kıt'aları teşkil edilir ve bunlar tesirleri bakımından yanyana sıralanır. Bu meyanda bu kıt'aların ancak kısa bir zaman için, yani cephedeki esas meydan muharebesi, bu ileriye atılan istilâ kıt'alarile irtibat yapacak derecede ilerileyinciye kadar, mevzilerini elde bulundurabileceklerini göz önünde tutmak lâzımdır. Şu halde büyük çerçeveler dahilinde muvaffakiyetli bir faaliyet, ancak karadaki sevkulceyş harekâtile birlikte çalışmak şeklinde düşünülebilir ve bu faaliyete saha olacak

noktalarda, karadaki harekâtın hedefine müsait bir vaziyette bulunan noktalar olmalı ve bundan başka büyük düşman ihtiyatlarının da yakınında olmamalıdır. Çünkü, derhal bunların taarruzuna uğrarlar ve belki de imha edilirler.

Bir emniyet kıt'asının en küçük tabiye birliği olmak üzere takriben şöyle bir kıt'a düşünülebilir:

4 ağır makineli tüfek (motörlü), bir tank defi topu (motörlü), komutanı ve bir telsiz merkezini havi bir motörlü vasıta.

Bu birlik 2 tayyare ile naklolunabilir.

Böyle 60 birliği havi bir işgal tuğayının nakli, her biri altmışar tayyare ile yapılacak iki müteakip uçuşta ve takriben altı saatten fazlaca bir zaman zarfında yapılabilir. İcap ederse bir bisiklet bölüğü ve 20 kadar motosikletten (cephane, tahrip cephanesi ve benzini havi) mürekkep üçüncü bir kıt'a da indirilebilir. Eğer bir işgal kıt'ası muvaffakiyetle indirilebilirse, büyük zararlar (meselâ bir fabrikanın tahribi gibi) tevlit edebilir. Hatta düşman, işgal taarruzlarından endişe dolayısile bu tarruzları def için buralara kuvvet ayırmağa mecbur kalır ve bu suretle cepheyi zayıflatmış olur ki, bu da işgal kıt'asının bir muvaffakiyetinden sayılabilir.

İşgal kıt'alarının düşman tarafından görülmemesi için bunların indirilmesinin geceye bıra-

kılması düşünülebilir. Fakat geceleyin tamamile karanlıkta önceden bilinmiyen bir arazide, indirmenin büyük kazalara meydan vermeksizin yapılması ancak müstesna hallerde mümkün olur. Deniz tayyareleri kullanmıya müsait göllerde, indirme imkânları daha uygun olur. Gayet büyük, geniş ve az iskân edilmiş arazide yapılan tecrübelerde, 100 nakliyat tayyaresi kullanmak ve bunlar gayet kısa bir zaman zarfında birbirini müteakip yere inmek, suretile bir asrî taburun yere indirilmesi mümkün olmuştur. Fakat bu şekilde ve belki bir harpte de düşmandan saklı olarak yere inmeğe imkân veren arazinin nadiren bulunacağını göz önünde tutmalıdır.

b) Birlikleri paraşütlerle indirmek;

Tayyarelerin yere inmelerindeki zorluklardan içtinap için bu şekilde harekete teşebbüs edilir.

Bu tarzda; düşman tarafından fark edilmeksizin kıt'aları indirmeye imkân vardır. Çünkü; hedeften kâfi derecede uzakta iken gürültüsüz ve tedricî surette alçalarak uçuş mümkün olduğu gibi paraşütlerle atlayınların yere inmelerinde de ekseriya büyük zorluklar yoktur. Bu usul, gecelerin de tatbik edilebilir. Asrî nakliyat tayyarelerinin nakil kabiliyeti, yere indirilen birliğin icap edecek kadar zaman (daima kısa olur) tutunmasına imkân verecek derecede kuvvetli olmasına ihtiyaç vardır.

Birlikleri yere indirmek usulile bu usul karşılaştırılacak olursa, paraşütlerle atlamaya daha ziyade üstünlük verilir. Yalnız paraşütle atlayanların müdafaaları da düşünülmelidir. Bu usulü ileriletmekle beraber buna karşı müdafaaya da hazır bulunmak lâzımdır. Bu usulle yalnız işgal kıt'aları değil, ayni zamanda casuslar ve bilhassa propagandacılar bir memleketin mukavemet kuvvetine karşı saldırılabilir.

Bugün, hem nakliyat tayyaresi ve hem de ağır bombardıman tayyaresi olabilecek ve bomba nakliyat tayyareleri denilen bir tip tayyarenin inşasına doğru gidilmektedir. Bu nevi tayyarenin istiap kabiliyeti 30 kişiye kadar yükselmektedir.

4— İkmal işleri:

Nakliyat tayyarelerile uzun ve yolsuz sahalar üzerinde iaşe mevaddı, sıhhiye malzemesi, hatta inşa malzemesi, cephane, hasta ve yaralılar naklolunabilirler.

Bu tayyareler bilhassa, en ileride muharebe ederek takibe devam eden bütün birliklerin (hassaten çevik birliklerin) ikmal maddelerini paraşütlerle atmak suretile vazife görebilirler.

5 — CEPHANE İKMALİ

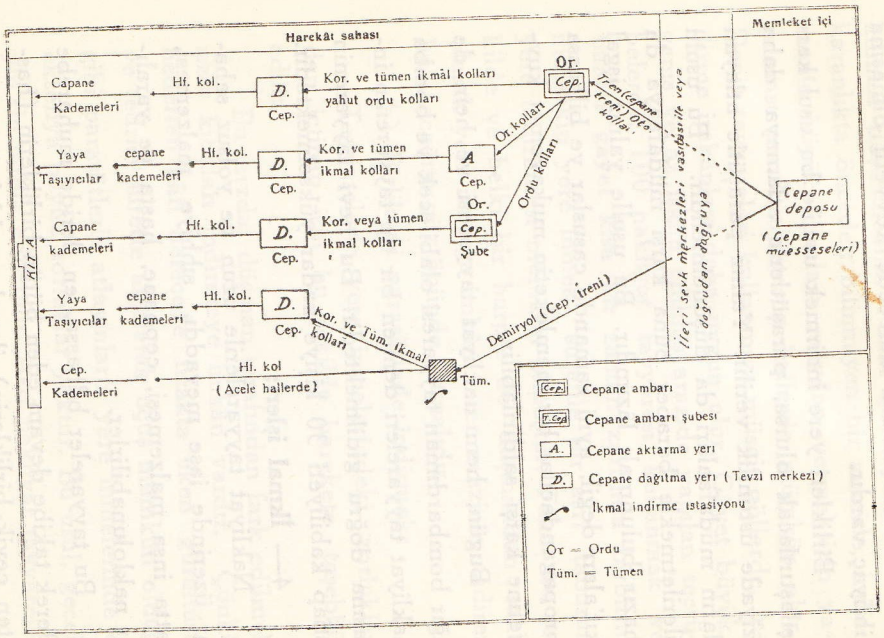

İaşe hizmeti

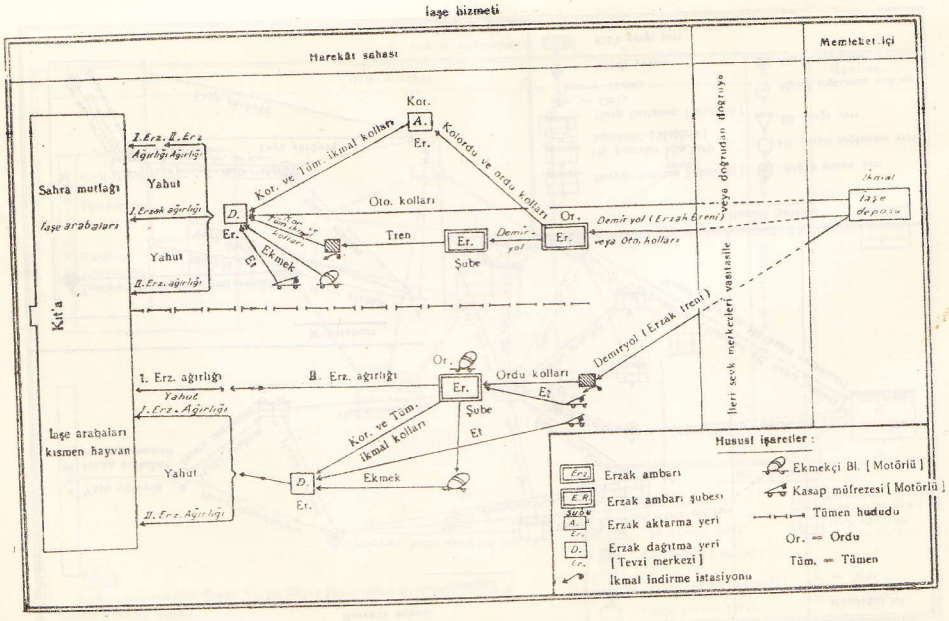

Sıhhiye hizmeti

a) Hasta ve yaralıların geriye nakli

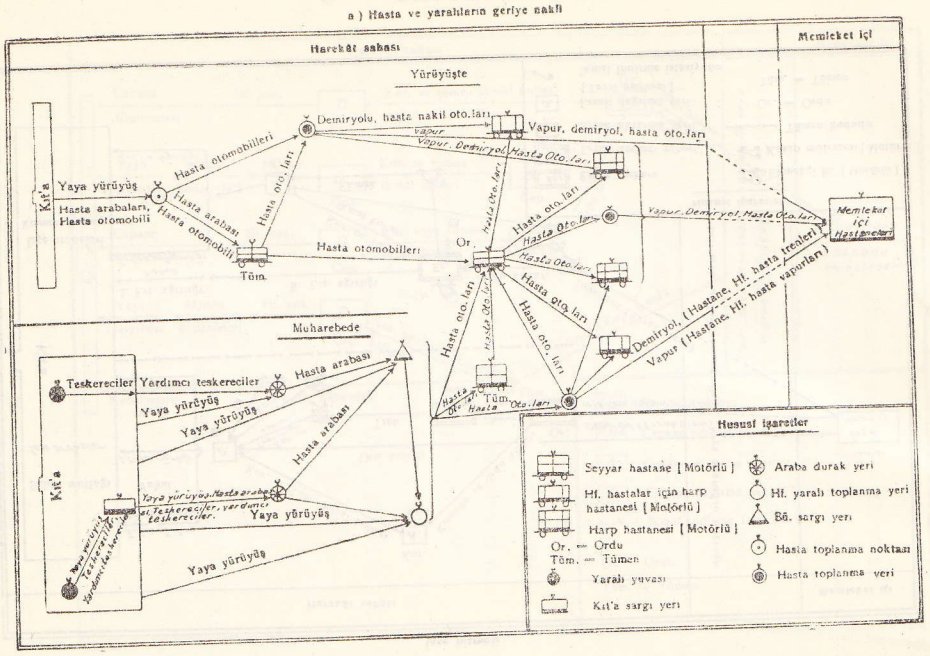

Sıhhiye hizmeti

b) Sıhhiye malzemesinin ikmali

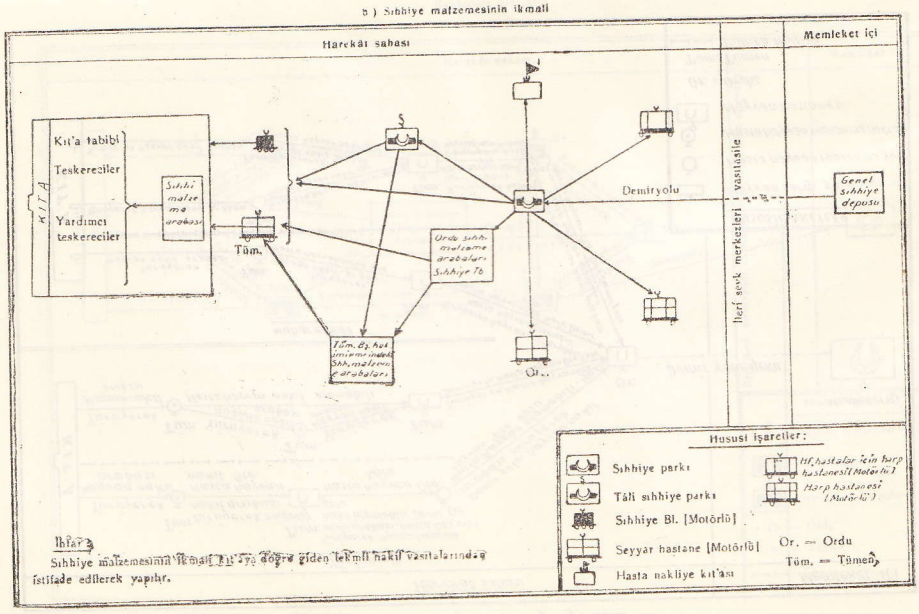

İhtar:
Sıhhiye malzemesinin ikmali kıt'aya doğru giden tekmil nakil vasıtalarında istifade edilerek yapılır.

Baytariye hizmeti

a) Hasta ve yaralı hayvanların geriye nakli

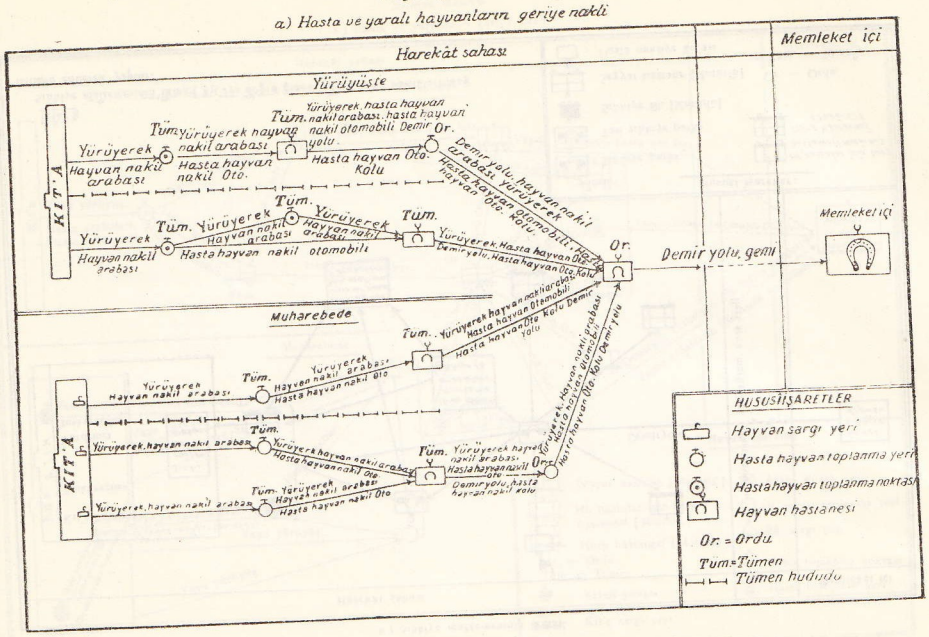

Baytariye hizmeti

b) Hayvan ikmali

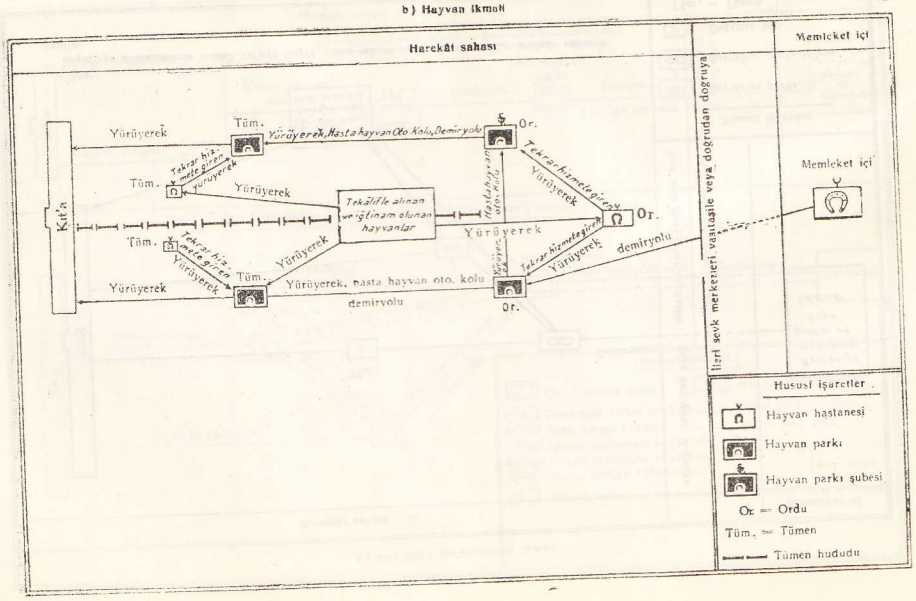

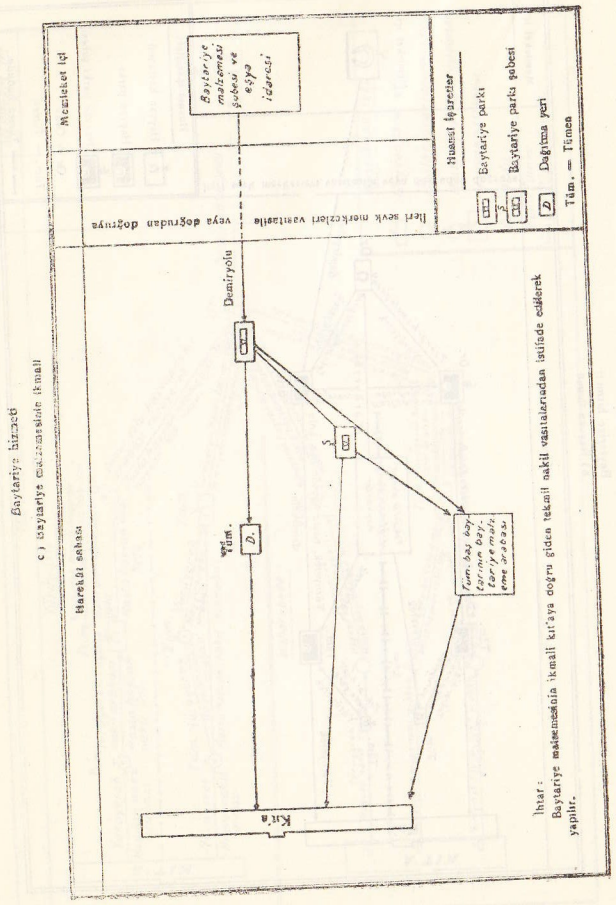
Baytariye hizmeti
c) Baytariye malzemesinin ikmali
Hareket sahası
Memleket içi
Kit'a
Demiryolu
Tüm.
Baytariye malzemesi şubesi ve eşya idaresi
Tüm. baş baytarının baytariye malzeme arabası
İleri sevk merkezleri vasıtasile veya doğrudan doğruya
Hususi İşaretler
Baytariye parkı
Baytariye parkı şubesi
Dağıtma yeri
Tüm. = Tümen
İhtar:
Baytariye malzemesinin ikmali kit'aya doğru giden tekmil nakil vasıtalarından istifade edilerek yapılır.

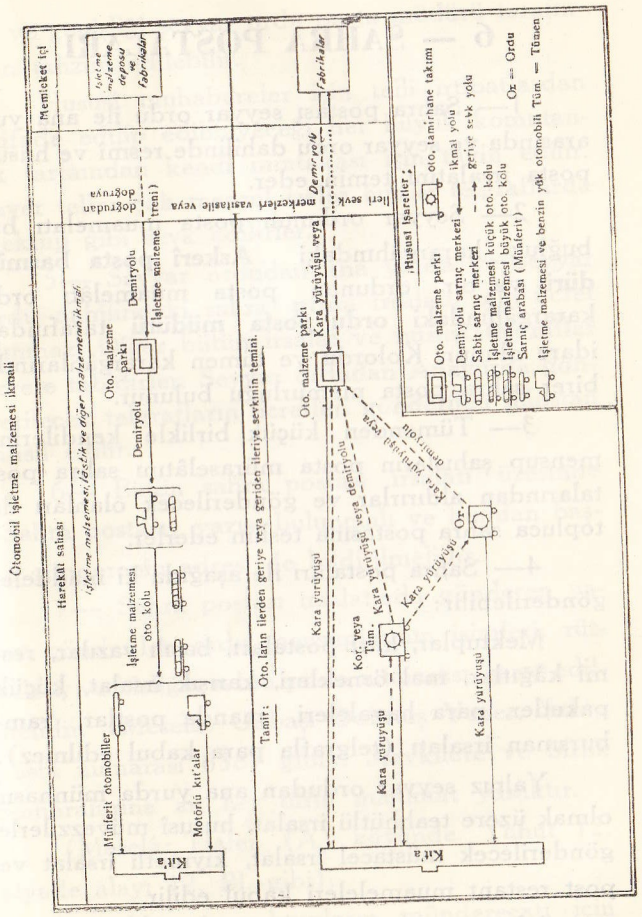
Otomobil işletme malzemesi ikmali
Hareket sahası
Memleket içi
Kit'a
Münferit otomobiller
Motörlü kit'alar
İşletme malzemesi oto. kolu
Demiryolu
Oto. malzeme parkı
Demiryolu (İşletme malzeme treni)
İşletme malzeme deposu ve fabrikalar
Fabrikalar
Kara yürüyüşü
Kor. veya Tüm.
Kara yürüyüşü veya demiryolu
Kara yürüyüşü veya demiryolu
Oto. malzeme parkı
Kara yürüyüşü veya
Demiryolu
İleri sevk merkezleri vasıtasile veya doğrudan doğruya
Tamir: Oto. ların ilerden geriye veya geriden ileriye sevkinin temini.
Hususi İşaretler:
Oto. malzeme parkı
Demiryolu sarnıç merkezi
Sabit sarnıç merkezi
İşletme malzemesi küçük oto. kolu
İşletme malzemesi büyük oto. kolu
Sarnıç arabası (Münferit)
İşletme malzemesi ve benzin yük otomobili Tüm. = Tümen
Oto. tamirhane takımı
ikmal yolu
geriye sevk yolu
Or. = Ordu

6 — SAHRA POSTALARI

1— Sahra postası seyyar ordu ile ana yurt arasında ve seyyar ordu dahilinde resmî ve hususî posta irsalatını temin eder.

2— Seyyar ordunun posta muamelatı baş buğluk karargâhındaki **Askerî posta başmüdürü** ve bir ordunun posta muamelâtı ordu karargâhındaki **ordu posta müdürü** tarafından idare olunur. Kolordu ve tümen karargâhlarında birer sahra posta memurluğu bulunur.

3— Tümenden küçük birlikle kendilerine mensup şahısların posta müraselâtını sahra postalarından aldırırlar ve gönderilecek olanları da topluca sahra postasına teslim ederler.

4— Sahra postaları ile aşağıda ki maddeler gönderilebilir:

Mektuplar, kart postaları, basılı yazılar, resmî kâğıtlar, mal örnekleri, karışık irsalat, küçük paketler, para havaleleri, manda postlar, rambursman irsalatı (telgrafla para kabul edilmez).

Yalnız seyyar ordudan ana yurda münhasır olmak üzere teahhütlü irsalat, hususî müvezzilerle gönderilecek müstacel irsalat, kıymetli irsalat ve post restant muameleleri kabul edilir.

Sahra postasının paket muamelatının derece ve genişliği seyyar ordu posta müdürü tarafından tanzim edilebilir.

Hususî muhabereler için telli irtibatlardan istifade edilip edilmiyeceği her büyük komutanlık tarfaından kendi mıntakası için tayin edilir. Şayet teller çok meşgul iseler hususî telgraflarda mektup gibi sevk edilirler.

5— Seyyar ordudan ana yurda ve seyyar ordu dahilindeki sahra posta irsalatı için ücret alınmaz. Diğer bütün irsalat ve hususî telgraflar ücrete tabidirler. Seyyar ordudan Anayurda gönderilecek telgrafların ücretleri gönderilen şahıstan tahsil edilir.

6— Bütün sahra postası irsalâtı üzerinde (**Sahra postası**) yazısı bulunmalı ve bundan başka gönderenin adresi de bildirilmelidir.

7— Sahra postası irsalatında gönderen yahut gönderilen ordu mensuplarının isimleri, rütbeleri, ve birliğin sahra posta numarası işaret edilmelidir. (Meselâ: Onbaşı Durmuş Yener. Sahra posta numarası 6387 gibi). Mevkilere ve birlik numaralarına ait her türlü malûmat yasaktır.

(Meselâ: Halen (A) köyünde. Yahut 12. piyade alayı 12. Bl. gibi).

8— Hususî mektupların münderecatı için 192. maddeye bakılsın.

7 — KARA HARBİNİN KANUNLARI ve TEAMÜLLERİ

Umumî kaideler

1— Kara harbi için arsiulusal en mühim kanun ve teamüller şunlardır:

a) 18/10/1907 tarihli IV. lâhi itilâfnamesine lâhika olarak ilâve edilen ve **(Lâhi kara harbi nizamnamesi)** tabir olunan "Kara harbinin kanun ve teamülleri nizamnamesi,,.

b) "Harp halinde bulunan orduların hasta ve yaralılarına yardım için **Cenevre itilâfnamesi,,** 27/7/1929.

c) 27/7/1929 tarihli **"Harp esirlerine karşı yapılacak muamele itilâfnamesi,,**. Bu itilâfname Lâhi kara harbi nizamnamesinin 4:20. maddelerinin yerini tutmak için yapılmıştır.

Bu muahedelerin hedefi "askerî icapların müsaadesi nisbetinde harbin ıztıraplarını hafifletmek,, dir. (Lâhi kara harbi nizamnamesi mukaddemesi).

Bu harp hukuk muahedelerinden en mühim maddeler aşağıda yazılıdır. Bu maddeler tekrar tedris edilmek suretile aşağıda 2. ve 3. maddelerde zikredilen şahıslara tamamile belletilmelidir.

A) Lâhi kara harbi nizamnamesinin cari olduğu hudutlar

2— Lâhi kara harbi nizamnamesi yalnız ordu için muteber olmayup belki aşağıdaki şartlara uygun oldukları takdirde (Milisler), gönüllü teşkilleri için de caridir.

a) Bunların başında kendi astlarının hareketinden mesul bir üst bulunmalıdır.

b) Bu teşkillerin muayyen ve uzaktan tanınabilir bir işaret taşımaları lâzımdır.

c) Silâhlarını açıkça taşımalıdırlar.

d) Harbin kanun ve teamüllerine riayet etmeğe mecburdurlar [*].

3— Düşmanın yaklaştığında ilerileyen birliklere karşı koymak için teşkilât yapmağa vakit bulamadan silâha sarılan fakat harbin kanun ve teamüllerine riayet eden ve silâhlarını açıkça taşıyan henüz işgal edilmemiş bir mıntaka ahalisi de **"Muhasım ordu,,** gibi sayılır.

Bir mıntaka filen işgal edilmiş ise işgal eden kuvvet intizamın muhafazası ve dolayısile silâhlı bir isyanın meydana gelmesine karşı koyunlması için her türlü tedbirleri almak hakkına maliktir. (Madde: 43).

4— **"Muhasım,,** olarak kabul edlimiş olan

[*] 2 : 20. maddeler içinde zikri geçen rakamlar (Lâhi kara harbi nizamnamesi) maddelerine aittir.

bir tarafın mensupları düşman eline düştükleri takdirde muharip yahut gayri muharip olsunlar harp esiri muamelesi görmek hakkına maliktirler.

Harp esirlerine yapılacak muamele hakkında 29 : 36. maddelere bakıla.

Harp vasıtaları:

5— Harp yapmakta olanlar düşmana zarar verecek vasıtaları intihapta hadsiz bir salâhiyete ve serbestiye malik değildirler. Düşmana askerî maksat ve hedefin icap ettirdiğinden fazla zarar vermemek esasına riayet edilecektir.

Bilhassa şunlar yasaktır:

a) Zehir kullanılması (meselâ suların ve iaşe maddelerinin zehirlenmesi), zehirli silâhlar kullanılması (meselâ zehirli kesici silâhlar ve mermiler), lüzumsuz zarar ve ıstırap vermeğe sebep olacak silâh, mermi ve maddeler (meselâ tüfek ve tabanca mermilerinin sert gömleklerinin çekirdeği tamamile örtmemesi yahut üzerinde yarıklar bulunması).

b) Boğucu, zehirli ve bu gibi gazlar ile mayiler, bakteroyolojik muharebe vasıtaları kullanılması (1925 tarihli Cenevre gaz harbi itilâfnamesi).

c) Hile ve desise ile düşman ordusu veya milleti mensuplarının öldürülmesi yahut yaralanması (meselâ ellerini kaldırarak veya beyaz bayrak çekerek kayıtsız ve şartsız teslim işareti verdikten sonra düşmanı yaralamak yahut öldürmek), teslim olan müdafaasız esirleri öldürmek ve yaralamak (meselâ artık mukavemet etmelerine imkân kalmıyanlar), esir alınmıyacağı ve kimsenin af edilmiyerek bilâkayit ve şart öldürüleceğini ilân etmek). Madde: 23 b, c, d.

d) Beyaz mükâleme memuru filâmasının, millî bayrağın yahut düşman üniformalarının veya alâmetlerinin, yahut Cenevre itilâfnamesi ile kararlaştırılmış olan beyaz zemin üzerine kırmızı salip veya kızılay veya kırmızı arslan işaretinin sui istimal edilmesi (Madde 23 ve 28 f) buna mukabil harp hileleri ve düşman ile arazi hakkında bilgi edinilmesi için lâzım gelen tedbir ve vasıtaların kullanılması caizdir. (Madde: 24). Kullanılacak harp hileleri askerî şeref hudutları dairesinde kalmak icap eder. Bayağıca desiseler yapılmamalıdır. Bu kaidelere riayet etmiyenler esir düştükleri takdirde hiç bir merhamet bekleyemezler.

e) Harp ve askerî lüzum kat'iyen icap ettirmediği takdirde düşman mallarının müsaderesi yahut imhası (Madde: 23 g), bu gibi askerî lüzumların ne zaman icap ettiği alâkadar komutan tarafından tayin edilir. İşgal altında bulunan bir mıntakada askerî kuvvetlerin hareket tarzı için 12 : 20. maddelere bakıla.

f) Harp esirlerini kendi ordularının aleyhi-

ne müteveccih hareketlere iştirak için mecbur etmek.

Ateş altına alma ve muhasaralar:

6— Müdafaa haline koyulmıyan şehirler, köyler, ikametgâhlar yahut binalara her hangi bir vasıta ile olursa olsun taarruz edilemez yahut ateş altına alınamaz. (Madde: 25). Fakat şehirler, köyler, evler.... ilâh. düşman birlikleri yahut ahalisi tarafından müdafaa edildiği takdirde her vasıta ile taarruz edilebilir, yahut ateş altına alınabilir; meselâ içerisinden tüfek yahut el bombası atılan bir köy, ev.... ilâh. müdafaa halinde telâkkî edilir. Taarruz eden birliğin komutanı tarafından daha evvel bu şehrin alâkadar memurlarına haber vermek için her vasıtaya müracaat edilmelidir. (Baskın taarruzları müstesna). (Madde: 26).

Muhasarada yahut ateş altına almada din, san'at, ilim ve genel sosyal yardım kurumlarına ait binalarla tarihî abidelerin, hastahanelerin, hasta ve yaralı toplanma yerlerinin mümkün olduğu kadar korunmasına gayret edilir. Fakat bunun için şart bu bina ve yerlerin ayni zamanda askerî maksatlar için istifade edilmemesidir. (Meselâ: minarelerden ve kilise kulelerinden gözetleme yeri olarak kullanılması, hastahanelerden ateş

mevzilerinin maskelenmesi için istifade edilmesi gibi. (Madde: 27).

Bu toplanma yerlerinin ve binaların hususî ve açık işaretlerle belli edilmesi ve muhasara eden tarafa bunun daha evvel bildirilmesi lâzımdır. (Madde: 27 - 2) Baskın ve cebrî hücum ile zapt edilmiş olsabile şehir ve meskûn yerlerin yağmaya terk edilmesi yasaktır. (Madde: 28).

Casuslar:

7— Ancak gizli olarak yahut sahte bir bahane ile yani kasden aldatarak harekât sahasında, düşmana bildirilmek için, haberler toplayan yahut toplamağa teşebbüs edenler casus sayılırlar. Buna göre üniformalı askerlerden düşman mıntakasına girerek haber tedarikine teşebbüs edenler casus sayılamazlar. (Madde: 29). Bunlar tutuldukları takdirde harp esiri muamelesi görürler.

8— Cürmü meşhut halinde yakalanmış olan casuslar evvelâ bir mahkeme kararı verilmeden tecziye edilemezler. (Madde: 30).

9— Mensup olduğu orduya avdet ettikten sonra düşmana esir olan casuslara harp esiri muamelesi yapılmalıdır. Bunlar daha evvel yapmış oldukları casusluklar dolayısile mesul tutulamazlar. (Madde: 31).

Mükâleme memurları:

10— Muharip taraflardan birinin diğer ta-

rafla müzakereye memur ettiği ve bir beyaz flâma ile kendisini belli eden şahsa mükâleme memuru denir. Mükâleme memuru ile kendisine refakat eden boruzan, trampetçi yahut davulcu, flâmacı veya tercümanlar tahkir ve haklarında zecrî muamele yapılmaz. (Madde: 32). Mükâleme memurunun elinde yazılı bir salâhiyetname bulunmadıkça bu hususî müsaadelerden istifade edemez. Mükâleme memuru gönderileceği düşmana en muvafık olarak telsiz ile bildirilerek cepheden geçeceği nokta tesbit ve oradan muharebe fasılası tertip edilir. Kendisinin yanına bir mükâleme memuru gönderilmiş olan komutan ve mükâleme memurunu mutlak surette kabule mecbur değildir. (Madde: 33). Bununla beraber mükâleme memurlarının esas itibarile kabul edilmemesini usul ittihaz etmek arsiulusal hukuka mugayirdir.

Mükâleme memurları harpte bitaraf olan bir şahıs gibi hareket etmeğe mecburdurlar. Hususî tedbirler ittihazı suretile mükâleme memurlarının bu vazifelerinden malûmat toplamak için istifadeleri men edilmelidir. (Meselâ: gözlerin bağlanması, dolaşık yollardan götürmek gibi). (Madde: 33).

Mükâleme memurlarının bu hususî imtiyazlı vaziyetlerinden istifade ederek hiyanet gösterdikleri yahut hiyanete teşvik ettikleri katiyen sabit olduğu takdirde bunlar emniyet ve masuniyet haklarını kayip ederler. (Madde: 34).

Mütareke ve silâh teslimi:

11— Mütareke ve silâh teslimine ait esaslar 35 : 41. maddelerdedir.

İşgal edilmiş düşman mıntakasında askerî hüküm ve nüfuz:

12— Filen düşman ordusu hüküm ve nüfuzu altında bulunan mıntakalar işgal edilmiş sayılır.

Bu hüküm ve nüfuz tesis edilmiş olan, yahut tesis edilmesi mümkün bulunan yerler işgal altında demektir. (Madde: 42). Umumî sivil intizamın ve hayatın tekrar intizam altına alınması ve devam ettirilmesi için mücbir başka mani bulunmadıkça mahalli kanunlara riayet edilmelidir. (Madde: 43).

13— İşgal altında bulunan bir düşman mıntakası ahalisini kendi ordularına yahut müdafaa vasıtalarına dair malûmat vermek için tazyik etmek yahut düşman ordusuna sadakat göstermek için yemin ettirmek yasaktır. (Madde: 44 ve 45).

14— Ahalinin şeref ve haysiyetine, aile hukukuna, hayatına, hususî mallarına, dinine ve âyinlerine riayet edilmelidir. Hususî mallar müsadere edilemez. (Madde: 46).

15— Vergiler, gümrük, damga harcı gibi

vasıtalarla ordunun yahut idarenin ihtiyacı için para alınması hakkında ve malî ve nakdî toptan meselâ münferit suçların cezasının bütün bir meskûn mahalle teşmili gibi ceza kesilmesi ve cebrî muameleler yapılmasının memnuiyeti hakkındaki esaslar 48 : 51. maddelerdir.

Tekâlifi harbiye:

16— Ancak işgal ordusunun ihtiyacının temini için ahaliden yahut belediyelerden beden mükellefiyeti ve yahut ayniyat istenebilir. Bu talepler memleketin kaynakları ile mütenasip olmalı ve ahalinin kendi yurtları aleyhine bir harekete iştirak etmeleri mahiyetinde olmamalıdır. (5, 13).

Bu gibi tekâlif ancak işgal altında bulunan mevkiin komutanının muvafakatile talep edilebilir.

Tekâlifi harbiye ile alınan ayniyatın bedeli mümkün olduğu kadar peşin olarak tesviye edilmelidir. Aksi halde ayniyat makbuzu verilir. Makbuzların bedeli mümkün olduğu kadar çabuk tesviye olunmalıdır. (Madde: 52).

Ganaimi harbiye:

17— Deyeri ödenmiyerek aşağıdaki maddeler alınabilir:

a) Muharip devletin kabili nakil ve harp maksadına elverişli malları (Meselâ: Nakit, kıymetli maddeler, silâhlar, nakil vasıtaları, eşya ve erzak). (Madde: 53, I.).

b) Düşman esirleri üzerinde bulunan silâhlar, askerî teçhizat, hayvanlar, askerî mevzua ait yazılar. (Madde: 32).

Müsadere:

18— Her türlü levazımı harbiye sulhun akdinden sonra bedelleri tesviye edilmek şartile alınabilir. (Meselâ: Silâhlar, nakil ve muharebe vasıtaları hususî eşhasa ait olsalar bile müsadere edilebilirler. (Madde: 53 - 2). İşgal edilmiş olan mıntakayı bitaraf bir mıntaka ile bağlıyan deniz altı kabloları ancak kat'î bir lüzum üzerine müsadere veya tahrip edilebilir. (Madde: 54).

19— İşgal eden devlet işgal mıntakasında düşman devletine ait olan resmî binaların, depoların, ormanların ve çiftliklerin idaresine ve ancak mültezim sıfatile hasıl olan kazancın istifasına selâhiyettardır. İşgal eden devlet bu malların mevcudiyetini muhafazaya ve iltizam kaidelerine riayet ederek idareye mecburdur. (Madde: 55).

20— Mahalle ve belediyelere ait olan mallar ile dinî ve sosyal yardım, tedrisat, güzel sanatlar, ve fennî bilgilere vakfedilmiş olan müesseseler devlet malı olsalar bile hususî eşhas malları gibi muamele görürler. Bu gibi müesseselerin yahut tarihî abidelerle san'at eserlerinin müsaderesi,

kasden tahribi yahut zarar verilmesi yasaktır ve yapanlar men edilir. (5 e) (Madde: 56).

B) Seyyar orduların hasta ve yaralılarına yardım için aktedilen 27/7/1929 tarihli Cenevre itilâfnamesi

Hasta ve yaralılar arsiulusal hukukun ve yukarıda beyan edilen itilâfnamenin himayesindedirler.

21— Hasta yahut yaralı olan ordu mensupları her hal ve şartta korunmalıdırlar. Bunlar harp esiridirler ve düşman eline düşünce buna göre muamele görmeleri lâzımdır. (29). Tabiiyelteri nazarı dikkate alınmaksızın bunlara insanî muamele yapılmalı ve ihtiyaçları temin olunmalıdır. Bu maksatla kendimize mensup sıhhiye mensuplarından ve teçhizatından bir kısmı geri bırakılabilir. (Madde: 1, 2). [*].

22— Muharebe meydanını işgal eden ve hükmü altında bulunduran taraf ölü ve yaralıların aranması ve bunların fena muameleye ve hırsızlığa karşı muhafazası için tedbir almaya mecburdur. Tarafeyn muharebe hatları arasında kalan ölü ve yaralıların toplanmasına imkân vermek için ahval müsaade ettiği takdirde mevzîî bir mütareke yahut ateşin muvakkaten kesilmesi için anlaşma yapılmalıdır. (Madde: 3).

[*] 21 : 28. maddelerde zikir ve haşiye edilen numaralar (seyyar ordulara mensup hasta ve yaralılara yardım için 27/7/929 tarihinde aktedilen Cenevre itilafnamesi) nin maddeleridir.

23— Toplanan yahut bulunan ölü ve yaralıların isimlerinin bir taraftan diğer tarafa tebliği için isimler mümkün olduğu kadar çabuk tesbit olunur. Ölülerin üzerinde bulunan şahsî eşya ve hüviyet markasının bir parçası ile birlikte ölünün mensup olduğu devlete teslim edilmek üzere muhafaza altına alınır.

Hüviyet markasının diğer parçası ölünün üzerinde bırakılır. Ölüler gömülmezden yahut yakılmazdan evvel gayet dikkatli ve mümkün ise doktor tarafından muayene edilmelidir. (Madde: 4).

24— Sıhhiye teşkilleri ve sıhhiye müesseseleri korunmalıdır. Ancak bu müesseselerden düşmana zarar vermek maksadı ile istifade edildiği takdirde bu korunma nihayet bulur.

Sıhhiye müessesesi mensuplarının kendilerini yahut hastalarını müdafaa için silâh kullanmaları, yahut müessesenin nöbetçi ve karakollarla muhafaza altına alınmış olması, hastahanede yaralıların ve ölülerin üzerinden alınmış silâh ve cepane bulunmuş olması yahut sıhhiye teşkilinin mürette-

batı arasında baytariye hizmetine mensup eşhas bulunması gibi sebepler bunların bitaraflığının hükümsüz addedilmesi için bir sebep teşkil edemez. (Madde6 : 8).

25— Münhasıran hasta ve yaralıların bakımı ve tedavisi toplanarak sevki ve sıhhiye müesseselerinin ve teşkillerinin idaresi ile muvazzaf olan şahıslar, vazifelerini ifa sırasında esir edilen yardımcı teskereciler ile kıtaat imamları (ruhanileri), her hal ve şart altında korunmalıdırlar. Bunlar düşman eline düştükleri takdirde harp esiri muamelesi yapılmıyarak askerî mülâhazalar müsait ise tekrar ordularına iade edilmelidirler. İade zamanına kadar bunlar yaralıların hizmetinde ve tercihan kendilerine mensup kimselerin bakımında kullanılırlar. Bunlar avdetlerinde kendilerine ait olan alât, nakil vasıtaları ve silâhlarını da birlikte götürebilirler. (Madde: 9, 12). Bunlara ne suretle bakılacağı hakkındaki esaslar 12 maddede zikredilmiştir.

26— Seyyar sıhhiye teşkilleri düşman eline düştükleri takdirde teçhizatları, nakil vasıtaları ve beraberlerindeki kimseler yanlarında kalırlar. Bununla beraber alâkadar askerî makam bunları yaralıların bakımı için kullanabilir. Bunların geriye iadesi mümkün olduğu kadar sıhhiye müretteb atı ile birlikte yapılır. Yerli sıhhiye müessese-

lerinin binaları ve teçhizatı harp kanunlarına tabidir. (Madde: 14 : 15).

27— Sıhhiye teşkillerine ait olup düşman tarafından esir edilen nakil vasıtaları ile tayyarelerden sıhhiye nakliyatı için istifade halinde riayet edilecek esaslar 17 ve 18. maddelerde beyan edilmiştir.

28— Orduda sıhhiye hizmeti işareti olarak sıhhiye teşkillerinin ve müessesatının mürettebatı ve bütün teçhizatını göstermek ve korumak maksadile beyaz zemin üzerine kırmızı ay işareti kullanılır [*].

Yardımcı teskereciler müstesna olmka üzere sıhhiye mensupları sol kollarında resmî makamlardan verilmiş mühürlü birer kolbağı (pazubent) taşırlar. (25). Bu suretle korunan şahıslar birer hüviyet varakası taşımalıdırlar. (Madde: 21). Ayni suretle korunma hakları tasdik edilmiş olan gönüllü yardımcı teşkilât bitaraf devlet tebaası olsalar da ayni kol bağını taşırlar. (11). Bunların yedinde birer fotograflı hüviyet varakası bulunmalıdır (10).

Korunacak sıhhiye teşkilleri ve müessiseleri ile teçhizatı askerî vaziyet müsaade ettiği derecede düşmanın kara ve hava kuvvetlerine açık işaretle belli edilerek bir taarruz ihtimalinin önü-

[*] (Diğer devletlerde beyaz zemin üzerine kırmızı haç, Mısırda kırmızı ay ve İranda kızıl arslan ve güneş).

ne geçilmek lâzımdır. Yerli sıhhiye müesseselerinde bitaraflık bayrağından başka millî bayrakta çekilmesi lâzımdır. Seyyar sıhhiye tesislerinde de arzu edilirse çekilebilir.

C) 27/7/1929 tarihli harp esirlerine yapılacak muameleye dair itilâfname

29— 27/7/1929 tarihli harp esirlerine yapılacak muameleye dair olan itilâfnamede zikir edilenlerle tarafeynden harpte, deniz ve hava hareketleri neticesinde esir olanlar için muteberdir (Madde:1) [*].

30— Harp esirlerine daima insanî muamele edilerek bunlar cebir, hakaret ve halkın tecessüsünden korunmalıdır. Esirler üzerinde intikam almak için mukabelei bilmisil tatbik edilmesi yasaktır.

Şahıslarına ve şereflerine riayet gösterilmek harp esirlerinin hakkıdır. Kadınlar kendi cinslerine karşı mecburî olan takayyüt ile muamele görmelidirler. Esirler medenî bütün haklarını muhafaza ederler. Esirleri hükmünde bulunduran dev-

[*] 29:36, maddelerde zikredilen rakamlar 27/7/929 tarihli harp esirlerine yapılacak muameleye dair olan itilâfnamenin alâkadar maddeleridir.

let bunların bakımlarını da temine mecburdur. (Madde: 2 : 4).

31— Her harp esiri kendisine sual tevecüh ettiği zaman hakikî ismini ve rütbesini söylemeğe mecburdur. Aksi halde kendi rütbesine ait hukuk ve imtiyazlardan mahrum edilebilir. Ordularının ve memleketlerinin vaziyeti hakkında malûmat almak maksadı ile harp esirlerine hiç bir cebir ve tazyık yapılamaz. Bu bakımdan ifade vermekten imtina eden harp esirleri tehdit ve tahkir edilemiyeceği gibi her hangi bir haklarından da mahrum edilemezler (Madde:5).

32— Silâh, at, askerî teçhizat ve askerî yazılardan başka bütün şahsî eşya ile çelik başlık ve gaz maskesi harp esirlerinin kendileri yanında bırakılır. Esirlerin üzerinde bulunan para ancak bir subayın emrile ve kendilerine makbuz verilmek şartile alınabilir. Şahsî hüviyet varakaları, rütbe alâmetleri, nişanlar ve kıymetli maddeler esirlerin üzerinden alınamazlar (Madde:6).

33— Harp esirleri esir olduktan mümkün olduğu kadar az müddet sonra muharebe mıntakasından uzakta ve emin olan toplanma yerlerine sevk edilirler. Bunlar; geriye sevkleri zamanı gelinciye kadar lüzumsuz yere tehlikelere maruz bırakılmamalıdır. Geriye yaya sevkiyatta gündelik yürüyüş kaide olarak (20) kilometreyi geçmemelidir (Madde: 7).

34— Muharip olan tarafeyn mümkün mertebe çabuk haber verme büroları tesis etmek suretile esir olanların isimlerini birbirlerine bildirmelidirler.

Her harp esirine mümkün olduğu kadar çabuk kendi ailesile muhabere imkânları verilmelidir. Harp esiri üsera ordugâhına vardıktan en nihayet bir hafta sonra ailesine bir kart yazabilmelidir (Madde: 8 ve 36).

35— Harp esirlerine yapılacak muameleye dair 27/7/1929 tarihli itilâfnamenin diğer maddelerinde harp esirlerinin barındırılması, beslenmesi, geydirilmesi, sıhhiye hizmetleri, çalıştırılmaları, tecziyesi hakkında ve harp esirliğinin ne zaman biteceğine ve esirlerin memleketlerine sevk edileceğine... ilâh. dair nizamlar vardır.

36— Harp esirlerine yapılacak muameleye dair 27/7/1929 tarihli itilâfnamenin metni ile bu yoldaki diğer itilâflar mümkün olduğu kadar esirlerin ana dilinde olarak iyice görünebilir yerlere asılmalıdır (Madde: 84).

8 — YAZI İŞLERİ, MUHAREBE RAPORLARI, HARP CERİDELERİ

Yazı işleri

1— Yazı ile muhaberenin şekli mümkün olduğu kadar basit tertip edilmelidir.

2— Yalnış anlamalardan sakınmak için yazılan bir şeyi tekrar tekrar okumak ve not ettirilen bir şeyi de yüksek sesle okuyarak mukabele etmek tavsiye olunur.

3— Rapor veya emri ve bunların suretlerini ve bazı maddelerini hangi makamların alması lâzım geldiği daima dikkatle tetkik edilmelidir.

Her hangi bir makama ayni yerden bir kaç emir yahut rapor gönderildiği hallerde bunlara birer sıra numarası koymak tavsiyeye değer.

4— (Sağ, sol, ileri, bu tarafta, obir tarafta, yukarı, aşağı) gibi tabirler mecburiyet hasıl olmadıkça kullanılmamalı ve şüpheli vaziyetlerde bunların yerine dört esas yönden biri zikir edilmelidir.

Sağ kanat, sol kanat, sağ yan, sol yan, yahut yancı tabirleri için esas düşmana doğru olan istikamettir.

Yürüyüş kolları ile kıtaat kuruluşa göre basit bir isim verilemediği takdirde maksada en uygun olarak komutanlarının ismile anılırlar.

Yürüyüş kollarının başları ve nihayetleri yürüyüş istikametine göre tasrih edilir.

5— İleriye ve geriye doğru birlikler arasında mevcut uzaklık "**mesafe**,, ve yan taraflara doğru olan uzaklık "**aralık**,, tabirlerile ifade olunur.

"**Kademeli**,, bir birlikte hem "**mesafe**,, hem

"aralık,, vardır. Kademeli vaziyet alınırken ileriye doğru olan mesafe üzerine kademe tesis edilen birliğin kol başından ve geriye doğru olan mesafe kol nihayetinden alınır.

6— Gün, ay ve sene (20. 9. 33) şeklinde değil (20/Eyl./933) şeklinde kullanılır.

Her hangi bir geceyi tarif için şüphe ve karışıklık olabilecek hallerde her iki gün arasına bir çizgi çekilerek yazılmalıdır. (20/21 Haziran/935 gecesi gibi).

Zaman dakika ve saatlerle yazılır. Yazılış tarzı şöyledir:

El yazısile ve basılı olarak: Saat 9^{05} Saat 18^{00} yazı makinesi ile: Saat 9,05, Saat 18,00. Telgraf muhaberesinde dört haneli rakamlarla: 0905, yahut 1800 (saat kelimesi ilâve edilmez).

Bir gün 24 saat olup bu saat o günün nihayetini gösterir. Günün başı da saat birin birinci dakikasından başlar ve şöylece yazılır: 8/II. Teş./936 saat: 00^{01} 9/II. Teş./936 saat: 00^{15} sabahleyin güneş doğarken, şafakla, fecirle, gurup zamanında, tuluğla beraber gibi tabirler yalnız kullanılmamalıdır. Behemehal saat de zikredilmelidir.

Kaide olarak saat ve dakika yazıya başlarken değil emir ve raporun yazılması ve çoğaltılması (sona erdiği) bittiği zaman konur. Dün, bu-

gün, yarın gibi tarihleri tavzih için tarihleri de şöylece yazılmalıdır. Dün (6/May./936) gibi.

7— Mevki isimleri tamamile haritaya göre ve açıkça yazılmalıdır. Bir mıntakada ayni mevki isimleri tekerrür ediyorsa tafsilât verilerek yanlış anlaşılmanın önüne geçilmelidir. (Değirmen derenin 3 Km. şarkındaki Kavaklı köy gibi). Harita üzerinde bulunması güç olan mevkiler içinde bu tarzda hareket edilmesi tavsiyeye değer.

İki isimli yahut mürekkep isimli olan mevkiler tamamile yazılmalıdır. (Karaçay üzerinde Cihanbeyli gibi) ismi bilinmiyen bir mevki bütün şüpheler bertaraf edilecek tarzda mevkii ve bariz alâmetleri ile tarif olunmalıdır. (Meselâ: Büyükdere ile Gümüşpınar arasındaki ormanın şark kenarında bulunan evler grubu gibi) çok hallerde bir mevkiin isminin nasıl telâffuz edileceğini de ayrıca ilâve etmek muvafık olur. Mesel: Karacaviran (telaffuzu K. ören).

8— Caddeler ve yollar kaide olarak iki mevki ismi zikir edilerek tarif olunur. (Meselâ: Ankara - Polatlı caddesi gibi). Cadde ve yol çatal noktaları, kavuşakları, şehir ve köylerin mahreçleri dikkatle tarif edilmelidir.

Şehir ve köy mahreçlerinin dört esas istikamete nisbetle tarifi çok hallerde muvafık değildir.

Bu gibi mevkilerin girek ve çıkaklarını yolun müteveccih bulunduğu istikametteki mevkilere göre tarif etmek lâzımdır.

Meselâ: (B) köyünden (C) köyüne giden yolun çıkağında.... gibi.

9— Her hangi bir mevkiin rakımı ile tarifinde daima mütemmim izahat ilâvesi lâzım gelir. (328 rakımlı tepe. "Dere köyün 2,5 Km. garbında,, gibi).

10— Hatlar (muharebe şeritleri, ara hatları) hiç olmazsa iki mevki ismi zikir edilerek tarf iolunmalıdır. (Ulus çiftliği - Yel değirmeni - Akpınarın 1 Km. şimali garbisinde gibi). Bununla beraber "**dahil,,** yahut **"hariç,,** kaydinin de ilâvesi tavsiyeye değer. Çok hallerde bir kroki yapılması yahut harita üzerine işaret olunması uzun uzadıya tariften daha iyidir.

11— Birliklerin vaziyetleri yahut arazi mıntakaları ve satıhları kendi sağımızdan ve düşmanın sol tarafından başlanarak sola doğru tarif edilmelidir.

12— Gönderilen makamlarda da ayni vasıtalar bulunduğu takdirde mevkilerin plân müşiri ve plân murabbaatı ile tarifi çok hallerde en basit bir hareket tarzıdır. Telsiz ile verilen ve

düşman tarafından da dinlenebilecek olan telgraflarda bu usulün kullanılması kaide teşkil eder.

13— Araziye taalluk eden emirlerin çoğu emri alanda harita bulunmasada haritaya göre verilmek icap eder. Bu sebepten yalnız haritaya göre anlaşılması kabil olabilen tafsilât ancak emri alanda da ayni cins harita bulunduğu hallere inhisar ettirilmelidir. Anlaşılamamazlık meydana gelmesi ihtimali olan hallerde emrin verilmesinde hangi haritanın kullanılmış olduğu ayrıca tasrih edilmelidir.

14— Karargâhlar ile birliklerin kullanmaları caiz olan ihtisarlar ancak yazılı muhabereler için mevcut nizamnamelerde tayin ve tesbit edilmiş olanlardır.

15— Bütün yazılı kâğıtlar fena bir ışık ile de okunabilecek surette açık ve sarih olarak yazılmalıdır. Yağmurda, karda... ilâh. bozulabilecek olan yazı vasıtaları kullanılmamalıdır.

16— Kurşun kalemi ile yazılmış olan yazıların sonradan dosyalara konulması icap ediyorsa alan tarafından ilk fırsatta üzerlerine yazıyı muhafaza edecek bir madde sürülmelidir. (Süt, hafif zamk mahlulü... ilâh.)

17— Birliklerin rapor kâğıtları ve zarfları aşağıdaki örneğe göre olmalıdır.

No. Rapor kâğıdı örneği

Gönderen makam	Raporun numarası ———	YER	Tarih	ZAMAN
	Gönderilmiştir			Saat D.
	Alınmıştır			Saat D.

Adres: ———

Metin :1— ———

2— ———

İMZA

1:25000 1:50000 1:100000

0 250 500 750 1000 0 500 1000 0 1 2 3 4 Km.

m m

Hangi mikyastan istifade edilmiyecekse üstü cizilir

Büyüklüğü: 148×210 Mm.

Rapor zarf örneği

Adres : ———

Gideceği yol : ———

GÖNDERİLMİŞTİR	GELMİŞTİR
Yer :	Yer :
Zaman :	Zaman :
Hız :	Raporu alan :

Bu Zarfı getiren ——— e geri verilecektir

Büyüklüğü: 114×162 Mm.

"Gönderen makam,, hanesine gönderenin ismi değil makam, birlik yahut gönderenin o zamanki vazifesi yazılır. (2. Sv. tümeni; piyade 8. alay 9. Bl. ten Mehmet Ali Çavuş küçük kara kol; Kirazlıdan Elmalı istikametine gönderilen Sv. alay 2. Bl. ten keşif kolu; Erik dağı gözetleme postası gibi). Adres kısa olarak yazılır. Meselâ: **"P. 1. A. K.,,** yahut **"öncü** komutanına,, gibi. İmza yerinde gayet okunaklı olarak gönderenin ismi ile rütbesi bulunur. Raporun ve zarfın üzerine en son olarak gönderildiği yer ve zaman işaret olunur. Alan tarafından zarfın üzerine alındığı işaret edilerek geri verilir. Rapor kâğıdının kenarlarından 2 : 3 Sm. lik kısımlar raporun dosyaya iliştirilmesine mahsus olduğundan her iki tarafına da yazı yazılmaz.

Zarfın yapıştırılması ancak raporun içindeki yazı gizli yahut şahsî olduğu zaman caizdir. Şahsî olduğu zaman üzerine **"Zate mahsustur,,** işareti koyulur. Raporlar için daima kopya kâğıdile bir suretin de alınmasına elverişli olan kâğıtlar kullanılır.

Büyük komutanlıklar ile karargâhlar için bu örneğin kullanılması şart değildir; içerisinde kopya kâğıdı da bulunan defterler kullanılması tavsiyeye değer.

Muharebe raporları

Muharebe raporunun baş tarafında kıt'anın hangi üst birlik kuruluşuna dahil olduğu, o muharebe esnasında hangi bölüme dahil bulunduğu ve kendini teşkil eden her birlik ayrı ayrı kuvvetleri ve o birliğin kimin komutasında olduğu ve kendi içinde ne gibi komutanlıklar tesis edildiği bulunur.

Muharebenin cereyan tarzının yazılışında şunlar bulunmalıdır: Sarih olarak zamanlar, vaziyet, vazife, kısaca esbabı mucibelerile karar, muharebeden evvel ve muharebe esnasında ve muharebeden sonra yapılan hareketler. Muharebenin cereyanı üzerinde kat'î tesir göstermiş olan esaslardan kısaca bahis edilir.

Yazılı olarak, telsiz yahut telli telgraflarla

verilen emirlerin mümkün ise asılları değilse müsveddeleri ve az ehemmyeti olan ağızdan emirlerin mühim kısımları yazılı olarak tesbit edilmeli ve bunların alındığı ve gönderildiği yer ve zamanlar işaret olunarak rapora iliştirilmelidir. Alınan ve verilen raporlar ve haberler de emirler gibi muamele görürler.

Rapor ve emirlerin kimlere tevzi edildiği ve ne tarzda gönderildiğinin kaydide çok hallerde ehemmiyetlidir.

Muharebe raporlarına ek olarak verilen bütün emirler ve raporlar zaman sırasına göre tanzim edilmiş olarak sağa doğru açılıp okunabilecek tarzda rapor genişliğinde boş bir kâğıdın kenarına iliştirilir.

Bundan sonraki niyet ve maksadımız, düşmanın harekâtına nazaran hedef ve maksat hakkında çıkarılan neticeler ve mühim tecrübeler karşısında bulunduğu anlaşılan düşman birlikleri ve bunların zayiatı, insan, hayvan, silâh ve malzemece kendi zayiatımız, cephane sarfiyatı, ganaim ve lüzumu kadar muharebe meydanına ve havaya dair malûmat muharebe raporlarını ikmal ederler. Rapora iliştirilecek işaretli haritalar, krokiler raporun anlaşılmasını kolaylaştırırlar.

Muharebe raporunun altında yazanın ismi, rütbesi, mensup olduğu kıt'a yazılmalıdır.

Küçük birliklerde çok hallerde muharebe raporunun rapor kâğıdı üzerine yazılması kâfi gelir.

Harp cerideleri (D - 69) [*]

Harp cerideleri bir birliğin harpte, hudut muhafaza hizmetinde, dahilî karışıklıklar sırasındaki faaliyet ve hareket tarzlarını gösterir bir vesika olup muharebe raporlarile birlikte harp tecrübelerinin kıymetlendirilmesi ve harp tarihinin yazılması çin esas teşkil ederler.

Bütün **büyük karargâhlar** ve **tabura kadar** (dahil) birlikler birer harp ceridesi tutarlar. (Süvari de alay).

Takıma kadar daha küçük birlikler de harp ceridesi tutmakta olan daha büyük birlikten ay-

[*] D - 69 bu esasları tamamlar.

rıldıkları takdirde, harp ceridesi tutarlar; bu hususta tereddüt hasıl olduğu takdirde ilk âmirden emir istenir. Harp ceridesi mümkün olduğu kadar bu işe elverişli bir subay tarafından tutulmalıdır. Harp ceridesinde her günün vukuatı ayrı yazılır ve bunda zamanların gayet doğru olarak kaydine ehemmiyet verilir. Hadisatın hikâye ve tasvir tarzı serbestir.

Her ay sonunda harp ceridesine yazılı olan hadiselerin doğru ve tamam olduğu birlik komutanı tarafından tasdik ve imza edilmelidir.

Her harp ceridesinin baş tarafına ceridelerin tutulması ve tertibi hakkında mevcut olan talimat iliştirilmiştir.

9 — ARAZİ TASLAĞI, KROKİ ve MANAZIR KROKİLERİNİN YAPILMASI [*]

Yapılacak askerî kroki ve resimlerde ilk şartlar:

Açık, fena ışıktada okunaklı, itimada şayan olmak ve en mühim husus ne ise onu tamamile göze çarptırmaktır.

[*] D - 110 bu esasları tamamlar.

Arazi taslağı

Arazi taslağı yazılı olan metni îzaha ve uzun uzadıya tafsilattan sakınmaya yarar. Elde az zaman bulunduğu hallerde, bir kaç çizgi mevki ve birlikleri göstermeğe kâfi gelmelidir. Çok hallerde yapılacak resim yalnız göz mıkyasına göre olabilir. Mühim olan mesafeler ve ölçüler (meselâ muayyen bir yerde çayın genişliği gibi) rakam ile gösterilmelidir. Bizzat şeklin içerisine yazılacak yazılar ile ayrıca izahat kaydinden sakınılabilir.

Taslağı yapanın vakti varsa ve taslak için esasları da haritadan alamıyorsa kâğıt üzerinden tercihan her hangi bir yol düğüm noktasından bakmak ve kestirmek suretile arazi üzerinde bir kaç esas istikameti tesbit eder ve bu hatlar arasına arazi üzerindeki tafsilâtı çizer. Mesafeler tahmin ile yahut ölçülerek, icabında yaya veya atlı adımlanarak ve yahut araba ile geçilerek tesbit edilir. Rakımların da bildirilmesi şayanı arzudur. Arazi münhaniler, tarama yahut yalama suretile gösterilir.

Kroki

Krokiler bir keşif neticesini göstermek yahut arazinin tahkimi için haritayı ikmal edebilirler. Kroki daha ziyade harita yapmak usulü ile yapılır. İcabında krokilere daha büyük sahayı ihtiva eden küçük mikyaslı bir taslak da ilâve edilerek mütaleası kolaylaştırılmalıdır.

Krokilerin mikyası kaide olarak 1:25,000 ve ehemmiyetli teferruat için 1:12,500, büyük arazi mıntakalarında 1:50,000 ve icabında daha küçük olur. Kullanılan mikyas kroki üzerine işaret olunmalıdır.

Krokiler daima şimal istikametinde cihetine konarak yapılırlar ve yine şimal istikametinde cihetine konarak mütalea edilirler.

Muhtelif muharebe vaziyetleri ya birliklerin işaretlerinin muhtelif renklerde yapılması (açık, koyu, içleri boş yahut dolu, taranmış) suretile yahut hususî işaretlerle gösterilir veya daha büyük vaziyeti ihtiva eden taslakla gösterilir. Bazı hallerde ayni kroki üzerinde saman kâğıdı üzerine

muhtelif vaziyetlerde kıtaatın yerleri ayrı ayrı yapılarak krokinin kenarına yapıştırılır ve yahut ikinci bir kroki yapılır. Bir kroki yapılırken icap eden arazi parçasının iskeleti lüzumuna göre büyütülerek haritadan alınır. Evvelâ yol şebekesi, sonuna, köyler, çayır - lar ve ormanlar sırasile çizilir. Bu tafsilât çizilirken harita üzerinde bulunan işaretlerin ayni kullanılmalıdır. Derelerin aktığı istikametler oklarla gösterilir ve kroki içerisine mülâkî olan demiryollar ve yollara da "(S) köyüne (yahut (S) köyünden) .... Km.,, işareti ilâve edilir.

Arazi şekillerinin yapılması için lâzım gelen esası mesahai müsteviye verir. Evvelâ hattı balâlar ve hattı içtimalar işaret edilir ve bundan sonra taramalar (araba geçebilen yerler için ince, yaya geçebilen yerler için orta ve tırmanılabilen yerler için kalın taramalar) yahut münhaniler geçirilir. Sırtlar yalama ile belli edilerek arazinin şekli daha açık ve göze çarpacak bir tarzda gösterilebilir. Münhani usulü daha iyidir.

En sonra dost ve düşman tarafına mensup birlikler muhtelif renklerde açık olarak çizilir ve kısaltılmış tabirlerle izah olunur.

İcabına göre krokinin bir köşesine lüzumu kadar **"izahat,,** ilâve edilir. Bu izahatta icabına göre birlik işaretleri izah edilmeli ve kullanılan kısaltılmış tabirler göze çarpacak surette bir yere toplanmalıdır. Bundan başka izahat kısmında krokiyi anlamak için lâzım gelen tafsilât ve bilhassa arazinin kroki üzerinde görülmiyen hususî halleri de yazılır.

Krokinin sağ alt köşesine yapanın ismi, rütbesi ve birlik numarası yazılır. Ayni mikyas ile haritadan kopya edilmiş ve üzerine birlikler işaret olunmuş parçalarda krokilerin yerini tutabilirler.

Manazır krokisi

Manazır krokileri araziyi kroki yapanın gözüne göründüğü tarzda tasvir ederler. Bu sebepten manazır krokileri gözetleyiciler ve ileri karakol postaları için maksada elverişlidir.

Manazır krokisi yapmak için tersim edilecek arazi parçalara taksim edilir. Bu parçaların hududu kâğıt üzerine işaret olunur ve sonra yumuşak koyu kurşun kalemi çizgilerile başlıca noktalar ve hatlar bu çerçive içerisine yapılır. Daha sonra ince ve zayif hatlar ile ufuk ve daha kalın çizgilerle yakındaki arazi tersim olunur. Bütün lüzumsuz teferruattan sarfı nazar edilmelidir. Krokinin yapıldığı nokta ile hangi istikamette bakılarak alındığı üzerine işaret olunur. Mevki isimleri krokinin alt yahut üst kenarına yazılır ve birliklerde işaret edilerek izah olunur. (Top. ve Ağ. Mt. atış talimnamelerindeki buna ait bahislere bakılsın).

Vaziyet haritası

Vaziyet haritasının vazifesi kendi birliklerimizin, düşman birliklerinin yahut her iki tarafın birden bir muharip sınıfının yahut muhtelif sınıfların vaizyetlerini veya yalnız geri hizmet teşkillerinin vaziyetini muayyen zamanlarda göstermektir.

Zaman itibarile muhtelif olan vaziyetler yapılış tarzlarında gözetilecek farklar ile belli edilmeli (meselâ muhtelif renkler kullanmak, dolu, boş, taramalı, mevhum hatlarla göstermek gibi) ve lüzumu kadar izahat da yazılarak ikmal olunmalıdır. Bu izahat icabında kıt'a işaretlerini, kullanılmış olması muhtemel kısaltılmış tedbirleri ve muhtelif işaretlerin neyi gösterdiğini anlatmalıdır.

10 — HAVA FOTOĞRAFLARI

1— Havadan fotoğraf, şakulî veya mail olmak üzere iki türlü alınır:

a) **Şakulî fotoğraf:** Tam şakulî oldukları halde irtisam merkezi esasına göredirler. Yani resmin orta noktasından bütün resim sathına gönderilmiş şua hüzmeleri mecmuu resmi ve resmin evsafını teşkil ederler. Şu halde resim üzerindeki ecsam ve eşkâli görüş, resmin ortasında durulduğuna göredir. Bu resimler kamara budu mihrakî ve resim eb'adı sabit olarak ne kadar yüksekten alınırsa resim sathına ve kenarlarına dağılan şua hüzmeleri o kadar şakule yakın ve ne kadar alçaktan alınırsa o kadar mail olurlar. Ayni zamanda resim ne kadar yüksekten alınırsa mikyası o kadar küçük ve ne kadar aşağıdan alınırsa o kadar büyük olur.

Şakulî fotoğraflar, resmi alınan arazinin ufkî maktaını gösterirler. Yani haritasını verirler ve bütün resim muayyen bir mikyas dahilindedir. Fakat hava fotoğraflarında haritada olduğu gibi muhtelif renkler ve hususî işaretler yoktur. Eşya ve

arazi kendi hakikî şekilleri ile irtisam ederler ve bütün eşkâl ve teferruat kara ile beyaz arasındaki koyuluk farkları ile teressüm etmiş olur.

Havadan alınan bir resim bütün ihtimamlara rağmen, tayyarenin sabit olmaması yüzünden nadiren tam şakulî olur. Alelûmum şakulden inhirafı 5 : 8 dereceye kadar olan resimler şakulî olarak kabul edilir. Şakulî resimler, şakulden inhirafları nisbetinde mikyasta ayninden uzaklaşırlar ve mikyasları takribî olur.

(I) numaralı resim, havadan alınmış bir şakulî fatoğraf örneğidir.

b) **Fotoğraf krokisi:** Şakulî olarak alınmış bir kaç münferit fotoğrafın birleştirilmesi ve bunların üzerinde ehemmiyetli görülen veya tavzihine lüzum hasıl olan noktaların işaretlenmesi ile meydana gelir.

(II) numaralı resim fotoğraf krokisine bir örnektir.

c) **Fotoğraf plânı:** Şakulden inhirafı 5 : 8 dereceye kadar olan resimler muhtelif usullerle ve kendine mahsus irca fotoğraf cihazları ile şakule ve arzî mesahanın yardımı ile de istenilen mikyas derecesine irca edilebilirler. Bunlara fotoğraf plânı denir. Fotoğraf plânları umumî olarak

1/25,000:1/50,000 mikyasında yapılır. Fotoğraf plânları hava resimlerinin en mütekâmil bir şeklidir. Eşya ve avarızın kendi tabiî şekil ve hallerinde ufkî maktalarını gösterdikleri için bunlardan, irtifa mütaleası olmaksızın bir harita gibi istifade edilebilir.

(III) numaralı resim fotoğraf plânına bir örnektir.

d) **Mail fotoğraflar:** Mail fotoğraflar, şakulden inhirafı ve ufkıliğe yakınlığı nisbetinde tabiî rüyet şekline uyarlarsa da yine bu nisbette mikyastan ve hakikattan uzaklaşırlar. Arazi burulmuş gibi görünür, ön plânlar büyük mikyaslı ve arka plânlar gittikçe küçük mikyaslı olurlar. Ufka tekarrüp ve resmi alınan arazinin avarızın şiddet ve yüksekliği nisbetinde de ön plânlar, arka plânları kapatırlar. Bunların mikyasları resmin ortasında olmak üzere takribî şekilde gösterilir.

Mail fotoğrafların faidesi tabiî rüyete yakın bir görüş imkânı vermesi ve havaya karşı örtülmüş cisimleri şakulî alınmış resimden daha iyi gösterebilmesidir.

(IV) numaralı resim havadan alınmış bir mail fotoğraf örneğidir.

e) **Mücessem fotoğraf:** Hususî cam ile bakılan ve araziyi mücessem olarak gösteren çift fotoğraflardır. (Streskopik).

2— Hava fotoğrafları bazı hallerde haritayada faik bir ifade kudretini haiz olurlar. Bunların doğru bir surette okunabilmesi ve istifade edilebilmesi uzun bir mümarese işidir. Bunda:

a) Eşyanın eşkâli.

b) Eşyanın renkleri.

c) Muhitinin kendisini tefrik için verdiği kolaylık veya güçlük.

d) Fotoğrafın alındığı zaman ve mevsim.

e) Gölge vaziyeti.

müessirdirler. Yapılacak tatbikatlar ile bu müessirlerin fotoğrafın tetkik ve mütaleası işinde gösterececkleri değişikliklerin mümarese ve talim edilmesi lâzımdır.

Şakulî resimler, alelûmum gölgelerinin delâletleri ile şimal - cenup istikametine konabilirler. Memleketimiz, nısıf kürrei şimalide bulunduğundan cenuptan gelen güneş ziyası tesiri ile ecsamın gölgeleri daima şimal cihetindedirler. Bu gölgeler

eğer sağ tarafa doğru uzanıyorlarsa gölge istikameti şimali şarkiyi gösterir ve resim öğleden sonra alınmıştır. Eğer sol tarafa uzanıyorlarsa gölge istikameti şimali garbidedir ve resim öğleden evvel alınmıştır.

Şakulî resimlerin mütaleasında gölge ve zaman meselesine dikkat ederek resmi, gölge öne alınmak suretile mütalea etmek lâzımdır. Aksi takdirde görüşteki intibalar makûs olur.

Hava fotoğrafları arazinin, resmi alındığı zamanki halini, şeklini gösterirler. Fotoğraflardan, fotoğrafların harita ile mukayesesinden ve ayni arazinin muhtelif zamanlarda alınmış muhtelif resimlerinin birbirile mukayesesinden şunlar ayırt edilebilir:

a) Haritanın veyahut son fotoğrafın yapılmasından sonra arazide meydana gelen değişiklikler. (Meselâ demiryolu tesislerinde, caddelerde, yollarda, su yollarında, arazi örtülerinde ve zira'attaki değişiklikler).

b) Havanın tesiri ve işlenme dolayısile arazinin hali ve değişiklikleri (sürülmesi, su altında kalması, kar gibi).

c) Haritadan anlaşılmıyan arazi üzerindeki

teferruatın anlaşılması. (Meselâ: Tarlaların taksimatı, arazi örtülerinin yüksekliği ve sıklığı, bilhassa ormanların hali, kesilen ağaçlar, dere, yol ve caddelerin genişliği gibi).

Fotoğrafların keşif maksadile kullanılması hakkında (fotoğraf keşfi) 130. maddeye bakıla.

Fotoğraflar ve haritalar için izahat

1— Fotoğrafların gösterdikleri sahalar haritada I : IV. ile numaralanmış siyah çerçiveler içinde gösterilmiştir.

2— İkinci resimde harita yapıldıktan sonra meydana gelmiş olan değişiklikler siyah noktalı çizgilerle çerçevelenmiştir.

3— I : III. resimlerdeki rakamların delâlet ettikleri şeyler:

1) Demiryolu.
2) Vagonlar ve istasiyon.
3) Demiryolu köprüsü.
4) Geçit.
5) Ağaçlı cadde.
6) Ağaçsız cadde.
7) Orman içerisinde cadde.
8) Adi yol.
9) Patika.
10) Cadde ve demiryol köprüsü.
11) İmlâ.
12) Nehir.
13) Hendek, kısmen ağaç dikilmiş.
14) Su birikintisi.
15) Küçük su birikintisi.

16) Kışın yaprakları dökülen ağaçlar (açık renk).
17) Sık, yüksek çam ormanı.
18) Sık, alçak çam ormanı.
19) Seyrek, yüksek orman parçası (orman zemini kısmen görünüyor).
20) Alan.
21) Tarlalar.
22) Yer, yer ıslak çayırlar.
23) Ray.
24) Çiftlik.
25) Çukur.
26) Odun yığını.

Şakulî Fotoğraf

Resim - I

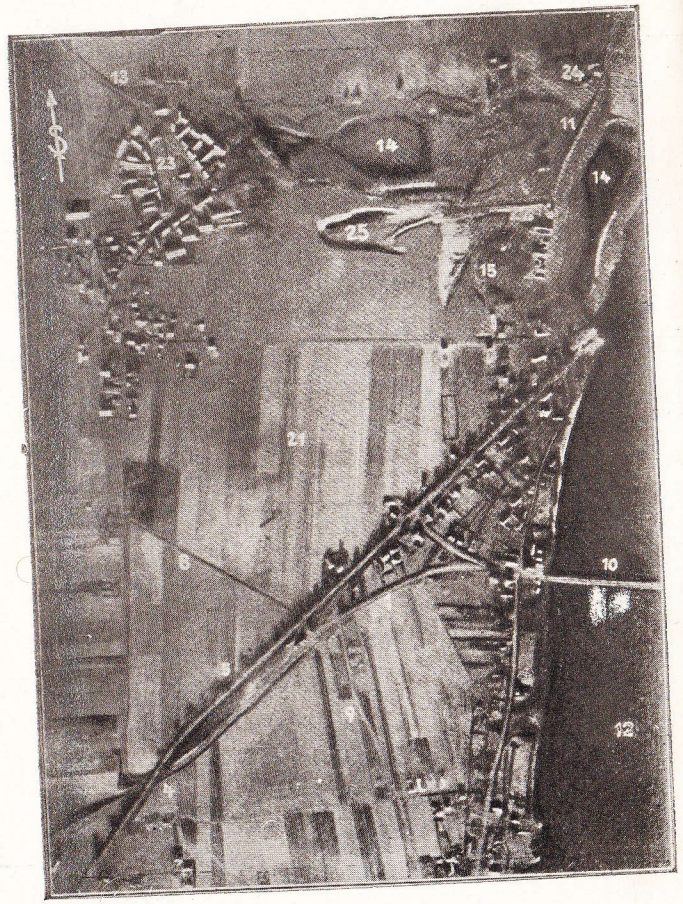

Mikyas: Takriba $\frac{1}{12300}$

Fotoğraf Krokisi

Resim - II

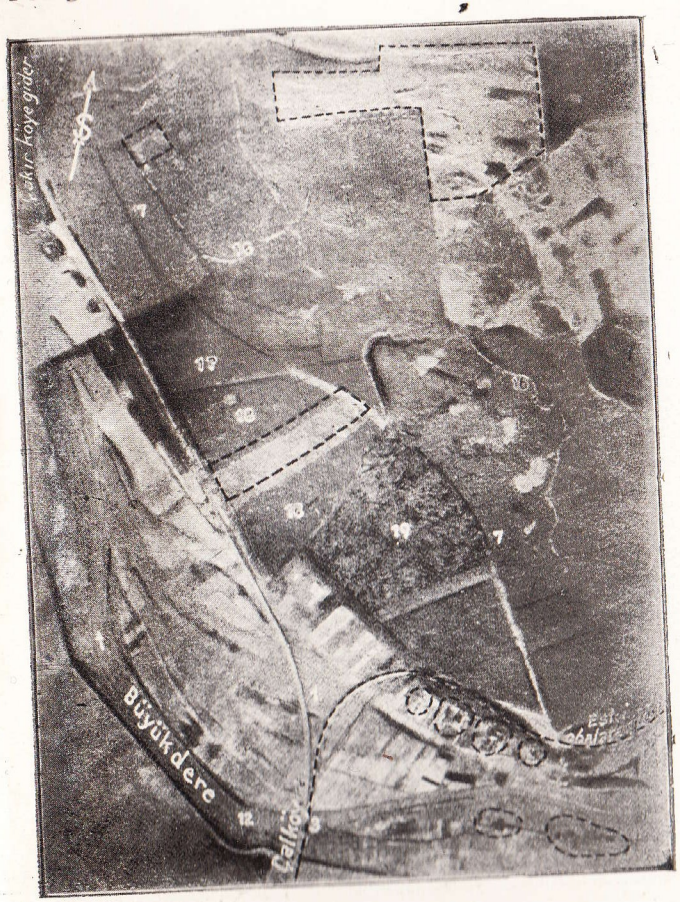

Mikyas: Takriba $\frac{1}{25400}$

Fotoğraf Plânı Resim - III

Mikyas: $\frac{1}{30000}$

3,84

Mail Fotoğraf **Resim - IV**

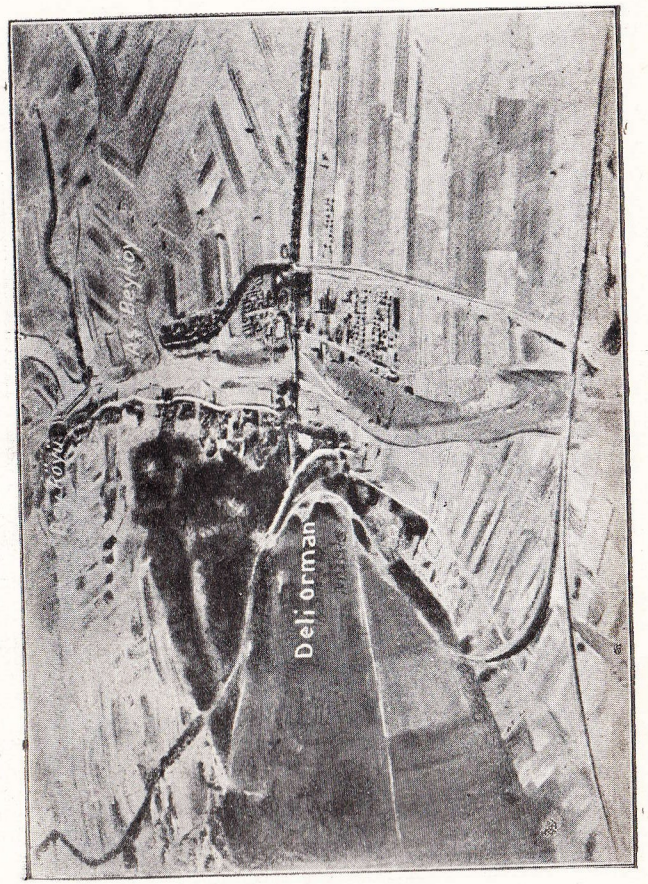

Mikyas: Resmin ortasında takriba $\frac{1}{17400}$

Fotoğraflara ait harita parçası

Mikyas: $\frac{1}{125000}$

T 7140
1596/11

MUHTELİF SINIFLARIN BİRLİKTE

Sevk ve Muharebe

Talimnamesi

II. KISIM